

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatum Serie Vigesimo-Octavo De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Disputatio I. De Sponsalibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76659)

OPVS MORALE
 DE VIRTVTIBVS,
 ET VITIIS CONTRARIIS,
 QVINTA PARS,
 De virtute Religionis, eique annexis.

TRACTATVS XXVIII.
 DE SPONSALIBVS,
 ET
 MATRIMONIIS.

PROE MIVM.

Opus hoc de Sacramentis mutilum, & imperfectum videatur, Matrimonij Sacramentum explicandum suscipio, sin minus ab eo absterem contentus explicacione latissima & accuratissima edita à Thoma Sanchez; cum vix vlla difficultas excogitari possit, quam ipse satis prudenter, doctè, & securè non dissoluerit; eius tamen vestigiis inharens in quatuor Disputaciones hunc tractatum diuidam. Prima erit de Sponsalibus. Secunda de Matrimonij essentia, & natura. Tertia de illius proprietatibus. Quarta de impedimentis, deque illorum dispensacione.

DISPVATIO I.

De Sponsalibus.

PVNCTVM I.

De natura Sponsaliorum.

- 1 A quo dicta sint Sponsalia?
 - 2 Triplicem habent significacionem sponsalia?
 - 3 Explicantur nomina coniugis, uxoris, & mariti, &c.
 - 4 Qualiter sub nomine mariti, uxoris, sponsi intelligantur, vel e contra.
 - 5 Definiuntur sponsalia.
- 1 **S**PONSALIA dicta sunt à spondendo: nam monis tuit veteribus stipulari, & spondere sibi futuras vxores teste Iuuenali sacir. 6. Conuentum tamen & pactum, & sponsalia nostra Tempestate paras. Et tradit Vlp. leg. 2. ff. de Sponsalib. & leg. sponso ff. de verborum significat. Ferd. de Castro, Sum. Mor. Part. V.

2 Triplicem sponsalia significacionem habent. Primò & minus vltatè significant munera ab sponso sponse collata iuxta leg. 1. Cod. si nuptia ex rescripto, & 1. Reg. 18. Non habet Rex sponsalia necesse. Secundo & frequentius sumuntur pro matrimonio de presentì contracto copula non consummato. cap. tertio loco de presumpt. cap. 2. & cap. fin. de sponsa duorum. & cap. coniuges, cap. qui desponsatam 27. quæst. 2. & Matthæi 1. Cum esset desponsata Mater Iesu, Maria Ioseph. Tertio communiter, & frequentissimè accipiuntur sponsalia pro futuri matrimonij promissione. cap. nosstrates 30. q. 5. & leg. 1. ff. de sponsalib. Vnde qui matrimonium contrahere sponderunt sponsi propriissimè vocantur, plerumque tamen sic nuncupantur qui matrimonio copulati sunt, illudque non consummauerint, quia illius consummationem spondere censentur.

3 Prædictis sponsis matrimonium de presentì contractibus nomen coniugis, uxoris, & mariti adaptatur: (tametsi hæc nomina propriissimè supponant pro iis qui matrimonium consummarunt, vti late probat Sotus in 4. dist. 27. q. 2. art. 1. & Cobarub. 1. p. de sponsalib. cap. 1. m. 3.) etenim cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat. leg. nuptias, ff. de Regul. iuris, meritò qui matrimonium contraxerunt, esto illud non consummauerint, nuncupati possunt vir, sive maritus,

vxor, & coniuz, cap. sufficit, cap. omnis & alii 27. quæst. 2. cap. consulationi, cap. coniuges De sponsalib. & expellius Match. 1. Iacob genuit Ioseph virum Maria. Et ibi: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Sed an sponsus de futuro prædicta nomina impetant? Affirmant aliquando, sed raro competere Thom. Sanchez l. 1. de matrim. disp. 1. n. 2. Coninch, disp. 21. dub. 1. & alij. Moutentur ex illo Genes. 29. vbi Iacob Rachel sibi promissam vxorem appellauit. Da mihi (inquit) vxorem meam: fauetque textus in cap. inuenis De Sponsalib. iuncta glossa verbo coniuz, id est sponsa, & textus in leg. non sine, Cod. de bonis que liberis vbi sub nomine vxoris sponsa intelligitur. Sed hæc, vt rectè tradit Cobarub. 1. p. de matrim. cap. 1. n. 4. Gab. Valsq. disp. 4. de matr. Basil. Ponce lib. 12. cap. 1. n. 2. non conuincunt. Non enim Iacob vxorem appellauit Rachel pro eo tempore, quo nondum contractum erat coniugium, sed pro futuro, in quo contrahendum erat, quasi diceret: da mihi vxorem meam futuram. Textus verò in cap. inuenis appellat puellam illam coniugem, & vxorem non ob coniugium, quod verè contractum sit, quippe nullum fuit, sed quia fuit attentatum. Denique textus in leg. non sine ad summum probat ad sponsam contrahentem matrimonium per verba de præsentis nomen vxoris extendi, sed non ad sponsam de futuro, quinimo expressè ibi distinguitur vxor ab sponsa de futuro, tamen sponsa de futuro concedatur ex æquitate, quod vxori ibidem conceditur.

4 Ex hac doctrina est Sanch. lib. 1. de spons. disp. 1. n. 2. Coninch. disp. 21. dub. 1. Gutier. lib. 3. canon. qq. de matr. cap. 1. n. 5. & alij communiter inferant in favorabilibus sub nomine vxoris, & mariti sponsos etiam de futuro comprehendendi posse iuxta leg. non sine Cod. de bonis que liberis, vbi statutum disponens, vt ea que vxor à marito quoad proprietatem acquirit sibi, & non patri suo acquirat, extendatur ad sponsos de futuro, non potest esse vniuersaliter verum, vt aperte conuincitur ex cap. si vero de sentent. excommunicat. vbi secundum communem sententiam ab excommunicatione canonis, si quis suadente diabolo, excusatur verberans clericum turpiter agentem cum matre, forore, vxore, & filia; que tamen dispositio est favorabilis sit ad verberantem clericum turpiter agentem cum sponsa de futuro non extenditur, vt ipse Sanch. Gutier. & Coninch. affirmant. Secus si sponsa de præsentis fuerit, tamen si marito non cognita. Neque prædictus textus in leg. non sine contrarium probat, cum non ad sponsam futuri coniugij, sed præsentis extendenda est. Quocirca (vt rectè tradit Cobarub. de matrim. 1. p. cap. 1. num. 4.) quoties aliqua dispositio dubia est, qualiter nomen sponsi, viri, mariti, vxoris, & coniugis sumendum sit, præsumi debet, nisi contrarium colligatur, sumptum esse secundum communem, & frequentiorem vsum, ita vt nomen sponsi ad sponsos de futuro coniugio, & nomen mariti, & vxoris ad coniuges de præsentis referatur, quia verba statuti, legis, & dispositionis semper quoad fieri potest intelligenda sunt proprie. leg. 3. §. hæc verba ff. de negotijs gestis cap. in nostra. De in iurijs.

5. Igitur sponsalia in tertia illa significatione sumpta definiuntur à Doctoribus futurarum nuptiarum mutua promissio, cap. nostraris 30. quæst. 5. Et licet in hoc textu particula mutua non inuocatur, omnino tamen addenda est, vt colligitur ex leg. de sponsalib. vbi sponsalia vocantur futurarum nuptiarum repromissio, & satis insinuat in cap. præterea, cap. de illis, cap. sponsam. De sponsalib. & alibi sæpe, & fortè ob hanc causam sponsalia in numero plurali dicuntur, quia continent duplicem promissionem. Debet insuper hæc mutua promissio vtrique contrahenti innoscere; aliàs non poterit vnus alteri repromittere. Tandem est promissio futurarum nuptiarum, quia ea promissione non celebrantur nuptiæ, sed promittuntur celebrari, ideoque promittentes, quia se in vicem promittunt, promissi dicuntur. Quæ omnia Valen. disp. 10. generali quæst. 2. p. 1. & Tolet. lib. 7. sum. cap. 2. sua definitione comprehenderunt dicentes, sponsalia sunt mutua promissio futuri matrimonij signo aliquo sensibili expressa, vt in sequentibus declarabimus.

PUNCTUM II.

Qualis debeat esse promissio cuiusvis contrahentis vt sponsalia constentur?

- 1 Debet esse promissio directæ de matrimonio contrahendo.
- 2 Qualiter promissio vera, non simulata requiratur.
- 3 Deciditur questio, an desponsus virginem spe facta promissionis tenetur ducere.
- 4 Libera debet esse promissio nuptiarum.
- 5 In semo, forore, amantia, & vtriusque contrahi non possunt sponsalia.
- 6 Sponsalia metu cadente in constantem virum qualiter valida sint. Responditur remissive.

- 7 Item sponsalia debent esse circa personam determinatam.
- 8 Item promissio verborum, vel signis exprimi debet. Et que verba vel signa requirantur.
- 9 Item debet esse promissio mutua.
- 10 An obligari possit ad ducendam puellam illa non te obligante? Negant aliqui.
- 11 Verus est oppositum.
- 12 Satis est oppositum fundamentum.
- 13 Quid si puella promittit nullam aliam ducitur præter ipsam. Examinatur, an sint sponsalia.
- 14 Deciditur an ex promissione gratuita obligeris sub mortali adimplere.
- 15 Aliqui ad validam promissionem sponsaliorum requirunt, ne clandestine fiat. Sed contrarium est verum.

Constat ex præcedenti Puncto, debere esse promissio. Quæ directam de matrimonio contrahendo. Sed qualis debeat esse promissio, vt sponsalia constentur, & obligatio, nem inducat, variant Doctores.

2. Primò requiritur promissio vera non simulata. Simulata promissio tripliciter esse potest. Primò si careas animo promittendum exequendi. Secundo si nolis ea promissione vllam tibi obligationem imponere. Tertio si nolis promittere, sed promissionem d'simulare. Et quidem omnes Doctores conueniunt ob voluntatem non adimplendi promissum ad obligationem promissionis te non excusari, si animum habeas promittendi & te obligandi, quia hæc obligatio non ex voluntate exequendi promissionem, sed ex natura promissionis nascitur, quæ sicut obligat promittendum exequi, obligat illius exequendi voluntatem habere. Secundum autem, & tertium insidem coincidunt. Nam cum de essentia promissionis sit obligare promittentem, vt promittendum prætere, ne in illis existat, nequis habeat animum promittendi absque animo te obligandi, vel è contra nequis careat animo te obligandi, & retineat animum promittendi. Quæstio igitur est, an si verbo tenus promittas puellæ matrimonium careas animo te obligandi, vel promittenti maneat obligatus Affirmant Petrus de Ledesim. de matr. 4. 43. art. 1. dub. 2. Valsq. disp. 6. de matr. cap. 3. n. 27. Basil. lib. 1. cap. 2. Gutier. lib. 3. canon. qq. de matrim. cap. 9. n. 1. Moutentur, quia quantumcumque similes promissionem ab te animum promittendi, aut te obligandi excludens, verè, & in rigore offerit fidem de matrimonio contrahendo, quippe hæc ob igitio solis verbis constituitur. Ergo manes obligatus saltem ex fidelitate promissis stare. Quod autem etiam ex iustitia obligeris, inde conuincit potest, quia sub ea fide data accipis a contrahente veram, & absolutam promissionem, quam nollentes ipse præstaret, si ius iustitiæ non obuiet ad repromissionem sibi factam.

Contrarium alijs relatis, defendit Thom. Sanch. lib. 1. de matr. disp. 9. num. 2. Lessius de iustit. cap. 18. dub. 1. n. 5. & cap. 40. dub. 1. n. 6. Coninch. disp. 21. dub. 2. concl. 1. Laym. lib. 7. tract. 10. p. 1. cap. 1. n. 10. Præterea quod nulla lex obligare potest, nisi legislator velit, cum autem promissio sit quædam priuata lex, quam sibi promittens imponit, si ipse nolit sibi obligationem imponere, nulla erit obligatio. Delictum conditio contraria matrimonij contractus reddit contractum nullum, vt constat ex cap. vltim. de conditionibus appositis. Sed nolle se obligare ad promissa implenda, est conditio sponsalibus contraria. Ergo reddit sponsalia nulla.

Cæterum vtramque sententiam conciliare potes, si affirmes priorem veram esse de obligatione fidelitatis, secundam de obligatione iustitiæ, ac proinde sponsalia contracta animo non promittendi, vel non se obligandi vera sponsalia non esse, vt potest que obligationem iustitiæ non inducunt. Et quidem illam externam promissionem obligationem fidelitatis promittenti inducere, manifestè conuincit ratio superius adducta, quippe hæc obligatio iure ipso naturali nascitur ex fide alteri data de te sibi vili præstanda, quia ius ipsum naturale obligat, vt verum facias, quod facturum esse alteri promissisti. Est enim latum delictum inter propositum, & promissionem de matrimonio contrahendo, nam propositum nullam obligationem in futurum inducit, sed contentum est veritate præsentis. At promissio non solam exigit præsentem voluntatem exequendi promissum, sed ad ipsam executionem obligat promittentem alias reputabitur infidelis. Quare in nullius potest esse veris externis promittere & nolle se obligare ex fidelitatis virtute ad promissa exequenda, sicuti nemini conceditur affirmare exterius aliquam propositionem, quin obligetur ad veritatem dicendam. Quod verò ex illa simulata promissione non oriatur obligatio ex iustitia sic probò, quia ius iustitiæ non confert solis verbis sed præcipue voluntate, & intentione, quæ ius quod habes intendis à te abdicare, & alteri concedere. At cum promittis matrimonium absque intentione te obligandi, ad minus intendis non transferre in promittentem ius quod à

ma voluntate pendet. Ergo non manes ex iusticia obligatus. Neque oblat quod alius verè, & absque fictione promittat: quia eam promissionem tu non acceptas, effo similes acceptas.

Hinc decidenda est questio. An deflorans virginem spe fidei promissionis teneris eam ducere? Non est dubium obligatum esse ad damnum illi atum satisfaciendum, quando ipsa deceptio non percepta. Etenim si probabiliter praesumi potest ipsam cognovisse deceptionem, nulla nec iusticia, nec fidelitatis obligatione attingeris, ut bene notavit Sanch. lib. 1. disp. 10. n. 5. Vazq. disp. 8. Basil. Ponce notavit Sanch. lib. 1. de sponsalib. cap. 2. n. 16. quia eo casu nulla est deceptio nec promissio. Stante vero deceptio obligatus es ducere ita angere, ut aequè bene nubere possit, ac si deflorata non esset, quia in usù hoc damnum intulisti. Quod si nec dotis augmen. nec alia via quam matrimonio damnum illatum reparare potes, teneris sanè eam ducere, ut rectè notavit Coninch. disp. 22. dub. 6. n. 10. Layman. lib. 5. tract. 10. cap. 1. n. 10. D. sicutas autem est, an ad matrimonium contrahendum deturmatè attingaris? Negat Bartholom. de Ledesm. c. 19. te attingi, quia solum attingi poteras vel ex promissione, vel ex damno illato. Ex promissione autem non teneris, quia ea non intendis ius aliquid in promissarium transire; ex damno illato, solum ad illius compensationem obligaris. Ergo si hac compensatio alia via quam matrimonio fieri potest, ad matrimonium obligandus non es.

Omnino dicendum existimo, quoties mulier occasionem non habuit peccandi deceptiois (ex solo enim excessu nobilitatis, aut dignitatis percipi satis non potest, eum multum in feminis infimè notis, in equalique conditionis comparatur, ut bene notavit Basil. Ponce lib. 12. de sponsalib. cap. 1. circa finem. n. 1. 5.) te obligatum esse ad matrimonium, tamen si damnum alia via compensare possis, quia acceptasti copulam, que tibi sub conditione matrimonij contrahendi, & non aliter concessa fuit. Ergo ex ratione copulae acceptatae teneris matrimonium contrahere, sicuti obligatus es domum tradere pro qua pretium accepisti, & consumpsisti. Atque ita docent ex communi sententia Sylvest. verbo luxuria q. 5. Armilla, n. 12. Rodrig. tom. 2. Sum. cap. 108. concisus. 8. Molin. tract. 3. disp. 106. n. 4. Lellias lib. 2. cap. 10. dub. 3. Sanch. lib. 1. disp. 10. n. 3. Vazq. disp. 6. de matrim. Basil. Ponce, lib. 12. cap. 2. circa finem. Neque ab hac obligatione excusari potes ex eo quod profectionem feceris (ignora te puella) te solum ob illam recipiendam, non autem ob contrahendum matrimonium promittere: quia ipsa copulae acceptatione hanc profectionem elidis, vel saltem eam elidere teneris, si liquidam copulam tanquam pretium obligationis contrahendi acceptasti, à qua acceptatione relicta non potes, ac proinde nequis resistit ab obligatione contrahendi matrimonij, ob quam data, & accepta est Adde in foro externo non obstante protestatione compelleris stare promissis: ergo etiam in foro conscientiae compellendus es, cum forum internum semper externo conformetur, quoties falsa praesumptione non nititur, ut aliis relatis docet Sanch. lib. 1. disp. 5. n. 10. cap. 1. med.

4. Secundò requiritur, ut promissio nuptiarum vera sponsalia constituat, libera sit libertate sufficiente ad meritum, & demeritum, quia est actus humanus humasam obligationem inducens. Quare si furor, ebrietas, aut iracundia non adimunt praedictam plenam libertatem, obligationem sponsalium non impediunt, ut bene docent Navar. cap. 18. n. 7. Sanch. lib. 1. de matrim. disp. 8. Vazq. disp. 1. cap. 1. Coninch. disp. 21. dub. 2. n. 1. 8. conc. 6. Molin. de iust. disp. 267. in princ. Gutier. de matr. cap. 7. a. n. 5. & alij plures. Neque vis oblat reg. iuris quicquid calore iracundiae ff. de Regul. iuris leg. 3. ff. de divor. cap. 1. n. 1. de pen. disp. 1. cap. si quis in vis. 1. q. 3. quibus cauetur factum calore iracundiae non prius ratum esse, quam si perseverentia sedata apparuerit in iudicium animi fuisse. Non inquam obstant, quia haec de foro externo, & in specialibus casibus loquuntur, in quo factum calore iracundiae ratum non est iudicandum ob dubium, & ambiguitatem, nisi ex ipsamet perseverentia colligatur in iudicium animi fuisse, cum factum fuit. Neque item obstat lex licentia. ff. de Publican. & Relig. lib. ubi locatio religialium, quam licitator calore iracundiae ultra modum auxerata non censetur, quousque sedata iracundia paratus sit fiduciosos dare. Quia in hoc casu specialiter est statutum, ne sic possint eas adherentes postmodum non lucrum, sed gratis animum ex locatione illis proventuum cum publica pecunia auvant, ut bene notavit Coninch. disp. 21. dub. 2. conc. 3. n. 1. 4.

5. Ex his inferitur in somno, furore, amentia, & ebrietate, que plenum usum rationis impediunt, nullatenus sponsalia contrahi posse, vel colligiri ex eam. Neque furiosus 3. 5. 7. cap. dilectus de sponsal. & leg. 3. in 2. par. 4. Quod ad hoc verum est, ut etiam ante eam amentiam, vel ebrietatem

coenferis, adhuc nequis in amentia sponsalium contractum celebrare, quia nequis celebrare contractum, qui in se liber sit; ac cum obligatio sponsalium ex ipso met contractu oriatur, & non ex voluntate illum celebrandi, necessario exigit contractum in se liberum. Neque obest, quod ad recipienda Sacramenta intentio virtualis sufficiat, quia id ex benignitate Christi factum est ob fideliem unitatem. Praeterquam quod minus requiritur ad recipiendum, quam ad agendum. Neque item praedictis aduertatur, quod extra amentiam contrahere sponsalia possis sub aliqua conditione in amentia contingenti, quia eo casu non contrahuntur sponsalia in amentia, sed extra, & tamen conditio contingenti in amentia requiritur, ut sponsalia antea contra oblationem absolutam, & perfectam habeant, ut bene notavit Coninch. disp. 21. dub. 1. conc. 6. n. 1. 9.

6. Solum est difficultas de sponsalibus metu cadente in constantem virum celebratis, an valida sunt? Sed de his est tract. 2. de peccata, disp. 1. §. 9. n. 3. Nam esto iure positivo per se, & immediate non irritentur, ex irritatione tamen matrimonij coacti irrita videntur, quippe obligari non potes per coactionem ad contrahendum matrimonium: si autem sponsalia coacta te obligarent, obligatus ex coactione esses ad matrimonium. Non igitur sponsalia per coactionem celebrata valde esse possunt.

7. Tertio debet esse promissio circa personam determinatam, ut ex communi sententia tradunt Sanch. lib. 1. disp. 26. n. 2. Coninch. disp. 21. dub. 2. conc. 4. Basil. Ponce lib. 12. cap. 5. n. 5. Nam cum matrimonium contrahi necessario debeat cum unica tantum persona determinata, nequis ad contrahendum matrimonium obligari, quousque obligeris ad contrahendum cum persona determinata. Quapropter si promittas cum via ex filiabus Petri matrimonium contrahere, iplaque tibi repromittant, ex hac promissione sponsalia non confurgunt, quia non es obligatus vnam potius, quam aliam eligere, sed sunt sponsalia conditionata, pendencia inquam à tua electione tanquam à conditione.

8. Quarto, requiritur promissio verbis, vel aliis signis sufficienter expressa. Nam cum hac promissio sit, virtute cuius alius repromittere debet, necessario ei debet innoscere: re; aliàs moveri nequit ad repromittendum. Quinimo existimo verissimum tam iure positivo, quam naturali promissionem alteri ignotam obligatoriam non esse, quia comparatione illius non est promissio, cum non sit locutio, ac proinde obligationem fidelitatis in promittente inducere non potest: sicuti docet Sanch. lib. 1. disp. 3. Vazq. disp. 4. n. 31. Coninch. dub. 2. conc. 17.

Quod si roges quae verba, vel signa requirantur ad sponsalia contrahenda? Facile responderetur nulla esse determinata, sed ea sufficere, quae consentium interuam satis expresse- rint. Consensus autem interuus exprimi potest quibusvis modis, ut notavit Gutier. de matrim. cap. 3. n. 1. de quibus infra.

9. Quintò promissio mutua debet esse, ut sponsalia constituat, quia est virtusque obligatio, ut constat ex leg. 1. ff. de Sponsalib. & tradunt omnes. Quare si promittas puella matrimonium animo contrahendi sponsalia, ipsa verò non repromittat, neque ipsa, ne tu contrahas vllam obligationem, sicuti docent ex communi Nauar. cap. 22. n. 2. 5. Henric. lib. 11. cap. 23. n. 2. Molin. in 1. disp. 265. v. 7. §. 4. Vazq. de matrim. disp. 4. cap. 3. Sanch. lib. 1. disp. 5. Et quidem puellam non contrahere vllam obligationem apertum est, cum ipsa noluerit se obligare, & actus non operatur vltra agentium intentionem argum. cap. 1. de praeben. de. Tu verò voluisti obligari nisi obligatione sponsalitia, quae est mutua, & reciproca. Ergo hac obligatione sublata, quia puella obligationem non contraxit, tu ab obligatione liber existis.

10. Difficultas ergo est, an possis gratis, & liberaliter obligari ad contrahendum cum puella, quae vicissim te tibi non obligat, sed solum promissionem tuam acceptat? Negant Vazq. disp. 4. cap. 3. & Basil. Ponce lib. 12. cap. 4. n. 2. Mouentur, quia hac obligatio non est ad donandum tuum corpus alteri, sed ad mutuandum eum corpore alterius. Ergo puella acceptans tuam obligationem, acceptat mutationem, ac proinde tacite te obligat ad sua à corpore tibi tradendum. Et confirmo nequis puella te tradere, quin ipsa se tibi tradat, ergo nequis obligari ad te illi tradendum, quin ipsa obligetur se tibi tradere, quia obligatio vnus videtur ex alterius obligatione pendere.

11. Nihilominus verius existimo te obligari posse puella ad illam ducendam, quin ipsa obligata sit. sic docuit Sanch. lib. 1. disp. 5. n. 12. Layman. lib. 5. tract. 10. 1. p. cap. 1. n. 2. Gutier. de matr. cap. 5. a. n. 1. Modèor, quia nulla in hac obligatione videtur implicatio, nam esto contractus matrimonij sit contractus mutuos, ita ut non possis te alteri tradere, quin ipse se tibi tradat, sicuti non potes venditionem equi celebrare, quin emptor pretium concedat, ac optime

potest obligari ad matrimonium contrahendum, quin ipsa puella tibi obliget, quia obligari contrahere, si puella placuerit, sicuti potest obligari ad vendendum equum, si emptor voluerit, quamvis in prior nullam emendi obligationem habeat.

12. Hincque solum manet fundamentum oppositum: fateor namque tuam obligationem non esse ad donandum tuum corpus, sed ad mutuandum, puellamque acceptantem obligationem, acceptare mutuacionem, sed quia illam acceptat non imponendo sibi obligationem, sed libertatem retinendo, ut mutuacionem praestet, & matrimonium celebret, quando sibi placuerit, ea de causa obligata non est, tamen si tu obligatus exitas. Ad confirmationem dico te posse obligari, quin puella obligetur, quia ex puellae obligatione tua non pendet.

13. Sed quid dicendum, si puella promittas nullam aliam ducturus praeter ipsam, ipsaque promissionem accipit? Plures Doctores apud Gutier. lib. 1. canon. quest. cap. 2. 1. num. 13. & Sauch. disp. 19. num. 5. censent sponsalia constituta, si puella eandem promissionem praestiterit, eo quod exceptio ab illa negatione sit affirmatio, ita ut faciat hunc sensum, te ducam, & nullam aliam; iuxta illud Luc. 11. Signum non dabitur ei nisi signum Iona Prophetae, id est, signum Ionae Prophetae dabitur ei, sed nullum aliud. Ceterum vetus censet praedictis verbis sponsalia non constitui, quia secundum communem acceptionem, nisi contrarium constet, non praestat sensum absolutum affirmativum, sed conditionalem, hoc est, si aliquam ducturus sum, te ducam, & non aliam, ex qua promissione absolute non astringitur ad tecum matrimonium contrahendum, sed solum ex suppositione quod matrimonium velim contrahere, sicuti cum promitto non alienaturum fundum extra familiam, non venditurum domum nisi tibi, non obligor ad alienandum, vel vendendum absolute, sed obligor casu quo alienare, vel vendere velim, ne extra familiam alienem, & ne alteri vendam quam tibi, ut probat res in leg. si sterilis. §. si tibi. ff. de actionib. empti. ibi si ita fundum tibi vendidero, ut nulli alij quam mihi venderes, actio eo nomine ex vendito est, si alius vendideris. Atque ita tradunt Cobarub. 2. p. epist. cap. 4. §. 1. num. 8. Nauarr. cons. 7. de sponsal. edit. 2. Gutier. lib. 1. canon. qq. cap. 2. 1. num. 13. & de matr. cap. 3. §. 1. 13. Henric. lib. 1. cap. 12. num. 7. Sauch. lib. 1. disp. 19. num. 5. Coninch. disp. 2. 1. dub. 3. num. 29. Layman. tract. 10. cap. 1. num. 2.

14. Superest tamen difficultas, an ex praedicta obligatione gratuita absoluta obligeris sub mortali ad ducendam puellam, si ipsa velit, & ex obligatione illa conditionali non ducendi aliam nisi Floram, obligatus sis sub mortali ad Floram ducendam, casu quo matrimonium celebrare intendis?

Qua in re est triplex sententia. Prima negat te sub mortali esse obligatum, sic docet generaliter de qualibet promissione simplici acceptata Caiet. 2. 2. q. 113. art. 1. dub. 4. & in sum. verbo perfolia, ubi Atmilla num. unico. Sotus in 4. disp. 20. quest. 2. art. 2. ante §. at verum. Franc. Garcia de contractib. 2. p. cap. 3. Henric. lib. 1. de matr. cap. 13. nu. 2. & lib. 13. de excommunicat. cap. 17. num. 5. & 6. & probabilem reputat Ledesma de matr. q. 47. art. 5. dub. 2. concl. 1. & in sum. ubi de matrim. cap. 3. fol. 32. Moutentur, quia ex promissione simplici acceptata comparatione hominum nulla alia obligatio nascitur, quam fidelitatis, & veracitatis, sed haec solum obligat sub veniali, quia solum obligat, ut tua facta dicis, & promissis conformes, ne hominem cui fidem dedisti decipias, in qua deceptione seclusis aliis circumstantiis extrinsecis non videtur grauis deformitas, sicuti non est in enuntiatione mendosa proximo non praedudicante. Notatur dictum est comparatione hominum, quippe comparatione Dei promissio simplex quae votum est, non te obligat ad promissorum executionem ex fidelitate, & veracitate tantum, siquidem Deum decipere non potes, sed te obligat ex religionis virtute, ut potes qui in Dei cultum, & honorem promissionem fecisti. Negare autem honorem, & reuerentiam grauem Deo debitam, grauis est irreuerentia, & quasi Dei contemptus, ideoque mortale constituit, secus est in promissione simplici homini facta, quae non est facta in eius cultum, & honorem, tamen si in eius utilitatem facta sit.

Secunda sententia, quam verissimam existimo, affirmat ex simplici promissione acceptata materia grauis, qualis est matrimonij contrahendi obligationem sub mortali nasci. Sic docent Nauarr. cap. 8. nu. 6. Cobarub. de pactis. 2. p. §. 4. num. 13. Nauarra lib. 2. de resit. cap. 7. num. 7. edit. 2. Thom. Sauch. innumeris referens lib. 1. disp. 5. num. 20. Gutier. de matr. c. p. 5. num. 9. Vazq. disp. 5. num. 13. Bahl. Ponce lib. 12. cap. 4. Ratio principia est, quia ex vi praedictae promissionis conceditur promissario ius exigendi promissam. Ergo signum est non ex fidelitate, sed ex iustitia promittentem esse obligatum; quippe fidelitas nullum ius promissario concedit, sed promittentem ardet ob honestatem quae reperitur in eo quod facta dicis conformia sint. Quod vero ex simplici promissio-

sione acceptata ius concedatur promissario exigendi quod sibi promissum est probat tex. in cap. 1. & cap. quatuor de Pa. tis. & leg. 2. regia. tit. 16. lib. 5. noua collect.

Haec sententia procedit casu quo promittens promissionem praestiterit secunduam illius naturam; secus si promissionem restrinxerit intendens solum ex honestate, & fidelitate obligari. Et ob eandem causam dixit lex regia. 2. parendo que aliquo sequilo obligat: uti notauit Sauch. d. disp. 5. num. 21. Gutier. cap. 5. num. 10. Sed dubium est, quando cessaris promissionem restringere, ne ex ea vitra fidelitatem obligeris. Cui dubitationi respondeo. In foro conscientiae tuae declarationi standum est. Si enim nullam restrictionem feceris censendum es promississe secunduam naturam promissionis, quae ex te ius iustitiae promissario concedit, ut colligitur ex Syluest. sum. verbo pactum, quest. 4. Nauarr. cap. 18. num. 6. Matienzo lib. 5. collect. tit. 16. §. 2. gloss. 1. num. 11. Sauch. disp. 5. num. 21. Gutier. cap. 5. de matr. num. 11. At in foro externo quocies promissionis grauitate causam non exprimis, praesumeris ex errore promississe, dum contrarium non constat, ideoque esto promissio subsistat, promissario tamen non conceditur ius exigendi promissum, sed exceptione doli excipi potest, ut habetur. leg. 2. §. circa. ff. de doli mali. & metus except. & ibi glossa, & pluribus exornat Gutier. de iuram. confirmat. 1. part. cap. 47. num. 1. Thom. Sauch. disputum. 5. numero 22.

15. Tandem aliqui ad validam promissionem sponsalia constituentem, requirunt, ne clandestine fiat, sic Ioann. de Segura in director. iudic. Ecclesiast. 2. p. cap. 15. num. 6. & Jo. Albornoz de arte contractus lib. 4. tit. 1. Matien. in rub. tit. 1. gloss. 1. num. 4. §. in princ. & num. 50. in fine lib. 5. noua collect. Alij praedicta conditione requirunt, ut licite fiat. Syluest. verbo. matr. 6. quest. 7. dicto 5. & 6. Atmilla verb. sponsal. num. 14. Caiet. eodem. Moutentur primo, ex leg. oratio. ff. de sponsalib. & leg. 6. quis tut. or. vers. quamuis. ff. de ritu nuptiarum. in quibus iacta prohibitione matrimonij sponsalia prohibita censentur. Sed matrimonium prohibetur fieri clandestine a Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. ergo & sponsalia. Secundo prohibita aliqua re prohibentur ea quae fuerint media ad illius consecutionem, ergo prohibito matrimonio prohibentur sponsalia. Tertio ex sponsalibus clandestinis solent lites, copulae incestuosae, aliaque inconuenientia oriri, ob quae matrimonia clandestina fuerunt a Concilio annullata. Ergo censenda sunt annullata sponsalia.

Ceterum omnino tenendum est ad validam, & licitam promissionem sponsaliorum nullam publicitatem requiri. Sic plures referens Sauch. lib. 1. disp. 13. Gutier. de iuram. confirmat. 1. cap. 5. 1. & de m. or. cap. 1. n. 1. Coninch. disp. 2. 1. dub. 2. concl. 6. Bahl. Ponce lib. 12. cap. 5. n. 6. Ispaque declaratum est a sacra congregatione teste Farinae, & Barbos. in praedicto loco Concilij. Ratio est manifesta, quia nec iure naturali, nec de se constat, nec positio praedicta sponsaliorum promissio clandestine celebrata est inualida, aut illicita. Nam omnes has nuptias clandestinas prohibentes non de nuptiis futuris, sed praesentibus, atque adeo de matrimonio loquuntur. Ex praedicta autem irratione, aut prohibitione non inferunt sponsalia prohibita esse, vt propter quae sunt omnino distincta, & in quibus non adfunt inconuenientia, quae ex matrimonio clandestino voluit Trident. vitare. Ex quibus illud erat principium, relicta propria vxore qua cum quae clandestine contraxit, in perpetuo adulterum cum alia perseueret. Quod vero aliquando ex sponsalibus clandestinis oriatur aliquod inconueniens, id solum probat dissuadenda esse, non tamen quod sint per se illicita.

Neque fundamenta contrariae sententiae sunt aliquid momenti. Ad primum dico prohibito matrimonio clandestino prohiberi sponsalia de celebrando matrimonio sub ea conditione, secus de celebrando matrimonio non clandestino: sed publice. Nunquam autem ex vi praedictae prohibitionis censentur sponsalia clandestina prohibita, quia clandestina sponsalia non inferunt matrimonium clandestinum, neque ad illius consecutionem sunt media, per quae solum est licendum argumentum. Ad tertium constat ex probatione praestata sententiae.

PUNCTVM III.

De acceptatione requisita, vt promissio sponsalia constituens vim obligandi habeat.

- 1 Negant aliqui requiri acceptationem.
- 2 Verus est oppositum.
- 3 Aliqui iurant in promissione insani facta. Sed reuocantur.
- 4 Qualiter promissio absentis facta intimari debet, ut acceptari intelligatur?
- 5 An acceptatio promissarij immotescere debeat promittenti? Sub distinctione respondetur.

6. *Examinatur an possit stipulari qui non habet speciale mandatum sub distinctione respondeatur.*
 7. *Conferuntur puella repromittente, si tuam promissionem de matrimonio acceptet. Affirmant aliqui.*
 8. *Verius est oppositum.*

Aliqui Doctores censent, vt promissio matrimonij valida sit, & obligatoria non indigere acceptatione promissarij. Sic docuit Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 18. Amilla sponsalium, num. 3. Tabiena, quest. 3. num. 4. sine. Mouentur, quia promissio ad sui valorem non requirit acceptationem iure naturali, siquidem seclusa acceptatione promittens implere promissum debet, vt fidelis exultat, & suis verbis facta conformet, neque etiam iure positio, nam est iure communi acceptatio necessaria videatur ad promissum firmitatem, leg. absentis, ff. de Donationib. At iure canonico cui in hac parte standum est, non videtur necessaria. Nam in text. in cap. veniens. Qui clerici, vel videntes, promissio absentis facta statur valida, cum tamen ibi nullus acceptationis mentio fiat. Cui decisioni fauet lex regia Castellae 2. titul. 16. lib. 5. recopil. ibi pareciendo que se quis obligar, &c. Ceterum verius censo cum Sanch. dicto lib. 1. disp. 6. numer. 19. requiritur nuncium, vel epistolam, qui non censetur promittentem promissario loqui, nisi loquatur per medium à se, & in eum finem assumptum. Quare est prædicta lex 2. corrigat stipulationes, & alias solemnitates à iure petitas, acquirat hanc conditionem corrigat, quia hæc non ad solemnitatem, sed ad naturam promissionis, & contractus essentiam necessaria est.

5. An autem acceptatio promissarij promittenti innotescere debeat, vt promissio firmitatem habeat? Distinguedum censo, si promissio matrimonij gratis fiat, animo inquam non contrahendi sponsalia, sed fidem alteri præstando independenter ab eius repromissione, opus non est acceptationem promissarij notam esse promittenti. At si promissio facta sit sub onere, quod promissarius repromissionem faciat, quod in promissione sponsalium requisitum est, necessario promittenti repromissio nota esse debet, aliàs quomodo repromissio acceptari poterit, vt bene tradit Sanch. lib. 1. disp. 7. numer. 35. quidquid in contrarium dicat Gutierrez. de matr. cap. 6. numer. 14.

6. Duplex tamen superest difficultas: prima an alius qui ad acceptandum non habet speciale mandatum possit nomine puellæ absentis stipulari, ita vt ex hac stipulatione tur obligatus exiatis, ac si ipsa puella acceptasset. Glossa in cap. ubi non est, verbo nihil 30. quest. 2. Alexand. de Neuo cap. sicut de sponsalibus, existimant validam esse promissionem, ita vt licitum sibi non sit resiliere. Moueri possunt ex cap. sicut de sponsalibus. vbi quidam iuravit patri se eius filiam ducturum, quod iuramentum censetur validum, & consequenter valida erit promissio, cui innititur.

Ceterum omnino dicendum est, si matrimonium promittas puellæ absentis animo contrahendi sponsalia (vt semper præsumendum est) promissio firmitatem non habere ante puellæ acceptationem, sed resiliere potest, quia antequam puella acceptet tuam promissionem, ipsaque repromittat; contractus perfectus non est, cum perficiendus necessarius sit puellæ consensu, ergo potes tu interim, dum puella non acceptat, resiliere. Item tu promittis puellæ nuptiam cum ipsa contrahere, si ipsa tibi vicissim repromittat. Ergo aut ipsius repromissionem tua promissio obligationem parere non potest. Denique puella cui tu matrimonium promittis non est obligata ad repromittendum, sed potest nolle repromittere. Ergo tu obligatus esse non potes promissis stare, aliàs contractus onerosus claudicaret ex vna parte firmitatem habens, ex alia contra leg. Iulianus 14. §. Si quis à colludendo ff. de action. empt. Atque ita docet Sanch. lib. 1. de matr. disp. 7. numer. 31. iuratio numer. 12.

Si vero promittas matrimonium puellæ absentis animo liberalem promissionem constituendi, Sanch. dicta disp. 7. numer. 36. existimat, si hæc promissio facta est sub hac forma. Promitto tibi (scilicet parenti, tutori vel curatori, nullus enim alius est qui pro absente stipulari possit) matrimonium contrahere cum Maria, vel: Promitto matrimonium cum Maria contrahere, quod idem est, nullatenus te resiliere posse, quousque Maria obligationem remittat. Nam esto directè obligationem eius patri præstiteris, facta tamen est in eius filie fauorem, filiaque ius est acquisitum. Ceterum hæc sententia mihi difficilis est, veriusque crederem ex vi prædictæ promissionis te nullam obligationem nec fidelitatis, nec iustitiæ habere comparatione puellæ. Quia esto pater, tutor, & curator possit pro filiis stipulari. At si factum personæ filij coheret, neque patri interest ea stipulatio solum quoad filium valet, non quoad patrem, vt ex Bart. & aliis ex leg. quod dicitur, ff. de verbor. obligation. tradit Sanch. dicta disp. 7. numer. 6. Matrimonium vero quod promittis cum puella contrahendum puellæ adhaerere debet, nec eius patri, neque alteri interest, quippe est factum personale, non reale: comparatione autem puellæ ante illius acceptationem valere non potest, vt potest quæ fortè existimat tuam promissionem sibi non esse vitalem, ergo quousque ipsa declarat sibi vitalem esse, neque ex fidelitate, neque ex iustitia obligatus exisses. Neque contrarium colligitur ex cap. sicut de sponsalibus. Nam ibi parentibus puellæ facta est obligatio, ipsique se vicissim obligauerunt. Qualiter autem hæc obligatio intelligenda sit, postea dicemus.

7. Secunda difficultas est, quàmque supra tetigimus, an ex eo præcisè quod puella acceptet tuam promissionem de matrimonio cum illa celebrando, censetur repromittere,

2. Nihilominus acceptationem ita necessariam esse, vt illa seclusa promissio matrimonij alteri facta nullam firmitatem habeat, sed reuocari pro libito promittentis possit, docent communiter Doctores, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 1. disp. 6. numer. 24. Valq. disp. 4. numer. 42. Coninch. disp. 22. numer. 39. Bail. Ponce lib. 12. de matr. cap. 4. & alij communiter. Colligiturque ex leg. 1. ff. de Pactis, & §. in his instr. de empt. & venant. leg. contractus Cod. de fide instrumentor. leg. 2. ff. de actionib. & obligat. & aliis: quibus iuribus caueri ex nullo contractu obligationem oriri posse, nisi mutuo duorum consensus accedat, ac proinde quin promissarius promissionem sibi factam acceptet, & gratam habeat. Ratio vero est: quia ex vi prædictæ promissionis neque obligari potes ex fidelitate, neque ex iustitia, ex quibus solis obligatio oriri potest: non ex fidelitate, nam hæc obligatio promittentem exequi promissum, si promissarius velit, dum autem promissarius non acceptat, voluntatem non habet, vt sibi promissum concedat. Ergo ex fidelitate nulla est obligatio. Deinde nullus ex fidelitate tenetur promissum exequi: si promissarius promissionem remittat, vel nihil æstimet, at dum promissarius non acceptat, promissarius censetur nihil promissum æstimare, ergo, &c. Quod autem ex iustitia non obligeris inde constat, quia hæc obligatio nisi non potest nisi ex iure in promissarium translato: at ius nemini acquiri potest illo ignorante, & forte reuocante. Ergo seclusa acceptatione obligatio ex iustitia esse non potest.

3. Prædictam sententiam alios referens restringit Sanch. dicta disp. 6. numer. 27. Gutierrez. de matrim. cap. 6. numer. 11. ne locum habeat in promissione infanti facta, hæc enim fauore infantis reuocari non potest, siquæ ipse aptitudinem habeat acceptandi, vel reiiciendi quod sibi promissum est argum. leg. subemus. Cod. de emancipat. liberorum libi nisi infantes sint. Sed nullatenus est admittenda hæc restrictio, neque vllò modo colligitur ex dicta leg. subemus, quæ loquitur in emancipatione, quæ cum à iure positio inducitur, potuit abique consensu eius cui facta est induci. Secus est in promissione matrimonij, cuius essentia acceptationem promissarij postulat, vt bene Coninch. disput. 22. dub. 6. numer. 36.

4. Sed rogas qualiter promissio absentis facta inimati debeat, vt acceptare tuam promissionem possit? Respondeo iure communi spectato necessario intimandum esse per epistolam, vel nuncium ad id specialiter destinatum, neque sufficere: si alius tertius tuam promissionem promissario declarat, quia non censetur tua voluntas promissarij voluntati vitari: nisi per medium à te destinatum, vbi habetur leg. 4. tit. 1. cap. 5. ibi mensajero cierto que le imbie à decir señalamamente lo que le da, & leg. 3. tit. 11. part. 5. ibi embiando

Ferd. de Castro, Sum. Mor. Part. 2.

A 3

& sponsalia celebrare? Affirmant Paludan. in 4. dist. 27. quæst. 1. Valq. disp. 4. cap. 3. Basil. Ponc. lib. 12. cap. 4. num. 2. Mouentur ex eo quod puella acceptare non potest tuam promissionem de matrimonio cum illa celebrando, nisi volens in futurum tecum matrimonium contrahere, quippe tua promissio non est matrimonij præsentis, sed futuri: Ergo acceptans tuam promissionem acceptat matrimonium futurum. Ergo vult matrimonium futurum. Ergo repromittit matrimonium, promissio enim est affirmatio alteri facta rei in eius gratiam futura. Deinde cum matrimonium puellæ promittis, promittis te illi futuro tempore tradere. Sed hæc traditio esse non potest, quin ipsa puella se tibi vicissim tradat. Ergo ipsa consentire non potest in hac tua traditione futura, quin in sui traditionem consentiat, ac proinde quin repromittat.

8. Cæterum verius censeo cum Nauar. cap. 22. num. 28. Sanch. disp. 5. num. 12. Layman. lib. 5. tract. 10. cap. 1. num. 2. Gutier. de matr. cap. 5. an. 1. posse puellam acceptare tuam promissionem, quin repromittat, in ea acceptatione puella non acceptat ex sua parte matrimonium absolute contrahendum, sed acceptat fidem, quam tu illi præstas de matrimonio contrahendo, si ipsa voluerit. Ergo ex vi huius acceptationis non repromittit, quippe ad repromissionem necessarium erit, quod ipsa absolute matrimonium acceptaret: ac ex vi prædictæ acceptationis non acceptat absolute matrimonium futurum, sed acceptat absolute datam fidem de matrimonio futuro, non quidem absolute futuro, sed futuro si tibi placuerit. Et per hæc satisfactum est opposito fundamento. Ratio ea est, quia contrahentes matrimonio etiam seclusa omni lege, & constitutione et hoc expressè solum velint alteri tradere suum corpus ad matrimonij usum, virtualiter tamen intendunt, si ex aliquo capite ea traditio effectum non habet tradere ius ad traditionem, quia hæc iuris traditio in matrimonij contractu imbitur, & continetur, ideoque merito Ecclesiæ præsumit sic contrahentes velle sponsalia contrahere casu quo matrimonium contrahere non possunt. Vnde ut hanc præsumptionem elidant, & ab sponsalibus deobligentur, tam in foro conscientiæ, quam externo, debent expressam voluntatem habere, eaque declarare, se tantum velle matrimonium, & non sponsalia contrahere. Tum quia ceteri debent velle contrahere iuxta iuris formam, & illius dispositionem, sicuti iure antiquo censebantur velle matrimonium contrahere qui post sponsalia copulam habebant, cap. is qui fidem De sponsalibus. Tum quia verè, & in rigore eam voluntatem habent in matrimonij contractu includam.

PUNCTUM IV.

Quibus verbis, vel signis sponsalia contrahantur?

- 1 Nulla sunt determinata.
- 2 Quid de contractu matrimonij inter impuberes? Proponitur dubitandi ratio.
- 3 Affirmatiue respondetur.
- 4 Extenditur etiam si clandestinum sit.
- 5 Satisfit rationi dubitandi, num. 1. postea.
- 6 Negat communior sententia matrimonium contractum clandestine inter puberes non habere vim sponsalium.
- 7 Extenditur prædicta doctrina, etiam si iuramento contractus firmatus sit.
- 8 Contrarium spectato iuris rigore probabilius censem.
- 9 Quid dicendum si iuramento firmatus sit.
- 10 Qualiter subarbitrio annuli signum sit matrimonij, vel sponsalium.
- 11 Taciturnitas præcisè non est signum sufficiens interioris consensus.
- 12 Si pater tuo nomine contrahat, tu verò præsens tacetas, nec contradicas, consentire censuris.
- 13 Negant plures, si parentes absentibus filiis contraxerint.
- 14 Verius est oppositum.
- 15 Et taciturnitas filij sit signum consensus, debet filius moneri de contractu facti per nuntium, aut epistolam.
- 16 Plures extendunt hæc doctrinam, esto quilibet alius tertius pro te contrahat.
- 17 Sed verius est prædictum ius solum in parentibus habere locum.
- 18 Inferitur nullum alium præter parentem posse pro filio sponsalia contrahere.

1. **C**onstat nulla esse verba determinata, sed illa sufficere, quæ sufficienter consensum internum ipsis contrahentibus expriment, tamen aliis non significant. Nam cum inter ipsos contrahentes tantum sponsalia celebrari possint, opus non est verba quibus celebrantur esse aliis personis significatiua; factis enim est si ipsi contrahentibus qui obligandi sunt significatiua existant, ut bene notauit Coninch. disp. 21. dub. 3. num. 23. In foro tamen externo non intentioni contrahentium, sed communi verborum intelligentiæ standum est, ut constat ex capite ex literis El. 1. de sponsalibus. & tradunt omnes res Sanch. lib. 1. disp. 8. num. 4. ubi num. 5. optime probat in casu dubio semper sententiam ferendam esse in matrimonij, sponsaliumque fauorem. Quod intelligendum est, quando est dubium de intentione, & consensu. Secus si non solum de intentione, sed etiam de verbis seu signis dubium oritur: ita ut spectatis circumstantiis aperte decidi non possit verba illa

seu signa esse sponsaliorum significatiua: in hoc enim casu non est iudicandum sponsalia esse, quia non adest externum signum sufficienter expressum interioris consensus, quod æquè necessarium est ad contractus obligationem, licet interior consensus, ut docuit Coninch. disp. 21. dub. 3. num. 26.

2. Quæstio igitur prima est, an contractus matrimonij inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem habeat vim sponsalium? Ratio dubitandi fuitur ex doctrina Barr. in leg. 1. §. si quis ita num. 5. ff. de verbor. significat. ubi probat, quoties de contrahenda obligatione agitur, si actus non valeat eo modo quo fit, nullatenus valere eo modo quo fieri potest, & merito quia actus agentium non debent ultra eorum intentionem operari. leg. Non omnis ff. de certis pecuniis. Præcipue cum in obligationibus indandis interpretatio non lata, sed restricta facienda sit. At impuberes matrimonio contrahentes matrimonium contrahere volunt, non autem sponsalia que contrahere poterant. Ergo si ille contractus non valuit per matrimonium, neque sponsalia valere debent. Atque ita docet Petrus de Ledesma de matr. q. 45. art. 5. punct. 2. post dub. 4. & alij antiquiores relati à Cobarub. 4. decret. 1. p. cap. 3. num. 3.

3. Nichilominus communis, & vera sententia est matrimonium contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem vim sponsaliorum habere, ut pluribus relatis firmat Thom. Sanch. lib. 1. disp. 21. num. 2. & tradit Coninch. disp. 21. dub. 4. num. 46. Basil. Ponc. lib. 12. cap. 5. num. 4. & deciditur expressè in cap. fin. de desponsat. impuber. & cap. unico, idem quoque eodem tit. in 6. Ratio ea est, quia contrahentes matrimonio etiam seclusa omni lege, & constitutione et hoc expressè solum velint alteri tradere suum corpus ad matrimonij usum, virtualiter tamen intendunt, si ex aliquo capite ea traditio effectum non habet tradere ius ad traditionem, quia hæc iuris traditio in matrimonij contractu imbitur, & continetur, ideoque merito Ecclesiæ præsumit sic contrahentes velle sponsalia contrahere casu quo matrimonium contrahere non possunt. Vnde ut hanc præsumptionem elidant, & ab sponsalibus deobligentur, tam in foro conscientiæ, quam externo, debent expressam voluntatem habere, eaque declarare, se tantum velle matrimonium, & non sponsalia contrahere. Tum quia ceteri debent velle contrahere iuxta iuris formam, & illius dispositionem, sicuti iure antiquo censebantur velle matrimonium contrahere qui post sponsalia copulam habebant, cap. is qui fidem De sponsalibus. Tum quia verè, & in rigore eam voluntatem habent in matrimonij contractu includam.

4. Quod ad id verum est, ut etiam matrimonium inter impuberes contractum clandestinum sit, non obinde impedit sponsalium obligationem. Quia ut rectè inquit Nauar. cap. 22. num. 57. Ludouic. Lop. 2. p. instruit. cap. 37. & Sanch. lib. 1. disp. 21. num. 5. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. ea matrimonia irritant, ab illiusque omnem obligationem tollunt, que verè matrimonia iure antiquo erant, at matrimonium clandestinum inter impuberes nunquam vim matrimonij, sed sponsalium habuit, ac prionde huiusmodi matrimonium quoad vim sponsalium incorrectum permansit.

5. Ad rationem dubitandi respondeo doctrinam illam veram esse de obligatione quæ contrahi poterat, si nullo modo clauditur in obligatione contracta, secus si sub obligatione nulliter contracta comprehendatur obligatio illa, quæ contrahi poterat. Cum ergo sub matrimonij obligatione sponsalium obligatio vt pote præambula contrahatur, efficiatur scilicet intendente contrahere matrimonium, à fortiori sponsalium contractum velle, ut latius Cobarub. 3. decret. 1. part. cap. 3. num. 3. vel dicendum qui nullus est non esse validum sub eo modo quo fieri potest, quando est nullus ex defectu formæ, secus si nullus sit ex defectu tantum casus efficientis, cui ius non resistit, ut contingit in matrimonio impuberum, cuius nullitas prouenit non ex defectu formæ, sed ex defectu contrahentium non habentium legitimam ad contrahendam ætatem.

6. Quæstio secundæ, an matrimonium inter puberes contractum clandestinè habeat vim sponsalium? Negat communior sententia apud Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 20. num. 3. & 4. Zeuallos commun. contra commun. quæst. 604. num. 79. Gutier. de iuram. confirm. capit. 51. an. 28. & de matrim. cap. 11. Mouentur primò, quia Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. ad sic contrahendum eos omnino inhabiles reddit. Si autem ille contractus valeret, ut sponsalia, non omnino essent redditi inhabiles ad contrahendum, sed aliquo modo habiles. Idè enim in c. uni de desponsat. impuber. in 6. non aliter impuberes inhabiles esse ad contrahendum, quia eorum contractus valet ut sponsalia. Et confirmatur, quia Trident. decreuit contractum illum nullum esse, ergo non valet ut sponsalia, alias non esset nullus, sed aliquo modo validus. Secundo quoties ius resistit contractui, nulla ex illo nascitur obligatio nec naturalis, nec civilis, ut probat Sanch. lib. 1. de matr. disp. 7. num. 16.

nom. 16. Sed Trident. restitit non solum prohibendo, sed annullando prædictum matrimonium contractum. Ergo ex illo nulla oritur obligatio. Tertio, contractus qui non valet, ut sit, ut valet eo modo quo valere potest, nõ debet habere defectum in forma, ut probat Barr. in leg. 1. §. si quis ita. ff. de Verbor. obligat. Sed prædictus contractus habet defectum in forma, siquidem deficienti sunt ob prædictum contractum, neque vnus alterum obligare potuit ad perfectuendum in prædicto contractu, aut ad denud celebrandum, ergo ex illo nulla fuit contracta obligatio. Alias audiretur in foro externo, & cogereur promissis stare.

7. Prædictam sententiam extendunt Sanch. Gutier. & alij, etiam si iuramento prædictus contractus matrimonialis firmatus sit, quia iuramentum confirmare non potest contractum omni iure nullum. Quinimo est sub ea spe virginem dehoratiles, affirmat Sanch. alij relatis tunc non esse obligatum ad illam ducendam, quia non est obligatus ratione contractus, cum nullus sit, neque ratione damni illati, quia nullum præsumitur virginis factum, vtpote quæ sciebat, vel debebat scire, ut hoc clarissimum & manifestissimum, ex prædicto contractu nullam oriri obligationem.

8. Ceterum spectato iuris rigore & contrarium probabilius censetur eum Veracur. Append. ad speculum d. 9. c. 1. Henric. lib. 11. de matrim. cap. 5. num. 4. Cordub. in sum. quæst. 52. in fine. Bortholom. à Ledefm. de matr. dub. 17. Oriz. Sum. cap. 16. de matr. sine. Vega lib. 6. Sum. casu 120. de lib. 4. casu 164. Coninch. disp. 2. dub. 4. num. 7. Laym. lib. 5. Sum. tract. 10. cap. 1. in fine. Moueou, quia vt constat ex superiori questione, contenti in matrimonio præfens, eo ipso contenti in matrimonio futurum, si præfens contrahi non potest, ratione cuius inter impuberes contrahuntur sponsalia ex matrimonio ab ipsis celebrato. Sed Trident. hunc consensum in matrimonium futurum non irritauit, tamen si contentum in matrimonio præfens annullat. Ergo prædictus contentus validus est, & sponsalia consistunt. Minore probat, quia Trident. solum eum contractum irritauit, ad quem contrahentes inhabiles reddit, ar solum ad matrimonium clandestinum inhabiles reddit contrahentes non ad sponsalia. Et quidem sponsalia clandestine contracta valida sunt. Ergo solum irritauit matrimonij contractum, & non contractum sponsalium. Quod si dicas ex irritatione matrimonij sponsalia que ibi clauduntur irrita esse, obstat: quia ius antiquum matrimonij contractum inter impuberes annullauit, cum tamen iure nature validus esset, & nihilominus ex irritatione non censetur sponsalia reddi irrita. Ergo esto Concilium Trident. irritauerit matrimonium, non inferit sponsalia irritasse. Sicut enim contractus distincti, & separabiles. Argumenta vero que pro contraria parte adducta sunt, solum probant matrimonij contractum irritum esse, & nullum, sed non contractum sponsalium; qui ab eo separabilis est, & cuius non restitit.

Dixi spectato iuris rigore: nam spectata praxi, & consuetudine recepta verius cenfeo sponsalia in matrimonio clandestino contenta irrita esse forte vt Ecclesia ostendat contractum clandestinum se omnino detestari. Moueou tunc ex communi Doctorum sententia id affirmante. Tum quia non video ex prædicto matrimonio actionem vllam concedi, quia contrahentes coguntur contrahere, sicuti coguntur impuberes matrimonium contrahentes.

9. Ex his deducitur quid dicendum sit, si iuramento prædictus contractus firmatus, spectato inquam iuris rigore validus esse iuramentum, quo iuratur puellam in coniugem perpetuo habiturum, non quia illam habiturus sit ex vi illius matrimonij, sed ex matrimonio denud celebrando, & virtualiter promisso in illo matrimonij clandestini contracta. At spectata praxi iuramentum illud nullum est, vt pote adhærens promissioni omnino inualidæ. Si autem puellam credentem inuincibiliter prædictum matrimonium esse, vel saltem promissionem illius de futuro valere, sub ea ignorantia dehoratiles censetur cente obligatum esse ad illam ducendam, quia acceptasti eius corporis vsum sub matrimonij spe aliàs non concedendum. Sed hæc ignorantia ratio vel nunquam præfens potest, vt pote iuris manifestissimi, idcoque censendum est, & indicandum ac si liberè, & secluso contractu consentit.

10. Quæstio tertia est de subarratione annulli, qua ratione sequitur sit matrimonij, vel sponsaliorum, neque per se respondeo per se sequum non esse nec matrimonij, neque sponsaliorum, quia in sequum amoris honesti, vel turpis concedi potest absque vlla matrimonij, vel sponsaliorum intentione. At si spectata consuetudine alicuius loci concessio annulli matrimonij, vel sponsalia significet, illius concessio matrimonij, vel sponsalia censentur contracta, vt per se patet. Et idem est, si ex circumstantiis consensus in sponsalia significet, vt significatur eum de sponsalibus agitur, & annullus porrigitur, & acceptatur, quia censetur agitur, & acceptari in sequum matrimonij contrahendi; & a fortiori si præcedente

prædicto tractatu manum, vel fidem dederis, satis enim significas consentire. Neque opus est vt præcedens tractatus inter te & sponsam præcedat, sufficit si præcedat inter amicos, & tu illius consensu mitas ad sponsam consensum eiusdem tractatus arthas, vel iocalia, ipsaque acceptet. Quod si pater annulum sponsæ mittat, distinguendum est, si miserit ex consensu filij sunt sponsalia, secus si absque illius consensu. Quæ omnia latius prosequitur Cobarub. de sponsalibus, p. cap. 4. in princ. Menoch. de presump. lib. 3. presump. 2. à n. 1. Mascard. de probat. concl. 1024. Thom. Sanch. lib. 1. disp. 12. Gutier. de matr. cap. 12.

11. Quæstio quarta de taciturnitate, an sit signum sufficiens interioris consensus? Quam re aliqua sunt omnino certa. Etenim certum est taciturnitatem præcisè non esse signum sufficiens interioris consensus, non enim puella censenda est consentire in matrimonij repromissionem ex eo quod tu illi matrimonium promittas, ipsa verò taceat. Nam esto in iis, que alicui vtilia sunt, censetur tacendo consentire, secus in iis que præiudicabilia esse possunt. Vt docet Gloss. leg. filiusfamilias verbo non probatur ff. de prociatorib. Dinus reg. 11 qui tacet 42. de Reg. iuru in 6. num. 3. Bald. leg. si sine num. 4. Cod. ad Senatus Consultum Velleian. Fuluius Pacian. lib. 1. de probat. cap. 29. num. 15. Vide Cobarub. præc. cap. 5. Menoch. de presump. lib. 3. presump. 4. num. 4.

12. Secundo est certum si tuus pater nomine tuo cum puella contrahat sponsalia, tu verò præfens taceas, nec contradicas eo ipso censeri consentire. Est expressa decisio text. in cap. vnic. §. fin. de sponsal. impuber. lib. 6. ibi. Porro ex sponsalibus, que parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filij si expressè consentirent, vel tacite vt si præfens fuerint, nec contradixerint obligantur. Et est idem si filij tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificauerint tacite, vel expressè & tradunt omnes Doctores. Neque curandum est, an pater sit vel mater que prædicta sponsalia contrahit. Quicumque enim siue pater, siue mater sponsalia nomine filij, vel filie eo præfente contraxerit, filius tacens nec contradicens obligatus existit, quia in hac dispositione non patria potestas, sed naturalis amor parentum in filios, & illorum in parentes debitas honor, & reuerentia spectatur, vt bene notarunt Sanch. lib. 1. de sponsalib. disp. 23. num. 9. Gutier. de matr. num. 5. & colligitur ex ipso textu, cum sub numero plurali loquatur de parentibus; aliàs si mater excludenda esset, nomine singulari parentis vltus esset. Neque item opus est, vt filius sub patria potestate existat, nam esto emancipatus sit, eius taciturnitas patre pro filio contrahente sponsalia constituit. Non enim textus distinguit de filiis extra patriam potestatem, vel sub patria potestate, neque eius decisio patriæ potestati, sed amoti naturali innititur, vt bene alij relatis docent Sanch. disp. 28. num. 10. Gutier. num. 8. Nec denique opus est filium legitimum esse, aut naturalem, nam esto spurus, & ex coitu iam nato, si taceat patre pro ipso contrahente obligabitur, quippe prædictus textus voce naturali filiorum absolute vltus est, sub qua non est dubium spurios comprehendit, vt tradit Barr. leg. 2. num. 4. ff. de accusat. tametsi iure ciuili spurij appellari filij non debeant. Authent. ex complexu. Cod. de incest. nupt. sicuti notauit alios referens Sanch. dicta disp. 23. num. 11. Gutier. num. 8. Hæc certa.

13. Dubia sunt. Primum. An cum parentes pro filiis ignorantibus, vel absentibus contrahunt, si filij præcedentis contractus certiores facti non contradixerint censentur consentire? Negant Ioan. Andr. Henric. Brunell. Dominic. Butrio. Cardinal. & alij quos referunt, & sequuntur Sanch. dicta disp. 23. num. 17. Gutier. cap. 13. de matr. num. 11. Mouentur ex eo quod textus in dicto cap. vnic. de sponsal. 6. diuersimodè loquatur de filiis præfentibus, ac de filiis absentibus, & ignorantibus. Nam cum filij contractui à parentibus celebrato præfentes sunt, nihil aliud requirit, vt consentire præsumat, quàm quod taceant, nec contradicant: at cum absentes sunt requirit, vt ratum habeant tacite vel expressè. Debent ergo vltra taciturnitatem aliquo alio signo ratificare. Subduntque prædicti Doctores congruentiam huius sententia. Nam filius præfens si contractui dissentiat præsumitur reclamaturus, secus in absentia, vel quia obliuiscitur, vel quia existimat postmodum posse reclamare, cum consensum non præstiterit.

14. Sed verius existimo taciturnitatem esse signum sufficiens consensus eodem modo, ac quando sponsalia in presentia contracta sunt, sicuti docent D. Thom. in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 2. ad 1. Paludan. ibi quæst. 1. art. 1. concl. 1. num. 4. Sotus. quæst. 2. art. 2. ad 1. Henric. lib. 1. cap. 13. num. 5. & alij plures relati à Sanch. dicta disp. 23. quæst. 16. Fundamentum est quia si attentè textus inspicatur eandem tacitam ratificationem pro vtroque contractu statuit: nam si filius præfens est, censetur textus factum à parentibus ratificare, si sciens expressè consentire, vel tacite, vt si præfens fuerit, & nõ contradixerit. Subditque. Et idem est si filij tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificauerint tacite.

te, vel expresse: expresse inquam consentientis; tacite tacendo, nec contradicendo, cum possint.

15. Ut autem hæc taciturnitas, seu non contradicatio consensum exprimat, debet filius à parentibus per se, vel per nuntium, aut epistolam de contractu ab ipsis facto moneri. Non enim satis est quod casu, vel ab aliquo tertio contractum intelligat, quia ut bene inquit Coninch. *disp. 2. 1. dub. 3. num. 19.* prædicto nuncio respondere non tenetur. At si à parentibus moneatur, reverentia illis debita expollatur ut respondeat reclamando, si contractus displicet, faciendo si placeat. Insuperque debet hæc notificatio filio fieri coram parte, aliàs sponsalia non erunt, quousque pars conscia acceptet, & repromittat, siquidem inter ipsos, & non inter parentes sponsalia celebrantur, sicuti docuit Coninch. *d. disp. 2. 1. dub. 3. in fine.*

16. Secundum est, an quod dictum est de parentibus pro filiis contrahentibus locum habeat, si quilibet alius tertius pro te contrahat? Affirmant Victor. *in sum. num. 2. o. Sorus in 4. disp. 27. quest. 1. art. 3. Henric. lib. 1. 1. cap. 2. num. 6. Ludovic. Lop. 2. part. instruct. cap. 39.* Petr. de Ledesma. *de matr. quest. 4. art. 2. dub. 3.* & alij relati à Sanch. *disp. 13. quest. 2. num. 6.* Mouvitur, quia matrimonij contractus favorabilis est; in causa autem favorabili tacens consentit videtur ex reg. *is qui tacet de Reg. iuris in 6.* Deinde quia in textu in cap. 1. *de matr. contrah. contra interdicit Ecclesie* iudicantur valida fuisse sponsalia, quæ frater pro sorore præsentis, & consentiente tacite contraxerat, ut videtur constare ex signis taciti consensu, quæ ibidem ponderantur. Ob quem textum forte Thom. Sanch. *dicta disp. 28. quest. 2. num. 7.* quamvis neget taciturnitatem sufficere aliis à parentibus contrahentibus, in contractu tamen fratris pro sorore id admittit. Alij affirmant dicta de parentibus procedere in tutore, & curatore, & aliis, quorum curæ filij commissæ sunt, sic expresse docuit Coninch. *disp. 2. 1. dub. 3.* Eo quod ad hos æquè ac ad parentes pertinet bono filiorum consulere, & ad filios pertinet eos revereri, quam reverentiam non exhiberent, si cum contractus displicet, non contradicerent. Ergo non contradicentes cum possunt, consentient censentur.

17. Nihilominus verius est hoc ius speciale esse in parentibus. Vnde si alij contrahant, & tu taceas, neque contradicas, non obinde consentit censetur, tenent post alios plures, quos referunt Cobarub. *4. decret. 2. p. cap. 4. initio num. 4.* Gregor. Lop. *leg. 1. o. verbo no las puede ser. 1. par. 4.* Martien. *lib. recopit. Rub. gloss. 1. num. 26.* Sanch. *lib. 1. de sponsal. disp. 2. 3. num. 7.* Gutier. *de matr. cap. 13. an. 2.* Ratio ea est, quia contractus matrimonij, & sponsalium ita personalis est iure naturæ, ut nemo etiam pater eum præstare possit pro filio, nisi speciale ab eo mandatum habeat. Vnde parente seclusa lege postiva pro filiis præsentibus contrahentes, filij non remanent obligati, quia consensus parentis non est suorum consensus signum, cum non sit ex eorum mandato; neque eorum taciturnitas est contractus à parente facti approbatio, utpote qui non est nomine eorum factus, & forte est illis præiudicialis, & quia ex aliis causis quam ex approbatione contractus ea taciturnitas oriri potest, scilicet ne parenti displiceat, maxime cum videant se non obligari ad contrahendum, quousque signo aliquo manifesto expriment se consentire. Ergo taciturnitas filiorum, cum pater in eorum præsentia contrahit iure naturæ sponsalia non inferit. Inferitur ergo solo iure postivo, & ex eius dispositione prædictam taciturnitatem sponsalia constituere, quia iure postivo dispositum est prædictam taciturnitatem esse sufficiens signum consensus filiorum approbantium contractum à parentibus celebratum. Cum ergo ius postivum de solo contractu parentum disponat, affirmandum est, solum contractum prædictum, cui filij non contradicunt, sponsalia pro filiis constituere, non alium.

18. Hinc inferitur neque tutores, aut curatores pro filiis contrahentes, neque fratrem pro sorore sponsalia efficere, quia de nulla alia persona, quam de parentibus id iure postivo est dispositum, & dispositum in vno, non debet dispositum in alio censeri, maxime cum non sit æqua ratio, quippe parentes ob nimium amorem filiorum eorum bono maxime consulunt, ipsique filij quia ab eis vivere acceperunt specialem reverentiam, & honorem exhibere tenentur, quæ in tutore, aut curatore, neque in fratre comparatione fororis æquè procedunt, ac proinde merito ius disposuit, ut filius contrahentibus parentibus pro ipso si displiceat contractus, reclamet, si minus approbato contractum censetur. Tradit Gregor. Lop. & Gutier. *loc. alleg.*

PUNCTUM V.

Qualiter obligentur qui pro aliis sponsalia promittunt?

- 1 Spectator iuris civilis rigore nullam inducit hæc promissio obligationem.

- 2 Excipiuntur aliqui casus.
- 3 Iure canonico promissio facti alieni valida est.
- 4 Si ultra promissionem facti alieni poenam adiciatur, & omnes diligentiam adhibuit, non tenetur poenam solvere.
- 5 Satis obiectio.

1 Pendet decisio huius Puncti ex illa questione, an ex promissione alieni facti obligatio aliqua oriatur? Et quidem si alieni facti proprie, & in rigore promissio esset, nulla esset promissio, utpote de re, quæ sub promittentis dominio, & potestate non est. Solus enim Deus alienam voluntatem cogere potest, aut illam ita disponere, ut de facto amplectatur quod ei placitum fuerit. Et ob hanc causam iure communi, & antiquo regio Castellæ promissio alieni facti nullam inducit obligationem. *§. si quis alter. & §. si quis aliam. Et s. vers. si quis inquit. de inutilib. stipulat. & leg. stipulatio. §. si habere in prin. & §. si quis promittit. ff. de verb. obligat. & leg. 1. tit. 11. par. 5. & tradunt aliis relatis Ant. Gomez. 2. var. cap. 10. num. 23. Cobarub. de pact. 2. part. §. 5. num. 1. Gutier. de iur. am. 1. par. cap. 44. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 258. Sanch. lib. 1. disp. 24. numero 2.*

2. Verum esto iure communi regulariter promissio alieni facti nulla sit, quia accipitur pro re verba sonant, attamen aliquos casus ius commune exigit, in quibus non eo rigore promissio sumitur, sed quatenus proprium factum significat, ut videre est in triplici casu, quem prædicta lex regia expressit, & in promissione alieni facti poena adiecta, vel in iamento firmata: itaque in promissione matrimonij, in quibus omnibus valida est, & firma alicui facti promissio etiam communi iure spectato, ut notatur Cobarub. Gutier. Molin. Sanchez & alij apud ipsos.

3. Iure tamen canonico, & regio novissimo Castellæ promissio facti alieni valida est, & firma non quatenus est alicui facti, sed quatenus proprii facti promissio. Sonus enim verborum alieni est facti, at sensus non alieni, sed proprii facti promissio est, quippe promittens alienum factum non ipsum, sed curam, & diligentiam, ut efficiatur promittit, ut pluribus firmant Doctores supra relati. Hinc si, si promittas Titio vnam ex tuis filiabus in matrimonium, ipseque promissionem accipiet, te obligatum esse ferò, & diligenter procurare alicuius filia consentiam, neque satisfacies si fiet, & simulatè, & ut vulgo dicitur per complimentum proccures, quia ea non est procuratio, sed est procuracionis simulatio, ut bene notatur aliis relatis Sanch. *lib. 1. disp. 24. num. 12.* Gutier. *de matr. cap. 14. num. 5. & de iur. am. 1. par. cap. 44. sub num. 3.*

4. Quod si ultra promissionem facti alieni scilicet matrimonij ab alio tertio contrahendi poenam adicias, etiam qui Doctores censent, quorum meminit Sanch. *lib. 1. de sponsal. disp. 25. num. 1. & 2.* te obligatum esse poenam solvere effectum non secuto, tamen omnem diligentiam, ut sequenter apposeris, verius, & communius est nulla te solvenda poena obligatione astingi, argum. *leg. fin. idem iuris. ff. ad leg. Rind. de iact. libi.* Nec per eum statet quominus id faceret, remissam sibi esse poenam speraret. Quippe non est iustum poenam affici eum qui nullus culpæ reus est. Atque ita tradunt Gregor. Lopez. *leg. 84. tit. 18. par. 3. & leg. 11. tit. 11. par. 5. verbo Martien. lib. 5. recopit. 16. leg. 2. gloss. 6. num. 6.* Gutier. *de iur. am. 1. par. cap. 44. num. 3. & de matr. cap. 14. num. 6.* Sanch. *lib. 1. de matr. disp. 25. num. 3.* Molin. *leusita. tract. 2. de iustit. disp. 268. §. quod si is.* & alij apud ipsos.

5. Neque his obstat lex regia *11. tit. 12. par. 5. libi.* Y si el otro nolo cumpliere, tenudo sera el de lo cumplir, o de lo pechar con los daños, y menos cabos. Quia id intelligitur quando promissor debitam diligentiam non apposuit, ut bene aliis relatis probant Gutier. & Sanch. *loc. alleg.* vel quando promissit fraudolenter sciens, vel debens scire alienum factum obtenturum non esse, nam eo casu promissarium deceptis, ideoque merito obligandus est æstimationem rei promissæ solvere, aliàs deceptioni factæ non satisfaceret, ut bene notatur Molin. *supra Sanch. num. 5.* Gutier. *de matr. dicto cap. 14. n. 7.* vel denique intelligenda est prædicta lex casu quo promissor intenderit se ad solutionem poenæ obligare, in eorum quo effectus non sequatur, tamen si sequatur omnem diligentiam apponat, quia eo casu non obligatur ad solutionem illam quatenus poena est, sed quatenus est alieni facti compensatio, ut bene Cobarub. *de pactis 2. part. §. 5. num. 5. in fine.* Marant. *in practica. quest. 9. 7. num. 2.* Aron. Gabriel. *com. 3. commun. lib. 3. de pact. consil. 2. num. 9.* Gutier. *de matr. cap. 14. num. 8. & 9.* Sanch. *disp. 25. num. 6.*

PUNCTUM VI.

De his qui sponsalia contrahere possunt.

- 1 Nemo contrahere potest sponsalia qui matrimonio contrahendo perpetuo impeditus est.
- 2 Non possunt contrahi absque perfecta rationis usu.
- 3 Antequam iure canonico non possunt contrahi sponsalia.

- 1. Septennium hoc moraliter completum esse affirmant plures sufficere, verius est completum esse debere computatione physica.
- 2. Cui computationi obstat diem inceptum esse, est aliqui contrarium censere.
- 3. Si ante septennium conflet aliquem perfectio rationis vasa pollere. Affirmant plures valida esse sponsalia.
- 4. Verius est oppositum.
- 5. Satisfit opposito fundamentum.
- 6. Sponsalia ante septennium contracta adueniente septennio ex mutua habitatione ratiificantur.
- 7. Qualiter sit peccatum contrahere sponsalia inualida.
- 8. Negant plures peccare mortaliter impuberes contrahentes matrimonium per verba de presenti.
- 9. Probabilius censo oppositum.

1. **C**eterum est neminem contrahere posse sponsalia qui matrimonio contrahendo impediret perpetuo existat, quia esset promissio rei iniqua. Quod si aliqui constant, vel affines, aliòve impedimento ligati sibi mutuo matrimonium promittant impetrata dispensatione ea, promissio sponsalia non constituit, quousque dispensatio impedimenti impetretur, quia ante eam dispensationem nullus ex contrahentibus ius in alterum obviat ad matrimonium celebrandum. Secus dicendum est si impedimentum temporale sit, vt contingit in impuberibus, quia eo casu contrahentes se mutuo obligant, & ius ad matrimonium tempore habili celebrandum concedunt.

2. Secundò, sponsalia contrahi non possunt absque perfectio rationis vsu; nam cum ex illis obligatio ad rem gratissimam, quale est matrimonium oriatur, oportet radicem illius obligationis voluntariè, & liberè adhibere. Censetur autem pollere eo rationis vsu, si ad meritum, vel de meritum viræ æternæ aptus existat, vt cum annis ter Doctores tradunt teste Sanch. lib. 1. de sponsalib. disp. 16. num. 15. inuolunt. 9. tametsi D. Thom. Petr. de Ledem. Henric. Ludovic. Lopes, quos refert, & sequitur Gutier. de matr. cap. 2. num. 12. insuper requirant discretionem vt de futuris prouideant, sed est absque fundamento requiritur, cum solum septennium ad contrahenda sponsalia iura exposculent, eo quod eo tempore præsumatur contrahentes vsum rationis sufficienter habere, vt dicitur in leg. 6. regia. tit. 1. part. 4. ibi: Forque entoces comiençan a uer entendimiento, e son de edad que las paze las despodadas. Neque vllibi mentio fit de discretionem, & prouidentia futurorum. Alias raro vel nunquam septennes sponsalia valida contraherent, siquidem in ea ætate vix vllus est qui præsentium prouidentiam habeat, quomodo futurorum habere poterit?

3. Tertio, iure canonico ante septennium contrahi sponsalia nequeunt, bene tamen septennio completo, quia eo tempore, & non antea discretio præsumitur. cap. litteras. cap. accessit. cap. ad dissoluendum de Desponsat. impuber. & leg. 6. regia. tit. 1. par. 4. Neque his obstat lex in sponsalibus, 14. ff. de sponsalib. ibi: in sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, sicut in matrimonio, quia vt bene inquit glo. glossa, & alij quos sequitur Sanch. disp. 16. num. 3. Gutier. cap. 2. de matr. num. 3. non est in sponsalibus ætas contrahentium sic definita, quin sæpe contingat desicere ob rationis defectum, secus in matrimonio, vbi ætas præscripta à iure semper sufficit.

4. Sed est difficultas, an hoc septennium sufficiat moraliter completum esse, an requiratur mathematicè completum? Affirmant plures sufficere moraliter completum esse, vt videtur apud Didac. Perez in leg. 5. lib. 5. ordinam. pag. 6. vers. secundà a opinio. Candelab. Aureum. 1. part. de sponsal. cap. 2. num. 15. & Gutier. de matr. cap. 2. num. 7. & 8. & traditur leg. regia. tit. 1. par. 1. ibi: siete años o poco menos, quia quod parum distat nihil distare videtur teste Philosopho 2. physice. & habetur leg. pensit. ff. de milir. restam. Mouentur, quia iura solum exposculant compleri septennium, quod cum physice, & moraliter compleri possit, non est cur physicum complementum exposculentur. Deinde septennium iura exigunt, vt rationis vsum præsumatur: at ob defectum duorum, vel trium dierum cessare hæc præsumptio non potest. Non enim tam breui tempore vsum rationis perfici poterat, si antea perfectus non erat. Ergo septennium non physicum, sed morale requiritur. Quorum autem dierum defectus morale complementum impediatur, non conueniunt Doctores. Nam Ioan. Andr. cap. litteras num. 2. de Desponsat. impuber. Henric. cap. accessit. vltim. num. 3. & Vega. lib. 6. sum. casu 101. asserunt ob defectum duorum, vel trium dierum non impediri. Man. Rodriq. 1. tit. sum. cap. 244. num. 2. censet neque vnus hebdomadæ defectum. Sotus verò in 4. dist. 27. quest. 2. art. 2. ad 3. Valid. Candelab. 1. part. de sponsalib. cap. 2. num. 15. rem amplius extendunt. Quinimo Gutier. dicto cap. 2. num. 8. audeat affirmare dimidij anni defectum impedimentum non esse, quoniam septennium completum esse dicitur, vt sponsalia valida sunt, & præsumantur.

5. Ceterum longè verius est septennium completum esse debere non alia computatione, quam physica, vt probat Thom. Sanch. lib. 1. de matr. disp. 16. num. 4. Basil. Ponce lib. 12. cap. 5. num. 3. Coninch. disp. 21. dub. 5. num. 51. Ratio est, quia mensis per dies, & annus per menses computatur, in qua computatione si vnus dies mensi deficiat, non erit mensis completus, & consequenter neque annus erit completus, qui ex mensibus completus coalecit. Et confirmo quoties à iure designatur aliquod tempus, physicè compleri debet, vt neque vnus dies deficiat, vt videre est in bimestri concesso ad deliberandum de religionis ingressu. cap. ex publico de conversione coniugar. Et in professio. religionis, ad quam Trident. sess. 25. cap. 5. de regularib. exigit 16. annum completum, & in ætate ad ordinem Presbyteratus, qui debet esse 24. completus, & ad Episcopatum, pro quo 30. completus requiritur, & aliis pluribus. Alias cuiuslibet liberum esset restringere, vel ampliare tempus septennij, quod iura illud præscribentia, & determinantia vitæ intendunt.

6. Huic tamen computationi, & determinationi affirmant plures non obstat diem vicium septennij inceptum esse, quia fauore matrimonij dies inceptus ex iuris dispositione pro completo habetur. Argum. leg. qua atate ff. de testament. vbi fauore testamenti permittitur, vt vltimus dies anni 14. inceptus reputetur, vt in eo condi testamentum possit, quod ante 14. annum completum condi non poterat. Sic Cobarub. in 4. decret. 1. p. cap. 2. num. 2. Henric. Mandos, Ludovic. Lopez, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 26. num. 2. & 4. Gutier. de matr. cap. 2. num. 5. Basil. Ponce lib. 12. de sponsal. cap. 5. num. 5. Coninch. disp. 21. dub. 5. num. 51. Sed salua pace tantorum Doctorum verius, crederem spectato iuris rigore diem inceptum non sufficere, sed necessariò completum esse debere, quia vsquequo completus sit, non est integer dies, & consequenter neque integer, & completus mensis, qui ex integris, & completis diebus coalecit. Deinde quia quoties tempus est à iure determinatum, currit de momento ad momentum, Argum. leg. 1. §. minore ff. de minorib. & ibi glossa & Doctores leg. pater. §. sexaginta ff. de adulteris & ibi Barr. leg. eos §. fin. autem, cod. de appellacionib. & ibi Baldus leg. 2. §. dies ff. quando appellandum sit. & ibi glossa, & probari potest ex bimestri concesso ad deliberandum de religionis ingressu. cap. ex publico de conversione coniugar. & ex ætate ad professionem requisita cap. 15. sess. 25. de regularib. in quibus dies inceptus non habetur pro completo, vt probat Thom. Sanch. lib. 2. disp. 24. num. 22. Ergo idem est dicendum in septennio pro sponsalibus requisito. Neque obstat textus in lege qua atate, quia ibi est specialis dispositio, quæ ad alios casus extendi non debet, præcipue cum non sit eadem ratio, quippe testamentum testatori fauorabile est, & nullatenus onerosum. At sponsalia, sicut & religionis professio partim fauorabilia sunt contrahentibus, partim onerosa: merito ergo in testamento dies inceptus pro completo reputatus, secus in sponsalibus, & religionis professione.

7. Maior difficultas est, an si ante septennium constet aliquem rationis vsum perfectò pollere (quod à iure non præsumitur) habilis existat ad sponsalia contrahenda? Affirmant grauissimi Doctores, Cobarub. 4. decret. 1. p. cap. 2. num. 1. Gregor. Lopez leg. 6. verbo si ete. tit. 1. part. 4. Gutier. Auber. sacrum. puber. num. 5. & de matr. cap. 2. num. 10. Sanch. lib. 1. disp. 16. num. 9. Egid. de Coninch. disp. 21. dub. 5. num. 51. Basil. Ponce lib. 12. cap. 5. num. 3. Rebel. de obligat. iustit. lib. 4. quest. 5. Mouentur: septennium præscribitur, quia ante illud tempus vsum rationis perfectus non præsumitur. Si ergo de vsum rationis præsumptio fuerit, vel potius certitudo, cessat finis legis, & consequenter illius dispositio. Et forte ob hanc causam dixit Iuris-Consultus in leg. in sponsalibus la 1. ff. de sponsalib. ad sponsalia satis esse quòd sponsi quid agant intelligant. Et confirmatur exemplo matrimonio, pro quo contrahendo, esto à iure requisitus sit in feminis 12. annus completus, & in viris 14. At si malicia, hoc est potentia generandi, & discretio ante illam ætatem alicui adueniat, validum matrimonium contrahet. cap. de illis et 2. de desponsat. impuber. quia in eo cessat ratio, ob quam illa ætas 12. & 14. annorum præscripta est: at eodem modo cessat in habente ante septennium perfectum vsum rationis. Ergo sponsalia ab eo contracta valida esse debent.

8. Non minus verius existimo prædicta sponsalia ante septennium contracta inualida esse, tametsi perfectò rationis vsum gaudeant, sic docuit Abbas in cap. inuener, num. 5. & cap. gemma de sponsalib. num. 6. Marian. Socin. cons. 3. volum. 1. Rocella de imped. impedim. 13. n. 9. Angel. verbo sponsalia n. 5. & verbo matrimonium 13. impedimento 14. num. 2. Motus de contractib. tit. de nuptis in rub. qui possunt contrahere sponsalia num. 3. & 4. fol. 168. Andr. Taquin. lib. 3. controuers. c. 26. & alij relati à Sanch. lib. 1. de sponsalib. disp. 16. num. 8. Moueor primò, quia textus in cap. litteras cap. accessit. e. ad dissoluendum, & alij de desponsat. impuber. non solum dicuntur

ante septennium completum sponsalia valida non debere praesumi, sed de facto inualida esse, vt expenditur textus constare potest. Si igitur ante septennium validè sponsalia contrahi possunt, non deberet textus decidere ante septennium sponsalia nulla esse, sed nulla esse praesumi. Secundò ex opposita sententia inferatur frustra septennium à iure praescriptum esse pro sponsalibus contrahendis, si solus usus rationis pro eorum valore spectatur. Nam stante usu rationis valent sponsalia ante septennium; illo verò deficiente etiam post septennium nulla sunt, vt quid ergo septennium pro valore sponsalium designatur; potius enim usus rationis designari deberet. Quòd si dicas designari septennium, vt rationis usus praesumatur, obstat; quia textus non praesumptionem, sed ex praesumptione sponsalium valorem decidunt. Vnde praesumptio non est materia decisionis, sed finis illius.

9. Neque opposita sententia fundamentum urget. Factor septennium praescriptum esse, quia ante illud non praesumitur regulariter usus rationis, qui finis praescribitur, tamen aliqui ante septennium usu rationis polleant, quia semper verum est regulariter usum rationis ante septennium non adesse. Lex verò in sponsalibus probat spectato iure naturae solum requiri, vt sponsi intelligantur quid agant. Vel dic stante septennio solum id requiri, secus ante illud. Ad confirmationem respondeo, ideo matrimonium ante aetatem pubertem contractum validum esse malicia supplente aetatem, quia sic est iure decisa, & à regula generalis exceptum, cum autem in sponsalibus exceptum non sit; absque fundamento ea exceptio constituitur. Neque ex eo quòd facta sit exceptio in matrimonio inferatur fieri debere in sponsalibus, nam est sponsalia via sicut ad matrimonium, non quidquid in matrimonio dispositum est, ceteri debet in sponsalibus dispositum, praeterquam quòd est longè diuersa ratio, nam matrimonio praescribitur tempus pubertatis, quia ante illud non praesumitur contrahentes potentiam generandi habere, tamen habent discretionem. Quòd si post pubertatem potentia generandi expedita non sit, non obinde à matrimonio contrahendo impeditur, at in sponsalibus si post septennium usus rationis non eluceat, incapaces existunt ea contrahendi.

10. Illud vero est certum, si ante septennium sponsalia contracta sint, adueniente septennio ratificantur ex mutua habitatione iuxta *cap. vii. de desponsat. impuber. in 6.* Quòd si habitatio deficiat, ratificare debent verbo, vel facto; quibus se tanquam sponsos gerant. Necessarium tamen est, quòd ipsi sponsi sciant sponsalia ante septennium nulla esse, & velint ea rata praestare; alias stante ignorantia ratificatio esse non potest: vt tradit Sanch. *lib. 1. disp. 16. numer. 8. & 9.* Gutier. *de matr. cap. 2. numer. 13.* Basili. Ponce *lib. 12. cap. 5. numer. 3.*

11. Tandem inquires, an contrahere sponsalia inualida sit peccatum? Et quidem si inualida sunt ob impedimentum, quòd matrimonio contrahendo obstat, non est dubium, esse graue peccatum; quippe est voluntas contrahendi matrimonium inualidum, cuius contractus peccatum mortale est. Si autem ob defectum aetatis, vel usus rationis nulla sint sponsalia Nauarr. *cap. 22. numer. 1.* Syluest. *verb. matrim. 5. numer. 6.* Rosella *eodem 2. numer. 6.* Petr. de Ledesm. *de matr. quest. 43. art. 2. dub. 3.* affirmant graue peccatum committi ea contrahendo: Mouentur ex *cap. 2. de desponsat. impuberum.* ibi: distictius inuolubemus, ne aliqui, quorum utriusque, vel alter ad aetatem à canonibus determinatam non peruenerint coniungantur, nisi fortè aliqua vigentissima necessitate interueniente, vt pote pro bono pacis talis coniunctio tolleretur. Ergo qui ante septennium sponsalia contrahunt absque vigentissima necessitate grauer delinquent, vt pote qui ante aetatem à canonibus determinatam coniunguntur. Ceterum verius est vel nullum, vel leuissimum peccatum in sponsalia ante perfectum usum rationis, vel ante septennium contrahere. Sic docet aliis relatis Sanch. *lib. 1. disp. 17. n. 4.* Gutier. *de matr. cap. 2. n. 14.* Coninch. *disp. 2. 1. dub. 1. in fine.* Basili. Ponce *lib. 12. cap. 5. n. 4.* Ratio videtur manifesta, nam si contrahuntur ante perfectum usum rationis, non est subiectum ea pax mortalis culpa. Si verò ante septennium perfectus usus rationis eluxit in sententia plurium Doctorum non sunt sponsalia irrita, sed valida, ac proinde quaestioni praesenti locus non est. Si verò inualida sunt (vt vt probabilis defendimus) cum nulla irreuerentia sacramento fiat, siquidem sponsalia sacramenta non sunt, sed ad sacramentum, neque alicui tercio prauidium, cum nullus ex contrahentibus obligatus existat. Non est vnde peccatum praecipui graue omni possit, ad summum erit quidem actus otiosus, & inutilis, ac proinde veniale peccatum. Neque oppositum colligitur ex *capite 2. de desponsat. impub.* loquitur enim de matrimonio, non de sponsalibus, vt colligitur ex illo verbo coniungantur, quòd coniunctionem matrimonialem denotat sponsalibus namque non coniunguntur sponsi, sed promittuntur coniungi.

12. Grauior dubitatio est, an impuberes contrahentes matrimonium per verba de praesenti malitia non supplente aetatem peccent mortaliter? Negat peccare Sanch. *lib. 1. disp. 17. numer. 6.* Basili. Ponce *lib. 12. de sponsalibus. cap. 5. numer. 4.* nisi in copulam contentur. Quia ille contractus non est matrimonium, sed sponsalium, ac proinde nulla sit irreuerentia sacramento. Textus verò in *cap. vbi non 2. de desponsat. impuber.* permittens ex vigentissima causa praedictos contrahentes coniungi, de coniunctione in copulam videtur loqui, cuius conatum pro bono pacis tolerandum dicit. Quòd si dicas ob nullum bonum licita est, nec permittenda copula inter eos qui vero matrimonio coniuncti non sunt, respondet Sanch. ex vigentissima causa permitti possit, cum subina est de matrimonij valore, sicuti est cum dubitatur de potentia generatiua.

13. Nihilominus censo probabilis seclusa vigenti causa graue esse peccatum impuberes contrahere per verba de praesenti, tum ex *dicto cap. 2. de desponsat. impuber.* cuius verba manifestam prohibitionem indicant; non quidem de copula, cuius nulla est facta mentio, sed de coniunctione matrimoniali. Tum ex eo quòd attentare sacramentum nullum efficere grauis irreuerentia censetur religiosis facta, ac contrahentes per verba de praesenti, tamen sola sponsalia contrahant, quantum in ipsis est matrimonium contrahere intendunt ad quòd contrahendum sunt impediti. Ergo &c. Neque his obstat textus in *cap. fin. de desponsat. impuber.* & *cap. vbi non 8. idem quoque eodem. in. in 6.* & alij in quibus videtur matrimonium inter impuberes esse permissum, & vim sponsalium habere, oriurque ex eo publica honestatis impedimentum, quòd textus vt pote latè post textum in *cap. vbi non 8. de desponsat. impuber.* nequaquam derogati censeri debent. Non inquam obstat, quia si benè supra dicti textus & alij plures expendantur, solum factum narant, declarantque matrimonium non esse, sed sponsalia: ac nullo modo affirmant talem modum contrahendi licitum esse. Quòd si id aliquo modo fuisset indicatum, explicandum est stante vigentissima causa ab ordinario approbanda, vt sic textus textibus conformes sint. Causa enim illa vigens irreuerentiam excusat, quae in contrahendo matrimonio fortè nullo interuenit pollet, quippe hic modus contrahendi assumendus non est, nisi cum est probabile sponso generationi aptos esse: nam seclusa hac probabilitate nulla causa esse potest exigens contractum per verba de praesenti cum ex eo non matrimonium, sed sponsalia tantum constitui possint.

PUNCTVM VII.

De effectu quem sponsalia valida habent.

- 1 Sponsalia inducunt obligationem matrimonij contrahendi.
- 2 Quando hac obligatio exequenda est.
- 3 Satisfit obiecti.
- 4 Negant aliqui sponso fornicantes peccare peccato iniuri.
- 5 Probabilis est oppositum.
- 6 Limitat Sanch. ne procedat in sponso, sed displicet limitatio.
- 7 Satisfit opposito fundamento.
- 8 Praedictum peccatum esse sit contra iustitiam, non est ad alterum.
- 9 Satisfit obiecti.
- 10 Filij concepti ex coitu cum desponsata non sunt spurij, sed naturales.

Dplex effectus ex sponsalibus oritur; Primus est obligatio matrimonij contrahendi. Secundus impedimentum publicae honestatis, de quo effectus, cum de impedimentis matrimonij sermo fuerit ageadum est. Nunc de primo effectu. Tamen iure cuius vni de sponsata alteri habere non prohibebatur *leg. 1. Cod. de sponsalibus.* At iure canonico, cui standum est serè omnes Doctores testantur, vt videtur in Gutier. *de iuram. 1. part. cap. 51. numer. 3.* & *de matr. cap. 15. numer. 1.* & Thom. Sanch. *lib. 1. disp. 28.* praedictam legem correctam esse, & obligationem contrahendi matrimonij ex sponsalibus nasci ex textu in *cap. Atro. cap. desponsatas. cap. de coniugali 27. quest. 2. cap. 2. cap. ex lateris. cap. requisit De sponsalibus.* praedictamque obligationem grauem esse, vt pote quae est de re maximè graui scilicet matrimonio, cuius omisso parti contrahenti prauidium non leuiter potest. Hoc autem intelligendum est de sponsalibus pubertem, nam ab impubertibus contracta cum non sint firmiter valida, eorum obligatio adueniente pubertate dissolui potest, *cap. de illis. cap. a nobis de desponsat. impuber.*

2. Solum est dubium, quo tempore haec obligatio exequenda sit? Et quidem si est terminus praefixus, is seruandus est, quia est promissus. At quando nullus dies designatur credit Sanch. *lib. 1. disp. 28. numer. 2.* quem sequitur Gutier. *de*

matr. cap. 1. §. num. 5. non statim data opportunitate obligare...

Ceterum verius crederem te esse obligatum implere sponsalia...

3. Neque aduersus hanc doctrinam obstat lex debitorum...

Ex praedicto affectu, seu obligatione contrahendi matrimonium...

4. Hinc oritur grauis dubitatio, an sponsi cum aliis fornicantes...

5. Nihominus probabilior existimo sententiam affirmantem esse peccatum mortale...

Petr. de Ledes. de matr. quest. 43. art. 1. dub. ult. Sanch. lib. 1. de sponsalib. sp. 2. num. 5. & 6. Egid. de Coninch. disp. 12. dub. 1. num. 6. Layman. lib. 5. tract. 10. cap. 1. num. 6. Molina. tom. 2. disp. 73. num. 8. Gutier. de matr. capite. 1. circa finem. Ratio est, quia sponsi sibi inuicem fidem tradunt...

6. Hanc sententiam limitat Sanch. dicta disp. 2. m. 6. Phil. leucius. tract. 10. cap. 7. ne procedat in sponso cum aliis fornicante...

Mihi tamen haec limitatio non probatur, sed probabilior existimo non solum ex parte sponsae, sed etiam ex parte sponsi fornicatione graue peccatum iniustitiae esse...

7. Neque obstant rationes num. 6. adductae. Ad primam dico sponso sibi promittere nemini alteri corpus tradituros...

8. Porro praedictum peccatum est contra iustitiam sit, speciem tamen adulterij non constituit, quia adulterium est alieni tori violatio...

Vertical text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.

est violatio alieni tori, ac proinde neque adulterium. Secundò adulterium definit Consulens in *leg. inter 6 ff. ad leg. Iuliam de adulter.* vt sic accessus ad nuptam, sponsa autem de futuro nupta non est, sed nupti promissa. Tertio ex *leg. 31. Tauri*, quæ est *leg. 4. tit. 20. lib. 8. compilat.* vbi dicitur. Si aliqua mulier estando calada, o desposada por palabras de presente comerrite adulterio. In quibus iudicatur desponsatam per verba de futuro adulterium committere non posse. Atque ita ex communi sententia tradunt Cobarub. *decret. 1. part. n. 8. Henriq. lib. 1. c. 13. n. 4. Coninch. disp. 2.2. dub. 1. n. 4. Sanch. lib. 1. disp. 2. num. 2. Gutierr. de matr. cap. 1. num. 16. & alij innumeri apud ipsos.*

9. Neque obstat lex, si *uxor 1. vers. diuus. ff. Ad leg. Iul. de adulter.* ibi, etiam in sponsa hoc idem (scilicet crimen) vindicandum, quia neque matrimonium qualecunque, neque spem matrimonij violari permittitur, vbi clarè loquitur Consulens de sponsa de futuro, cuius coitus est sicut in vxore vindicandus. Quod verò talis coitus appelletur à Consulente adulterium, probatur ex illis verbis *hoc idem*, quæ cum præcedentibus iungi debent, præcedentia autem erant. Sed in eam vxorem potest maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit. Cùm ergo statim subiungat lex, *hoc idem* vindicandum intelligi debet, de quo antea sermo erat. Cùm autem de adulterio vxoris mentionem fecerit, apertè sub nomine adulterij coitum sponsæ de futuro intelligit, vt tradit Sannient. *lib. 1. select. interpretat. capit. 5. ar. 1. Rifuentes in leg. 31. Tauri.* Et Gregor. Lopez, *leg. 1. tit. 17. part. 7. verbo desposada.* Non inquam obstat, nam vt rectè Cobarub. Sanch. Gutierr. *loc. allegat.* asserunt verba *hoc idem* non debent totum quod in præcedenti clausula continetur implicare; satis enim est, quod illius rationem communem implicent, præsentique hunc sensum, hoc idem iniuriæ crimen, siue adulterium appelletur, siue non; in sponsa de futuro vindicandum est, licet non eo rigore vindicetur, ac vindicatur adulterium.

10. Aduertunt tamen Egid. de Coninch. *dictis disp. 2.2. dub. 1. num. 7. Sanch. lib. 1. disp. 2. num. 8. Gutierr. de matr. cap. 1. num. 22. & nos diximus tract. de benefic. disp. 4. part. 1. §. 1. n. 3.* filios conceptos ex coitu cum desponsata de futuro non esse spiritus, sed naturales; quia validè, esto illicitè matrimonium inter ipsos contrahi potest.

PVNCTVM VIII.

Qualiter compellendus qui renuit implere sponsalia?

1. Compelli potest tum in foro conscientie, tum in foro externo, & iudiciali.
2. Prius monendus est, & postea compellendus e. nisi iuris, carcere, aliisque penis.
3. Compulsio debet esse moderata.
4. Fit satis obiectionibus.
5. Si causa subest dissoluendi sponsalia non est cogendus, debet autem causa iudicialiter cognosci.
6. Index Ecclesiasticus, & Saccharis compellere resistentem possunt.

Dupliciter resiliens ab sponsalibus compelli potest, primò in foro conscientie, secundò in foro externo, & iudiciali. In foro conscientie iniuste ab sponsalibus resiliens compellitur negatione sacramentorum, vt potè qui à peccato mortali non vult desistere: de qua coactione vide dicta de Sacramento in genere, quia hæc communis est omnibus in peccato existentibus. De coactione verò in foro externo, & iudiciali per carcerem, per excommunicationem, aliisque censuras, doctores in varias sententias diuisi sunt, vt videre est apud Sanch. *lib. 1. disp. 29. Gutierr. de iuram. capit. 5. num. 4. & lib. 1. canon. quest. 18. num. 10. & de matrim. capit. 15. num. 2.* Alij negant resistentem prædictis penis esse cogendum, sed tantum monendum ex *capit. requisit. de sponsalib.* Alij affirmant esse cogendum, si monitis non acquieuerit ex *capit. ex litteris el. 2. de sponsalib.* Alij veramque sententiam conciliant, vt sententia negans esse cogendum intelligatur in sponsalibus non iuratis: sententia verò affirmans cogendum esse, intelligatur de sponsalibus iuratis.

2. Cæterum sine sponsalia iurata sint, siue non, sponsus absque legitima causa de sponsalibus recedens monendus prius est per iudicem, vt desistat à recessu, & promissis satisfaciatur, sin minus compellendus est carcere, excommunicatione, aliisque penis, vt colligitur expressè ex *cap. ex litteris el. 1. de sponsal.* ibi, quia contra iuramentum venire periculosum est mandamus, vt eum moneas, & si monitis non acquieuerit, censura compellas, vt in vxorem recipiat, & tradunt Cobarub. *decret. 1. part. cap. 4. n. 3. Henriq. lib. 1. capit. 13. num. 4. Coninch. disp. 2.2. dub. 2. Layman. lib. 5. tract. 10. capit. 1. num. 4. Basl. Ponce. lib. 1. c. 4. num. 2. Sanch. Gutierr. loc. alleg.* vbi innumeros referant. Ratio ea est,

quia iudex ex officio tenetur procurare, ne subditi iniuriarum patiantur, neve ius eis debitum denegetur. Vnde si à subditis iniuriarum patientibus requisitus iuravit, vt iniuriarum compellat, ne sic in iniuria facienda prosequatur obligatus est ea compulsione vt, quam prudenter iudicauerit necessariam esse ad prædicta iniuriarum remotionem. At ab sponsalibus resiliens siue causa grauem irrogat parti quæcum contraxit; potest ergo à iudice compelli, vt ab ea iniuria desistat, & sponsalia impleat. Quod æquè procedit siue sponsalia iurata sint, siue non, nam in omnibus obligantur sponsi ius sibi inuicem concessum non denegare, & licet textus in *cap. ex litteris* iuramentum ponderare v. deat; decisio tamen non iuramento nititur, sed sponsalium, quæ de factò iurata fuerunt obligationi, tamen si factus cogendi sunt sponsi, cum sponsalia iurata sint, & strictissime, si puella sub ea fide deplorata est. Neque hæc coactio libertati matrimonij obest, quia voluntariè se illi subicit, cum matrimonium promissit, ac proinde non est coactio iniusta, & ab extrinseco, quæ matrimonium impedit, sed coactio iusta, & ab intrinseco proveniens, quæ libertatem matrimonij non minuit.

3. Monent tamen pluribus relatis Sanch. *disp. 29. num. 7. Gutierr. de iuram. cap. 5. num. 4. & de matr. cap. 1. num. 2. Cobarub. decret. 1. part. cap. 4. initio. num. 5. Coninch. disp. 2.2. dub. 1. num. 10.* iudicem procedere debere non præcia compulsione, sed moderata, *argum. cap. requisit. de sponsalib.* ibi, cum matrimonia libera esse debeant, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus habere. Quinimo si iudex intelligat nihil profuturum excommunicatione, ab illa imponenda abstinere debet. Quod si ea imposta videat iniuste censuram prodesse, sed sponsi pertinacem esse, ab ea abolere delinquentem debet, ne ea coactus consensum figat, & sponsa deplorata discat.

4. Neque aduersus supra dicta obstat textus in *leg. stipulatio. §. Causus. ff. de verborum obligat.* decidens in obligationibus facti neminem compelli, sed solum interesse liberari. Nam prædicta lex intelligi debet de factis, quæ estimationem recipiunt: Horum enim obligatio ex tacita voluntate contractantium non est ad factum præcisè, quia factum ab ioueo non rectè præstat, sed est obligatio ad factum, vel ad illius interell. Secus est de factis, quæ nullo præcio compensari possunt, vt sunt sponsalia, & matrimonium, horum enim obligatio ad factum præcisè est, non ad factum, vel interell, cum nullo interesse æquari possint.

Neque item obstat textus in *cap. 2. de sponsalib.* asserens resistentes inducendos esse, & omnibus modis inducendos, vt sponsalia exequantur. Cùm ergo nullum verbum de coactione fecerit, videtur inferri coactione non esse veniendam. Non inquam obstat, quia in prædicto calu verissimum est nullam coactionem adhibendam esse; quia prædicta sponsalia ex mutuo consensu dissoluntur, vt colligitur ex illis verbis: *Si autem se adinuicem admittere noluerint.* Ad sponsalia autem quæ ex mutuo consensu dissoluntur non coactione, sed monitione ne dissoluatur, vtendum est. Quod si monitis non acquieuerit sponsi, patienter toleranda est eorum inconstancia non tanquam malum, sed tanquam minus bonum, vt bene Cobarub. *4. decret. 1. part. cap. 4. §. 1. in principio.* Nec denique obstat textus in *cap. requisit. de sponsalib.* vbi ne matrimonia coacta sint, nec difficiles exitus habeant, monitione potius quam coactione vtendum esse dicit. Nam ex prædicto textu non colligitur vtendum coactione non esse, potius contrarium manifestè colligitur, vtendum inquam esse coactione, secundariò tamen, & minus principaliter; nam præcipuè monitione vtendum est. Quod si monitio non profuerit, vt poterit iudex coactione, moderata tamen; & ad aliquod breue tempus, non absoluta, & in perpetuum.

5. Illud verò existimo certum, si causa rationabilis adest dissoluendi sponsalia, nullatenus resistentem cogendum esse, vt definitur in *cap. ex litteris de sponsalib.* ibi: nisi rationabilis causa obstitit, quia eo casu non recedit iniuste: sed iuste. Quam causam est Sanch. *lib. 1. disp. 29. num. 6.* existimet non esse opus iudicialiter cognosci, sed satis esse iudicem ex iis quæ præ oculis habet, eam intelligi; verius existimo cognitionem iudicalem necessariam esse, nam cum ex officio obligatus sit compellere recedentem absque causa, nequit ab hac obligatione publica liberari, nisi ex causa authenticè probata. Præterquam quod nolens compellere cum sit à parte requisitus, manifestè indicat vel recedentem ita in malo proposito pertinacem esse, vt nullo modo credatur curandum, vel sufficientem causam recedendi habere, vel ipsum iudicem nolle suæ obligationi satisficere. Debet ergo causam committit compulsio publicè constare, sicut constat compulsio commissio. Atque ita docent Petr. de Ledsin. *de matr. question. 43. art. 1. dub. 3. Gutierr. de matr. cap. 1. num. 2. circa finem. Basl. Ponce. lib. 1. c. 6. numer. 5. in fine.*

6. Index autem compulsionis est tam ecclesiasticus, quam secularis, utique enim compellere potest resiliens, ut contra dicitur observet, tamen contractus iuramento firmatus sit. Excipit tamen nisi de valore sponsalium, aut de causa dissolutione illa sit moueatur, quippe eo casu solus ecclesiasticus procedere potest: quia non de facto scilicet sponsalium executione, sed de iure illorum, quod est spirituale agitur, & quia id regulariter contingit, ideo lex regia 7. tit. 1. part. 4. inquit. Esta a premia debe ser fecha por la Santa Iglesia. Vt notatur Abbas cap. ex litteris et 2. de sponsalib. num. 4. Roseila verb. sponsalia n. 3. Brunell. de sponsalib. conel. 16. n. 6. Sanch. lib. 1. disp. 29. num. 9. Basili. lib. 12. cap. 6. num. 5. sine. Gutier. de matr. cap. 35. num. 8.

PUNCTVM IX.

De pena in sponsalibus, seu matrimonii adiecta pro firmitate eorum obligatione.

- 1. Nemini obligari potest sub pena soluenda.
- 2. Hanc prohibitionem habere locum in resiliens iniuste communi sententia affirmata.
- 3. Sed oppositum censetur.
- 4. Affirmant plures penam appositam sponsalibus iuramento firmari.
- 5. Alij censent obligare iuramentum, sed non firmari promissionem.
- 6. Verus est nec iuramentum firmare promissionem, nec esse obligatorium.
- 7. Situntur opposita fundamenta.
- 8. Affirmat Sanch. penam solutam retinori posse, dum non petitur.
- 9. Distinctione respondetur.
- 10. Refertur triplex opinio, an contrahentes possint transgredere de satisfactione d'anni ex excessu proueniens.

1. Certum est apud omnes neminem obligari posse ad matrimonium sub aliqua pena soluenda, id enim pactum prohibendum, & annullatum est in cap. Gemma mulier. 29. de sponsalib. ibi. Cum itaque matrimonia libera esse debeant, & ideo talis stipulatio propter penam interpositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus si est ita, eandem B. vt ab extorsione praedictae penae delicta, Ecclesiastica censura compellat. Idem traditur in leg. Titia 134. ff. de verb. obligat. & leg. fin. Cod. de sponsalib. leg. 3. tit. 11. part. 4. & leg. 39. tit. 11. part. 5. Quod ad verum est, vt quilibet penae appositio inter sponsorum cognatus, & amicos, tutores, vel dominos nisi matrimonium contrahatur irrita sit, quia horum damnus sponsorum damnus est, sponsosque mouere potest ad contrahendum. Secus si inter extraneos motu proprio (& non ex mandato sponsorum aut illorum parentum) pena appositae esset ob contrariam rationem, vt pluribus firmat Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 10. n. 2. Gutier. de matr. cap. 17. n. 2. Quae hanc prohibitionem & irritationem impedit quod pena appositae licet sit, quia iura indistincte prohibent penam in sponsalibus apponi, & quilibet penam quantumvis minima ex se libertatem ad matrimonium requisitam dimittit. Quod si in aliquo casu ea libertas non minuitur, per accidens est quod iura non attendunt, sed ea quae frequentur contingunt spectant, vt bene tradit Abbas dicto cap. Gemma num. 8. Cobartub. ad litem. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 5. Gregor. Lop. leg. 39. tit. 11. part. 5. vers. la pena. Sanch. disp. 30. num. 11. Gutier. de matr. cap. 17. num. 5.

2. Triplex tamen est difficultas, an prohibitio praedictae penae locum habeat in resiliens ab sponsalibus iniuste, & per se? Communis sententia affirmat, quia relati textus praecipue in cap. Gemma indistincte prohibent penae interpositionem, ne matrimonij libertas minuat.

3. Oppositum tamen probabilius existimo cum Aegid. de Coninch. disput. 2. 2. dub. 5. conel. 2. num. 29. Suar. tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. capit. 2. 3. numer. 5. Gab. Vals. opus. de res. lib. 2. dub. 2. numer. 2. 8. Layman. lib. 5. tractat. 10. capit. 1. num. 8. Basili. Ponce lib. 12. de sponsalib. cap. 19. n. 8. Gotto in leg. Titia ff. de verb. obligat. verbo, quia inhonestum.

Ratio est, quia nec iure naturali, nec positio prohibetur penam apponi iniuste resiliens. Quod sic probat: Et quidem de prohibitione a iure naturali facta certum est, cum haec penae matrimonij libertatem non impediatur, vt pote quae non ab alio, sed ab ipsismet contrahentibus ortum habeat, cuius solutione se voluntariè subiecerunt. Positio autem iure solam prohibetur apponi iniuste resiliens, vt constat ex dicta leg. Titia de verborum obligat. & ex dicta leg. fin. Cod. de sponsalib. A nequo enim iure Romanorum concessum erat non solum ab sponsalibus resiliens, sed etiam matrimonio contracto renuuciare, seu diuortium instituire, modo resiliens

Fera, de Castro. Sum. Mor. Part. V.

vellet penam legibus statutam subire, scilicet amissionem arrhae, dotis, & donationis propter nuptias, vt habetur leg. Cod. de sponsalib. & ino riu. ff. de diuortijs, & leg. neque ab initio Cod. de diuortijs, vbi ne matrimonia ad necessitatem transferrentur, statutum erat, ne alia penae contrahentes alitringerentur, vt habetur leg. si stipulatio, ff. de verb. obligat. Ceterum cum lege Evangelica haec libertas recedendi ab sponsalibus, & matrimonio sublata sit, merito sublata est prohibitio apponendi penam iniuste resiliens, vt statutum est in Nouella 18. Leonis Imperatoris, in qua Ieste Gotofredo abrogatur dispositio leg. Titia 134. ff. de verb. obligat. in ea namque Nouella inquit Imperator. At sane ne vt fieri allet, sponsalia sursum, & deorsumque ferantur. Hoc mihi quemadmodum dixi maiorem obtinere vim videtur: solius enim arrhae perditio, quae in eum qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit constituta esse, quae in duplum restititio, quam multam is qui arrham accepit, deindeque in pacto conuento non petiit, sustinet, vt propter penae leuitatem ad pactorum rescissionem qui id facere cogitant facilius ferantur, facit. At ex pacto de finitae penae grauius damnum sibi obtinere videns inconstans ille tardior omnino ad diuellenda sponsalia fiet. Quod sane non etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animaduertentes quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam constitutionem traducimus. Ex arrhae liquidem perditioe faciles sponsalium euersiones video, ex penae persequutione non item. Nam grauius duppendium pacto enim constituta, penae arrha maior potius, atque grauior est, vel inuitum inhibens animi inconstantiam acquiescere illis, quae antea de sponsalibus placentur compelleret. Haec tamen Imperator. Id ipsum constat ex cap. Gemma de sponsalib. vbi sponsalia contracta erant ante septennium a quibus licet poterat contrahens resiliens, ideoque iustum non erat penae solutione obligari ad perseverandum in sponsalibus. Nullus ergo textus est, quo prohibeatur penam imponi iniuste resiliens, sed solum resiliens iuste. Neque item ex ratione decidendi textus in cap. Gemma de sponsalib. colligi potest penam imponi non posse iniuste resiliens, quippe textus mouetur ad prohibendum penam, ne matrimonio contrahendo libertas adimatur, vel aliquo modo minuat; at ex eo quod iniuste resiliens penae solutione moueatur matrimonium celebrare, non minuitur eius libertas, sicuti minuitur ex eo quod excommunicatione, carceris reclusionem, penae pecuniariae exactione compellatur. Tum quia compellitur ad id quod iure naturali, & diuino astrictus est. Tum quia iure ipso nullam habet potestatem, seu libertatem a matrimonio abstinenti. Ego nulla est libertas licita, & honesta, quae praedicta solutione penae minuat. Praeterea conuentione de soluendis arrhis duplum, vel quadruplum statuta iure civili iniuste resiliens non corrigitur ex dicto cap. Gemma, vt tradunt omnes ex communi sententia. Sed haec est quaedam penae, & grauior forte quam ea quae saepe ex conuentione partium imponitur, ergo penae appositio iniuste resiliens nec minuit matrimonij libertatem, neque vilo modo prohibita est. Deinde licitum est teste Sanch. lib. 1. disput. 30. num. 9. & 10. Gutier. de matr. cap. 17. num. 7. & 8. penam apponere, ne coniuu concubinam habeat, neve absque causa legitima diuortium faciat, quia haec in fauorem matrimonij cedit, ergo etiam licita est penae conuentione, ne ab sponsalibus sine causa diuertat, siquidem haec conuentione in matrimonij promissio fauorem cedit.

4. Secunda difficultas est, an penae appositae iniuste resiliens, & secundum communem sententiam resiliens iniuste firmetur iuramento, vel saltem debeatur eo iuramento appositae? Plures relati a Sanch. lib. 1. disp. 32. num. 20. quos sequitur Coninch. disp. 22. dub. 5. n. 25. affirmant non solum iuramentum de soluenda penae obligare ad illius solutionem, sed promissionem factam firmare: quia haec promissio non videtur primario prohibita ob bonum publicum, sed ob bonum priuatum, ne resiliens penae solutione ductus matrimonium minus liberè contrahat. At quoties ob bonum priuatum primario actus prohibetur, iuramento confirmari potest, vt pluribus firmat Sanch. lib. 1. disp. 32. n. 8. Secundo haec promissio soluendi penam, esto sit contra bonos mores civiles, non tamen contra bonos mores naturales, non enim iure naturae prohibita est, ergo firmari iuramento potest. Tertio promissio soluendi pecuniam ludo victo amissam irrita est iure positio, & tamen iuramento firmatur, quia nullam turpitudinem continet, ergo similiter firmari poterit promissio penae sponsalibus appositae.

5. Alij vero, scilicet Alexand. de Neuo, dicto cap. Gemma de sponsal. n. 10. Humbertus de Boueco reperit. Auct. Sacram. puberum num. 133. Cod. si aduersus. Molin. Iesuita tom. 2. de iustit. tract. 2. disput. 151. pagin. 863. Lessius lib. 2. capit. 17. dub. 7. numero 76. sentiant praedictum iuramentum obligare, tamen promissionem non firmet. Mouentur, quia esto promissio de soluenda penae in sponsalibus appositae peccatum sit vt pote prohibita in dicto cap. Gemma, at solutio

B illius

illius prohibita est. Ergo iuramentum de illa soluenda validum erit, & obligatorium, sicuti quia solutio pecunie ob homicidium factum licita est, iuramentum de illa soluenda validum existit.

6. Nihilominus verius existimo iuramentum non solum non firmare promissionem alias inuvalidam, & prohibitam de pena in sponsalibus appositam soluenda, sed neque obligatorium esse. Sic docent pluribus relatis Cobarub. *Rub. de testamento. 2. partium. 17.* Anron. Gomez. *1. var. capite 14. numero 24.* Thom. Sanchez libro 1. *disp. 32. numero 21.* Gutierrez. *de matrim. cap. 17. num. 21.* Basil. Ponce lib. 12. *cap. 19. numero 7.* Et quidem non firmari iuramento predictam promissionem constat ex his quae diximus tract. *de iuramento. puncti. 9.* praecipue §. 3. Ad firmandum namque contractum alias nullum & prohibitum, necesse est quod iure sic dispositio vitium purgetur, vti ibidem probauimus, eo quod iuramentum de non retractando contractu nullo, & prohibito iniquum sit, nisi ius ipsum nullitatem, & prohibitionem tollat. At nullibi stante iuramento inuenitur sublata nullitas, & prohibitio apponendi penam sponsalibus, ergo iuramentum non potest confirmare predictam promissionem nullam. Quod verò iuramentum de soluenda pena obligatorium non sit, inde probo. Quia ius interdicens promissionem penae in sponsalibus, non tam promissionem, quam solutionem illius interdicat, quia pena non tam promissa, quam soluta libertatem matrimonij diminiuit. Ergo iuramentum de illa soluenda obligare non potest, vt pote de re illicita, & prohibita. Et confirmo. Solutio penae est per se mala non sit, at quatenus in sponsalibus promissa est, iniqua est eius solutio, quia est promissionis iniquae approbatio. Secus verò est, in solutione vfuratum, & pecuniae per metum extortae, quia earum promissio ob redemptionem vocationis licita est. Eisdem est de solutione pecuniae ob homicidium patratum, cuius promissio non per se, sed ex accidenti licet ex mortione ad peccatum iniqua est, ac proinde sublata iniquitate obligat ad sui executionem. Secus est in pena sponsalibus apposita, quae ratione sui prohibetur, ac proinde neque eius promissio, nec solutio honestari vlla ratione potest.

7. Et ex his soluta sunt opposita fundamenta. Ad primum primae sententiae nego predictam prohibitionem non spectare bonum publicum, quippe spectat libertatem matrimonij. *cap. gemma. cap. requisitum de sponsalibus. Et leg. fin. Cod. eodem tit. quae sine dubio bonum publicum est.* Adde est bonum priuatum respiciet, & confirmare contractum non potest iuramentum, nisi à iure sublata esset nullitas, & prohibitio, quod in praesenti factum non est. Ad secundum, sufficit esse contra bonos mores ciuiles, vt nequeat iuramento contractus firmari, dum vitium non purgatur. Ad tertium, admissio promissionem soluendae pecuniae ludo vitio amissa esse nullam, & prohibitam, consequenter dicendum est illius solutionem illicitam esse, neque confirmari iuramento posse. Fundamentum verò secundae sententiae ex probatione nostrae conclusionis solutum est.

8. Tertia difficultas, an stante promissione soluendi penam in sponsalibus appositam nulla, si de facto eam soluas, possit recipiens eam retinere, quousque à iudice compellatur restituere? Afirmant Sanchez. *lib. 2. disp. 3. num. 2.* Lessius *lib. 2. de iust. cap. 17. dub. 7. num. 56.* Coninch. *disp. 22. dub. 5. numero 26.* Mouentur, quia iura solum annullant promissionem, non tamē solutionem irritant, neque recipientem inhabilem reddunt. Et confirmatur ex eo quod plures Doctores relati à Sanch. censent recipientem pecuniam ludo vitio acquisite obligatum non esse restituere, tamen soluens nullam soluendi obligationem haberet, quia leges solum liberant perdentem ab obligatione soluendi, at recipientem non reddunt inhabilem ad pecuniae solutae retentionem. Alij è contra existimant obligatum esse recipientem nulla expectata sententia restituere penam solutam, sicuti tenetur recipiens lucrum pecunia credita comparatum in regno Castellae, vbi hi contractus irritantur. Hi sunt, Sotus. *lib. 4. de iust. q. 5. art. 2. sine ante solut. arg.* Alcozer. *lib. de ludo, c. 30.* Medina *lib. 3. sum. c. 14. §. 29.* Gutierrez. *de iuram. 1. part. cap. 53. num. 1.* Ludouic. Lop. *lib. 2. de contractib. cap. 22. fol. 387.* Probat primò, quia promissio soluendi penam in sponsalibus irrita est, & nulla, vt constat ex *leg. fin. Cod. de sponsalibus.* & tradunt omnes. Ergo solutio virtute illius promissionis facta nulla est, quippe promissio non tam propter se, quam ob solutionem irritatur. Secundo soluens pecuniam metu cadente in constantem virum promissam, eo quod credit ad illius solutionem obligari, solutio nulla est, nec transfert dominium in recipientem, vt probat Molina *tom. 2. tract. 2. disp. 267.* illa enim pecunia cum debita non sit, non potest titulo debiti concedi. Ergo soluens penam sponsaliorum, credens debitam esse quae debita non est, dominium in recipientem non transfert.

9. In hac difficultate distinguendum censo cum Ioann. Gutierrez. *cap. 17. de matrim. num. 15. Et seqq. si soluas penam*

vt promissis etiam nullis stes, sciens indebitam esse, poterit recipiens eam retinere, quousque ad restitutionem compellatur, quia eo casu non soluis penam promissam, quatenus virtute promissionis debita est sed donas penam promissam, eo quod promissa fuit; iura autem non donationem, sed solutionem virtute promissionis prohibent, & annullant. At si soluas penam sponsalium, eo quod credas te obligatum esse, cum tamen non sis, nullo modo poterit recipere eam retinere; quia non habet titulum, ratione cuius eam retinere possit: quippe solo titulo debiti, qui nullus est, ei fuit concessa. Quod verò inquit Sanchez. *disp. 32. num. 3.* haec penam aliquo modo debita esse, verum non est: quia solum deberi potuit virtute promissionis, quae propter nulla fuit iure sic disponente. Ea verò quae pro aliis sententis adduximus ex probatione nostrae sententiae soluta manent.

10. Quarta difficultas. An esto pena sponsalibus adiecta minimè debeat, possit nihilominus contrahentes transgigere, vt resiliens iniuste alteri contrahenti componere damnum, quod innocenti prouenit ex recessu? An qua difficultate triplicem recenset Sanchez. *lib. 1. disp. 30. num. 15.* Primam affirmantem obligari contrahentes posse tam ad compensationem damni emergentis, quam lucri cessantis; quia haec compensatio non videtur constitui in quodam, sed in pactum conditionale. Secundam negantem quodlibet pactum de predicto damno, aut lucro; quia omnis alia stipulatio praeter artharum promissionem nulla est. *leg. fin. Cod. de sponsalibus. Et leg. Titia ff. de verb. obligacionib. & libertatem matrimonij diminiuit.* Tertiam, quam ipse Sanchez. *dicta disp. 30. num. 15.* & Gutierrez. *de matrim. cap. 17. num. 14.* vtiorem existimant distinguentem inter lucrum cessans, & damnum emergens: affirmant namque damnum emergens innocenti ex eo quod resiliens promissis non steterit, posse in pactum componendum deduci, secus verò lucrum cessans: quae sententia mihi maximè probatur, etenim resiliens iniuste ab sponsalibus iniustitiam committit aduersus innocentem. Ergo damnum quod innocenti prouenit ex predicto recessu, quale esset, si aliquas expensas fecit in sponsalibus contrahendis, vel ob eam causam alia sponsalia sibi non secuta vitia amisit, tenetur iniuste resiliens compensare etiam seclusa omni pactone. Poterit ergo hoc damnum deduci in pactum, quia non ex pacto, sed ex iniustitia violatae fidei debetur, ius autem positium irritat compensationem alias non debitam, secus verò quae iure naturali debita est. Nullatenus verò deduci in pactum potest lucrum, quod innocenti proueniret ex matrimonio cuius erat promissio. Potius ergo sponsum recedentem locupletissimum esse, neque alium aequè locupletem ab innocente inueniri, quo casu non est dubium innocenti maximum lucrum cessare ex recessu delinquentis. Ad hoc igitur lucrum componendum nequeat contrahentes se mutuo obligare, quia obligarentur ad soluendam penam alias indebitam, cum ad illud lucrum non habeant ius nisi post matrimonium contractum. Hac distinctione facili solentur, quae ex aliis sententiis adduximus, ita vt sigillatim non sit necesse ea explicare.

PUNCTVM X.

An pena consistens in lucro non acquirendo recitatur ab sponsalibus?

- 1 Qualiter hac pena constitui possit?
- 2 Ex rationabili causa hac promissio valida est.
- 3 Promissio facta à viro uxori propter nuptias tenet nutrijsequis.
- 4 Donatio, seu promissio contrahentibus facta ab alio tercio firmat aem habet.
- 5 Neque infirmatur dicta promissio, esto contrahentes contrahentes sint consanguinei.
- 6 Reicitur predicta conditio, si legitime opponatur.
- 7 Legatum virgini relictum sub conditione, vt Turio nubat, non efficitur caducum, si alteri nubat ex paterno iussu.
- 8 Examinatur, an legatum relictum sub conditione vt nobilem ducas, possit obtinere, si prima vice nobilem ducas, tamen secundam ignobilem.
- 9 Grauatius aliquam ducere in uxorem amittat legatum, si requisitus renuxit, etiam si postmodum velit.
- 10 An grauatius Mariam ducere, amittat legatum ducta alia, si viduus effectus Mariam ducere velit.
- 11 Quid si Maria recusauerit, & postea velit.
- 12 An strictus ducere Mariam, si ipsa renuat, perdat hereditatem? Negat communis sententia.
- 13 Apponitur quaedam limitatio.
- 14 Quid de restatore relinquente legatum Mariae, si Titius eam ea contraxerit, & Titius recusauerit.
- 15 Perdatne legatarius legatum relictum sub conditione, si conditio casu deficiat.
- 16 Apponitur varia limitationes.

- 17 An legatum velictum puellis maritandis concedi possit religionem ingredientibus? Proponitur ratio dubitandi.
- 18 Sub distinctione respondetur.
- 19 Excipitur ab hac distinctione legatum velictum puellis consanguineis testatoris.
- 20 Quare ius presumit restatorem legatum certa persona velictum velle concedere, si religionem ingrediatur, non autem velictum personis incertis.

Hæc pœna constitui potest tum à contrahentibus tum ab alio tertio; à contrahentibus constituitur, si sibi promittat fornicare, vel è contra certam quantitatem, si ipsi supererit. Ab aliis vero constituitur, vt si eam quantitatem promittant viro, vel feminae, si matrimonium contrahant, & non aliter. Qua in re communis est sententia eam promissionem factam ab aliquo ex contrahentibus nullam esse, nisi ex aliqua rationabili causa fiat, quia præsumitur facta affectu libidinis, & ob eam causam reprobatum in leg. si ita stipulatus fuero, §. si tibi nupsero, ff. de verb. obligat. ibi: si tibi nupsero decem dare spondes. causa cognita denegantur actionem puto, nec raro probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idem si vir à muliere eodem modo non in dotem stipulatus est, & tradit ibi Bart. Cobarb. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 3. num. 1. Sanch. lib. 1. disp. 33. num. 3. Gutier. de matr. cap. 20. num. 2. & alij apud ipsos.

1. Verum si ex rationabili causa prædicta promissio à contrahentibus fiat, valida est, vt deciditur expressè cap. de iis de conditionib. appositis. Censetur autem ex rationabili causa promissio fieri, si fiat à femina viro, quia præsumitur facta in dotem. Deinde si fiat à viro sene, vel ignobiliore puella nobilitate, quia censenda est in compensationem iuuentutis, & nobilitatis fieri, vt docent relati Doctores.

2. Illud vero est certum promissionem factam à viro vxorica donationis propter nuptias validam esse, & sequitur nuptias confirmari, quia non est donatio gratuita, sed remunerationis dotis receptæ. Et habetur leg. si conjuxto Cod. de donationib. ante nuptias, & tradit Bart. in leg. si ita stipulatus fuero. §. si tibi nupsero num. unico ff. de verb. obligat. ibi. Cobarb. de iur. 2. part. cap. 3. §. 3. num. 2. & 3. Sanch. disp. 33. num. 3. Gutier. cap. 20. num. 3.

3. Si autem ab alienis donatio, seu promissio fiat contrahentibus de lucro acquirendo, si matrimonium contrahant valida est donatio, seu promissio, quia hæc non est pœna, sed purum matrimonij contrahentibus propositum, vt docent Molin. l. 2. de prim. cap. 13. à n. 1. Mantie. de coniectur. vltim. volunt. tit. 18. num. 1. Cobarb. dicto §. 1. numero 6. Sanch. dicta disp. 33. numer. 6. Gutier. cap. 20. numer. 4. Quod adeo verum est, vt si dones, vel leges Mariæ hereditatem ea conditione, vt Titio nubat alias amittendam, valida sit dispositio, quia non prius Mariam hereditate absolute acquirit, sed acquirenda sub ea conditione, vt Titio nubat, vt bene alius relatus Sanch. num. 7. Gutier. num. 5. Quoniam si iustitias Mariam hæredem sub eo modo, vt Titio nubat, sin minus eam hereditate prius, tenet infirmitus; quia non prius hereditate plenè acquisita, sed adquisita sub eo modo, si ceteri notant Sanch. num. 8. Gutier. n. 4.

4. Neque hanc institutionem infirmat, tamen si Titius cui Mariam nuptura est sic illius consanguineus intra quartum gradum, quia esto Pontificis dispensatio requiritur, eam dispensatio non est impossibilis, sed possibilis, & facilis, cum passim obvietur, ergo non debet vt impossibilis reici. Hoc autem intelligendum censet Thom. Sanch. alius relatus lib. 8. disp. 1. num. 19. & 26. vt procedat, si testator, vel donans dispensationem expresserit, secus si ea omisa institutio nem fecerit. Mouetur ex leg. regia 14. in fine tit. 4. part. 6. ibi: fueras casus si a quelcon quien la mandaba que casa se fuele pariente della. Sed rectius Molin. lib. 2. de Hispanor. primog. cap. 13. num. 1. Gutier. de matr. cap. 26. num. 6. credunt dispensationem sufficere, tamen si dispensationis Pontificie non meminerit, quia præsumendus est nihil velle. Non enim est credendum, velle testatorem, vt Maria nubat Titio contra iuris ordinem, vel eius institutionem caducam fieri. Vnde lex regia intelligi debet, nisi si is quocum Maria nuptura est talis sit, quocum Pontifex rare, difficillimè que dispense, vt si esset in secundo gradu consanguinitatis; quia eo casu reicienda est ea conditio, nisi testator dispensationis Pontificie obtinendæ meminerit.

5. Quod si dispensationis meminit, variant Doctores an sit reicienda: Affirmant Molin. lib. 2. de primogen. cap. 13. num. 12. & 13. & Henric. lib. 1. de matr. cap. 10. num. 4. reiciendam esse prædictam conditionem vt potest ferè impossibile, & legatum potum subsistere. Sed rectius Acolta lib. 1. select. interpret. capite 8. numero 14. Mol. in annotat. appositus ad finem libri numero 2. Sanchez libro 5. de matr. disp. 5. numero 20. Gutier. de matr. cap. 20. num. 7. Negant prædictam conditionem reici debere, quia esto difficillimè dispensatio impetretur, absolute impossibilis non est, cum sepe videamus concedi. Non igitur reici debet ea conditio, vt impossibilis,

Verd. de Castro, Sum. Mor. Part. V.

6. Conueniunt tamen Doctores reici prædictam conditionem, si legitime, vel aliàs debita hereditati apponatur, quia nequit grauari quod liberè debitum est, vt bene Cobarb. 4. decret. 2. part. capite 3. §. 3. numero 7. Mantie de coniectur. vltimarum volunt. tit. 18. num. 12. Molin. libro 2. de primogen. capite 13. numero 4. Sanch. disp. 33. numero 10. Gutier. cap. 29. numero 8. ex leg. quoniam in prioribus Cod. de inofficio testat. Secundo reicitur, si nuptia indigna sint hærede, vel legatario. Nam ob difficultatem grauem, quam passurus esset legatarius in ea conditione impenda, ius eam conditionem vt impossibilem reicit. leg. cum ita legatur ff. de condit. & demonstrat. Et leg. 14. tit. 4. part. 6. ibi: conueniunt no podiam de bia casar; & leg. 32. tit. 9. parte 9. & tradunt omnes Doctores teste Sanchez disputatio 33. numero 11. Gutier. cap. 20. n. 9. Hoc autem intelligendum est inquit Sanch. & Gutier. modò femina; cui prædictum grauum imponitur vidua non sit, nam si vidua est, esto non tenetur indigno nubere, tenetur tamen à nuptiis abstinere, quia in ea dispositione duo imbibuntur, primum expressè, nempe, vt nubat indigno quod reicitur; secundum tacite, vt nemini alteri nubat, quod in viduis, & vidua sustinetur leg. cum tale ff. de condit. & demonstrat. vnde si alteri nubat perdit legatum.

7. Ex his inferunt Mantie. de coniectur. vlt. volunt. lib. 11. tit. 18. in fine. Molin. lib. 2. de primogen. cap. 13. num. 2. Cobarb. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 8. numero 2. Thom. Sanch. disp. 33. numero 13. Gutier. cap. 20. numero 11. & alij apud ipsos legatum virgini relictum sub conditione, vt Titio nubat non effici caducum, si alteri nubat ex paterno iure, quia prædicta conditio subintelligenda erat, quatenus decenter, & honestè impleri posset. At non est decens, neque honestum, vt virgo alicui nubat contra patris voluntatem. Eigo eo casu non est censenda obligata Titio nubere, & consequenter nec legatum amittere.

8. Pro prædictorum intelligentia enodant Sanch. disp. 33. à n. 14. & Gutier. de matr. capite 20. à n. 12. aliquot difficultates, quas suo ordine proponemus. Prima est, an legatum tibi relictum sub conditione vt nobilem ducas, aliàs legatum amittas, satisfacias huic dispositioni, si prima vice nobilem ducas, tamen si viduus effectus ignobilem duxeris? Rationem dubitandi præstat regula illa communis: Sermo simpliciter pro utus de prima vice est intelligendus, leg. bones §. hoc sermone ff. de verb. obligat. quod maximè verum habere debet in iis quæ odiosa sunt, & libertatem matrimonij aliquo modo diminuunt, vt est in præsentia. Atque ita docent Acolta in l. cum tale. §. si arbitratu ampliat. 3. numero 10. ff. de conditione & demonstrat. Sed omnino tenendum est re prædictæ dispositioni non satisfacere, eo quod finis dispositionis ne scilicet hereditas ad ignobilem deueniat, æquè in secundo matrimonio, ac in primo procedit, cum æquè ex vtroque filij procreari possent. Atque ita afirans esse omnium docet Peralta in leg. vnum ex familia §. effundum, num. 3. ff. de legat. 2. Mantie de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 18. numero 3. Sanchez alios referens lib. 1. disputat. 33. numero 14. Gutier. de matr. capite 20. numero 12. Neque obstat lex bones §. hoc sermone, quæ intelligenda est, cum non procedit eadem ratio in secunda vice, ac in prima. Secus si eadem ratio militat, ob quam in dispositione affirmatiua ducendi nobilem, negatiua conditio clauditur re ignorabilis ducatur.

9. Secunda difficultas, an grauatius aliquam ducere in vxorem, si requisitus renuat, amittat legatum, vel hereditatem, ita vt penitentia ductus illud recuperare non possit? In qua difficultate optime distinguit Pelaez de matorat. 1. part. quest. 50. numero 13. quem sequitur Sanch. dicta disp. 33. num. 15. Gutier. de matr. capite 10. numero 13. Si legatus, seu institutus voluit ipso iure priuare hæredem, vel legatarium nolentem dispositioni acquiescere hereditate, vel legato, & successori applicare, nullatenus poterit id recuperare, esto peniteat, quia successor non potest ob nouam legatarij penitentiam iure sibi quæsitò priuari. Excipe nisi legatarius, cui conceditur beneficium restitutionis in integrum, quia eo casu successor non est plenè ius quæsitum. Si autem non priuet ipso iure hereditate, vel legato, poterit optime penitere, quia nemini quæsitum ius est, sed omnia integra sunt.

10. Tertia difficultas, an hæres, vel legatarius grauatius Mariam ducere amittat legatum, vel hereditatem, si aliam duxerit, tamen si viduus effectus Mariam ducere velit? Communis resolutio est legatum, & hereditatem amittere, quia non satisfacit dispositioni, quæ de primis nuptiis, non de secundis intelligitur, leg. matrimonij ff. Qui. Et à quibus. Et leg. quod sit. §. proinde ff. de Divortis leg. hac conditio filia mea. Et leg. cum ita §. 1. Et leg. hoc genus ff. de conditionib. Et demonstrat. Quod intelligendum est, si tempore delatæ hereditatis, vel legati aliam à Maria duxit. Secus si hereditas, vel legatum delatum est tempore viduitatis, quo Mariam ducere intendit, quia tempus delatæ hereditatis, vel legati semper respiciuntur conditiones appositæ, vt dicitur leg. interuenit ff. de legat. præstantia. Atque ita docent Acolta. leg. cum ita §. 16.

B 2

8. si arbitratus limit. 3. num. 2. & seqq. de conditionib. & demonstrat. Molina lib. 2. de primogen. cap. 13. numer. 16. Sanch. disp. 33. num. 17. Gutierr. de matr. cap. 20. num. 15. Quod si hoc tempore Maria cum alio nubat, haeres, vel legatarius haereditatem, seu legatum non amittit, quia per ipsum non stetit conditionem implere. Quinimo eam viduam factam non tenetur ducere, quia conditio de primis, & immediatis nuptiis intelligi debet, vt bene tradunt Doctores nuper citati.

11. Quarta difficultas, an petat legatum grauatus Mariam ducere, si ipsa nuptias primo recusauit. & postmodum annuat, grauatus autem eo tempore noluit? Qua in re Sanch. disp. 33. num. 18. approbat distinctionem Manticae de coniect. vlt. volum. lib. 1. tit. 18. à n. 38. & Menoch. lib. 4. de praesumpt. praesumpt. 183. à n. 2. si tempore quo Maria ducenda erat, & nuptias recusauit, haeres, vel legatarius alias contraxit nuptias, vel haereditatem, seu legatum adire, vel si non adit, est legatum non quantitas, sed speciei, quod statim in legatarij dominium transit, non amittit legatum, quia conditio habetur pro impleta. argum. leg. 1. Cod. de instit. & substitutionib. At si nullas contraxit nuptias, nec haereditatem adire, neque haereditas est speciei scilicet domus, vel fundus sed quantitas, nempe pecunia, vel aliquid modij tritici pendet legatum, si Maria de nouo consentiente ipse renuat, quia omnia sunt integra.

12. Quinta difficultas, an astrictus Mariam ducere sub poena priuationis haereditatis haereditatem amittat, si ipsa requisita nolit nubere; Communis est sententia, quam tradit Molin. lib. 2. de Hispanor. primogen. cap. 13. num. 14. Molina Iesuita tract. 2. disp. 206. in fine, & disp. 207. circa medium. Mantica de coniect. vltim. volum. lib. 1. tit. 18. num. 37. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 183. num. 25. Sanch. lib. 1. disp. 33. num. 19. & 20. Gutierr. de matr. cap. 20. num. 8. negans haereditatem amittere, eo quod videatur ad illud matrimonium grauati non absolute, sed Maria consentiente, quare illa renuente cessat grauamen impositum, & conditio reputatur impleta. ex leg. 1. Cod. de instit. & substitutionib. & leg. 14. tit. 4. par. 6. Neque opus est ad liberandum grauatum à conditione sibi imposita ducendi Mariam, quod ipsa expressè recuset nuptias. Satis enim est, quod virtualiter eas recuset impedimentum malitiosè apponens, ne à grauato requiratur, vt bene tradit Molina Iurista, Gutierr. & Sanch. supra. Debet tamen grauatus hanc protestationem suae intentionis ex mandato iudicis praestare ad domum ipsius mulieris, eiusque confanguineis notam facere, vt mulieris malitia, & recusatio, & grauati diligentia nota sit, vt tradunt praedicti Doctores.

13. Praedicta limitant communiter scribentes teste Gregor. Lopez in dicta leg. 14. tit. 4. par. 6. verbo eno sele enbargara. Eman. Acosta. leg. cum tale §. si arbitratus limit. 3. num. 18. Molin. de primogen. cap. 13. num. 19. Sanch. lib. 1. disp. 33. num. 21. Gutierr. de matr. cap. 20. num. 19. ne procedant in contractu irrevocabili inter viuos, sed solum in vltimis voluntariis. Credunt enim fauore vltimarum voluntatum introduci esse in leg. 1. C. de inst. & substit. & alii, vt dispositionis conditio censetur impleta, quoties per grauatum non fiat grauaminis executio. Quod ad contractus iniquos intra viuos trahi non debet, sed necessario conditio in specifica forma implenda est, alias donatum deficiet, nisi aliud à donante exprimat. Ceterum etsi hoc commune sit, & vt commune consulendum, probabile fati est, & aequitati non parum conforme, vt videre est apud Molin. supra, donatarium cui donatum conceditur sub aliqua conditione ab alterius voluntate pendente retinere donatum posse, si per ipsum non steterit, quo minus conditio exequutioni mandetur: quia subintelligendum est donatum concedi sub conditione non impossibili, sed possibili, & rationabili, ac proinde quatenus à donatario pendet.

14. Sexta difficultas; quid sit dicendum, si testator Mariae legatum reliquit sub hac forma: *Lego Mariae, si Titius cum ea contraxerit*, an Titio recusante obtineat Maria legatum, si per ipsum non steterit? Variant Doctores, vt constat ex adductis ab Acosta leg. cum tale §. si arbitratus limit. 6. num. 27. ff. de condit. & demonstrat. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 183. à n. 32. Mantica de coniect. vltim. volum. lib. 1. tit. 18. num. 37. Sed relictus Gregor. Lopez, dicta leg. 14. verbo si casare tit. 4. par. 6. quem sequitur Sanch. disp. 33. num. 22. Gutierr. cap. 20. de matr. num. 20. asserit inspicendum esse cuius inuitu, & fauore testator matrimonium contrahi voluerit, nam si fauore Mariae legatariae obtinebit legatum. Secus si fauore Titij.

Hinc inferant Sanch. num. 23. Gutierr. num. 21. si tibi legatum, seu donatio fiat, vt facias aliquod matrimonium contrahi, eo non contracto non obtineat legatum, aut donationem, tamen si omnem diligentiam praestiteris, vt matrimonium contraheretur, quia non est poena, sed praemium, quod non censetur oblatum, nisi effectu sequuto. Ceterum iuxta superius dicta, crederem legatum te retinere posse; quia

in vltimis voluntatibus conditio impleta censetur, quoties in culpa non est exequendi conditionem, secus vero donatum, quia in donationibus ex communi sententia non diligenter, sed effectus sequutus spectatur.

15. Septima difficultas, an si praedicta conditio mixta, pendens inquam à plurium voluntate casu deficiat, petat haeres, seu legatarius haereditatem, vel legatum. Vg. instituta est Maria haeres, vel legataria sub conditione, vt Titio nubat, antequam id poterit praestare mortua est, vel Titius; debetne illi legatum, seu haereditas; Molina Iesuita tract. 2. disp. 106. & disp. 207. censet, si Titius moriatur, & ipsa superuiuat, debet haereditatem, seu legatum; quia non est aequum priuari ob defectum conditionis absque eius culpa contingentem. Secus vero si ipsa decedat cum haereditas non fuerit ipsi radicata, vt ad successores transire possit. Communis tamen relolucio est teste Molina Iurista lib. 2. de Hispan. primogen. capite 13. numero 23. & sequentibus. Mantica de coniect. vltim. volum. leg. 11. tit. 18. num. 37. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 183. numero 40. & 41. Thom. Sanch. lib. 3. disputat. 33. num. 24. Gutierr. de matr. cap. 20. num. 22. in vtroque casu perire haereditatem, seu legatum, quia concellum fuit sub conditione nuptiarum, qua conditione sublata legatum perit, nisi à iure conditio suppleatur, vt contingit cum ex multis pars non grauata nuptias recusat. leg. 1. Cod. de instit. & substit. Atque ita habetur expressè legatum Cod. de conditionib. inser. ibi: cum moriuo filio priuquam matrimonium cum eo contraheret, conditio defecit, nulla ratione debere tibi existimas. Et leg. in testamento la 2. ff. de condit. & demonstrat. & leg. regia 14. tit. 4. par. 6. si accipere que la mujer se muera, o auelcon quien la mandaba casar antes que se cumpla la condicion no vale el establicimiento, o la manda que asi fuese fecha.

16. Huic doctrinae, vt constat ex Menoch. Mantica. Molin. Sanch. Gutierr. locis allegatis, plures limitationes adhibentur, Prima, ne procedat in maioribus voluntate subsistere videtur, casu quo institutus superuiuat, tamen si moriatur is, quocumque matrimonium contrahendum erat, quia non petitur matrimonium vt conditio; sed vt modus, quo deficiente non perit dispositio, vt tradit Molin. dicto libro 2. capite 13. numero 25. Sed hoc sublimitur duobus modis Molin. & bene in annotat. ad dict. capite 13. numero 13. in fine operis, quem sequitur Gutierr. numero 24. primo ne procedat, quando extraneus est institutus, & persona quacumque contrahere debebat ex familia institutoris, secundò si femina vocata esset sub ea conditione, vt agnato nubere, idque ob seruandam agnationem, quia in his casibus cessat praesumptio, cum manifestum sit non aliter restatorem voluisse institutionem subsistere, quam conditione obseruata. Secundo limitatur, ne procedat in legato alimentatorum. Quippe fauore alimentorum conditio casu deficiente censetur impleta, quapropter si puella pauperi legatum in dotem relictum sit, vt Titio nubat, & antequam id praestare possit Titius deficiat, legatum obtinebit, quia censetur quasi in alimenta concessum, vt tradit Menoch. dicta praesumpt. 183. num. 42. Mantica. lib. 11. tit. 22. num. 32. Sanchez dicta disp. 33. num. 25. Gutierr. cap. 20. num. 25. Tertio limitatur in legato libertatis, quia fauore libertatis conditio casu deficiente reputatur impleta, vt bene Menoch. num. 43. Quarto in legato ob causam piam, quae fauore libertatis obtinet, Menoch. num. 44. Quintò in legato, cuius conditio patum impleta est, quia reputatur integre impleta, ne dispositio peccet. Menoch. num. 45. Sextò si matrimonium contrahendum non vt conditio, sed vt modus postulatum est, non perit legatum, si deficiat is, quocumque legatarius contrahere debet, vt bene Molin. Sanch. Gutierr. Menoch. locis relatis tradunt. Ex verbis autem institutionis colligendum est, an sub conditione, vel sub modo grauamen appositum fuerit. Septimò quoties conditio deficiat ex legans defectu. Vg. legauit centum Ecclesiae testator, si ibi fuerit sepultus, mortuus est excommunicatus, obtinet Ecclesia legatum, vt optimè docent alii relatis Menoch. dicta praesumpt. 183. num. 46. Sanch. disp. 33. num. 26. quia aequum non erat priuari Ecclesiam legato ob non concessam sepulturam, quam iure concedere non poterat. Quoties vero conditio deficiat ex impedimento appollo ab aliquo tertio, quia scilicet impedit matrimonium contrahendum, conditio non reputatur impleta, sed legatarius actionem habet aduersus impediendum, vt damnum, quod ex impedimento ei prouenit, & lucrum: quod cessat satisfactum. Quod intelligendum est modò ab impediente satisfactioem obtinere possis, ipsèque teneatur eam praestare, necne sit ex cuius consensu conditio, vt latius tradunt Molin. Menoch. & Sanch. locis saepe alleg.

17. Octaua, & grauissima difficultas, an relictum puellis maritandis concedi possit religioem ingredientibus? Ratio difficultatis est, quia religio est quoddam spirituale matrimonium, & sub eo nomine conuenitur iuxta illud 1. ad Timoth. 5. *Cum luxuriosa iuravit in Christo nubere voluntis*

PUNCTUM XI.

An pœna lucri non acquirendi retrahens à nuptiis validè donationi, & legato imponi possit?

- 1 Pœna lucri non acquirendi à nuptiis retrahens in ultimis voluntatibus appoſita ei qui nunquam matrimonium contraxit, nec consummavit, nulla est.
- 2 Appoſita verò in contractu irrevocabili inter vivos vitiat contractum.
- 3 Rejicitur conditio teſtatoris maiorem quantitatem apponens fœmina non nubenti, quam nubenti.
- 4 Idem eſt ſi leges virgini centum, ſi non nupſerit.
- 5 Quid de legato factò alicui tercio ſub ea conditione, ſi virgo non nupſerit.
- 6 Item rejicitur à legato conditio nubendi ex alterius conſenſu, & arbitrio.
- 7 Limitatur doctrina, ne procedat quando legans expreſſit ſuam voluntatem verbis negativis privantiſque hereditate, vel legato.
- 8 Sed rectius eſt prædictam conditionem eſſe excluſendam. Et ſi ſatis argum. oppoſitis.
- 9 Deinde rejicitur à diſpoſitione ultima voluntatis conditio avertens à liberis procreandis.
- 10 Supradicta conditio appoſita viduus, vel viduo non rejicitur.
- 11 Plures conſent eque vitiare contractum inter vivos conditionem ab ſtatu clericali vel religioſo avertentem.
- 12 Contraria ſententia verior eſt.
- 13 Valida eſt conditio ingrediendi religionem legatis appoſita.
- 14 Aliqui conſent debere in religione proficere.
- 15 Verius eſt ſatisfacere, ſi recto animo religionem ingrediatur.
- 16 Satis eſt fundam. oppoſitis.
- 17 Subſiſtit conditio ſub privatione hereditatis virgini appoſita, ne nubat extra familiam, vel extra oppidum. Et ſatis eſt rationi dubij.
- 18 Suſtinetur conditio prohibens nuptias pro aliquo determinato tempore.

Dvo ſunt in hoc puncto ſerè ab omnibus recepta teſta Sanch. lib. 1. diſp. 34. à num. 2. & Gutierr. de matr. cap. 21. à num. 1. Primum eſt pœnam lucri non acquirendi à nuptiis retrahentem in ultimis voluntatibus appoſitam ei, qui nunquam matrimonium contraxit, & consummavit, nullam eſſe, & hereditatem, ſeu legatum ſub ea pœna relictum purum remanere excluſa prædicta pœna, ut impoſſibili, niſi forte favore libertatis fuerit appoſita: habetur expreſſè leg. quortus 2. leg. cuius tale 71. §. Menus, & leg. Tria ſi non nupſerit ff. de condit. & demonſtrat. & §. impoſſibilis inſtit. de heredib. inſtituendis.

2. Secundum æque receptum eſt, prædictam pœnam appoſitam ei, qui nunquam matrimonium contraxit, & consummavit ex contractu irrevocabili inter vivos non excluſi à contractu, ſed contractum omnino vitiare, ut colligitur ex §. ſi impoſſibilis inſtit. de nuptiis ſtipulationib. ibi, ſi conditio impoſſibilis obligationibus adiçitur nihil valet ſtipulatio. & ex leg. non ſolum ff. de actionibus & obligatio. leg. ſi ſuper impoſſibili ff. de fideiuſſorib. leg. impoſſibile ff. de Regul. iuris. At prædicta pœna ut bono Republicæ cõtraria, cui expedit filiorum procreatione ex legitimo matrimonio augeri à iure reprobat. leg. 1. Cod. de indicta viduus. tollend. Conditiones autem reprobatæ à iure impoſſibiles reputantur. I. conditiones qua contra bonos mores ff. de conditionib. inſtitutionum. Ergo prædicta pœna impoſſibilis eſt, & contractui per modum conditionis adicte illum vitiat. Quod ſi roges quare prædicta pœna in modum conditionis appoſita ab ultimis voluntatibus excluſatur, non verò à contractibus, ſed illos vitiare ea eſt præcipue, ne diſpoſitio teſtatoris, quam ipſe emendare non poterat conuerteret. At cum promittens, & donans utpote qui poſt contractum ſuperſtes eſt, emendare ſuum contractum poſſit, noluit ius prædictum contractum ſuſtinere conditione reiecta, ſed potius ſtatui prædictum contractum nullum eſſe, ut integrè à contrahente emendaretur.

Ex his inferetur primò legatum, ſeu hereditatem tibi in teſtamento relictam ſub conditione ne matrimonium in eas te obtinere poſſe, tamen primò, & ſecundò in eas matrimonium; quia eſto obligari poſſes, ne ſecundas nuptias contraheres, at cum ex modo, & forma, quo prædicta conditio apponitur nuptiæ tibi interdicanter, conditio illa ut turpis, & impoſſibilis rejicitur, & legatum purum ſubſiſtit, ut bene aduerſus Acoſta in leg. cum tale §. ſi arbitratu limit. ult. num. 5. docet Sanch. dicta diſp. 34. numero 5. Gutierr. cap. 1. num. 8.

& colligitur ex cap. 2. & vlt. de tranſlat. pralat. cap. ex publico, de conuerſ. coningat. & tradit Barr. aurbent. de ſanctiſſim. Epiſ. cap. 8. ſed & hoc præſenti collat. 9. num. 2. & Bald. Cynus, Paul. de Caltro in aurbent. niſi rogati. Cod. ad Senatus conſult. Trebellian.

18. Sed diſtinguendum eſt, ſi legatum relictum ſit alicui determinatæ perſonæ, ut matrimonium contrahat, poterit concedi ſi religionem ingrediatur ex expreſſa decifione textus. ſed hoc præſenti Auth. de ſanctiſſim. Epiſ. cop. collat. 9. & aurbent. niſi rogati Cod. ad Senatus conſult. Trebell. & tradunt poſt alios antiquiores Cobarub. 1. Var. capite. 19. numero 10. Mantica de coniectur. ultim. volunt. libero 11. tit. 18. numero 26. Menoch. lib. 4. præſumpt. 148. an. 13. Gutierr. conſ. 26. num. 13. & lib. 1. can. queſt. num. 20. & de matr. cap. 20. num. 17. Sanch. lib. 1. diſp. 33. num. 29. Molina tom. 1. tract. 2. diſp. 207. concl. 1. Rationem aliqui Doctores reddunt, ne via ſtatui prædictioſis præcludatur. Sed eſt fruſtrata ratio, nam prædicta diſpoſitio viam perfectioni non præcludit, tamenſi matrimonij ſtatum foueat, quod diu eſt. Nemo enim obligatur in opera perfectior ſuas diuitias expendere, ſufficiat eas expendit in opus honeſtum quale, eſt puellas pauperes dotare, neque puella ex hac diſpoſitio ne impeditur à religione, cum poſſit legato relicto religionem amplecti. Quapropter fundamentum huius decifionis eſt ſola præſumptio à iure facta voluntatis teſtatoris, qui creditur in legato relicto determinatæ perſonæ in matrimonium collocandæ ſolum ſpectaſſe quod ipſi perſonæ vile ſit, eamque in ſtatum decentem collocare. Cum ergo religionem ingrediens ſtatim decentem, & maximè vilem aſſumat, ex præſumpta teſtatoris voluntate legatum obtinebit. Secus erit ſi non ſolum legatum relictum ſit determinatæ perſonæ, ut matrimonium contrahat ſed ut contrahat cum perſona determinatæ; quia eò additio ſatis exprimit non ſpirituale matrimonium, ſed carnale velle. Quod ſic perſonæ, cui puella nubere debet obſiſtet, antequam ipſa eſſet in mora, neceſſario alteri nuptura eſt, ut poſſit legatum obtinere; quia non conceditur legatum ob ſolam vitam cœlibet, ſed ob matrimonium; ei autem religionem ingrediendi & legatum conceditur ex præſumpta teſtatoris voluntate. Cum enim ceſſauerit matrimonium cum determinatæ perſona contrahendum, & ſolum relinquatur obligatio contrahendi matrimonij, recedit iuris præſumptio velle teſtatoris ad nuptias tam carnales, quam ſpirituales legatum concedere.

At ſi legatum relictum ſit non perſonæ determinatæ, ſed indeterminate pro puellis maritandis, nequaquam concedi poterit religionem ingrediendibus, quia diſpoſitio textus aurbent. de ſanctiſſim. Epiſ. cop. §. ſed hoc præſenti collat. 9. ſolum eſt de legato relicto certæ perſonæ, ibi, ſive reliquerit ſuis liberis, ſive alij cuiuſque perſona. Ergo trahi non debet ad legatum incertis perſonis relictum, quia eſt diſpoſitio à iure communi exorbitans, quod exigit, ut conditiones in forma ſpecificæ, & propria, & non ficta impleantur. leg. Menus, & leg. qui heredi. ff. de condit. & demonſtrat. At religio ſolam fictione iuris matrimonium vocatur, non proprie, ergo legatum relictum ſub conditione matrimonij contrahendi non poterit religionem ingrediendibus concedi. Atque ita docet Gutierr. Mantica, Cobarub. Menoch. Sanch. num. præced. relati.

19. Ab hac tamen doctrina excipiendum eſt legatum relictum pro puellis conſanguineis teſtatoris, hæ enim obtinebunt legatum relictum pro illis maritandis, tamenſi religionem ingrediuntur, quia propter affectionem teſtatoris, latam interpretationem legatum recipit, ut dicitur in leg. Aurelianus §. Ditus teſtamento facto, ff. de liber. legat. cenſeturque ac ſi certæ perſonæ legatum factum eſſet: ſicut docet Sanch. d. diſp. 33. num. 32. Mantica, lib. 8. de coniectur. ultim. volunt. tit. 5. numero 21. Gutierr. de matr. num. 27. in fine.

20. Quod ſi inquiras, quare ius præſumpſit teſtatorum velle ſuum legatum certæ perſonæ maritandæ relictum concedi, ſi religionem ingrediatur, non autem relictum perſonis incertis ea eſt, quia ſi legatum certæ relictum alteri concedatur, eo quod ipſa religionem ingrediatur, legatum in ſpecificam formam non impletur, ſecus verò incertis relictum. Nam eſto hæc, vel illa religionem ingrediatur, aliis concedi poterit, ut matrimonium inean. Ob quam cauſam Tiraquel. de cauſa ceſſante limit. 18. numero 4. Sanch. lib. 1. diſp. 33. ſub num. 32. Gutierr. de matr. cap. 20. num. 28. & alij apud ipſos affirmant legatum relictum certæ perſonæ, ut in matrimonium collocaretur concedi poſſe ipſi, tamenſi tempore conditio teſtamenti nupta eſſet, ne diſpoſitio teſtatoris irrita cenſeretur, ſecus verò incertis perſonis, relictum, non enim dari poſſet nuptis, ſed nubendis.

3. Secundo reicienda est illa conditio, qua testator maior. in quantitate fœminæ non nubenti; legatam nubenti, quia ille excessus à nuptiis retrahit; et quæ contra expressam decisionem textus, in leg. *Tertia si non nupsit ff. de condit. & demonstrat.* & traditio alios referens Cobarub. lib. 1. var. cap. 19. num. 9. & 10. Sanch. disp. 34. num. 6.

4. Tertiò si sub ea forma legatum facias, *lego virginem, centum si non nupsit, quod si nupsit, Titio restituat*, poterit virgo illa centum retinere, nec tenebitur restituere; quia est conditio retrahens à nuptiis, ac proinde à legato reicienda, ut probat textus in leg. *quocumq. ff. de condit. & demonstrat.* Sanch. alius relatis dicta disput. 34. num. 9. Gutierr. cap. 21. num. 11.

5. Quarto si legatum factum sit alicui tertio sub ea conditione, *si virgo non nupsit*, distinguendum est, si ille tertius sit virgini consanguinitate, affinitate, amicitia, vel alio modo coniunctus, ita ut merito præsumi possit retrahendam esse à nuptiis, ne ille tertius legatum amittat, reiciatur conditio à legato, & illud obtinebit legatarius, tamen si virgo nupsit. Secus vero si ita extraneus sit, ut nulla ratione moveri possit virgo ob legati amissionem. Sanch. numer. 10. Gutierr. num. 12.

6. Quintò reicitur à legato conditio nubendi ex alterius consensu, & arbitrio ex leg. *cum tale §. rescriptum ff. de condit. & demonstrat.* eo quod libertas matrimonij minuitur, & legatarius à matrimonio ea conditione retrahitur, cum possit alter suum arbitrium, & consensum denegare in eam personam quæ legatio placuit. Sic Acosta in dicto §. *rescriptum* num. 7. Molin. de Hispanor. primogen. cap. 13. num. 36. Sanch. disp. 34. num. 19. & 20. Secus esset si legatum factum esset sub obligatione petendi consilium, nam hac petitiò à propria voluntate penderet, & cum non astringeret legatarius consilium sequi, eius libertas in matrimonio contrahendo non minuitur, ut bene plures referentes docent Molin. lib. 2. de primogen. cap. 13. num. 37. Cobarub. 2. part. decret. cap. 3. §. 8. num. 3. Sanch. disp. 34. num. 24. Gutierr. de matr. cap. 21. n. 2. 5. Quod si is à quo est petendum consilium absens sit, & periculum in mora, vel alia via nequeat commode ab eo consilium requiri, poterit legatarius & matrimonium contrahere, & legatum obtinere consilio irrequisito, quia per ipsum non fiat conditionis executio, ut bene alii relatis docent Sanch. num. 25. & 26. Gutierr. cap. 21. num. 24. Ex qua ratione inferitur, si vivo testatore decesserit is, à quo consilium est petendum, legatum obtinere, & matrimonium contrahere posse legatarius, quia cum per legatum non fiat conditionis executio habetur pro impleta, ut bene aduersus alios tradunt Mantica de coniect. ult. volum. l. i. tit. 18. n. 11. Sanch. lib. 1. disp. 34. n. 27. Gutierr. cap. 21. num. 30.

7. Hanc doctrinam limitant Ioan. Lupus, cap. per vestras nuptab. 3. §. 2. num. 4. de donat. inter vir. & vxor. Pelaez de Mieres de maior. 1. part. quest. 50. num. 8. Indicat Mantica de coniect. ultim. volum. lib. 1. tit. 18. numer. 8. Burgos de Paz, conf. 20. num. 7. Gutierr. de matr. cap. 21. num. 18. & seqq. ne procedat, quando legans expressit suam voluntatem verbis negatiuis priuantibus hereditate, vel legato cum qui absque consensu alterius nupsit, præcipue si is cuius est consensus requirendus, sit pater, vel mater, vel tutor, aut similis. Mouentur primò, quia honestissimum est, ne filius contra parentum voluntatem matrimonium inerat, sed ex illius consensu statum eligat. Ergo non est præsumendum iura hanc honestissimam conditionem improbare. Secundo non reicitur à legato conditio nubendi cum determinata persona, quia hæc conditio directè non retrahit à nuptiis, sed ad nuptias determinatas referat, sicuti docent alii relatis Cobarub. 4. de sponsalib. 2. part. cap. 15. §. 3. num. 6. Molin. de primogen. c. 13. num. 3. Pelaez quest. 50. num. 1. Gutierr. de matr. cap. 21. num. 20. & probat lex regia 14. tit. 4. part. 6. & leg. 22. tit. 9. part. 6. At eadem videtur esse conditio nubendi ex consensu alterius quippe ex prædicta conditione non priuatur legatarius matrimonio, sed astringitur ad matrimonium alteri gratum. Quod si dicas id verum fore, si alter necessariò suum consensum esset præstiturus, at cum liberè negare possit, astringitur legatarius à matrimonio abstinere, vel absque alterius consensu illud inire; obstat: quia eo casu ad iudicem, & superiorem recurrere legatarius debet, qui consensum inique denegatum suppleat. argum. leg. 1. Cod. de nuptiis, ubi, cum de nuptiis puella quaeritur neque inter tutorem, & matrem, & propinquos de eligendo futuro marito conuenit, arbitrium Præfulis provincie necessarium est. Et fauet Acosta in dicta leg. cum t. le §. si arbitrari ampliat. ult. num. 6. Sanch. lib. 1. disp. 34. n. 32. Loquens de vidua, cui talis conditio apposta est. Neque his obest textus in leg. cum tale, §. rescriptum ff. de condit. & demonstrat. excludens à legato prædictam conditionem, quia intelligi debet excludere conditionem simpliciter oppositam non conditionem replicatam, hoc est, quando testator vltimus processit priuando hereditate, vel legato qui conditioni positæ non paruerit.

8. Carcerum verus censio prædictam conditionem, etiam

sub expressa priuatione hereditatis omnino à legato esse excludendam. Quia prædicta conditio ex se, & non ex addita priuatione hereditatis minuit libertatem matrimonij, & à nuptiis retrahit. Ergo si simpliciter apposta reicitur à legato, etiam addita priuatione reici debet. Atque ita docet ex communi sententia Acosta in dicta leg. cum tale, §. si arbitrari ampliat. ult. num. 2. & seqq. specialiter num. 13. Molina lib. 2. de primogen. cap. 13. num. 3. alter Molin. t. 1. tract. 2. disp. 207. Henric. lib. 1. de matr. cap. 12. num. 6. & c. 12. n. 6. Sanch. lib. 1. disp. 34. num. 21.

Argumenta verò in contrarium si aliquid probarent, conuincerent conditionem requirentem parentum consensum sub verbis simplicibus oppositam reiciendam non esse, ut consideranti facile innotescere potest. Si igitur omnes Doctores hanc conditionem à legato reiciunt, reiciere illam debent, tamen si vltimus testator procedat priuationem legati addens. Quapropter ad primum respondet: est honestissimum sit filios in matrimonio eligendo parentum voluntati, præcipue cum rationabilis est, contra omnia; at noluit nisi in fauorem libertatis matrimonij testatoribus concedere potestatem imponendi eam obligationem suis hæredibus, & legatariis. Ad secundum: admitto obligari hæredem, & legatarium posse sub priuatione hereditatis, vel legati acquirendi ad matrimonium cum determinata persona; nego tamen esse eandem rationem de obligatione ad contrahendum matrimonium ex alterius consensu, cum ex vi huius dispositionis non necessariò alterius consensus ponendus sit, tamen officio iudicis suppleatur.

9. Sextò reicitur à dispositione vltimæ voluntatis conditio auertens à liberis procreandis, ut si leges Titio, vel alteri coniuncto centum, si non habuerit filios, vel si sine liberis decesserit; gratia namque procreanda sobolis reicitur conditio à matrimonio auertens, ergo à fortiori reicienda est directè auertens à sobole procreanda. Quare ita docet relatis Socino & Acosta, Sanch. disp. 34. num. 7. Gutierr. de matr. cap. 21. num. 9.

10. Notauerit dixi reici prædictam conditionem ab hereditate, & legato appositam ei qui nunquam matrimonium contraxit, & consummauit, nam si viduo, vel viduæ apponatur prædicta conditio, non reicitur, sed exequenda est attento iure nouo Authenticorum, quo ius antiquum Digestorum corrigitur, ut constat ex *Authent. de nupt. §. que uis, collat. 4. & ex Authent. cui relictum, Cod. de iudic. vltim. volent.* Honestum enim est à secundis nuptiis abstinere cap. fin. 30. quest. 1. Tum ne videatur voluptati indulgere. Tum ne priorem conuincimus æstimate videatur, & tradunt alii relatis Ant. Gomez in leg. 16. Tauri num. 8. & 1. tom. 1. resol. cap. 12. num. 78. Matienzo in leg. 3. gloss. 2. num. 14. tit. 1. lib. 5. compilat. Molina Ieluita tract. 2. disp. 207. Sanch. lib. 1. disp. 34. num. 29. & seqq. Gutierr. lib. 2. can. quest. cap. 2. §. num. 3. & de matr. cap. 21. num. 32. & seqq. Præterea dixi nisi fauore libertatis prædicta pena, seu conditio apposta fuerit, ut si leges Mariæ centum sub conditione ne nubat si nupsit applicentur pro libertate alicui seruo concedenda, tenet quidem conditio, & Maria nubens amittit legatum, & libertati obtinenda conceditur: vi colligitur ex leg. Titio. §. serui usufructus ff. de condit. & demonstrat. per quem textum plures, quos referet, & sequitur Tiraquel. de priuileg. pæ causa, priuileg. 13. Mantica de coniect. ultim. volum. lib. 1. tit. 18. num. 8. & tit. 19. num. 11. Gratian. reg. 3. num. 16. Sanch. lib. 1. disp. 34. num. 34. Gutierr. de matr. cap. 21. num. 36. censent conditionem nuptias prohibentem sustineri fauore pæ causa, ut si leges centum Mariæ sub conditione ne nubat, quod si nupsit applicentur pauperibus, alterius loco pio; quia à libertate ad piam causam validum est argumentum teste Euerardo in suis locis, loco à libertate ad piam causam.

11. Superest tamen triplex questio. Prima, an valida sit conditio in vltima voluntate, vel in contractu inter viuos apposta auertens ab statu clericali, vel religioso. V. g. si decesserit, vel leges alicui centum ea conditione, ne Clericus, vel Religiosus fiat? Plures, quorum meminit Sanch. & Gutierr. *de allegariis* censent prædictam conditionem aquè vitare contractum inter viuos, & ab vltima voluntate reici, sicuti reicitur conditio à matrimonio carnali auertens. Primò valet argumentum à matrimonio carnali ad spirituale; ut latè probat Euerard. loco à matrimonio carnali ad spirituale & colligitur ex *Authent. de sanctissim. Episcop. §. sed & hoc presentem collat. 9.* vbi legatum relictum virgini maritanda conceditur religionem ingrediendi. Secundo honestissimum, & perfectissimum est ad religionem inuitare, ergo inhonestum, & imperfectum erit à religione auertere. Ergo conditio auertens à religione vitoretur turpis à legato reicienda est.

12. Nihilominus contraria sententia verior est, quom defendit Cobarub. 1. var. cap. 19. num. 10. Mantica de coniect. vltim. volum. lib. 1. tit. 18. num. 31. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 83. num. 1. 8. & seqq. Molina Ieluita tract. 2. disp. 207. ad finem. Sanch. disp. 34. num. 11. Gutierr. lib. 2. qq. can. cap. 21. n. 5. & de matr. cap. 21. num. 14. Ratio est, quia conditiones appositæ

PUNCTVM XII. De arhis in contractu sponsalium appofitis.

Multipliciter arha fumuntur, primò pro ipfifmet fponfalibus, ita vt fponfalia ipfa arhas iuris Doctores appellent. leg. 1. Cod. fi nuptia ex refcripto petantur. Et tit. de fponfalib. in Cod. Theodofiano, in quo hic flat titulus. Si prouincia Reclor, vel ad eum pertinentes fponfalia dederunt. Secundo & magis proprie vocatur arha quod ab fponfo fponfa, vel e contra datur in fignum, & pignus matrimonij promiffi contrahendi. leg. 3. Et leg. fin. Cod. de fponfalib. Tertiò fumitur arha pro donatione facta ab fponfo fponfa in remunerationem pudicitia, nobilitatis, vel dotis fponfae, quamque fponfa lucratur matrimonio foluto, in quo maxime differt ab antiqua donatione propter nuptias, quae dilfoluto matrimonio redibat ad virum donantem, ficuti ab vxore viro tradita redeunt vxori foluto matrimonio. cap. fin. de donationib. inter vir. & vxor. At praedictae donationi, quae iam in defuetudinem venit, teffe Anton. Gomez leg. 52. Lauri. num. 11. fufficit hac arharum donatio, vt habetur exprefse leg. 1. in fine, tit. 1. part. 4. ibi: Et al donacion como esta digen en Efpaña propriamente arhas. De prima arharum acceptione, vt pote minus propria nihil eft dicendum. De fecunda acceptione primò agemus, & poftmodum de tertia.

§. I.

Qualiter arhae in fignum, feu pignus matrimonij contrahendi concedi ab fponfis poffint?

- 1 Explicatur natura arharum, & quare in contractu sponsalium permittantur.
2 Arha necessario debent tradi.
3 Qualiter probetur esse tradita.
4 Negant plures constitui posse in quavis quantitate. Alij censent excedere non debere quantitatem dotis.
5 Verior est sententia affirmans in quavis quantitate posse concedi spectato iure communi.
6 Constitui possunt in specie, & non necessario in quantitate numerata, etsi aliqui contrarium censent.
7 Negant plures utrimque constitui arhas posse.
8 Verius est oppositum.

EA est natura arharum, quae conceduntur in fignum, seu pignus matrimonij contrahendi, vt fidei violator eas amittat leg. arhas, & leg. fin. Cod. de fponfalib. & leg. regia. 1. tit. 1. part. 4. & leg. 8. tit. 18. part. 3. & pluribus firmat Cobarub. de fpon. lib. 2. part. cap. 7. num. 6. Congruentia autem, quare à iure permittuntur arhae amittendae, non verò secundum communem sententiam poena fponfalibus adiecta, cum hac arharum amiffio quaedam poena fit, ea est praecipua; quia arhae, vt pote necessario statim tradendae in exigua quantitate, & matura deliberatione solent concedi. Secus verò poena, quae quia non traditur, sed tradenda promittitur facile, & incaute, & in magna quantitate offeritur quippe faciles sunt homines ad promittendum, difficiles ad tradendum. Accedit quod regulariter amiffio arharum minus impedit libertatem, quam poena promiffa, non folum quia in minori quantitate constituitur, sed quia minor subest timor amittendi arhas vt pote iam traditas, quam amittendi poenam, quae nondum tradita est.

Ex his fit arhas in praedicta fignificatione sumptas necessario tradendas esse, alias à pura poena non differunt, vt exprefse habetur in leg. mulier, & leg. arhas, & leg. fin. Cod. de fponfalib. & §. item lapilli, in fit. de verum diuisione, & leg. regia 84. tit. 18. part. 3. ibi: los quales marauedis palaron à feu poder, è otorgo que era pagado dellos, & tradit Cobarub. de fponfal. 2. part. cap. 7. num. 7. & 9. Anton. Gom. leg. 50. Tauri. Thomas Sanch. lib. 1. disp. 35. num. 3. Gutier. de matr. cap. 18. num. 3. Coninch. disp. 22. dub. 3. num. 13. Poffent autem arhae promitti, & loco illarum pignus aequiualens dari, vt colligitur ex his quae tradit Sanch. disp. 38. num. 4. Coninch. fupra, quia ratione pignoris aequiualens censetur arha tradita.

Et licet Immola in leg. Titia in princ. num. 7. & ibi Angel. num. 1. Paul. num. 4. de verbor. obligation. sentiant arhas non probari recipientis confessione vt pote persona suspectae, & de re prohibita, argum. leg. qui testamentum. ff. de probationib. Verius tamen est confessioni recipientis standum esse, dum contrarium non probatur, argumen. leg. Publ. §. fin. ff. de poffet, quia arhae cum de facto traduntur prohibita non sunt; ac proinde recipientis in eorum confessione suspectus esse non debet, vt bene Bart. in dicta leg. Titia. num. 7. Cobarub. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 10. Matienzo, lib. 5. recop. tit. 2. Rubr. gloss. 2. num. 3. Sanch. alii relatis disp. 35. num. 5. Gutier. de matr. cap. 18. num. 5. Quod si veraque pars arhas faceret, affirmant Bart. & Cobarub. esse maximam fraudis praesumptionem, sed merito eos reprobat Gutier.

dicto num. 5. eo quod vile per inuile non vitatur, iuxta regulam iuris, & quia arhae recipi non poffunt, nisi tradantur. Ergo confessio tradentis fraudis praesumptionem inducere non potest. His poffit.

Triplex est quaestio. Prima an arhae constitui poffint in quavis quantitate? Negant Ioann. Andri. in cap. gemma de fponfal. num. 9. & ibi Abbas num. 8. Henricus in fine. Alexand. de Neuo num. 15. Cydus in dicta leg. Titia in princ. ff. de verbor. oblig. Rosella verbo fponfalia, n. 7. & ibi Angel. n. 12. Syluest. quest. 9. dicto 2. Brunell. de fponfalib. concl. 16. num. 4. Mouentur quia idem conceduntur arhae, & reprobatur poena fponfalibus appofita; quia arhae non censentur minuere libertatem, vt pote quae plerumque in exigua quantitate conceduntur. Secus verò poena quae quia promiffa est, & non tradita in magna quantitate praerimitur, ac proinde libertatem contrahendi matrimonij impedit. Si autem arhae in quavis quantitate, permittuntur, cessat praedicta ratio legis, & libertatem matrimonij aequè ac poena dimittit. Non igitur concedendae sunt in tam magna quantitate, vt conficiata conditione contrahentium impediatur eorum libertatem in matrimonio contrahendo.

Alij verò scilicet Bart. in dicta leg. Titia in princ. num. 5. & ibi Alciat. num. 13. Salicet. in dicta leg. fin. num. 15. Cod. de fponfalib. Anton. in dicto cap. gemma num. 8. Suarez lib. 3. for. tit. de las arhas leg. 1. in fitio. Anton. Cuchus lib. 5. instit. maior. tit. 12. num. 20. & leg. censent arharum quantitatem excedere non debere quantitatem dotis, vel donationis propter nuptias, & iis cessantibus quantitatem praescriptam à leg. inueimus ff. de Repudiis, scilicet tertiam bonorum partem, Mouentur, quia dilfolues matrimonium contractum apud Romanos tantum amittit bar dotem, ergo æquum non est ob dilfolutionem fponfalium, quae sunt minoris momenti maiorem quantitatem amitti.

Nihilominus verior est sententia affirmans arhas pignora matrimonij contrahendi in quavis quantitate concedi posse, quia leges permittentes praedictas arhas indistincte, & absque vlla limitatione loquuntur; quapropter est in eis militaret eadem ratio ac in poena, non obinde esset extendenda dispositio poenae fponfalibus appofitae ad arhas, quia leges restrictiuae, & odiosae ex sola identitate rationis ad similes casus non extenduntur, vt latius dixi tract. de legib. disp. 5. punct. 3. §. 4. vbi de legum interpretatione. Praeterquam quod in praesenti est dispar ratio, nam arhae raro constituantur in magna quantitate, & plerumque in exigua. Ex alia parte arhae vt pote traditae facilius, & suauius amittuntur poenae difficultius. Et ex his folutum est fundamentum primae sententiae. Ad fundamentum secundae sententiae, nego esse contra aequitatem, quod ex fponfalium dilfolutione dependat maior quantitas, quam olim ex dilfolutione matrimonij, quia quantitas quae olim ex dilfolutione matrimonij amittibatur erat pura poena à lege praescripta, ideoque dicitur: at hac arharum quantitas quae ex fponfalium violatione dependitur à propria voluntate concedentis arhas eorum habet.

Secunda quaestio: an arhae pignora constitui poffint in specie vt in fundo, vel necessario constitutendae sunt in quantitate numerata? Affirmant necessario constitutendae esse in quantitate numerata Bart. in dicta leg. Titia, in princ. num. 7. & Amodeo Butrio in dicto cap. gemma num. 8. & ibi Anchar. num. 10. Abbas num. 8. Alexand. de Neuo, num. 26. Rosella verbo, fponfalia num. 7. Brunell. de fponfal. concl. 16. num. 3. Suarez leg. 1. in princ. tit. de las arhas lib. 3. for. eo quod in specie neque tradi conuenienter poffunt, nec duplicari ab accipiente prout saepe necessarium est. Oppositum tamen verius, & receptius esse constitui arhas poffe in specie. Nam etiam in leg. fin. Cod. de fponfalib. tantum fiat mentio arharum in quantitate; at nulla lege arhae in specie constitutae reprobantur. Quinimo in leg. 84. tit. 18. part. 3. permittuntur. Neque verum est tradi non poffe earum possessionem, potest trique tradi vel verè, & realiter, vel etiam fictè per clausulam constituti, ficuti traditur in contractu emptionis, & venditionis; potest etiam duplicari si non in eadem specie, saltem in aestimacione. Atque ita tenent alios referentes Cobarub. de fponfalib. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 7. Gregor. Lopez dicta leg. 84. in gloss. verbo, taluena Anton. Cuchus lib. 5. instit. moral. tit. 12. n. 203. & 207. Matienzo in Rubr. tit. 2. gloss. 2. num. 2. lib. 5. compilar. Azabedo leg. 2. eiusdem tit. num. 6. Sanch. disp. 35. num. 12. Gutier. de matr. cap. 18. num. 7.

Tertia quaestio, an utrimque arhae pignora constitui poffint. Communis sententia teffe Sanch. disp. 35. num. 13. negat eo quod hac arharum mutua traditio videatur superflua. Superfluum enim est aliquid dare, vt tantumdem recipiatur argum. leg. qui sic §. ff. de solutionib. ibi: non alienatur nummi qui sic dantur, vt recipiantur. Atque ita docent Bart. leg. Titia num. 9. ff. de verbor. obligat. Anton. cap. gemma de fponfalib. num. 8. vbi Abbas num. 8. Alexand. de Neuo, num. 35. Praepositus dicens communem num. 10. Rosella verbo, fponfalia num. 7. Angel. num. 13. Syluest. quest. 9. dicto 5. Villalob.

in communibus, *lit. P. num. 8. Brunell. de sponsalib. concl. 2. 6. num. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. Rub. gloss. 2. num. 3.* quos omnes refert Sanch. & affirmat esse communem, & valde probabilem sententiam.

9. Nihilominus verior, & probabilior est contraria sententia, quam defendunt alii relati Cobarrub. *dicto §. 7. num. 7. & Gregor. Lopez dicta leg. 3. tit. 18. verbo tal vna* per textum ibi Sanch. *dicta disp. 3. §. num. 1. 4. Gutierr. de matr. cap. 18. num. 8. Coninch. disp. 2. dub. 1. §. num. 1. 5. Basil. Ponce lib. 12. cap. 19. in princ.* Ratio est, partim quia leges mutuarum arrharum traditionem non reprobant, partim quia hæc mutua arrharum traditio utilis est, siquidem violans fidem perdit arrhas datas, & restituit acceptas, alio recuperante à se datas, & retinente acceptas. Et hæc ratio probat, esse arrhas in eadem specie, & quantitate vtriusque constituantur. Neque lex *Quis se*, contrarium probat: loquitur namque de alienatione in qua tantumdem recipitur absque obligatione reddendi illud.

§. II.

Cui competant arrhæ pignora matrimonij contrahendi?

1. Prædictæ arrhæ pignora matrimonij contracto reddenda sunt concedenti.
2. Penam dupli, vel quadrupli adiectam arrharum traditioni aliquibus placet spectato iure communi exclusam esse.
3. Verius est oppositum.
4. Hæc pena non debetur ante iudicis sententiam.
5. Proponitur obiectio, & soluitur.

1. Vm prædictæ arrhæ traditæ sint in signa, & pignora matrimonij contrahendi, contracto matrimonio reddenda necessaria sunt ei qui eas concessit *ex leg. fin. Cod. de sponsalib.* quia iam rationem pignoris, & signi matrimonij contrahendi habere non possunt. At si matrimonium ob culpam tradentis arrhas non contrahatur, eas amittit, si verò ob culpam recipientis, neque tradentis arrhas matrimonium cessat, tenetur arrhas & tantumdem ac arrhæ aestimantur ex proprio patrimonio reddere ei à quo arrhas accepit, vti habetur in *dicta leg. fin.* & merito id statutum est, ne arrhas concedens subiret periculum illas amittendi iniuste resiliens, nullum subeunte qui eas recipit, nec tradidit. A qua lege, & dispositione excipiuntur minores 25. annorum qui ventam ætatis non impetrarunt; ij enim si arrhas non tradiderunt, sed receperunt, satisfaciunt, si reddant receptas, neque tenentur tantumdem reddere. Et idem est si eorum nomine parentes, vel tutores recipere promittendæ matrimonium, sociis si ipsismet parentibus, vel tutoribus concedentibus, ipsique nomine proprio ad matrimonium obligarentur, eo tamen casu obligati essent arrhas restituere, & tantumdem ac arrhæ aestimantur, si per ipsos steterit quominus matrimonium non contraheretur. Scelus si ob culpam filiorum, vel bene aliis relatis docuit Sanch. *disputat. 3. 6. in fine. Egid. disputat. 2. dub. 3. num. 17. Basil. Ponce lib. 12. cap. 19. num. 4.* Præterea in *dicta leg. fin.* permittitur est contrahentibus nisi minores sint inter se convenire non solum de restitutione arrharum, sed reddendo duplum, vel triplum ultra arrhas, & in his fecerit omnes Doctores conveniunt.

2. Duplex tamen est difficultas. Prima an hæc pena dupli, vel quadrupli adiecta arrharum traditioni, habeat locum spectato iure canonico? Ratio dubitandi est, quia in *cap. gemmas de sponsalibus*, reprobatur obligatio de pena solvenda sponsalibus adiecta. At hæc solutio dupli, vel quadrupli est pura pena sponsalibus adiecta. Ergo Doctores alicuius reprobantur penam sponsalibus adiectam resilienti absque causa hæc penam tenentur reprobare. Præterea in huiusmodi pena eadem ratio prohibitionis videtur procedere, ac procedit in cuiuslibet alterius penæ constitutione, cum re ipsa tempore contractus non tradatur, & ob timorem illius matrimonij libertas minui possit. Atque ita in hac opinione quamvis dubius inclinatur Gregor. *Lopez. d. leg. 8. tit. 18. part. 3. verbo, e todas.*

3. Sed verior est communis sententia iure canonico correctam non esse prædictæ penæ applicationem, vt pluribus firmat Sanch. *disp. 3. 6. num. 1. Gutierr. cap. 18. de matr. num. 17. Duaren. de sponsalib. ad tit. ff. soluto matrimonio, §. 4. in fine. Egid. de Coninch. disp. 2. dub. 3. num. 1. 4. Basil. Ponce lib. 12. cap. 19. num. 2.* Nam correctio legum vitanda est quoad fieri possit, at ius civile expressè hæc penam arrhis adiectam permittit, & omnem aliam, vt matrimonia libera sint, excludit. Ergo ius canonicum reprobans penam sponsalibus adiectam, intelligi debet de pena per se sumpta, & propria sponsalium, quæ à iure civili reprobatur, non de pena arrharum contractui coniuncta, & à iure civili approbata, vt sic iura iuribus confirmata sint. Neque verum est eandem

esse rationem prohibitionis in hac pena dupli, vel quadrupli arrharum, ac est in mera pena sponsalibus apposta, quia hæc plerumque in magna quantitate erit, cum nihil tempore contractus tradatur, ex quo limitationem recipiat. At pena dupli, vel quadrupli plerumque erit in exigua quantitate, cum ex arrhis traditis recipiat restrictionem.

4. Secunda difficultas, & grauior est, an hæc pena dupli, vel quadrupli debeatur in foro conscientie ante sententiam iudicis? Pendet huius difficultatis decisio ex illa questione, an pena conventionalis debeatur ante iudicis sententiam saltem declaratoriam? Quam latè examinaui. 1. *P. tract. de legib. disp. 2. pun. 3.* vbi probabilius censui non deberi ante iudicis sententiam, nisi aliud expressis verbis conuentum sit. Quapropter in præsentem idem est dicendum non deberi penam dupli, vel quadrupli, quousque sententia iudicis accedat; neque satis esse si à parte petatur. Et quidem de pena quam *lex fin. Cod. de sponsalib.* statuit, vt recipiens, nec tradens arrhas, si iniuste resiliat, reddat arrhas, & illarum valorem, communis sententia defendit teste Sanch. *disp. 37. num. 1. Gutierr. de matr. cap. 18. num. 18.* non deberi ante sententiam iudicis, quia non est pena conventionalis, sed legalis. Verum admitto non deberi ante sententiam iudicis, non quia est purè pena legalis, hoc enim non credo. Nam vt rectè notavit Coninch. *disp. 2. dub. 3. num. 18.* lex illa non statuit ultra arrhas valorem reddere in penam al cuius culpæ sed vt æqualitas in contractu seruaretur, ne tradens arrhas illas amitteret, nihil ex propriis amittens qui illas reciperet. At contrahentes præfati debent contrahere iuxta æquitatem à iure præscriptam, ergo recipiens arrhas censendus est obligari ex contractu ad illas, & illarum valorem reddendum, ac proinde valor illarum debitus est non ex lege tantum, sed ea conuentione, sed quia est conuentione de pena soluenda ob violatam fidem, ideo sententiam iudicis requirit.

5. Solum obiecti potest, tradens arrhas, & iniuste resiliens eas amittit nulla expectata iudicis sententia, ergo recipiens, illas illarumque valorem, & duplum, vel triplum ex conuentione debet amittere ante sententiam debet: quia non est præsumendum tradentem arrhas velle se obligare ad illarum amissionem absque iudicis sententia, & nolle vt recipiens se obliget ad illarum valorem, & ad duplum, vel triplum amittendum, aliàs nec satis sibi prospiceret, nec suam causam æquam, & iustam faceret. Respondeo, hoc argumentum probare non solum non esse expectandam sententiam iudicis, vt arrhæ, illarumque valor, & duplum illud, vel triplum reddatur, sed neque partis petitionem; nam si absque nouo consensu tradentis arrhas, & iniuste à contractu resiliens retinentur ab eo qui eas recepit, sic absque noua illius petitione, illas, & earum valorem, & triplum, & quadruplum conuentum reddere debet recipiens, si iniuste resiliat: hoc autem pauci sunt qui admittant. Nam communiter petitionem partis vt necessariam exigunt ad obligationem iungendam, sicuti videtur est ultra Doctores in eo *tract. de legib. relatos in Egid. de Coninch. disp. 2. dub. 4. num. 1. Lestio cap. 20. m. 135. Basil. Ponce lib. 12. cap. 19. m. 5. Gutierr. cap. 18. num. 19.* Quapropter respondeo recipientem arrhas, & iniuste à contractu resiliens obligatum esse eas reddere nulla expectata sententia iudicis, neque partis petitione: quia hæc non est pena contractui adiecta, sed est ipsius contractus natura, & essentia; quippe natura pignoris in securitatem matrimonij contrahendi concessi petit ipso iure reddi ad concedentem, si per ipsum matrimonium non steterit, quia non absolute donauit, sed sub conditione, quod culpabiliter, & iniuste committat contractus promissi executionem. At ultra pignus illius valorem reddere, & à fortiori duplum, & triplum accidentarium est contracti, & solum ex mutua conuentione debitum, ac proinde in penam, siquidem minores contrahere possunt, & arrhas pignora recipere absque obligatione reddendi illarum valorem, vel duplum, aut triplum. Cum igitur expediens sit vt omnis pena conuentionalis in illius executione legalem imitetur, & hæc sententiam iudicis requirat, illa etiam pena reddendi arrharum valorem, & duplum, vel triplum, quæ conuentionalis est, iudicis sententiam requirere debet. Neque præsumendum est aliter contrahentes velle, nisi aperte expriment. Satis enim sibi prospiciunt, & suam causam æquam, & iustam reddunt, eo ipso quod recipiens arrhas, & iniuste resiliens eas statim reddere teneatur, & accedente iudicis sententia obligetur ad reddendum illarum valorem, & duplum, & triplum.

§. III.

De arrhis in remunerationem pudicitie, nobilitatis, & dotis sponsæ traditis ab sponso, vel à viro vxori.

1. Explicatur huiusmodi arrhæ.
2. An sponsa retinere arrhas possit, si virgo non sit.
3. Affirma.

3 Affirmatiuè respondetur.

4 Concedi possunt: ha arrha ante, & post matrimonium.

1. **H**ucusque de arrhis spectato iure communi loquuti sumus, nunc de arrhis spectato iure nostro regio. Arrha igitur in Hispania donationi propter nuptias successerunt, vt habetur leg. 1. tit. 11. part. 4. tametsi ab ea donatione, vt initio huius puncti aduertit longe distent. Hæc igitur arrhæ conceduntur ab sponso sponsæ non in signum, & pignus matrimonij contrahendi, cum etiam à marito post contractum matrimonium dari possint, sed in præmium virginitatis sponsæ ab sponso lædendæ, & in compensationem, seu remunerationem nobilitatis ipsius, & dotis receptæ, vt colligitur ex leg. 50. & seqq. Tauri, & tradit Sanch. lib. 6. de matr. disp. 1. num. 1.

1. Quapropter non solum virgini, sed etiam viduæ concedi possunt, quia non necessario conceduntur in præmium virginalis pudicitia, sed in præmium pudicitia vidualis, & remunerationem dotis receptæ concedi poterunt, vt probat lex 1. tit. 2. lib. 3. fori, & docent Gregor. Lopez leg. 87. verba segun fuero tit. 18. part. 5. & leg. 1. verbo en España ad finem, tit. 11. part. 4. Anton. Gomez, leg. 52. Tauri num. 13. Gutierr. de matr. cap. 19. num. 9.

2. Ex quibus illa grauis quæstio deciditur. An sponsa, quam virginem esse sponsum credebat, cum tamen non sit, retinere arrhas sibi traditas possit? Et licet aliqui Doctores, vt Castillo leg. 56. Tauri num. 20. Cordab. in sum. q. 135. Ludouic. Lopez 1. part. instructor. cap. 76. §. præterea. Vega, lib. 1. sum. casu 387. Man. 1. t. sum. cap. 208. num. 12. negare videantur, eo quod ipsi in præmium virginitatis fuerint concessæ argum. leg. res uxoris, Cod. de donat. inter vir. & vxor. Sublata autem virginitate cessat causa finalis concessionis, argum. leg. 2. §. fin. de Donationib. At communis sententia contrarium firmat, vt multis comprobatur Sanch. leg. 6. de matr. disp. 27. à n. 4. Gutierr. de matr. cap. 19. num. 8. ea præcipue ratione, quia arrhæ non tam in præmium virginitatis, quam in remunerationem nobilitatis sponsæ, & dotis receptæ conceduntur, siquidem succedunt antiquæ donationi propter nuptias, quæ ob prædictas causas concedebatur. Quando autem causa finalis adæquate non cessat, nullatenus cessat dispositio, vt probauit tract. de legib. disp. 5. pun. 1. Neque ex eo quod tradens arrhas non foret illas traditurus, si sciret sponfam virginem non esse, inferendum est traditionem nullam esse, quia est error ad summum circa causam minus principalem, vel vt melius dicam circa impulsuam, & extrinsecam, ex quo non vitiatur actus, sicuti non vitiatur elemosyna data pauperi, cui non daret, si sciret virum religiosum non esse, quia pauperis probitas non est causa finalis elemosynæ, sed impulsiva. Quoad ad verum est, vt etiam in infermento donationis sola apposita fuerit causa virginitatis ad arrhas concedendas, id exultimadum est ex stylo imperio Tabellionum fieri, & non ex voluntate contrahentium, ac proinde donationem non immutare, vt docet Gregor. Lopez. leg. 87. tit. 18. par. 3. verbo, segun fuero. Valafcus cons. 1. num. 4. & conducut tradita per Tiraque. leg. si nunquam in præfat. num. 126. Cod. de renouand. donat. Anton. Gomez. 2. var. cap. 4. numero 22. Gutierr. Authent. Sacramenta puerum, num. 101. Cobarub rub. de testam. 2. p. num. 14.

3. Hæc arrhæ concedi possunt ante, & post initum matrimonium ex leg. 87. tit. 18. part. 3. ibi arras, et donationes facem los maridos a sus mujeres, & leg. 2. tit. 11. part. 4. dicitur, las dotes, e las donaciones que hace el marido a la mujer & c. leg. 5. Tauri ibi el marido dar mas arras a su mujer. Et leg. 52. ibi, no auiedo arras en el tal casamiento, e matrimonio. At iuxta communem vsum non nisi post consummatum matrimonium maritus, & vxor appellantur, nec matrimonium dicitur, nisi quod per verba de præfenti contrahitur, ergo, & c. Deinde donatio arrharum est multum distat ab antiqua donatione propter nuptias, in illius tamen locum successit, vt deciditur in leg. 1. tit. 11. part. 4. At iure communi donatio propter nuptias constante matrimonio fieri poterat, leg. inter eos ff. de donat. inter vir. & vxor. & leg. si constante, & leg. cum à matre, Cod. de donationib. ante nupt. Ergo donatio arrharum constante matrimonio fieri poterit. Tertio donatio, quæ prohibetur inter coniuges est liberalis, & gratuita, vt colligitur ex leg. 3. §. sciendum ff. de donat. inter vir. & vxor. & ex cap. fin. eodem tit. At hæc arrharum donatio non sic se habet, cum non ex mera liberalitate procedat, sed in remunerationem pudicitia, nobilitatis, & dotis sponsæ. Ergo licita est: si quidem inter coniuges licita est remuneratoria donatio, vt multis comprobatur Sanch. lib. 6. de matr. disp. 6. à n. 2. Atque ita tradunt aliis relatiis Ant. Gomez leg. 52. Tauri. n. 12. Cobarub. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. n. 12. Matien. lib. 1. 5. recopil. tit. 2. leg. 2. gloss. 2. num. 2. Gutierr. lib. 3. præf. quæst. 43. num. 5. & de matr. cap. 19. num. 13. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 29. n. 2. tametsi Gregor. Lopez dicta leg. 1. verbo, en España tit. 11. part. 4. & Molina. Iulian. 2. de iust. disp. 431. §. dicitur, contrarium sententia videantur.

§. IV.

In qua quantitate, & ex quibus bonis hæc arrhæ concedi possint?

1. Prædicta arrha excedere non possunt spectato iure nostro regio decimam bonorum partem donantis.
2. Quæ bona qualiter computanda sint ad huiusmodi excessum.
3. Plures censent ad decimam computationem bona quæ concedent bonæ fide possidet esse computanda.
4. Verius est sola ea quæ propria sunt computanda esse.
5. Satisfit oppositè.
6. Quæritur in possessore maioratus bona computanda sint.
7. An arrha promissa à marito habente filios prioris matrimonij extrahenda sint ex cumulo hereditatis, vel solum de quinta bonorum parte? Assertitur ex sola quinta bonorum parte.

1. **P**ond prædicta arrharum donatio excedere non potest spectato iure regio Hispania decimam bonorum partem donantis, ne hac via coniuges se mutuo spoliem, vt habetur leg. 1. tit. 2. lib. 3. fori & leg. 50. Tauri, quæ hodie est lex 2. tit. 2. lib. 5. compilat. vbi expressè cauetur huic legi renouari non posse. Quod intelligendum est, quod donans promittens arrhas est is qui sponsalia, vel matrimonium contrahit, secus si alius tertius nomine proprio promitteret, vel donaret non quidem ex bonis sponsi, hoc enim esset, ac si ipse sponsum promitteret, sed ex bonis propriis. Quia lex tit. 2. de lus arras lib. 3. fori, quæque approbatur leg. 50. Tauri solum computationem contrahentis restituit, ne decimam excederet: tibi: todo home que casare no puede dar mas arras a su mujer del diezmo. Ergo respectu aliorum, qui arrhas donare, vel promittere possunt ius commune intactum manet. At iure communi nulla est facta restrictio in arrharum concessione. Ergo alij ab sponso concedentes arrhas nomine proprio, & ex propriis bonis poterunt in qualibet quantitate concedere, vt comprobatur Sanch. lib. 6. disp. 29. num. 18. Gutierr. de matr. cap. 19. num. 25.

2. Vt autem constet, an arrharum constitutio excedat, vel non excedat decimam bonorum partem ipsius constitutis, ea tantum bona computanda sunt, quæ donans habet tempore donationis, seu promissionis arrharum, non quæ postmodum habiturus est nisi aliud fuerit expressum, vt rectè aliis relatis docent Gutierr. lib. 3. præf. quæst. 42. num. 2. & de matr. cap. 19. num. 18. Sanch. lib. 6. disp. 29. num. 6. Non enim nostra reputanda sunt nisi ea quæ actu possidemus, maxime in obligationibus inducendis leg. si postularis 76. §. 1. ff. de verb. obligat. & leg. si mandauero. §. si cuius ff. mandati & leg. si ita legatum, Cod. de res pignori. Neque his obstat lex fin. Cod. de res pignori & leg. 5. tit. 13. part. 5. vbi sub hypotheca bonorum non solum præfentia, sed etiam futura intelliguntur. Nam vt rectè Sanch. dicta disp. 29. num. 7. inquit id est speciale in hypotheca: eo quod ex comprehensione bonorum futurorum non extendatur obligatio, sed obligationis securitas. Secus verò est dicendum vbi ex comprehensione futurorum bonorum obligatio esset extendenda, vti præfenti coniungit. Quocirca si tempore promissionis arrharum nulla bona habeas, tametsi ea habeas tempore quo arrhas concedis, nulla est promissio, nec donatio, vt rectè tradunt Sanch. & Gutierr. supra à aduersus Baeza, & Azebedo, quia non ex futuro euentu, sed ex præfenti promissio regulanda est; si quidem promittis arrhas ex tuis bonis, bona autem futura non sunt, sed erunt. Verum si expressè de bonis non solum præfentibus, sed futuris arrhas promitteres, sicuti facere potes ex leg. 2. tit. 2. de lus arras lib. 3. fori, donatio data est facultas eligendi tempus, in quo bonorum computatio fiat, ne decimam partem illorum excedat, vt rectè Anton. Gomez leg. 50. Tauri num. 13. Gutierr. lib. 3. præf. quæst. 42. num. 2. & de matr. cap. 19. num. 17. Sanch. disp. 29. num. 5. Bona autem tradentis, vel promittentis arrhas sunt quæ remanent deducto ære alieno: quia ea quæ aliis debentur, nostra censeri non debent. Leg. sub signatum ff. de verb. significat. & multis comprobatur Gutierr. quæst. 42. ferè per totam. Sanch. disp. 29. num. 11. & 12. Inter hæc autem bona computari debent officia tabellionatus, rectoris vrbium, & quælibet alia vendibilia, quia cum vendi possint, & pretio æstimari vt pars bonorum habenda sunt. Item comparari debent omnia illa bona, quæ tibi debentur, & ad quæ recuperanda habes actionem, quia moraliter tua sunt. leg. bonorum ff. de verb. significat. & tradit Sanch. num. 13. & Gutierr. à n. 17.

3. Sed an ad decimam computationem sufficiat bona fide tempore promissionis bona tanquam propria possidere, tametsi postea inuincantur, vel alias constet propria non esse? Grauis est controuersia, in qua Roderic. Suar. leg. 1. tit. 2. lib. 3. fori. ver. nota tamen. Anton. Gomez leg. 51. Tauri, num. 13. Baeza de nep. meliorandis filiabus ratione dotis. cap. 31. num. 14.

numero 12. Marien. leg. 2. tit. 2. lib. 5. compilar. gloss. 2. num. 4. Azbedo dicta leg. n. 2. Molin. Iesuita, tom. 2. tract. 2. disp. 4. §. illud est observandum affirmari id sufficiens esse. Ductur primo ex leg. bonorum appellatio 4. ff. de verbor. significat. ubi expressè deciditur bona nostra esse quæ bona fide possidemus, tamen si aliena sint, ubi in bonis autem nostris computari ferendum est non solum quæ domini nostri sunt, sed et si bona fide à nobis possideantur. Secundo ex leg. 1. §. sed cum aliquis, Cod. de testam. ubi validum reputatur testamentum, in quo testis seruus aditus; eo quod ut liber fuerit reputatus, quia error communis vicium supplet, & veritati æquivaler. argum. leg. Barbarius Philipp. ff. de officio pratoris, cap. ad probandum de re iudicata, cap. fin. Qui filij sint legitimi. Tertio ex cap. consultationibus, in 1. part. de iur. patronatus, ubi institutus ab eo qui ius patronatus bona fide possidebat non remouetur, tamen si postea à possessione, iurisque patronatus remouetur; quia non spectatur quid factus euentus pariet, sed quid præfens status postulet: at præfens status promittentis arthas postulare videtur, vt omnia bona quæ bona fide tanquam propria possidet, in computationem veniant. Ergo ex euictione postmodum subsecuta hæc comparatio immutanda non est.

4. Nichilominus est prædicta sententia sic satis probabilis contrariam veritatem reputo, scilicet bona, quæ verè aliena sunt, & alteri debita, tamen vt propria possideas, non veniunt in computationem, sic tenet Ayora de partitionib. 1. p. cap. 7. à n. 2. Gutier. lib. 3. pract. quest. 1. 2. à n. 12. Et de matr. cap. 19. num. 27. Sanch. lib. 6. disp. 30. num. 2. Idemque asserunt intelligendum esse de sponfaliitate largitate, quæ octauam partem dotis sponfæ excedere non potest, & consequenter regulariter est iuxta quantitatem dotis non euicta. Probatur conclusio primò ex dicta leg. 2. tit. 2. lib. 3. for. approbata à l. 2. tit. 3. lib. 5. compil. noua. ibi enim dicitur: que el marito no pueda dar mas en arthas a su mujer de la decima parte de sus bienes. Expendendum enim est verbum illud *de sus bienes*, quod in propria significatione suscipi debet, argum. leg. 3. §. hæc verba ff. de negat. gestis: at quod alteri debes non est verum. sed alienum, tamen si ob ignorantiam propriam esse credas. Ergo illud pro bonis tuis propriis computandum non est maxime in computatione, quæ tibi præiudicat. Secundò lex restringens, ne promissio, vel dario artharum decimam bonorum donantis excedat lata est tum in fauorem ipsius promittentis, ne ob prædictam donationem pauper remaneat, tum in eius consanguineorum fauorem, ne hereditate obuentura priuentur, ob quam causam eis conceditur actio repetendi excessum leg. 1. tit. 2. lib. 3. for. Sed prædicti fauores cessant computatis bonis alienis, ac si propria essent. ponamus namque omnia bona præter illas arthas à te subtracta quia aliena erant, manifestum est te pauperem remanentem, & consanguineos omni hereditate priuari. Ergo bona quæ verè aliena sunt non debent computari. Tertio appellatione naturali bona alicuius sunt, quæ superflua deducto are alieno leg. mulier bona ff. de iure dotum leg. sub signatione §. bona ff. de verbor. obligat. At in contrariis bona sumuntur appellatione naturali, vt tradit Rebuff dicta leg. bonorum appellatio. Ergo in hoc contractu artharum bona sumenda sunt deducto are alieno. Quarto conuenit ex leg. 1. §. si hæres percepto fundo ff. ad Tr. obellian. ubi iustus restituere hereditatem retento fundo qui fuit pignoris vel hypothecæ datus, ob quam causam postmodum euincitur, retinere ea hereditate estimationem fundi potest, quia ea estimatio detrahenda est ex hereditate. Sic igitur in computatione bonorum pro arthas constituendis deducenda sunt quæ postmodum fuerint euicta.

5. Neque obstant contraria. Ad primum ex leg. bonorum respondeo non dixisse legem bona nostra esse, quæ bona fide possidemus, sed in bonis nostris computari, quod minus est, ad quem effectum sufficit bona fides. Adde in fauorabilibus, & ad ciuiles effectus scilicet ad actionem, & exceptionem, ad præscriptiorem, ad possidendum reipublicæ officium, quod statuto, & lege cauetur, ne vllus possidere possit qui mille in bonis non habeat, bona propria censeri; secus in præiudicantibus quales sunt promissiones, & obligationes. Ad secundum dico, ob fauorem publicum, qui adest in testamentorum similitate sustinetur testis aliàs inhabilis, habilis reputatus. At computare bona aliena pro arthas statuendis bono communi non expedit, sed potius contrarium. Ad tertium ex cap. consultationibus admitto institutum à possidente patronatum remouendum non esse, quia præsentatio, est fructus patronatus, qui bonæ fidei possessori debetur: at constitutio artharum non est fructus bonorum, sed illorum alienario. Non igitur ex patronatus præsentatione desumi potest argumentum bona quæ propria creduntur, & re vera aliena sunt, vt bona propria computari debere.

6. In possessione autem vinculi, seu maioratus omnes Doctores conueniunt non esse spectandum maioratus valorem, vt liquidari possit decima, quam attingere donatio artharum potest, sed spectandos esse fructus, seu annuos redditus,

quia iis donans gaudere debet, & de his dispoñere potest, non verò de maioratus valore, argum. leg. hereditatum ff. Ad leg. Falcidianam. Et tradit Molin. Iesuita, tract. 2. disp. 4. 2. vers. sic re hoc Sanch. lib. 6. disp. 3. n. 1. Gutier. lib. 2. pract. quest. 17. num. 2. Et de matr. cap. 19. num. 28. Sed qualiter ij annui redditus, & fructus computandi sunt, non est constans inter Doctores, cum incertum sit quot annis possessor maioratus victurus sit: ideoque aliqui dicant arbitrio prudentis; computandos esse iuxta numerum annorum qui creditur victurus. Quæ computatione facta vt poret legitima retractari non debet ex futuro postmodum euentu iuxta leg. sancimus, Cod. de administrat. tutor. leg. nec en. m. ff. de iur. iur. actiueque priuato. Alij sentientes hanc computationem esse nimis fallacem affirmant tempus mortis spectandum esse, & tunc examinandum; an donatio artharum excesserit decimam partem omnium fructuum, & reddituum, quos donans in vita perceperit, & si excedere reperitum sit, detrahatur is excessus, & ad æqualitatem decime partis fructuum restituatur donatio, quæ videtur sub hac conditione à principio facta, nisi inter partes aliud conuentum fuerit, vt rectè conueniri potest ob incertitudinem: sic tradit Glossa in dicta leg. hereditatum, verbo, virginia. Batt. ibidem, vers. quare sic, Cobarrub. lib. 3. variar. cap. 9. num. 9. Gutier. lib. 2. pract. q. 17. num. 8. Et de matr. cap. 19. num. 29. Sed rectior, & facilior computatio est, quam assignat Molina Iuxta lib. 1. de primogen. cap. 19. num. 41. Azbedo, lib. 5. recopil. 2. num. 18. Gutier. dicta quest. 17. à n. 8. Et de matr. cap. 19. num. 31. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 3. n. 3. Et 4. vt fructus, & redditus maioratus estimationem census vitalitij, quippe comparatione possessoris maioratus cuius redditus sunt quasi redditus census vitalitij. Vnde cum census vitalitij ad rationem vnus pro decem iuxta nouam Philippi II. pragmaticam constitutus sit, & perpetuus ad rationem vnus pro viginti, efficitur sanè, si maioratus annui redditus mille auti perpetui sint; ad vitam duo millia esse deberent, artharumque valor duo millia excedere non potest.

7. Verum arthæ promissæ à marito habente filios priores matrimonij, vel illis cessantibus ascendentes legitimos, an extrahendæ sint, sicut & alia debita de corpore hereditatis, vel solum de ea parte, de qua liberè dispoñere potest, scilicet de quinta bonorum parte, si descendentes legitimos habeas, vel tertia, si illis careas, & habeas ascendentes? Non est leuis controuersia, in qua Azbedo leg. 2. tit. 2. num. 30. lib. 5. recopil. & Ayora de partitionib. 2. part. cap. 44. affirmant ex corpore hereditatis extrahendas esse, eo quod constitutio artharum non est gratuita, & liberalis donatio, sed remuneratoria dotis sponfæ, illiisque nobilitatis, at donatio remuneratoria vt poret ex honestate debita ex corpore hereditatis extrahenda est. Ergo ex eodem cumulo extrahi debet artharum donatio, sed rectius contrarium censet Spino specul. testam. Gloss. 18. num. 94. Et 95. Azbedo sibi contrarius leg. 12. num. 4. tit. 6. lib. 5. recopil. Angulo de meliorationib. leg. 12. gloss. 1. num. 2. 2. Sanch. lib. 6. disp. 38. num. 15. Gutier. lib. 3. pract. quest. 43. num. 2. Et leg. Et de matr. cap. 19. num. 39. eo quod nullo iure constituitur sponfus arthas sponfæ assignare, sed earum assignatio tamen aliquo modo remuneratoria sit, est tamen voluntaria, sed ob donationem voluntariam æquum non erat legitimam filiorum, aut ascendentium, quæ ex rigore iustitiæ debita est minuere. Ergo &c. Secus est dicendum, si tempore quo arthas promissæ ascendentibus, vel descendentibus caeres, eo casu ex toto cumulo hereditatis sunt extrahendæ, neque natiuitate filiorum artharum donatio reuocatur, aut aliquo modo restringitur vt poret quæ non est omnino liberalis, sed remuneratoria, & per quam est ius sponfæ questum, vt latè Sanch. & Gutier. supra confirmant.

§. V.

An valida sit artharum donatio vltra decimam præcipuè accedente iuramento?

- 1 Valida est artharum promissio quoad eam partem, quæ decimam attingit. Secus quoad excessum.
- 2 Examinatur, an promissio artharum vltra decimam voluat in foro conscientia, ita vt accipiens non habeat obligationem restituendi.
- 3 Resoluitur in vtroque foro inualidas esse promissiones, & donationes artharum vltra decimam.
- 4 Satisfit rationi opposita.
- 5 Plures censent ad hoc iuramento validam esse promissionem, vel donationem artharum excedentem decimam.
- 6 Contrariam opinionem docuerunt plures.
- 7 Alij censent firmari iuramento sponfaliitiam largitionem.
- 8 Resoluitur neque promissionem artharum, neque sponfaliitiam largitionem vltra octauam firmari iuramento.
- 9 Soluuntur opposita fundamenta.

1. Si arthas vltra decimam bonorum, de quibus dispoñere potes, promiseris, vel donaueris, promissio, seu donatio

Invalida est quoad excessum tantum, valida tamen quoad eam partem, quae decimam attingit. Colligitur ex *leg. 1. tit. 2. de las arras lib. 3. fori*, concedente, ut si donans praedictam quantitatem excederit, eius confanguinei repetere excessum possint, in quo tacite indicatur donationem solum quoad excessum vitiosam esse, alioquin omne donatum esset repetendum, uti notarunt Anton. Gomez *leg. 30. Tauri, num. 13. Matien lib. 5. recop. tit. 8. leg. 3. l. Goff. 7. n. 3. Molin. 1. 2. tr. 2. de iustit. disp. 431. §. illud. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 29. numero 14. Gutierr. de matr. cap. 19. num. 24.* Quod ad id verum est, ut etiam si arthae in specie indivisibili v. g. in fundo excedente decimam bonorum partem constituantur, non obinde eorum constitutio nulla est, quia praestat actui valorem potius, quam nullitatem dare, sed ea valida subsistente solum quoad aestimationem excessus nullitatem habet, quam aestimationem recipiens fundum restituere debet fundo sibi retento, ut aliis relatis dixerunt Sanch. *num. 16. Gutierr. num. 24.*

2. Sed an promissio artharum ultra decimam valida sit, obligationemque inducat, & eorum donatio firmitatem habeat at in foro conscientiae, ita ut recipiens restituere acceptum non teneatur? Difficultate non caret, eo quod plures, graecque Doctores, Alex. in *1. axa panis con. 61. num. 42. Cordub. in sum. qu. si. 1. 2. 4. in fine. Henric. lib. 11. de matr. cap. 20. num. 4. Ludovic. Lopez 1. par. instructor. cap. 17. §. de contract. lib. 2. cap. 42. in princ. Rodrig. tom. 2. sum. cap. 97. num. 3. quos refert & sequitur Sanch. *lib. 6. de matr. disp. 33. num. 1. & 3.* affirmant meliorationem filiae causa dotis factam validam esse in foro conscientiae, solumque in foro externo actionem concedi & *leg. 30. Tauri*, quae hodie est *1. tit. 2. lib. 5. compilat.* vtu quoad forum conscientiae esse derogatam, siquidem passim haec meliorationes sunt, nec tamen a Confessoribus vllus scrupulus innotuit nec meliorantibus, nec melioratis. Ob quam causam dixit Padilla *Authent. res qua. num. 23. Cod. communis, de legat. sibi renunciatum esse apud vtriusque praetorij aequilimos iudices, hanc legem dissimulatione quadam exoleuisse. At eodem tenore, quo melioratio prohibetur, prohibita est in eadem lege sponsalitia largitas ultra octavam bonorum partem, & in lege sequenti artharum donatio ultra decimam. Ergo omnes haec donationes validae erunt, quousque a iudice fuerint infirmatae.**

3. Caeterum omnino tenendum est in vtroque foro inualidas esse promissiones. & donationes artharum ultra decimam, & sponsalitam largitatem ultra octavam, sicuti aliis relatis docet Sanch. *lib. 6. de matr. disp. 33. in n. 1. & 3. Gutierr. cap. 19. num. 4.* Quia praedictae leges non solum dictum excessum prohibent, sed in contrarium factum annullant ob multa, & graua inconuenientia, quae inde nasci possunt, graueque filiorum, & haereditum praedictum, neque vllus est Doctor, qui censet praedictas leges quoad arras, sponsalitamque largitatem vtu abrogatam esse. Quinimo Thom. Sanch. qui in melioratione filiae causa dotis censet praedictas leges in foro conscientiae non obligare, de arthas, sponsalitamque largitate contrarium sentit.

4. Neque ratio in contrarium virget: nam esto leges eodem tenore meliorationem causa dotis, & constitutionem artharum ultra decimam, sponsalitamque largitatem ultra octavam prohibuerint, & annullauerint, potui tamen vltus, & consuetudo legem quoad meliorationem abrogare, immutatam relinquens quoad arras, sponsalitamque largitatem, cum sint res omnino distinctae. Praeterea falsum existimo legem de non meliorandis filiabus causa dotis vtu, & consuetudine esse abrogatam etiam in foro conscientiae, ut late probat Baeza *de non meliorand. filiab. rat. dot. cap. 29. num. 1. & 2. Tell. Fernand. leg. 26. Tauri ad finem. vers. vltim. Rofas in epitom. de successioni b. cap. 3. num. 41. Angulo de meliorat. in leg. 10. gloss. 9. num. 3. Azebedo, leg. 1. num. 8. tit. 2. lib. 5. noua collect. Gutierr. affirmans nunquam spatio 40. annorum vidisse in praxi de hoc dubitari cap. 19. de matr. num. 31. & probari potest ex stylo, quem solent parentes dorando filias obseruare, cauent enim maxime, ne vilo modo melioratio causa dotis insinuetur; tum ob prohibitionem legis, tum ut cauent nullitatem. Eo ob eandem rationem vtu matrimonium contracturi fideiussores, seu affecutores dotium expostulant. Signum ergo est praedictam legem esse in vtriusque obseruantia. Neque confessoriorum aliquorum negligentia, si aliqua est probat legis abrogationem, & minus testimonium Padillae cum sit non de vtili, sed de auditu, qui facile decipi potuit. Adde praedictam consuetudinem casu quo vigeret sufficienter derogatam esse a Philippo 11. *illa lege initio noua collectionis postea, qua praecipit leges in illa recopilatione contentas ab omnibus iudicibus obseruari non obstante consuetudine contraria.**

5. At si promissioni, vel donationi artharum terminium permissum excedit iuramentum adiciat, plures Doctores grauissimi, Anton. Gomez *leg. 52. Tauri, & leg. 64. num. 4. & lib. 2. variat. cap. 14. num. 26. Menchaca de success. crea. lib. 1. §. 28. num. 33. & §. 26. num. 43. Gomez Arias, leg. 48. Tauri, num. 13. Anton. Gabr. tom. 1. commun. lib. 1. verbo artha fol. 57.*

Ayora de partit. 1. part. cap. 7. num. 19. propendet Molin. *tract. 2. disp. 431. fine.* & alij relati a Sanch. *lib. 6. de iur. iur. 34. num. 1.* censent iuramento firmari. Ducuntur primo ex *leg. 1. tit. 1. lib. 4. nota recopilat.* vtu permittitur in contractu artharum opponi iuramentum, quod superuacane adderetur nisi vim haberet firmandi promissionem, & donationem alioquin inualidam. Secundo quia hoc iuramentum non est contra bonos mores naturales, esto contra bonos mores ciuiles, ergo seruandum est, argum. *cap. cum contingat de iureiurandis.* Tertio contractus principaliter ob priuatum vtilitatem, & minus principaliter ob publicam firmatur iuramento, ex doctrina Bart. communiter recepta *leg. si quis pro eo, num. 8. ff. de fideiussorib. quae pluribus firmat Cobarub. de pact. 2. part. §. 1. num. 5. & c.* At promissio, & donatio artharum ultra decimam principaliter interdictum ob priuatum vtilitatem; neque enim bono publico refert, quod ex ciuibus hic potius quam ille diuitias habeat. Ergo, & c. Quarto donatio inter coniuges firmatur iuramento, vtu comprobatur Sanch. *lib. 6. disp. 11. num. 2.* Sed ob eandem rationem haec donatio interdictum, ac interdicitur artharum donatio excedens decimam, neape ne coniuges se mutuo amore spolient. Ergo sicut vna firmatur iuramento, sic & alia.

6. Contrarium opinione, scilicet promissionem, seu donationem artharum non firmari iuramento docuerunt Cobarub. *de pact. 2. part. §. 2. num. 8. Galpar Baeza de non meliorand. filiab. cap. 29. num. 6. & 12. Matien. lib. 5. recop. tit. 2. leg. 2. gloss. 3. num. 6. Gutierr. 2. praet. qu. si. 16. & de iuram. 1. part. cap. 14. num. 2. & Authent. sacramenta a puerum num. 4. & de matr. cap. 19. num. 37.* Sanch. alios plures referens *lib. 6. disp. 34. num. 2.* Duplici fundamento ducti. Primo in praedicta *leg. 1. tit. 2. lib. 3. fori* cauetur promissionem, seu donationem artharum ultra decimam ita esse nullam, ut si nullatone praedicta legi renunciari possit, at si appositione iuramenti valet promissio, seu donatio, iam hac via legi renunciari possit. Secundo prohibito artharum ultra decimam non solum eadem in fauorem promittentis, & donantis arthas, sed illius confanguineorum; quibus defertur ius repetendi excessum; at quoties lex vitare intendit tertij praedictum, contraclus aduersus eam legem factus iuramento non firmatur, *quamuis pactum, de Pactis in 6. cum contingat de iuram.* Ergo talis promissio artharum iuramento non firmatur.

7. Secus vero affirmat Sanch. *d. disp. 14. num. 3. Gutierr. de iuram. de matr. locis allegat.* in sponsalitia largitate, cedunt namque sponsalitam largitatem ultra octavam partem dotis sponse iuramento firmari, eo quod in *leg. 1. tit. 2. lib. 5. recop.* non cauetur praedicta legi renunciari non posse. Secundo & praecipue, quia haec donatio non cedit in praedictum alterius a donante; siquidem nemini defertur ius repetendi excessum. Quod intelligunt Gutierr. & Sanch. quoniam sponsalitam largitatem concedens non haberet haeredes necessarios vtu descendentes, seu ascendentes, nam eo casu excessus ultra octavam partem bonorum, de quibus libere disponere poterat nullatenus iuramento firmaretur, vtu quod qui in praedictum cederet.

8. Ego vero dicendum existimo neque promissionem, seu donationem artharum ultra decimam, neque sponsalitam largitatem ultra octavam partem dotis, tamen nulli ad hoc haeredes necessarij iuramento confirmari posse. Nam vtu iuramentum confirmatum contractus est iuramentum de perseverando in contractu, seu de non contraveniendo illi. Ergo si contractus iure ipso nullus est, & irritus, iuramentum perseverandi, seu non contraveniendi tali contractui bonum esse non potest, sed potius malum, & iniquum. Quapropter vtu iuramentum vim habeat firmandi contractum alioquin inualidum, oportet vt lege disponente purgetur nullitatis vitium. At nullibi cauetur adueniente iuramento purgari vitium promissionis, seu donationis artharum sponsalitamque largitatis excedentium terminum a lege praescriptum. Ergo confirmari iuramento non possunt.

9. Argumenta prioris sententiae asserentis promissionem artharum ultra decimam iuramento firmari leuia sunt. Nam primum desumptum ex *leg. 12. tit. 1. lib. 4. recopilat.* solum probat hunc contractum esse ex illis in quibus permittitur iuramentum apponi, forte quia annexum matrimonio, quod ad iudices Ecclesiasticos pertinet; non quia apponi possit in promissione, seu donatione legis terminos excedente. Ad secundum dico, eo ipso quo iuramentum est aduersus leges, seu mores ciuiles esse etiam aduersus leges, seu mores naturales, si interdicitur ciuili legis non cessat. Ad tertium nego satis esse ad contractum iuramento firmandum quod contractus esse ad contractum respiciat, requiritur praeterea, ne adueniente iuramento prohibitus sit, vtu factum est in alienatione fundi dotalis, *c. cum contingat de iureiurando.* & in contractu minoium *Quibus. sacramenta puerum, Cod. si aduersus vnu. de quibus dicto tract. de iuram.* late differimus. Ad quartum de eadem rationem negandum est donationem inter coniuges

coniuges firmari iuramento posse ultra casus in quibus seculo iuramento peccata est.

§. VI.

Cui incumbat onus probandi promissionem, seu donationem artharum, & idem est de sponsalitia largitate non excedere taxam a lege præscriptam.

- 1. Sanch. varias sententias refert.
2. Certum est uxori arthas possidenti non competere onus probandi sub decima bonorum mariti contineri.
3. Maritus, vel eius hæredes condemnantur in ea quantitate artharum, qua ab uxore iure petitur.
4. Verius conso in nullo casu uxorem, vel eius hæredes obligari ad probandum intra limites decime partis bonorum mariti contineri.

In hac questione Sanch. lib. 6. disp. 35. varias sententias refert, cui consonat Gutierrez. cap. 19. num. 39. Prima asserit uxori, eiusque hæredibus competere onus probandi intra decimam partem bonorum mariti contineri, quia artharum promissio, & donatio ad sui valore m erigitur contineri sub prædicta decima. Ergo dum vxor, eiusve hæredes hanc qualitatem non probaverint, non possunt suam intentionem fundatam habere iuxta doctri nam glossæ communitate approbata in leg. si verò, §. qui prorei qualitate ff. qui suis dare cogant. & leg. cum de lege ff. de probationib. & tradit Roderic. Soar. in leg. 1. num. 15. tit. de las arthas lib. 3. fori. Anton. Gomez leg. 50. Tauri. num. 13. Matien. leg. 1. gloss. 2. num. 52. tit. 2. lib. 6. compilat. & eam esse receptam testatur Cobarub. lib. 2. var. cap. 6. num. 7.

Secunda censet prædictam sententiam procedere, quando vxor, eiusve hæredes petunt arthas promissas, quia petere non possunt, nisi probent maritum tot bona habuisse, quor sufficerent ad illas arthas constituendas intra decimam, cum hac contentia sit suæ petitionis fundamentum. Secus verò quando ipsa vxor non petit arthas, sed ab ea possessas exigit, maritus, eiusve hæredes, eo quòd excesserit decimam bonorum partem, quia eo casu cum ipse maritus, vel eius hæredes agant allegantes inopiam, eam probare debent, vt fundamentum suæ intentionis. Sic vltra Doctores superiori sententia relatis, qui solum de petitione artharum promissionem loquuntur docet Azebedo eadem leg. 2. numero 19. tit. 2. lib. 5. compilat. Pelæz. de maiorib. 2. part. quest. 52. num. 13 & 17.

In hac controversia primò certum est, quando vxor arthas possidet, nequaquam ipsi competere onus probandi sub decima bonorum mariti contineri, sed id competere marito, vel eius hæredibus vt prope intendentibus infirmare vxoris ius lege, & possessione acquiritur.

Secundò est certum maritum, vel eius hæredes condemnari in quantitate artharum, quæ ab vxore iure petuntur, tamen ea non probet arthas promissas intra limites partis decime bonorum mariti contineri, si præsumptiones, & coniecturæ ad sint, quibus iudices quodammodo sibi persuadent promissam quantitatem decimam bonorum mariti non excedere, quia ea condemnatio non solum est in fauorem vxoris, sed etiam mariti, ne eius promissio nulliter esse facta declaratur. Debet ergo in casu dubio pro valore promissionis sententia ferri. Atque ita defendunt Cobarub. Sanch. loc. alleg.

Deinde probabilius censeo cum prædictis Doctoribus, & pluribus alijs ab eisdem relatis in nullo casu vxorem, vel eius hæredes arthas promissas postulantibus obligari ad probandum intra limites decime partis bonorum mariti contineri, sed eam obligationem subire maritum, vel eius hæredes tenentes soluere. Ratio videtur aperta, nam eo ipso quo maritus eam quantitatem promissit, præsumitur promittere potuisse, dum contrarium non probatur, ne præsumatur delictum. Ergo vxor petens promissionis executionem, suam habet intentionem fundatam, quia fundatur in promissione sibi facta, & à iure approbata. Et confirmari potest exemplo legatariorum, qui petentes ab hærede legata sibi facta non tenentur probare hereditatem sufficere: id enim præsumendum est, dum ab hærede contrarium non probatur, vti decidit lex cum lege, ff. de probationib. sed facta artharum promissione similiter præsumitur bona promittentis sufficientia esse, ergo promissarius non tenetur yllam de sufficientia probationem facere.

§. VII.

Quis arthas promittere potest?

- 1. Sponsus, eius parentes, imò extraneus arthas promittere potest. Fecit, de Castro, Sum. Mor. Part. V.

- 2. Qualiter minor, & filiusfamilias arthas valeat promittere. De bonis immobilibus nulla est promissio, nisi fuerit auctoritate iudicis facta.
3. Filiusfamilias pubes inconsulto patre arthas promittere potest de bonis, quorum ipse dominium, & administrationem habet.
4. Qualiter bona computanda sunt, ne decimam excedat promissio.
5. Promittens arthas excusatur ab obligatione illas soluendi, si dos sibi promissa culpabiliter non solvatur.

Arthas plerunque sponsus, vel eius parentes, & consanguinei nomine ipsius sponsi promittunt, vti constat ex supradictis legibus. Aliquando tamen è contrà accidere potest vt sponsa, vel eius parentes nomine ipsius sponso arthas concedant in præmium nobilitatis, & diuitiarum excessus, vti notauit Azebedo, lib. 5. recopilat. tit. 2. leg. 2. numero 1. Thom. Sanchez, lib. 6. disputat. 29. numero 4. Gutierrez. de matrim. capit. 19. numero 16. Præter ipsos, & alios ipsorum nomine quilibet extraneus arthas promittere potest, vti superiori § diximus, ea tamen differentia, vt si ex propriis bonis, & nomine proprio arthas promiserit, excedere possit decimam iurorum bonorum. Secus verò si nomine sponsonum, vel ex eorum bonis.

Solum igitur est difficultas, qualiter minor, & filiusfamilias arthas valeant promittere? Quam difficultatem latè versat Sanchez, d. lib. 6. disputat. 38. præcipue quest. 3. numero 37. & disputat. 39. per totam, & ex eius doctrina breuiter accipe. Si minor & iam curatore carens arthas promittat, vel donet de bonis immobilibus, vel mobilibus, quæ seruando seruari possunt, nulla est eius promissio, aut donatio, nisi fuerit auctoritate iudicis facta, quia prædictis minoribus horum bonorum alienatio absque iudicis decreto interdicitur. leg. non solum leg. prædicta. Cod. de Prædictis minor. & leg. fin. Cod. si maior factus alienationem, & leg. quæ tutores. Cod. de administrat. tutor. sic Roderic. Soar. leg. 1. numero 65. tit. 2. de las arthas, lib. 3. fori. Gregor. Lopez leg. 1. verbo en España tit. 1. part. 2. Anton. Gomez leg. 52. Tauri. numero 14. Azebedo lib. 5. recopilat. tit. 2. leg. 2. numero 12. Matien. ibi. Glossa 2. numero 3. Barbola leg. §. ante 6. ff. soluto matrimonio numero 23. Sanch. dicta disputat. 38. num. 37. At si post ætatem perfectam 25. annorum quinquennium transeat, ipso iure ratificatur, & confirmatur donatio, vel promissio artharum, sicuti si alienaretur res immobilis titulo oneroso, vti ex leg. fin. Cod. si maior factus alienationem suam sine decreto iudicis ratam habuerit. Probant Bart. Bald. Salizer. Roderic. Soar. teste Anton. Gomez dicta leg. 52. numero 4. Matien. Azebedo, & Sanch. loc. alleg. si verò minor 25. annorum arthas ex rebus mobilibus, quæ que seruando seruari non possunt, promitteret, vel donaret in ea quantitate, quam leges permittunt, valida eius promissio, aut donatio est, nec restitui potest, quia fecit illud quod quilibet maior, & prudens fecisset, vti bene notarunt Soar. Anton. Gomez, Matien. loc. alleg. Sanch. numero 41. argum. leg. non videtur Cod. de integritate restit. & leg. 1. Cod. si aduersus donationem leg. cum plures. §. fin. ff. de administrat. tutor. Neque ad hanc promissionem, seu alienationem requiritur iudicis decretum, bene tamen curatoris auctoritas, si minor curatorem habeat, aliàs nulla erit eius promissio, vel donatio, vti colligitur ex leg. 2. & leg. mulier Cod. de iure dotium. & leg. si curatorem, Cod. de in integr. restit. & tradunt Anton. Gomez, Matien. Azebedo, & Sanchez, loc. alleg. Verùm si minor prædictam promissionem, seu donationem artharum iuramento confirmet, valida est eius promissio, aut donatio ex dispositione iuris in Authent. Sacramenta puberum Cod. si aduersus vendit. maior efficitur, & vitium nullitatis purgatur, vt bene notauit Sanch. d. disputat. 38. num. 43.

Filiusfamilias pubes inconsulto patre arthas promittere potest de bonis quorum ipse dominium, & administrationem habet. Nam vt dicitur in leg. filiusfamilias 38. ff. de actionib. & obligationib. filiusfamilias ex omnibus causis tanquam paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum paterfamilias potest, & docuit ex omnium sententia Sanch. lib. 2. matr. disp. 39. num. 11. Dixi: filiusfamilias pubes nam impubes etiam ex licentia patris nec promittere, nec donare arthas potest, neque alium celebrare contractum, vti habetur expressè in §. pupillus, instit. de iur. iur. stipulat. ibi: sed qui in potestate parentis est impubes, ne auctore quidem patre obligatur, & tradit Molin. tit. 2. disp. 261. §. filiusfamilias.

Dixi de bonis, quorum ipse filius dominium, & administrationem habet. Nam ex bonis, quorum pater habet administrationem, seu usufructum, nequaquam potest absque patris licentia arthas promittere, alimve celebrare contractum, vt deciditur expresse leg. fin. §. filius autem, Cod. de bonis, qua l. beatus. ibi. Filiis autem familiaribus in iis duntaxat casibus, in quibus usufructus apud parentes constitutus est, donec parentes viuunt.

viuunt, nec de his rebus testari permittimus, neque circa uoluntatem eorum, in quorum potestate sunt uilla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypothecae titulo dare, vel pignori assignare. Patris tamen accedente licentia optime potest, ut bene notauit Mol. tit. 2. de iustit. disp. 261. Sanch. d. disp. 39. num. 7. Etenim ob solam reuerentiam patris alienatio bonorum, quorum ipse pater habet usufructum filiis familiaribus interdicitur, cum tamen relictis omnibus concessa sit. leg. 2. Cod. usufructum alienari posse, proprietatem usufructuario irrequisita. Neque hæc lex quoad contractus inter uiuos correctæ est in regno Castellæ, ut recte probat Sanch. d. disp. 39. num. 9. siquidem lex 5. Tauri solum permittit filiis familiaribus uel testamenti disponere sibi; el hinc que est in poder de su padre pueda hacer testamento, como si estubiera fuera de su poder: neque uillam de contractu inter uiuos mentionem fecit. Nam esto in lege 6. Tauri, quæ hodie est lex 8. tit. 8. lib. 5. recopilat. concessum sit ascendentibus succedere in omnia bona descendendum, ipsisque descendentibus permittatur de tertia bonorum parte in uita & in morte disponere, hoc intelligendum est de descendentibus qui sunt sui iuris, non de iis, qui sub patria potestate existunt, quia correctio legum, & iuris communis derogatio inducenda non est absque expressis uerbis, manifestissimòque fundamento.

4. Bona autem computanda, ut constat an donatio arrharum decimam excedat affirmat Sanch. dicta disp. 39. num. 11. esse bona, quæ filius familiaris possederit tempore quo uxor elegerit, si de bonis presentibus, & futuris arrhas concesserit at si solum de bonis suis absolute promiserit, computanda esse bona quæ actu possidet, & ualorem aduentitiorum deducto usufructu, quem pater percepturus est, qui in regno Castellæ nullus erit considerandus, cum matrimonio contracto, susceptisque uelationibus Ecclesiæ statim extinguatur leg. 47. & 48. Tauri, quæ hodie est lex 8. tit. 9. lib. 5. recopilat. Verum, esto hæc doctrina sustinenda sit, negare tamen non possum computationem aduentitiorum mihi difficilem esse, nam cum de aduentitiis inconsulto patre disponere filius nulla ratione possit, non est cur eorum ualor in computat onem ueniat, sicuti nec ualor uinculi, ac maioratus computatur, sed solum usufructus percipiendus, de quo actu disponere potest. At cum ante benedictiones Ecclesiæ filius familiaris nec de proprietate aduentitiorum, nec de illorum usufructu disponere possit, efficitur aduenticia computanda non esse.

5. Monuerit tamen promittentem arrhas sine minor, siue maior sit, siue iuramento promissionem firmauerit, siue non exculatum esse ab obligatione illa soluendi, si dos sibi promissa culpabiliter non soluitur, uel si non soluitur integre excusari ab integra arrharum solutione; quia prædicta promissio arrharum censetur facta in dotis remunerationem. Quod uerum est, tamen si principio fuerint arrhas promissæ nulla facta promissione dotis, sed postmodum subsecuta, quia semper arrhas promittuntur in dotis remunerationem, si de facto fuerint promissæ. Præterquam quod uolanti fidem, si des seruanda non est. Reg. frustra 7. de Regul. iuris in 6. cap. uenit el 2. de iureiurando leg. 28. tit. 11. part. 3. Arrhas enim eo casu retinentur quasi in pignus, & depositum dotis debitorum & non solutorum. Atque ita docent Gama dec. 370. num. 2. Valasc. cap. 1. conf. 3. num. 5. Rolandus à Valle. tit. 1. conf. 10. à n. 1. & leg. Molina Iesuita, tit. 1. str. 2. de iustit. disp. 431. §. adu. bium. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 37. n. 2. Gutierrez. de matr. cap. 19. num. 41.

§. VIIII.

Qualiter Sponsæ, seu uxori acquiratur arrhæ?

1. Ante consummatum matrimonium arrha non acquiruntur sponsæ irrevocabiliter.
2. Quid dicendum, si osculum intercessit? Proponitur difficultas.
3. Sanch. & Gutierrez. tuerunt sponsam non lucrari per osculum medietatem arrharum, sed solum medietatem sponsalium largiri.
4. Alii consentiunt per osculum medietatem arrharum lucrari, sponsalium largiri, non interueniente, ea uero interueniente dari sponsæ optionem.
5. Quid inter has extremas sententias eligendum sit?
6. Satisfit fundam. Sanch.
7. Aliorum fundam. sit satis.
8. Consummato matrimonio lucratur sponsa, uel eius heredes tantum quod ab sponso acceperit, nisi arrha interuenierint.
9. Electione facta ab uxore, uel eius heredibus non licet variare.
10. Si intra 20. dies non elegerint, purgare moram non possunt.

1. **A**nte consummatum matrimonium nullatenus arrhæ acquiruntur sponsæ irrevocabiliter, quia plerumque dantur in præmium pudicitie uoluntate, ut recte Cobarrub. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 12. Quare dissolutis sponsalibus, uel matrimonio ante consummationem per mortem, uel ingressum religionis, uel ob aliam causam absque culpa promittentis, uel donantis arrhas, arrhæ reddendæ sunt, sicuti cauetur leg. 5. tit. 2. de las ganancias lib. 3. fori. ibi, si arrhas la dío, e no hubo que ver con ella, torna las, & supponit ut certum Cobarrub. supra. Gomez Arias leg. 49. Tauri ad finem. Castillo leg. 1. Tauri numero 1. Sanchez lib. 6. disputat. 22. numero 18. in med. Notanter dixi si absque culpa, nam si promittens, uel donans arrhas in culpa extitit, ob quam matrimonium non fuerit consummatum, sponsa arrhas lucrabit eo modo ac si matrimonium consummatum esset, quia sponsi iniustitia impedire non potest ius sponsæ obtinentium, cum ipse sponsum ratione iniustitiae teneatur damnare. Sponsæ emergens ex matrimonio non sequitur reparare.

2. Solum est difficultas, an solutis sponsalibus, uel matrimonio ante consummationem lucratur sponsa si osculata fuit medietatem arrharum sponsalium largitatem non interueniente. Si uero sponsalitia largitas simul cum arrhis interueniat, possit sponsa uirtute medietatem lucrari, uel eligere medietatem arrharum, uel medietatem sponsalium largitatis. Punctus difficultatis consistit in intellectu legis 52. Tauri, quæ hodie est lex 4. tit. 2. lib. 5. Compilat. quæ sic habet. Qualquiera esposa ora sea de presente ora sea de futuro suelto el matrimonio gane, si el esposo la hubiere uesado la mitad de todo lo que el esposo la hubiere dado antes de consumado el matrimonio ora sea precioso o no; y si no la hubiere uesado, no gane nada de lo que la hubiere dado, o torna fe a los herederos del esposo: pero si qualquiera dellos muere después de consumado el matrimonio, que la mujer, y sus herederos ganentodo lo que siendo dispuestos la hubiere el esposo dado, no auiendo arrhas en el tal casamiento, y matrimonio. Pero si arrhas hubiere, que sea en escogimiento de la mujer, o de sus herederos ella muerta tomar las arrhas, o dexarlas, y tomar todo lo que el marido la hubo dado siendo con ella desposado, lo qual ay de escoger dentro de veinte dias después de requeridos por los herederos del marido. Y sino escogieren dentro del dicho termino, que los dichos herederos el ojan.

3. Sanch. disp. 38. num. 8. cui adheret Gutierrez. de matr. cap. 19. num. 94. Validissimis argumentis negatiuum patenter tuerit, scilicet sponsam non lucrari per osculum medietatem arrharum, sed solum medietatem sponsalium largitatis, siue arrhæ interuenierint, siue non. Mouentur primo, & precipue, quia prædicta lex in prima eius parte non loquitur de arrhis, sed solum de sponsalium largitate: In secunda uero, quæ incipit. Pero si qualquiera dellos, &c. loquitur de arrhis & probatur ex illa dictione sed absque copula, quæ est aduersatiua, & inducit diuersum ius, & factum ex doctrina Bart. leg. patris, & filij, 20. ff. de uulgari. Ialon ibi numero 6. At in prima parte statuitur lucrari per osculum medietatem sponsalium largitatis. Ergo in secunda parte ubi est sermo de arrhis statui non potest arrharum medietatem per osculum lucrari. Tum ex diuerso modo, quo lex loquitur in prima, & secunda parte. Nam in prima parte, cum de lucro sponsalium largitatis loquitur uocat eos sponsum qualquiera esposa, & ibi si el esposo, quasi sentiens dum sponsi sunt, lucrari potest per osculum dimidiam partem sponsalium largitatis. In secunda uero parte ubi de arrhis meminit, maritum & uxorem eos iappellat, ibi que la mujer, ibi loque el marido, quæ aperte significans arrhas non nisi postquam sunt facti uxor & sic uir & uxor lucrari posse. Secundo probat, quia lex la in prima eius parte nihil aliud disponit quam quod iure communi statutum erat leg. si a sponso, Cod. de donacionibus ante nupt. & leg. 11. part. 4. & solum extendit prædicta iura loquentia de sponsis de futuro, ut intelligantur etiam de sponsis de præsentibus: Cum ergo prædicta iura non loquantur de arrhis, nec per osculum earum medietatem concedant, non est dicendum nostram legem id concedere. Tertio probat quia uerba debent intelligi iuxta subiectam materiam, & naturam contractus leg. dauni infecti. ff. de damno infecto leg. si uno ff. locari, & ibi Bart. Attatura arrharum est, ut uentura in præmium pudicitie amittat per matrimonium uel sepe dictum est. Ergo ante matrimonium consummatum lucrari non possunt. Neque ualeat dicere id esse intelligendum de integris arrhis, secus de medietate, quæ non in præmium pudicitie amittit, sed ob aliam causam concedi potest, quia una & eadem res diuerso iure ceteri non debet leg. eum qui ades, ff. de uincapionibus. Si igitur arrhæ integre non concedantur in præmium pudicitie amittit per matrimonium, nec illarum medietas alio titulo concedi debet, precipue cum eadem sit ratio de totis arrhis, ac de parte. arguunt. leg. qua de tota ff. de rei uindicat. Tandem probat, quia quando lex unum disponit, & alterum præsupponit, debet prius

prius verificari præsuppositum, ut multis comprobatur Me-
nochi. de recuper. posses. l. rem. g. num. 161. Gutier. Conf. 2. r. num.
6. & lib. 3. pract. quæst. 1. 2. num. 3. Sed lex 52. Tauri præsupponit
quando acquirantur arrhæ, de hoc enim non agit, sed agit
de concedenda electione arrharum, vel sponfalitæ largitatis.
Ergo sponnit arrhas eligendas acquiri posse, at hæ non ac-
quiruntur nisi matrimonio consummato. Ergo, &c.

4. Nihilominus Gomez Arias leg. 50. Tauri num. 29. cen-
set sponfaliam per osculum medietatem arrharum lucrari posse
sponfalitæ largitate non interveniente, ea verò existente da-
ri sponfaliam optionem, ut medietatem arrharum, vel sponfalitæ
largitatis quæ maluerit, lucratur, sicuti consummato ma-
trimonio conceditur, vel integras arrhas, vel integram spon-
falitæ largitatem lucrari. Probat suam sententiam pluri-
bus argumentis, quibus meo iudicio Sanch. satisficit. Pri-
mum argumentum desumebatur ex leg. quæ de tota ff. de rei
vendic. ubi statuitur idem ius esse de toto quoad totum, ac
de parte quoad partem. At consummato matrimonio potest
sponfa totas arrhas eligere reiecta sponfalitæ largitate. Ergo
ante illius consummationem poterit eam electionem quoad
medietatem arrharum, & sponfalitæ largitatis facere. Secun-
do ex eo quod leges iuris communis, & regni in hoc casu
disponunt in sponfæ favorem, quæ ob osculum ruborem pas-
si est, ac proinde sunt extendendæ, ut concedant medietatis
arrharum electionem, & acquisitionem per osculum. Tertio
quia vna determinatio respicit plura determinabilia, & quæ
pariformiter determinant prout vnicuique convenit. leg. iam
hærentes ff. de vulg. & pupillari. leg. fin. Cod. de sentent. Et re-
iudic. At in prædicta lege adest vna determinatio in illis
verbis, pero si arrhas habere pueda escoger. Ergo hæc de-
terminatio determinat duos casus in ea lege contentos, sci-
licet ut detur electio medietatis arrharum, si adit osculum,
& integram si copula. Et confirmat, quia clausula in fine
posita refertur ad omnia præcedentia. cap. secundum requisitis de
appellat. Ergo clausula, quæ eligendi potestas conceditur ad
omnia præcedentia referenda est, ac proinde interveniente
osculo dabitur sponfæ electio medietatis arrharum, vel spon-
falitæ largitatis. Quare si in hoc casu, quo sponfalitæ lar-
gitas dicitur, non lucraretur sponfa per osculum medietatem
arrharum, ruborem pateretur absque vlla recompensatione.
Quinque aperiretur sponfis via, ut constitutis arrhis nullam
darent sponfæ sponfalitæ largitatem, ne illa per osculum
aliquid lucraretur.

5. Inter has extremas sententias si aliqua eligenda est,
prima Sanch. & Gutier. eligi debet. At ego alia via proce-
dendum existimo, credo namque per osculum lucrari spon-
faliam medietatem omnium, quæ ab sponso illi datæ fuerunt,
sive sint arrhæ, sive sponfalitæ largitas absque vlla electione,
consummato autem matrimonio lucrari integras arrhas, vel
integram sponfalitæ largitatem, prout sibi placitum fuerit.
Præter partem huius conclusionis, de qua est controversia
nulli persuasæ, primo: ex eo quod prædicta lex Tauri abs-
que vlla restrictione dixerit sponfam per osculum lucrari me-
dietetatem omnium quæ ab sponso acceptat: ibi gane, si el
esposo la hubiere vedado la mitad de todo lo que el esposo
la hubiere dado antes de consumado el matrimonio. Ponde-
randa enim est dictio *omnis*, quæ nihil excludit. Cùm ergo
non solum consummato matrimonio, sed plerumque ante con-
summationem arrhæ ab sponso sponfæ concedantur, efficitur
sponfæ medietatem arrharum simul cum medietate sponfalitæ
largitatis, si hæc interveniat, sponfam per osculum lucrari.
Secundo: consummato matrimonio inquit lex sponfam lucra-
ri totum quod sponfus dederit, dummodo arrhæ in dicto ma-
trimonio non fuerint. Ergo sub illis verbis totum quod spon-
fus dederit, quæ etiam in prima parte legis fuerunt apposta
arrhæ continentur, aliàs frustranea esset exceptio. At dum lex
sponfæ concedit per osculum medietatem omnium, quæ
sponfus dederat, arrhæ non excipiuntur, ergo medietas ar-
rharum sponfæ concedenda est. Quod si dicas inde inferri
sponfam per osculum idem, vel amplius lucrum reportare,
quam ex matrimonio consummatione, siquidem interceden-
te osculo acquirit medietatem arrharum, & sponfalitæ lar-
gitas, quorum medietas æquivalere potest integris arrhis,
vel integre sponfalitæ largitati, quæ consummato matrimo-
nio acquirit. Respondeo id non esse inconueniens, cùm pri-
vata sit matrimonij consummatione, cuius initium per oscu-
lum acceptat. Secundo respondeo negando idem lucrum
regulariter reportare. Tum quia non semper interveniunt
arrhæ, & sponfalitæ largitas. Tum quia consummato mat-
rimonio datur electio integre sponfalitæ largitatis, vel arrha-
rum, quorum vnum cùm sit ab sponfa eligendum præstat
vtili quæ medietati.

6. Argumenta vero Sanch. quæ nostram sententiam op-
pugnant, non est difficile solvere. Ad primum concedo opo-
sitione illa aduersativa Sed diversum factum & diversum ius
constituit, ac in præcedenti clausula constitutum est sponfam
interveniente osculo lucrari medietatem omnium, quæ ab
sponso acceptat, osculo verò non intercedente nihil lucrari.

Escri. de Castro. Sum. Mor. Part. V.

In secunda parte statuitur consummato matrimonio inte-
grum lucrari, arrhæ non intercesserint: si autem hæ adfue-
rint, electio sponfæ conceditur, quod sine dubio est diuer-
sum ius, & factum à præcedenti. Nomina item illa sponfi &
sponfæ, mariti, & vxoris, ex quibus Sanch. inferit in prima
parte legis non esse sermonem de arrhis, bene tamen in se-
cunda id certè non indicant. Tum quia etiam in secunda
parte; vbi est facta mentio arrharum vtitur lex nomine spon-
fi, sibi: Pero si qualquiera dellos muriere des pues de consu-
mado el matrimonio, que la mujer y sus herederos ganentodo
lo que siendo desposados la hubo el esposo dabo, no auiedo
arrhas en el tal casamiento. Tum & præcipue, quia hæc no-
mina sponfi, & sponfæ, mariti, & vxoris non ex arrhis, quæ
ab sponfis ante consummatum matrimonium conceduntur, sed
ex matrimonij consummatione, vel non consummatione
sumuntur. Ad secundum admitto leg. 52. Tauri in illa pri-
ma parte approbare quod dispositum erat iure communi.
leg. si à sponso, Cod. de donationib. Sed non inde inferitur nihil
de arrhis disponere, quinimo contrarium per se colligitur,
nam arrhæ successerunt antiquæ donationi propter nuptias,
quæ iam in desuetudinem abiit, ut restatur ipsemet Sanch.
lib. 6. de matr. disp. 1. num. 1. At medietatem donati propter
nuptias interveniente osculo acquirebat sponfa, ergo etiam
acquirere debet medietatem arrharum, quæ locum prædictæ
donationis tenent. Ad tertium concedo verba legis iuncta
esse iuxta subiectam materiam, & naturam contractus, &
insuper naturam arrharum esse, ut concedantur in præmium
pudicitie licite amittendæ sive per matrimonij consummatio-
nem, sive per sponfaliorum vsum, cùm igitur per matrimo-
nij consummationem integre sponfa pudicitiam amittat, per
osculum verò inchoatè, æquum erat, ut ratione huius amif-
sionis arrhæ quæ in præmium pudicitie conceditur dimidiatè
saltem concederetur. Ad arrhæ, ut ex ipsemet Sanch. supe-
rius docuimus non solum in præmium pudicitie, sed in com-
pensationem nobilitatis, & diuitiarum conceduntur, id quæ
possunt ab sponfa sponso donari. Non igitur ad earum ac-
quisitionem necessarium est matrimonium consummari. Ad
vltimum fateor legem illam 52. Tauri in vltima eius parte
nihil de acquisitione arrharum agere, sed ea acquisitione
supposita tractare qualiter inter arrhas, & sponfalitæ lar-
gitem sit electio faciendæ. At inde non inferitur in prima
illius legis parte non esse actum de arrharum acquisitione, si-
quidem ibi conceditur sponfæ per osculum medietas om-
nium, quæ ab sponso acceptat.

7. Argumenta verò adducta pro sententia Gomez Arias,
quatenus nostræ officiant leuis sunt considerationis. Ad pri-
mum omnia solutione Sanch. respondeo idem ius esse de
toto quoad totum, ac de parte quoad partem, quando aliter
de parte, & de toto expresse dispositum non est, sicuti contin-
git in præfenti, cùm per osculum dispositum sit lucrari
sponfam arrharum, & sponfalitæ largitatis medietatem, per
matrimonij verò consummationem vnum ex illis quod ele-
gerit integrum. Quod si virgæ, quare vtrumque integre non
conceditur, cùm per osculum vtriusque medietas conceda-
tur, ea est congruentia; ne sponfus grauem iacturam patiarur
amittens tum arrhas, tum sponfalitæ largitatem. Secun-
dum argumentum probat nostram sententiam, scilicet legem
illam 52. concedentem sponfæ medietatem bonorum,
quæ fuerunt ab sponso donata non solum ad sponfalitæ
largitatem, sed ad arrhas extendi debere, præcipue cùm in
legibus antecedentibus æquè de arrhis, ac de sponfalitæ lar-
gitate sermo habitus sit. Ad tertium nego esse vnam deter-
minationem in prædicta lege, sed duas diuersas, vti probatum
est. Ad affirmationem admitto clausulam positam in fine dis-
positionis ad omnia in ea dispositione contenta referri, at in
prædicta lege non est vna, sed duplex dispositio, & omnino
diuersa, ut constat ex illa dictione aduersativa *sed*: ac proin-
de clausula in vna dispositione contenta ad aliam disposi-
tionem referri non debet. Quartum & vltimum argumen-
tum sunt optimæ congruentiæ in favorem nostræ sen-
tentie.

8. Illud verò est certum consummato matrimonio lucrari
sponfam, vel eius hæredes totum quod ab sponso accepit,
nisi arrhæ intervenierint, nam intervenientibus arrhis con-
ceditur sponfæ, vel eius hæredibus intra 20. dies postquam
fuerint requisiti ut eligant quid retinere voluerint an integras
arrhas, vel integram sponfalitæ largitatem, & facta vnius
electione aliud sponso reddendum est iuxta æstimationem
quam habebat tempore receptionis, aliàs non redderetur
idem quod acceptum est. Quod si vsu sponfæ deterius factum
est, vti contingit in vestibus, reddere tenetur vxor quanti illæ
vestes æstimabantur tempore quo illas recepit, deductis iis
quæ necessariò vir consumpturus erat cum vxore durante ma-
trimonio, nisi prædictam sponfalitæ largitatem dedisset, ut
bene aduertit Sanch. lib. 6. disp. 3. num. 5. & Gutier. de matr.
cap. 19. num. 43.

9. Supradicta electione facta ab vxore, vel eius hæredibus
nequaquam variare licet, argum. leg. serui electione in princ.

C. 2. ff. de

ff. de legat. 1. leg. apud Aufidium 20. ff. de optione legata. leg. 2. §. tit. 9. part. 6. & tradit aliis relatis Sanch. lib. 6. disp. 22. n. 1. Gutierrez. cap. 19. n. 51. Excipit nisi electio ob aliquam causam fuerit suo effectu destituta, quia eo casu reputatur ac si facta non esset, argum. capit. non praestat. De regul. iuris in 6. & leg. si aut nullam, Cod. de legitim. Hæredib. leg. 4. §. condemnatum ff. de sentent. & re iudic. & tradit Sanch. & Gutierrez. supra. Quod si intra illos 20. dies vxor, vel eius hæredes non elegerint purgare moram non possunt, quia est terminus a lege constitutus quæ ipso iure transfert potestatem eligendi marito, vel eius hæredibus, quo casu moræ purgatio non admittitur, ne tertio præiudicium fiat. arg. l. si cui ff. delegat. 2. & tradit Sanch. & Gut. locis alleg. Neque probo sententiam Gutierrez. n. 51. restringentis prædictam doctrinam, ne procedat spectato iure canonico, ex cuius auctoritate asserit moram purgari posse quoties ius alterius non est factum deterius & res est integra per ea quæ tradit de iuram. 3. part. capit. 17. à numero 5. Non inquam probo, quia in præfenti casu hæc locum habere non possunt; siquidem ex purgatione moræ deterius redditur ius concessum marito cuiusque hæredibus, priuantur enim potestate eligendi in ipsos transata.

§. IX.

Qualiter vxor arrhas vel sponsalitiarum largitatem obtinens distribuere possit.

1. Si alteri non nubit potest æquæ de arrhis, & sponsalitiarum largitate, ac de aliis propriis bonis.
2. Si ad secundas nuptias transeat negat communis sententia posse de illis, ac de propriis bonis disponere.
3. Probabilius est oppositum.
4. Secus dicendum de sponsalitiarum largitate.
5. Satisfit oppositis fundam.

1. **E**quidem si alteri non nubit potest æquæ de arrhis & sponsalitiarum largitate disponere ac de reliquis suis bonis, quia verè bona illius sunt, neque per vllam legem eorum dispositio specialiter restricta. Nam esto in leg. 1. tit. 2. de las arrhas, lib. 3. Fori. statutum sit mulierem habentem filios solum de quarta parte arrharum disponere posse, & reliquas filijs referuari, cum prædictæ leges fori non obligent, nisi legibus recopilationis nouæ approbentur, vel vsu confirmemur, neque prædicta lex fori quoad eum dispositionis modum reperitur alicubi approbata, vsuue confirmata, efficitur sanè obseruandam non esse, fed vxorem æquæ de arrhis sponsalitiarum largitate, ac de alijs bonis disponere posse, ac proinde in regno Castellæ potest cuiilibet extraneo quintam illarum partem relinquere iuxta leg. 30. Tauri, quæ hodie est 1. 3. tit. 6. lib. 5. compil. & in quiora, & tertia illarum parte meliorare quemcumque ex descendentes iuxta leg. 17. & 18. Tauri hodie leg. 1. & 2. tit. 6. lib. 5. compil. etiam solum ascendentes habeat, tertia illarum partem liberè distribuere iuxta leg. 6. Tauri hodie leg. 1. tit. 18. lib. 5. compil. Atque ita docent Mol. lib. 2. de primogen. cap. 10. n. 64. Mol. Iesuita, tract. 2. disp. 431. §. de arrhis. Matien. lib. 5. recopil. tit. 2. leg. 3. Gloss. 1. Gutierrez. 2. pract. q. 18. n. 5. & lib. 3. quest. 43. à n. 24. & de matr. cap. 19. à num. 43. Sanch. lib. 6. disp. 40. à num. 4. & seq. tamen si alij ab eo relati, num. 3. contrarium sentiant.

2. Verùm si ad secundas nuptias transeat, grauis est difficultas, an possit de illis, ac de proprijs bonis disponere; Negat communis sententia vt videre est apud Molin. lib. 2. de primogen. cap. 10. num. 62. Gutierrez. lib. 2. pract. quest. 18. in fine, & lib. 3. qu. 43. num. 25. & de matr. cap. 19. num. 44. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 41. num. 3. vbi plures refert. Dicitur, quia arrhæ non conceduntur vxori titulo oneroso, sed lucratiuo, quippe conceduntur in præmium pudicitia per matrimonium amittendæ, & ad quam amittendam, cum obligetur matrimonio contracto, non censetur aliquid onus subire ratione cuius dicatur titulo oneroso concedi. At de bonis concessis à marito siue donatione inter viuos, siue in testamento, nullatenus disponere liberè potest vxor transiens ad secundas nuptias, si filios habeat prioris mariti, sed necessario ea illis referuare debet, retento sibi vsufructu, vt expressè habetur leg. femina. 3. Cod. de secund. nuptijs, & Authent. ex testamento, Cod. eodem tit. teneturque inter ipsos ea æqualiter diuidere, neque potest aliquem meliorare, vt decidit Authent. lucrum, Cod. de secund. nupt. & venient, authent. de nuptijs, & tradit Ant. Gomez leg. 15. Tauri num. 3. Molin. Gutierrez. & Sanch. loc. alleg. ergo de arrhis nequit ac de proprijs bonis disponere, fed filijs prioris matrimonij referuare debet. Secundo omnes Doctores conueniunt non posse vxorem transentem ad secundas nuptias, & filios prioris matrimonij habentem disponere de sponsalitiarum largitate, fed necessario prædictis filijs referuari solo vsufructu sibi retento iuxta dictam legem femina à approbatam per leg. 26. tit. 13. part. 5. At leg. 52. Tauri hodie 4. tit. 2. lib. 5. compil. petuntur vxori ac-

cipient arrhas, & sponsalitiarum largitatem, vt eligat quod ex illis maluerit reddito altero hæredibus mariti, censet ergo prædicta lex arrhas eodem iure, ac sponsalitiarum largitatem vxori competere.

3. Ceterum est hæc sententia communis sit probabilior rem censo affirmantem arrhas, earumque dominium vxori competere sicut & reliqua alia bona propria, esto filios habeat prioris matrimonij, sic docuit Aluar. Valac. conf. 16. num. 6. Molin. Iesuita tract. 2. de iustit. disp. 431. §. contrarium, & satis probabilem reputat Sanch. d. disp. 41. num. 2. Mouet quia solum ea quæ à marito titulo donationis inter viuos, vel ex testamento vxori conceduntur, referuatur filijs mariti, vt expressè cauetur in dicta authent. hoc lucrum, Cod. de secund. nupt. & dicta leg. femina, Cod. eodem, ibi: donationibus factis, vel cuiuslibet munificæ largita. is premio. At arrhæ non conceduntur donatione liberali, & munificæ, quæ proprie donatio est. leg. 1. ff. de Donationib. sed potius quali permutatione conceduntur, quippe conceduntur sponse in compensationem pudicitia, nobilitatis, & dotis marito tradita, ac proinde reputatur quædam remuneratoria donatio, quæque constante matrimonio permittitur, vt latè probat Sanch. dicto lib. 6. disp. 6. per totam. Et confirmo: arrhæ plerumque deducuntur in pactum, ita vt concedens est in contrahendo voluntarius, & liber extiterit, ac celebrato contractu non liberè, sed ex obligatione donat, sæpè namque vxor vt matrimonium contrahat exigat tot arrhas sibi concessi alias non contractura & sub ea conditione maritus illi arrhas concedit, ergo concedit non ex liberalitate, sed ex obligatione ob consensum vxoris in matrimonium. Quæ autem eo titulo vxori conceduntur non referuatur filijs mariti, sed de his tanquam de bonis proprijs potest vxor liberè disponere, vt multis comprobatur Ant. Gab. tit. 2. commun. opin. lib. 3. de secund. nupt. concl. 1. num. 40. Valac. tit. 1. conf. 16. num. 7. Mol. Iesuita tractatu 2. disp. 431. vers. contrarium. Ergo de arrhis vt potest hoc titulo oneroso acquisitis potest mulier ad secunda vota transiens disponere. Secundo dotem concessam à marito vxori adolescentiori, & nobiliori non tenetur vxor transiens ad secundas nuptias filijs prioris matrimonij referuare, sed de ea dote tanquam de proprijs bonis disponere potest vt docuit ipse Sanch. disp. 8. num. 2. Sed eadem est ratio de arrhis in compensationem virginitatis, nobilitatis, aut diuitiarum concessis, tametsi Sanch. disp. 41. in fine conuertit differentia assignare, quam ego percipere non possum. Ergo, &c.

4. Secus verò dicendum est de sponsalitiarum largitate, & lecto viduali, & similibus, quia hæc non titulo oneroso sed lucratiuo tantum conceduntur; quippe sponsalitiarum largitas non in compensationem alicuius obligationis, quam subeat sponsa conceditur à marito, sed in significacionem amoris, quem erga ipsam habet, & ob eandem causam eo decedente tenetur lectum, tum in signum amoris sponsæ precedentis, tum vt ipsa viduitatem facilius sustinere possit. Atque ita docent Ayora de part. 3. par. quest. 19. Anton Gomez leg. 15. Tauri num. 3. Matien. lib. 5. recopil. tit. 1. leg. 3. gloss. 1. num. 4. Mol. tract. 2. de iustit. disp. 431. §. contrarium. Sanch. lib. 6. disp. 41. num. 4.

5. Argumenta verò sententia communis non videntur. Ad primum negare possumus arrhas concedi in præmium pudicitia prostituta; nam vt ex ipomet Sanch. superius diximus, præcipue in compensationem excellentis nobilitatis, vel diuitiarum conceduntur, ac proinde non ex pura munificencia, sed ex obligatione saltem antidotali, quæ virum probum, & honestum docet. Non ergo referuandæ sunt filijs prioris matrimonij. Admissio tamen arrhas solum concedi in compensationem pudicitia ab vxore prostituta; adhuc existimo dignam de remuneratione non quidem post matrimonij contractum celebratum, nam vt rectè ait Sanch. frustaneum esset matrimonium in quo vxor pudicitiam non protulisset, in ipso enim contractu hæc obligatio conuenitur; bene tamen ante contractum matrimonium, tunc enim potest ipsa vxor velle suam pudicitiam in matrimonium profiteri, nisi arrhis sibi designatis, & frequenter ita contingit. Quo casu manifestum est arrhas concedi non ex pura munificencia, sed ob rem maximo pretio dignam. Ad secundum respondeo ex illa lege solum inferri arrhas, & sponsalitiarum largitatem vxori competere sed an eodem, vel diuerso iure non colligitur, id enim colligendum est ex causis ob quas vxori competunt, prædicta namque lex tantum attendit, ne vxor vtiqueque retineat, idèque potestatem eligendi illi concedit; quare si arrhis relictis sponsalitiarum largitatem eligat, filijs mariti referuare debet transiens ad secundas nuptias, quia per ipsam electionem natura sponsalitiarum largitatis non mutatur, sed sponsalitiarum largitate in suo esse perseuerante, & similiter arrhis permittit lex vxori, vt eligat quid ex illis duobus velle retinere altero hæredibus mariti reddito. Adde cum Molin. dicta disp. 431. §. contrarium facta electione sponsalitiarum largitatis posse vxorem de sponsalitiarum largitate disponere, sicuti de arrhis quoad quantitatem in qua valotis, qui arrhisque responderet, quia loco arrharum successit in ea parte.

De Sponsalitia largitate, quæ in sponsalibus interuenire solet.

Sponsalitiã largitatem Doctores appellant donationem, quam mittit sponsus, vel e contra animo, & spe matrimonij contrahendi, & ob eius causam, vt constat ex toto tit. ff. Et Cod. de donationib. ante nupt. & optime explicuit Matienzo, lib. 5. compilat. tit. 3. in rub. Gloss. 3. Quamque hispanè vocamus, Las donas y ioyas que se imbian los de posados in significacione amoris, & spem quam habere matrimonij contrahendi, estque donatio (vt alius placet) ante nuptias. Pro cuius explicatione examinanda sunt primò quæ dona facta ab sponso sponsæ, vel e contra, aut ab eorum consanguineis, aut extraneis censentur sponsalitia largitas? Secundò in qua quantitate, & ex quibus bonis præstari possit? Tertio quo tempore; Quarto qualiter acquiratur, aut amittatur?

§. I.

Quæ dona facta ab sponso sponsæ, vel contrà aut ab eorum consanguineis, vel extraneis censentur sponsalitia largitas?

- 1. Viroque iure antiquo, & nouo censet Anton. Gomez omnia tradita ab sponso ante consummatum matrimonium esse sponsalitia largitas.
- 2. Contrarium docuit Mol. Iulianita.
- 3. Distinctione vtendum est in hac controuersia.
- 4. Si ad sit consuetudo, vt missa ab sponso fiat sponsa, illi standum est.
- 5. Et satis fundam. contrar.
- 6. Quid dicendum spectato iure nouo regni Castellæ.
- 7. Quid dicendum in muneribus a socio missis.
- 8. Quid de donatis à consanguineis sponso.
- 9. Soluuntur aliqua obiectiones.
- 10. Examinatur, an donata à consanguineis, vel amicis sponso sponsæ, vel e contra censentur sponsalitia largitas.

Quando de animo donantis constat nulla est quaestio, tunc enim ipsi qualibet alia præsumptione excludenda standum est, vt docuit Bart. leg. penult. §. seruis uxoris. inno. 3. ff. soluto matrim. ibi Immola, num. 10. Iulius Clar. lib. 4. recept. ar. 5. donatio. quest. 10. Gutierrez lib. 2. pract. quest. 19. num. 5. Sanch. alius relatis, lib. 6. disp. 5. num. 2. At quando non cauit de prædicto animo, sed coniecturis est agendum, est difficultas an omnia quæ sponso sponsæ mittere eo ipso censentur sponsalitia largitas? Et quæstio procedit potest spectato iure communi, & antiquo regni Castellæ, vel spectato iure nouissimo recopilationis. Et quidem viroque iure censet Anton. Gomez leg. 5. 2. Tauri. num. 4. & Matien. lib. 5. recopilat. tit. 2. leg. 4. Gloss. 5. num. 1. tradita siue ordinaria, siue pretiosa ab sponso sponsæ ante consummatum matrimonium ree donata esse, efficique sponse integre matrimonio consummato, quoad medietatem osculo interuenire. Mouentur, quia in his quæ à marito uxori traduntur ea tantum censentur donata quæ quotidiana sunt, & uxori iuxta suam qualitatem necessaria Argum. leg. ex annuo, 16. ff. de donationib. inter virum, & uxorem. eo quod vir obligatus est uxorem alere, leg. si cum dorem §. si in autem ff. soluto matrimonio, alimenta autem non commodantur, sed donantur. Quæ vero pretiosa sunt, & solum ad maiorem ornatum conducunt, censentur commodata colligitur ex leg. hoc legatum. ff. de legat. 3. mortis sue ff. de donationib. leg. id vestimentum ff. de peculio, & pluribus exornat Anton. Gomez dict. leg. 5. 2. Tauri. numero 4. Gutierrez. pract. 2. quest. 19. numero 2. Sanch. lib. 6. disput. 25. num. 10. eo quod de horum donatione nulla adest virgens coniectura; & ex alia parte sola commodatione, & vlti concessio & uxori proum est, & marito consultum. At in his quæ sponso sponsæ tradit adest coniectura efficax donationis ob causam matrimonij & in recompensationem dotis, honestatis, & virginitatis, cum sponsa possit non nubere per ingressum religionis, aut aliàs, ergo in dubio sic est præsumendum.

2. Contrarium docuit Mol. tract. 2. disp. 290. §. quantum dubium, referens Iulium Clarum & Gamam, qui potius sententiam (quam statim referemus) censentur approbare. Inquit igitur Molina, ea omnia, quæ sponso siue de presenti, siue de futuro sponsæ mittit, censenda sunt missa, vt sponsa ornatori ad virum accedat, atque ad eam honorandam, animique effectum illi ostendendum, qualiter matrimonij tempore sit ab eo tractanda, non vt dominium earum rerum ad eam petranseat. Nam donatio nunquam præsumi debet quo-

For. de Castro. Sum. Mor. Part. V.

ties ex alia causa, quam donationis intelligi potest collatum, vt tradit Glossa leg. cum quid ff. si certum petatur & pluribus firmat Gregor. leg. 3. 6. verbo vienes. tit. 12. part. 5. Malcard. de probat. concl. 559. At in præsentibus ex prædictis causis, relatis præsumi possunt collata quæ ab sponso sponsæ mittuntur. Non igitur præsumenda sunt donata. Secundo in his quæ traduntur gratia tradentis non præsumitur donatio. leg. si vt certu. §. si duobus si commodari: at sponso gratia sui mittit sponsæ muneratum vt ad ipsum ornator accedat, tum ne ipse vilis, & & avarus reputetur.

3. Cæterum distinguendum est, aut munera, quæ mittit sponso sponsæ, sunt ita exigua, vt si constante matrimonio darentur, censentur donata, & non commodata, vel sunt ita magna, & pretiosa, vt si darentur constante matrimonio non censentur donari, sed illorum vsum commodari, eo quod non ad communem vxoris ornatum, sed ad singularem, & extraordinarium deseruiant. Si munera prioris sint generis præsumenda sunt donata, secus si posterioris. Sic videtur docere Gregor. Lopez, leg. 2. 3. verbo panostit. 1. 1. part. 4. Villalob. in communib. opinion. lit. V. verbo, vestes. num. 47. & 48. Gama 1. part. decis. 71. num. 1. & 4. & decis. 123. num. 1. & 2. Iulius Clar. lib. 4. recept. §. donatio. quest. 10. in rub. Sanch. alius relatis, lib. 6. de matrim. disput. 25. numero 28. Moucor, quia hæc munera mittuntur ab sponso sponsæ in signum amoris, & testimonium qualiter constante matrimonio ab eo tractanda sit, vt ipse Molina fatetur. At si solum vsum, & non dominium muneris cumulus exigui concedit, signum exigui amoris præbet, & testimonium manifestum asperè, constante matrimonio esse sponsam tractandam. Quæ ratio non procedit in muneribus pretiosis, & quorum dominium constante matrimonio non coæceditur, sed solus vsum. Et confirmo, si munera quæ mittuntur ab sponso eius generis sunt, vt & constante matrimonio necessaria reputentur sponsæ ad eius communem, & decentem ornatum, cum hæc maritus uxori concedere teneatur, præsumendum est concessa tempore sponsaliorum anticipatè voluisse concedere.

4. Mouerit tamen, si adest consuetudo in ea regione vt ea quæ sponso mittit esto pretiosa sint non repetantur, censendus est sponso ea donare cum mittit, quia præsumendus est mittere secundum regionis consuetudinem, cum aliud non exprimit, vt ex doctrina Baldi leg. 2. num. 2. Cod. de iure dotium comprobatur alius relatis Sanch. lib. 6. disputat. 25. numero 16. qui numero 17. idem esse dicendum censet quando mittuntur munera ab sponso, quorum nulla est consuetudo, vt mittantur, vel mittuntur abundantiora, & pretiosiora quam est consuetudo; eo namque ipso quo præter consuetudinem munera sponso mittit, sponso mittit, & donare censendus est argum. l. donare ff. de Reg. iuris. Sed displicet hoc vltimum assertum vt pote omnino auerrens conclusionem positam asserentem munera pretiosa commodari non donari, quia in horum solius vsum concessione abundè liberalitas exercetur. Libentius tamen probarem quod num. 18. Sanch. subiungit munera ab sponso missa præsumi donata, si sponsa ei aliqua misit, quia adest præsumptio remunerationis, argum. leg. si verò non remunerat. §. in de Papinianus ff. mandatari. At deberet constare sponsam animo donandi mittere, eaque sponsum non satis remunerari solo vsum pretiosorum coacesso.

4. Fundamenta oppositarum sententiarum non videntur. Nam ad prioris sententiæ fundamentum negamus in muneribus pretiosis adeste sufficientem coniecturam donationis, cum non in præmium virginitatis, nobilitatis, & dotis concedantur, sed in signum amoris, & ob spem matrimonij, ad quem finem satis est horum pretiosorum commodatio, esto non sit donatio. Ad secundæ sententiæ primum fundamentum adiuuato hæc munera concedi ab sponso sponsæ in signum sui effectus, & ad eam honorandam, &c. Nego tamen inde inferri non præsumi donata, si munera eius qualitatis sint, vt nisi donentur non satis tradentis effectum expriment, nec satis sponsam honorant. Et eodem modo respondendum est ad secundum, donationem non præsumi in his, quæ gratia tradentis concedantur, nisi ipsam tradentem deceat præsumi donationem, vt in præsentibus contingit comparatione munerum exigui valoris.

6. Verum spectato iure nouo regni Castellæ, et si Gregor. Lopez leg. 2. 3. tit. 11. part. 4. verbo, panos dubius sit, an lex 5. 2. Tauri, quæ hodie est, tit. 2. lib. 5. recopilat. ius commune correxerit, & Molina dicta disp. 290. §. quantum dubium absque vlla dubitatione negauerit, longè verius est, & omnino tenendum ius commune correctum esse, & quælibet siue vilia, siue pretiosa ab sponso sponsæ concessa, vel e contra donata esse censenda, atque adeo sponsalitiã largitatem, vt manifestè probare videtur lex 12. Tauri. Ido lo que el esposo la hubiere dado antes de consumido el matrimonio agora sea pretioso, agorano, & tradit in dicta leg. Castillo num. 21. Anton. Gomez n. 4. Gomez Arias. leg. 50. Tauri. num. 16. Matien. 1. 5. compilat. tit. 2. leg. 4. Gloss. 5. num. 2. Azebedo num. 29. Barbosa leg. qua dotis 34. num. 82. ff. soluto matrim. Sanch. alius relatis lib. 6. disp. 25. num. 30.

C 3

7. Ex

7. Ex his inferitur quid dicendum sit in muneribus, quae socrer nutui concesserit, an inquam censentur donata nutui, vel solum commodata ad usum, & sponso acquisita; In qua difficultate cum nihil sit nouo iure Castellae statutum ex legibus iuris communis eius decisio sumenda est. Quapropter existimo omnia illa munera, quae spectato iure communi crederentur sponso ab sponso donata, eadem censenda sunt donari a socero; quia socrer contemplatione sponso ea munera sponso tradit, ac proinde reputandus est, ac si ipsemet sponso tradidisset, quae verò sponso commodaret, & ad usum concederet; eadem censendus est socrer commodare, & eorum dominium sponso filio suo transire, & sic translata esse in legitimam computanda, sic alius relatis docent Gutier. lib. 2. pract. quæst. 10. n. 1. Sanch. lib. 6. disp. 2. §. 3. & §. 99.

8. Secundo inferitur, an donata a consanguineis, vel amicis sponso, vel e contra censentur donatio acquiri, vel potius acquirantur eis, cuius donans consanguineus, vel amicus est. Notanter coniuncti amicitiam cum consanguinitate, quia utraque causa eandem præsumptionem infert, ut manifestè probat lex sed si plures. in arrogato ff. de vulgar. ibi: si arrogator amicus, vel cognatus, & leg. 3. tit. 9. lib. 5. compilat. ibi: donatio de parente o amico, & ibi Azbedo num. 6. Matien. Gloss. 4. num. 1. & pluribus exornant Gutier. lib. 2. pract. quæst. 280. num. 8. & 9. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 26. num. 2. Qua in re cum consanguineus, vel amicus sponso utriusque scilicet sponso, & sponso donat, non est difficultas utriusque acquiri, & inter utrumque esse donatum diuidendum, satis enim donans suam voluntatem expressit, aliàs si vni tantum vellet donatum explicari non utriusque coniunctum donatum concederet, ut bene aduertit Gutier. lib. 2. pract. 9. quæst. 120. num. 9. Anton. Gomez leg. 51. Tauri num. 67. Molin. tract. 1. disp. 430. concl. 1. Sanch. lib. 6. disp. 26. num. 3. Similiter si donans vni tantum ex sponso sibi que consanguineo donaret, ei tantum acquireretur, nisi aliter de donantis mente constaret, quia tunc pro donatario ad eum ipsius donationis, & consanguinitatis præsumptio. Neque hanc præsumptionem infirmat, esto sit donans utriusque sponso consanguineus in eodem gradu, satis enim est, quod sit donatarij consanguineus, ut pro illo tantum sit præsumptio, sicuti o ceteruat Gutier. d. quæst. 120. num. 9. & 12. Sanch. disp. 26. num. 4. & 5. Idem est si ex parte donatarij sint aliqua specialia causa, quae ad donationem ipsi faciendam mouere possint, ut amicitia specialis, obsequium aliquod donatori, vel eius consanguineis prælitum, quia eo casu esto donans non sit filius consanguineus præsumi debet ipsi in remunerationem obsequij, & amicitia signum donare, ut colligitur ex leg. socium, qui in eo §. fin. ff. pro socio, & docet plures referens Sanch. d. disp. 26. à num. 6.

Verum si nulla ex supradictis causis existit, sed sola adest consanguinitas sponso, dubitant Doctores, an eo casu donatio facta sponso acquiratur sponso, vel potius acquiratur sponso & sponso solus usus concedatur? Cui dubitationi breuiter respondeo verius, & probabilius esse sponso acquiri, cuius contemplatione sponso donum factum est, nam cum consanguineus sponso ob fauorem, quem suo consanguineo præstare intendit eius sponso donet, ea donatio potius censenda est fieri sponso quam sponso. At si sponso non solum usus, sed dominium donari concederetur, integrè ea donatio in fauorem sponso fieret, & nullo modo saltem immediate in sponso fauorem. Atque ita docent post alios antiquiores Nauarr. cap. 17. num. 166. Anton. Gomez leg. 52. num. 67. Iulius Clarus, lib. 4. recept. verbo donatio, quæst. 10. vers. sed nunquid. Mascard. de probat. concl. 564. à num. 5. Ioan. Gutier. lib. 2. pract. quæst. 120. num. 9. Molin. tract. 2. disp. 430. concl. 1. plures alios referens lib. 6. disp. 26. num. 11. & colligitur ex leg. aditio ff. de acquirenda heredit. vbi acquisita alicuius contemplatione dicuntur acquisita ex re ipsius, ac proinde ipsi cedere, & ex leg. sed si plures. §. in arrogato ff. de vulgar. vbi quidquid filius contemplatione arrogatoris ab aliis donatione acquirat, arrogatori acquiratur. Et ex leg. si quis e arum. vers. ex quibus ff. de legat. 3. vbi vir legat uxori quæ sui causa comparata sunt.

9. Neque his obstat lex si seruis communis ff. de Donation. inter vir. & vxor. vbi vir donans vxori seruum qui suus & duorum fratrum erat, qua parte erat fratrum statim vxori acquiritur, quia in ea donatione satis vir expressit suam voluntatem, ut ille seruis acquireretur vxori, siquidem ipsemet consentientibus fratribus donauit. Neque item obstat lex si re in vacuum, Cod. de donat. inter vir. & vxorem: vbi dicitur valere statim irrevocabiliter donationem factam a socero nutui: Et idem habetur leg. si mater, leg. si constante, Cod. de donat. ante nuptias, quia hæc leges non decidunt cui acquiratur donatio, sed decidunt acquisitionis modum scilicet esse diuersum ab eo qui reperitur in donationibus inter virum, & vxorem vbi modus est reuocabilis, cum tamen modus acquirendi a consanguineis irrevocabilis sit. Neque item obstat leg. fin. Cod. de usufructu, vbi testator relinquens filio usufructum potius contemplatione filij, quam patris

præsumitur reliquisse; quia ibi nulla erat specialis concessio in partis fauorem, sicuti est cum consanguineus sponso sponso donat. Neque item obstat doctri. na Bart. in leg. si vero §. ff. soluto matrim. decidentis donata ambafatoribus acquiri tamen contemplatione mittentis concedatur, quia id prouenit ex consuetudine recepta: at esto sic consuetudo quod consanguineus sponso munera mitrat, & e contra consanguineus sponso sponso: at non irregulariter consuetudo, quod donatario acquirantur, nisi donata exigui valoris sint. Neque denique obstat donatum filio sui iuris effectus cui contemplatione patris dicitur, filio integre acquiri, & donatum amico Petri a Petri consanguineis non Petro sed donatario acquiri, quia filius sui iuris effectus non communicat cum patre in bonis, neque amicus Petri cum Petro. Secus est in marito, & vxore & in sponso, & sponso in iis, quæ ipsi conceduntur sub tacita conditione matrimonij, quam conditionem imbibunt omnia donata a consanguineis sponso sponso, & e contra. Argum. leg. cum veterum Cod. de donat. ante nupt. & notat ibi Cynus; Ioan. Lupus, Rub. de donat. §. 3. num. 5. Castillo leg. 52. Tauri. num. 3. Gomez Arias leg. 50. Tauri n. 3. quos refert, & sequitur Sanch. lib. 6. disp. 26. n. 2.

10. Superest dicendum an prædicta donata a consanguineis, vel amicis sponso sponso, vel e contra censentur sponso largitas, & more sponso largitatis acquirantur? Et quidem si vera est sententia, quam plures, & grauior Doctores relati a Sanch. lib. 6. de matr. disp. 26. n. 10. docent donatario integre acquiri, certum est sponso largitatem non esse, cum non sit donatio inter sponso, id est vnius sponso alteri facta, tamen si matrimonio contrahendo omnino pendeat, sub ea eum conditione sit. At reuera nostra sententia asserente donata sponso a consanguineis sponso sponso acquiri, & sponso solum usus concedi, docent esse sponso largitatem Ioann. Lup. Rub. de donat. §. 4. num. 19. & leg. 52. Tauri. n. 1. lib. 8. Azbedo lib. 5. vers. n. 2. leg. 4. n. 17. Ioann. Garc. de coniugati acquisit. n. 107. eo quod sponso eam donationem suæ sponso factam approbare videatur, suæque approbatione sponso concedere donati dominium, quod sibi competeat. Sed rectius contrarium censent Gutier. lib. 2. pract. quæst. 120. n. 10. Molin. tract. 2. de iustit. disp. 430. concl. 5. Sanch. d. disp. 26. n. 22. Quia est sponso approbet donationem suæ sponso factam, non inde inferitur sua approbatione sponso concedere quod sibi est concessum, sed solum approbare donationem iuxta modum quo facta est, ac proinde retinere sibi donati dominium, quippe in hoc approbationis modo sibi consulit. Præterea negari non potest lib dubio esse, an sponso approbans donationem sponso a suis consanguineis, vel amicis factam velit donatum acquiri sponso, vel sibi retinere, sed in casu dubio nemo præsumendus est donat. cum, in debito ff. de probationib. & pluribus exornat Mascard. concl. 555. Menoch. lib. 2. de arbitri. §. 8. Ergo in præfenti non præsumendum sponso velle sponso concedere dominium illorum quæ a suis consanguineis sponso donata sunt. Ergo ea donata nequaquam sunt sponso largitas, neque more sponso largitatis acquirenda sunt ab sponso, sed dissoluto matrimonio sunt sponso reddenda.

§. II.

In qua quantitate, & ex quibus bonis sponso largitas acquiratur possit?

1. Spectato iure communi nulla est imposta taxa sponso largitatis. Secus in Castella regno.
2. Hæc taxa si pro sponso largitate tradita ab sponso sponso, non autem e contra.
3. Dos cuius octaua parti sponso largitas mensuranda est, debet esse ab sponso recepta.
4. Affirmant plures sponso largitatem ab sponso concessam sponso nullam dotem afferenti validam esse.
5. Oppositum verius existimo.
6. Detrahenda est sponso largitas ex bonis de quibus quis potest liberè disporre.

1. **C**ertum est spectato iure communi nullam esse taxam sponso largitatis impostam, sed in qualibet quantitate fieri posse, ut videre est toto tit. ff. Cod. de donationib. ante nuptias. At in castella regno octauam partem dotis vxoris excedere acquirit, iuxta leg. 1. tit. 2. lib. 5. nona collect. ibi: Mandamos que de aqui adelante ninguno, ni alguno de estos nuestros reynos que se despostraren, o casaren no pueda dar, ni de alu esposa y muger en los dichos vestidos y joyas ni en otra cosa alguna, mas de lo que montare la octaua parte de la dote que con ella requiere y porque con esto, quelen todas las fraudes mandamos que todos los contractos, pactos, y promisiones que se hicieren en fraude de lo suso dicho sean en si ningunos y de ningun valor y efecto.

2. Circa quam legem primò notandum est hanc taxam fieri pro sponso largitate tradita ab sponso sponso, non autem pro

pro ea quam sponsa sponso tradit, quippe sponsa non solet in his donationibus excedere, præterquam quod hæc sponsalitia largitas mensuranda est ex quantitate dotis. Non igitur habere potest locum in ipsa que dotem tradit. Deinde non procedit in donatis a consanguineis sponsi sponse, hic enim non prohibentur octavam partem dotis in sua donatione excedere, & merito, quia ea donatio non est sponsalitia largitas, neque in ea solet esse excessus, qui in donationibus sponsi propter nimiam amorem recipitur, vt docuit alius relatis Matien. leg. 1. tit. 2. lib. 5. recopil. gloss. 6. num. 2. Neque item procedit in sponsalitia largitate concessa ab extraneis huius regni, nam lex expressè lata est pro regnicolis, vt constat ex illis verbis *ninguno de los nuestros reynos*, & tradit Matien. tit. 2. lib. 5. recopil. gloss. 6. num. 2. Naturalibus enim intendit Rex hac sua lege consulere, ne sua bona dissiparent excessiua munera sponso conferendo. Ab hac doctrina excipit Sanch. exterrum qui puellam huius regni duceret, quem credit obligatum esse octavam acceptæ dotis partem non excedere. Sed verius oppositum censet, quia in eo qualitas requisita à lege non verificatur, vt pote qui non est huius regni. Quod si regnicola extra Hispaniam regna sponsalia contrahat, ibique promittat, & concedat sponsalitiarum largitatem, est Pelaez de maior. 1. part. qua. 8. §. 8. num. 58. Azabedo dicta leg. 1. num. 28. asserunt alitngi obligatone prædictæ legis. Ad probabilius Sanch. dicta disp. 2. 4. num. 5. censet excessum esse, eo quod leges nec Ciuiles, neque Ecclesiasticæ extra territorium legislatoris vim obligandi non habent, vt pluribus firmam tract. de legib. di. 1. punct. 2. 4. §. 5. Notatur dixi si sponsalitiarum largitatem & promittat, & concedat, nam si solum promiserit non in regno exilens concessionem excedentem taxam prælatæ, quia ad hanc concessionem nunquam vi promissionis se obligauit, aliàs obligaretur ad concessionem legibus aduersam, & iniuriam.

3. Secundo nota dotem, cuius octaua pars sponsalitia largitas mensuranda est, debere esse ab ipso receptam, vt constat ex illis verbis, mas de lo que montare la octaua parte de la dote que con ella recibiere. Vnde si promissa sunt in dotem octo milia aureorum, & solum de quatuor milibus numeratione constat, non valebit sponsalitia largitas quinque milia aureos excedens, vt bene aduertit Matien. dicta leg. 1. tit. 2. lib. 5. recopil. gloss. 6. num. 3. Aucnd. de exequend. mand. 1. part. cap. 1. §. 5. num. 2. Sanch. lib. 6. disp. 2. 4. numer. 3. Quod autem hinc inferat Petr. Nuius de Auendaño num. 2. requirit dotem realiter receptam esse, nec sufficit esse promissam, vt sponsalitiarum largitatem spona lucrari possit, verum non est vt rectè tradit Matien. dicta gloss. 6. num. 4. Sanchez disp. 2. 4. num. 3. Nam esse lex ex gratia dotem recipi ab ipso vtrè consensus est eam recipere ab eo puncto quo sibi promissa est, tamen solutionis dies non aduenierit, vt colligitur ex leg. ex dero diem ff. de verbor. significat. Quare si antequam solutionis dies delinatus adueniat matrimonium dissoluitur, sponsalitiarum largitatem spona obtinebit, quia veram dotis promissionem fecit, nec per ipsam stetit quominus executioni mandaretur, ac proinde priuari non debet iure sponsalitiarum largitatis quæsitio. Secus esset, si dotis solutionem termino adueniente denegaret, vel iam soluta euinceretur, quia eo casu effectus probat promissionem fictitiam fuisse, nullòque modo verificari potest dotem esse receptam, vt prædicta lex regia postulat.

Tertio nota si sponsalitia largitas octavam dotis partem excedat, non obinde tota vitatur, sed solum quoad excessum, qui tamen excessus etiam iuramento accedente firmari potest, vt puncto precedenti loquens de arbis dixi, ubi qualiter computandus est valor dotis in vinculo, & maiorum consistens, vt octaua pars liquèdè constare possit.

4. Dubium igitur est, an sponsalitia largitas ab ipso concessa sponse nullam dotem afferenti valida sit, ita vt spona per osculum, aut matrimonij copulam eam lucratur? Affirmant Auendan. de exequend. mand. 1. part. cap. 1. §. 5. n. 2. & 3. Azabedo lib. 5. recopil. tit. 2. leg. 4. num. 1. 3. Sanch. lib. 6. disp. 2. 4. in fine, num. 6. Mouentur, quia prædicta lex regia solum intendit modum præscribere ne excessus fiant in his muneribus concedendis, vt constat ex illis verbis. Y porque los que se desposan suelen dar a sus esposas joyas y vestidos excedidos, nõ autem intendit sponsalitiarum largitatem moderatam prohibere, siquidem tacite eam approbat definiens, ne octavam dotis partem excedat. Quod si nulla dos assignata est, eam sponsalitiarum largitatem approbat, quæ non excedere octavam dotis partem, quæ a feminis illius qualitatis designari solet.

5. Verum est hæc sententia sit satis probabilis, probabilior existimo, quæ negat prædictam sponsalitiarum largitatem valere, sponamque eam per osculum, aut per copulam lucrari. Mouetur, quia esto finis huius legis non fuerit sponsalitiarum largitatem moderatam prohibere, sed solum excessum, artamen, vt finis prædictus exactè obtineretur statuit, ne sponsalitia largitas excedat octavam partem dotis, quod

simul cum sponsa sponso receperit. At vbi nullam dotem sponso recipit probare non potest sponsalitiarum largitatem intra limites octauæ partis contineri. Secundo lex prædicta non taxauit sponsalitiarum largitatem per respectum ad dotem prudentis arbitrio concedendam, sed per respectum ad dotem, quæ verè ab ipso receperetur, at vbi nulla recipitur, cessat hic respectus, ergo cessat sponsalitiarum largitatis concessio. Tertio si scires fide tibi dotem moderatam promitti, & iuxta illius mensuram sponsalitiarum largitatem concederes, ea concessio nulla esset, vt ipsemet Sanch. disp. 1. 4. num. 3. ex omnium sententia faretur. At hæc nullitas non aliunde provenit, nisi quia dictæ sponsalitiarum largitati deficit respectus ad dotem receptam à lege expostulata. Sed idem respectus deficit, cum nulla adest promissio, ergo eodem modo sponsalitia largitas nulla est. Atque ita docet Matien. lib. 5. recopil. tit. 2. leg. 1. gloss. 6. in fine.

6. Quoad bona ex quibus sponsalitia largitas concedi potest constat esse, de quibus potest liberè disponere in Castella, nempe de quinta bonorum parte, si filios habeat ex priorum matrimonio, si verò solos ascendentes de tertia. Si autem filios, & ascendentes careret tempore promissionis extrahi debet de corpore hereditatis, sicuti de arbis prædictum est, & notauit Guierri. de matr. cap. 1. §. 9. num. 40. Sanch. disp. 3. 6. num. 17. Qualiter verò minor iudicis auctoritatem vel tutoris consensum requirit, & filiusfamilias patris consensum, vt sponsalitiarum largitatem concedere possit præcedenti puncto diximus, cum de arbis locuti sumus, est enim eadem ratio.

§. III.

Quo tempore sponsalitia largitas concedenda sit?

- 1 Concedi debet post sponsalia contracta.
- 2 Antecedere debet matrimonij consummationem, & eius contractum spectato iure antiquo, & iure regni Castellæ.
- 3 Affirmant plures concedi posse ante hæc, & velaciones si matrimonium consummatum sit.
- 4 Verius est oppositum.
- 5 Satis sit oppositum fundamentum.
- 6 Affirmant plures lucrari sponsam munera missa ab ipso, etiam si ante receptionem matrimonium consummaverit.
- 7 Veriorem oppositam sententiam existimo. Et satis sit fundamentum oppositum.
- 8 Quid dicendum de vestibus pretiosis datis sponse in ipso nuptiarum die? Negant plures esse sponsalitiarum largitatem.
- 9 Verius est oppositum.

1. **N**ecessario sponsalia largitas concedi debet post sponsalia contracta, quia est concessio inter ipsos sub spe matrimonij contrahendi, & ob eius causam. Quare si ante celebrata sponsalia ei quam speras in sponsam habere munera mitteres animo statim donandi, nequaquam ea munera sponsalitia largitas nuncupanda essent, neque ad terminum octauæ partis dotis restringi deberent, vt aduertit Auendaño de exequend. mand. 1. part. cap. 1. §. 5. num. 2. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 2. 4. num. 2. Anton. Gomez. leg. 5. 2. Tauri num. 5. Matien. leg. 4. tit. 2. lib. 5. collect. Gloss. 3. initio.

2. Deinde spectato iure communi, & antiquo regni Castellæ antecedere debet hæc sponsalitia largitas non solum matrimonij consummationem, sed eius contractum, quia matrimonio contracto omnis donatio inter coniuges prohibita erat, vt potest facta inter virum, & uxorem. leg. si ab ipso. Cod. de donationibus ante nupt. leg. inter eos ff. de donationibus inter vir. & uxorem. argum. l. 1. ff. de sponsal. & habetur leg. 3. tit. 1. p. 4. At spectato iure nouiori regni Castellæ traditio leg. 5. 2. Tauri, hodie 4. tit. 2. lib. 5. nouis collect. sponsalitia largitas concedi potest non solum ante contractum matrimonium postnita sponsalia, sed etiam matrimonio ipso contracto modo consummatum non sit, vt notant omnes expositores in supradictis legibus. Quapropter his vt omnino certis statutis quæ dubia sunt veniunt examinanda.

3. Primum, an spectato hoc iure nouo Castellæ possit sponsalitia largitas concedi post matrimonij copulam ante Ecclesiæ velaciones, seu benedictiones? Affirmant & satis probabiliter Anton. Gomez. leg. 5. 2. Tauri, num. 6. Azabedo dicta leg. 4. num. 1. 4. tit. 2. lib. 5. recopil. Barbola. ff. Solutio matrimonij. Rub. 3. p. num. 112. Ayora de partit. 1. p. tit. cap. 7. num. 37. Auendan. de exequend. mand. 1. part. cap. 1. §. 5. num. 4. & 5. Qui err. lib. 2. pract. q. 4. 4. num. 2. & segg. Mouentur primo, quia siue copula præcedat munera, siue munera copulam, eadem militat ratio, ob quam hæc munera sponse conceduntur, scilicet in primum pudicitiam amittit. Ergo eadem in utroque casu debet esse dispositio. leg. cum pater. §. d. u. c. i. s. m. ff. de legat. 2. cum similibus. Secundo censendus est sponso cum copulam habet

animum, & voluntatem habere sponsalitiâ largitatem concedendi, sed libidine incensus à copula incapisse, & donationis executionem distulisse. Ergo illa donatio potius ante copulam, quam post copulam censeri debet facta. Tertio, & principaliter, quia prædicta lex concedit sponsam, cuiusque hæredibus consummato matrimonio lucrari omnia, quæ sponsum dedit, cum desponsati fuerunt: at iuxta communem, & vitratum modum in Hispania loquendi sponsi nuncupantur ante E. clesie benedictiones, tamen matrimonium consummatum sit. Ergo concedit sponsam lucrari per copulam quicquid ante benedictiones Ecclesie fuerit ab sponso concessum, quippe verba legis, & præcipue fauorem continentis secundum communem vltum, et si non ita proprium, accipienda sunt: *Argum. leg. d. vltorum. §. quod tamen, Casus ff. de legat. 3. & l. labeo ff. de supellect. legat. & tradit Bart. leg. non dubium n. 11. Cod. de legib. Gloss. cap. nonnulli, verbo, vltima de Rescriptis.* Quarto, sponsa lucratur iocalium medietatem per osculum siue subsequens, siue antecedens. Ergo lucrari ea debet integrè per copulam siue antecedentem, siue subsequentem, quia prædicta lex *Tauri* æquè concedit sponsam lucrari omnia iocalia per copulam, ac concedit lucrari medietatem per osculum. Neque his obstat, quod *leg. 2. §. Tauri* dicat, qualquiera asposa ora sea de presente, ora sea de futuro su elto el matrimonio gane, si el esposo la hubiere vedado la mitad de todo lo que el esposo la hubiere dado antes de consumido el matrimonio, quasi post consummatum matrimonium, non sit lucro locus. Non inquam obstat, quia de dimidiato lucro, quod per osculum obtinetur, verissimum est post consummatum matrimonium esse non posse, secus vero de lucro integro, quod consummato matrimonio obtinendum est: & fortè cum de hoc lucro lex loqueretur consummationis matrimonij pro muneribus donatis non meminit, sed tantum dixit. Pero si qualquiera dellos muriere despues de consumido el matrimonio que la mujer, y sus herederos ganen todo lo que fundo desposados le hubo el esposo dado.

4. Ceterum vltius censo sponsalitiâ largitatem esse non posse matrimonio consummato, sed donationem eo tempore factam esse donationem inter coniuges, & iuxta illius naturam regulari debere: sic Gregor. Lopez *leg. 3. tit. 11. part. 4. verbo vedado. Ioann. Lup. leg. 52. Tauri num. 2. siue & num. 14. in fine. ibi num. 17. Gomez Arias, leg. 50. Tauri n. 20. Matien. leg. 4. tit. 2. lib. 5. compilar. Gloss. 3. num. 2. Azbedo sibi contrarius ea *leg. num. 2. §. 26. Sanch. lib. 6. disp. 2. 3. num. 4. Moneor: lex prædicta Tauri* quatenus concedit validam esse donationem inter sponso de presenti ius commune, & antiquum regni Castellæ corrigi, quibus ea donatio vt pote facta inter coniuges prohibebatur, vt notatur *Cobarub. 4. decretal. 1. p. cap. 4. §. 1. num. 14. Barbof. leg. que doris 34. num. 83. ff. Solutio matrim. Anton. Gomez leg. 52. Tauri n. 4. Castillo ibi in princ. Matien. Gregor. Lop. Gomez Arias *suprà* Sanch. num. 1. At verba legis correctoria in significatiõne propria, strictèque, & non ampliè lumenda sunt quia correctio iuris quoad fieri potest vitanda est. *leg. præcipimus Cod. de appellat.* Ex verbis autem prædictæ legis in significatiõne propria sumptis nequam infertur sponfam lucrari posse que sibi data fuerint post matrimonij consummationem, sed solum que data fuerint ante matrimonij consummationem. Nam in priori clausula inquit lex: qualquiera esposa ora sea de presente ora de futuro sualito el matrimonio gane, si el esposo la hubiere vedado la mitad de todo lo que el esposo la hubiere dado antes de consumido el matrimonio, y fino la hubiere vedado no ganena da torne se a los herederos del esposo. Quibus verbis manifestum est non concedi sponsam aliquod lucrum de datis post matrimonium consummatum, quinimo per argumentum à contrario tacitè indicatur nihil sponsam post matrimonium consummatum dari posse, cuius lucrandi potestatem habeat. In secunda verò parte vbi inquit lex. Pero si qualquiera dellos muriere despues de consumido el matrimonio que la mujer, y sus herederos ganen todo lo que fundo desposados le hubo el esposo dado no auiendo arras enel tal calamiento, y matrimonio, nullo modo significatur posse sponsam lucrari aliquid, quod post consummatum matrimonium illi datum sit, quin potius contrarium non leuiter colligitur ex illis verbis, *lo que si endo desposados*, quasi diceret lucratur mulier post matrimonium consummatum totum id quod ei sponsum dedit tẽpore quo desponsati fuerint, distinguit enim tempus desponsationis à tempore matrimonij consummati. Præterea non absque causa lex cum lucrari ab vxore, cuiusque hæredibus obtinendis ob matrimonij consummationem meminit, vitur nomine mulieris sibi, que la mujer y sus herederos. Cùm autem de donatis ab sponso sermone facit, non vitur nomine viri, vel mariti, quod coniugibus post matrimonij consummationem competit, sed vitur nomine sponsi, quod nullo modo nisi improprie competit his qui matrimonium consummarunt.**

5. Neque argumenta prioris sententiæ vrgent. Ad primum dico, et si muna post consummatum matrimonium ob eundem finem concedantur sponsam, ac conceduntur ante consummationem, non obinde infertur eandem dispositionem in

vtique donatione esse seruandam, quia ante consummationem perimitur ea donatio, secus post consummationem. Alias statum post benedictiones Ecclesie, & matrimonij consummationem potest sponsa lucrari, siquidem ob eundem finem pudicitie amissa dari potest. Ad secundum admitto sponsum habuisse ante copulam animum donandi, sed quia non donauit nisi tempore inhabili donatio non subfilit. Ad tertium concedo regulariter ante velationes Ecclesie sponso nuncupari, quia non præsumitur carnali copula commixtos esse. At si de ea copula constaret, non sponsi, sed coniuges vocarentur. Ad quartum neganda est consequentia, & ad probationem dico legem *Tauri* æquè concedere sponsam lucrari medietatem iocalium per osculum, ac integrè per copulam, iocalium inquam, que ante matrimonij consummationem data fuerint. Neque obstat per osculum siue antecedens, siue subsequens donationem, prædictam medietatem lucrari, non tamen per copulam, quia osculum non consummat matrimonium, secus verò copula, ac proinde non potest copula donationem præcedere. Ad vltimum ex explicatiõne legis sumptum constat ex probatione nostræ sententiæ: illa enim verba, *antes de consumido el matrimonio* cum immediatis verbis connectenda sunt, scilicet cum illis loque el esposo le hubiere dado, non cum mediatis, & reteris, scilicet cum illis gane si el esposo la hubiere vedado, quia est violenta litteræ permutatio, & omnino inutilis, siquidem in ea lege lucro per osculum à lucro per consummationem matrimonij distinguitur, & ac proinde affirmante lege per osculum medietatem iocalium sponfam lucrari necessario intelligebatur debere fieri per osculum consummationem matrimonij antecedens. Non igitur necessarium erat exprime illa verba, *antes de consumido el matrimonio*, sed omnino superfluent. Debent ergo illa verba referri, & connecti cum verbis immediatis, ita vt præstent hunc sensum, lucratur sponsa per osculum medietatem lucrari ab sponso ante matrimonij consummationem recepti.

6. Secundo decidendum est an si sponsum sponsam miserit munda muliebre, & antequam illos sponsa receperit ipse accessit, & matrimonij consummatum, lucratur sponsa muna prædicta: *Matien. lib. 5. recopil. tit. 2. leg. 4. Gloss. 3. num. 4. Ceter. lib. 3. pract. q. 44. num. 8.* affirmant siue ea muna nulla sint per nuntium sponsi, siue per sponsam nuntium vtroque casu sponsam ea lucrari spectato iure nostro regio. Mouetur *leg. 4. tit. 16. lib. 5. recopil. vbi* deciditur quemcumque obligatum manere alteri eo ipso quo apparet voluisse se illi obligare siue in presentia, siue in absentia, ibi parendum que aliquando se quis obligat a otro por promission, o por algun contrato, o en otra manera sea tenudo de cumplir, y no pueda poner excepcion que no fue echa eltipulacion, o que fue fecho el contrato entre absentes, o que fue fecho otra persona priuada ca nombre de otro entre absentes, mandamos que toda via vna la dicha obligacion, y contrato. At constat sponsum muna sponsam mittentem voluisse contractu donationis se illi obligare, ergo cum hæc obligatio ante copulam, matrimonijque consummationem contingat, poterit sponsa realiter sibi donatum acquirere.

7. Ceterum longè veriorum existimo sententiam *Ioann. Lupi. leg. 52. Tauri num. 14. & ibi Didacij del Castillo. num. 1. §. 14. Sanch. lib. 6. disp. 2. 3. num. 7.* distinguunt inter nuntium sponsi, & sponsam. Si enim inquit sponsum nuntio sponsam tradiderit iocalia sponsam deferenda, valida erit prædicta iocalium donatio vt pote facta sponsam ante matrimonij consummationem, quippe eo ipso quo eius nuntius ea receperit, censenda est sponsa ea recepisse, siquidem ad illorum receptionem prædictum nuntium destinauit, vt supponendum est, alias non erit sponsa nomine acceptatio, vt colligitur ex *leg. §. sponsum in princ. & ibi Glossa ff. de donat. inter vir. & vxor. Si autem sponsum nuntio à se destinato iocalia tradiderit, & antequam ad sponsam nuntius perueniat, ipse sponsum peruenit, & matrimonij consummatum nulla est iocalium donatio, vt pote matrimonij consummationem subsequens. Nam cum donatio, vt ex dictis in principio huius tractatus liquet effectum non habeat, quousque à donatario acceptetur. *leg. qui absentis ff. de acquir. possess. & antequam nuntius sponsi ad sponsam perueniat, sponsa vt pote ignara doni sibi missi illud acceptare non possit, nequit ea donatio valida esse. Neque obstat *dicta lex 1. tit. 16. lib. 5. cui in citato loco satisfecimus, nam ex illis verbis parendum que aliquo se quis obligat* aperte colligitur acceptationem donatarij ad valorem donationis requiri, quin nemo præsumendus est velle beneficium alteri conferre, nisi quatenus illi gratum est, ac proinde quatenus illud acceptans tamen modus acceptationis iure communi introductus, *leg. stipulatio. §. si stipuler. ff. de verb. obligat. & leg. multum. Cod. si quis alteri correctus sit, ita vt interueniente acceptatione opponi non possit absentia donatarij ad infirmam donationem, vel promissionem, sicuti poterat iure communi opponi.***

8. Tertium, & difficilium an vestes, & alia ornamenta pretiosa ante consummationem matrimonij data sponsæ in ipso nuptiarum die, vel illi proximo censendant sponsalitiâ largi-

num. 11. & 12. Anton. Gomez, num. 3. Matien. lib. 5. recapit. tit. 2. leg. 4. Gloss. 4. num. 4. Auendano de exequent. mandata. lib. 1. cap. 1. §. num. 3. in fine. Gutier. 3. lib. pract. quest. 4. 4. in fin. Sanch. lib. 6. disp. 1. §. num. 8. In his vero quæ data sunt ab sponsa sponso de præfenti ante matrimonij consummationem, verius credo spectato iure nostro regio sponsum consummatione matrimonij ea integrè lucrari, sicut lucratur sponsa quæ sibi eo tempore ab sponso donata sunt, vt optimè probat Sanch. dicta disp. 1. §. num. 10. & indicantur Anton. Gomez. Matien. & Gutier. loc. allegat. Propterea quod in hac parte sponsus, & sponsa æquales sint, æqueque sibi corpus tradant, & obligationem æqualem subeant. Neque obstat legem 52. Tauri hodie legem 4. tit. 2. lib. 5. compilat. corrigentem commune ius meminisse tantum sponsæ de præfenti, decidisseque lucrari per consummationem matrimonij quæ sibi fuerint ab sponso donata, vt inde inferas sponsum lucrari non posse quæ ab sponsa post contractum matrimonium ante illius consummationem accepit, vt de eadem erat iure communi. Non inquam obstat, quia prædicta lex concedens sponsam ob matrimonij consummationem lucrari donata sibi ab sponso de præfenti, eo ipso concedit sponsum lucrari ob matrimonij consummationem quæ sibi ab sponsa de præfenti data fuerint: sponsum enim & sponsa correlatiua sunt, & dispositum in vno correlatio in alio censetur dispositum, quando est eadem ratio, vt diximus tract. de legib. disp. 5. part. 3. §. 4. n. 9. Præcipue quia lex de donatis ab sponso sponsæ meminisse, quia id frequenter accidit, non quia vellet illius dispositionem ad sola donata sponsæ restringere, cum eius finis sit dispositum iure communi in sponsis de futuro ad sponso de præfenti extendere.

3. Oculum autem ratione cuius sponsa acceptorum medietate lucratur sponsalia subsequi necessario debet, nec enim sufficit antecessisse, quippe requiritur esse osculum sponsi, vt colligitur aperte ex leg. si à sponso, Cod. de donat. ante nupt. & leg. 52. Tauri ibi: gane si el esposo la hubiere velado. Quod osculum esse non potest, nisi sponsalibus contractis, vt bene aliis relatis docuerunt Anton. Gomez. dicta leg. 52. Tauri. num. 6. Castillo num. 6. Gutier. 3. pract. quest. 4. 4. num. 7. Matien. lib. 5. tit. 2. leg. 4. gloss. 3. num. 3. Cobarub. 4. decret. 1. part. cap. 4. §. 1. num. 14. Sanch. lib. 6. disp. 1. §. num. 6. Quod autem osculum præcedat vel subsequatur donationem, parum refert, vt rectè Ant. Gom. Matien. & Sanch. notantur, cum sponsa ex illo iure siue antecedente, siue subsequente donationem æque roborem patitur, exponaturque periculo non ita facile alium similem sponsum inueniendi.

4. Copula autem, ob quam sponsi integra iocalia acquirunt contractum matrimonium subsequi debet, illi dque perficere, & consummare, quia quò vltq; sponsi per copulam vna sint caro effecti, non censetur eorum matrimonium esse omnino perfectum, siquidem ingressu religionis dissolui potest, ideòque lex 52. Tauri ad prædicta iocalia integrè acquirenda exprollit matrimonij consummationem, ibi: Pero si qualquiera de ellos muriese despues de consumido el matrimonio. Quapropter non sufficit, vt donatarius integrè iocalla acquirat matrimonium esse contractum, nisi perfectum, & consummatum fuerit, neque copulam matrimonium præcedere, quia ea copula vt pote antecedens matrimonium, matrimonium perficere non potest. Atque ita docet ex communi sententia Sanchez d. disp. 1. §. n. 1.

5. Hinc si dissolutus sponsalibus, vel matrimonio ante consummationem sponsum iocalia repetentem obligatum tantum probare ea dona tempore sponsaliorum tradidisse, sponsæ vero, vel eius hæredibus prædicta iocalia integrè, vel ex parte sponso negantibus incumbit onus probandi osculum, vel copulam post contractum matrimonium interuenisse, quia iis niti debet eorum exceptio; aliàs sponsus obtinebit vt pote cui prædicta reddenda sunt secluso osculo, vel copula, aliàs specialiter inter partes conuentione, sicuti docuerunt Ioan. Lup. leg. 52. Tauri numero 12. Castillo numero 9. Matien. libro 5. compil. tit. 2. leg. 4. glossa 4. numero 1. libro 6. disputat. 18. num. 9.

6. Ad extremum Doctores conueniunt non esse necessariam, vt sponsa, vel sponsus sponsalium largitatem lucretur infuinationem, tamen si excedat valorem quingentorum, qui absque infuinatione donari nequeunt iuxta leg. sanctimus, Cod. de donat. quia vt colligitur ex leg. 52. Tauri, nihil aliud expostulatur, nisi quod osculum, vel copula matrimonium perficiens præcefferit, & ne sponsalitia largitas octauam doris partem excedat: sic docuit Molin. tract. 2. de infir. disp. 290. §. quintum est.

7. Dubiæ autem quæstionis est, an sicut sponsa medietatem iocalem acquirat interueniente osculo eam acquirat interueniente amplexu? Aliqui neque improbabiler affirmant, eo quod amplexus osculo æquiparatur, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. quest. 154. argum. 4. & ex Gloss. in Clem. fin. de hæreticis. & ex doctrina Bart. in leg. 2. de adulter. inferentis eandem adulterij præsumptionem ex amplexu vxoris, ac ex osculo, ergo dispositum in osculo censeri debet in amplexu dispositum iuxta ea que tradunt Doctores in leg. 1. ff. de officio

eius cui mandata est iurisdictio, præcipue cum etiam ex amplexu roboretur sponsa sustineat, & periculo exponatur non inueniendi æqualem sponsum, quæ est ratio, ob quam osculo iocalem medietatem lucretur.

8. Ceterum verius censet oppositum cum Ioan. Lup. leg. 52. Tauri num. 18. Castillo num. 23. Azebedo lib. 5. recapit. tit. 2. leg. 4. num. 31. Sanch. lib. 6. disp. 18. num. 8. Moucor, quia lex si à sponso Cod. de donat. ante nupt. & lex 52. Tauri solius osculi meminerunt: si autem vellent dispositionem ad amplexum extendere, facile illius meminisse poterant. Quinimo non leuiter colligitur legem illam Tauri amplexus excludere voluisse, & soli osculo lucram concedere, siquidem per verbum negatiuum inquit: no gane nada, si el esposo no a hubiere velado. Præmaximè cum sit diuersa ratio in amplexu, ac in osculo, nam osculum carum mulieris immediate tangit, amplexus vestes, item osculum continet amplexum, cum ratio quæ mulierem deolectur, quia simul cum amplexu, amplexus vero osculum non continet. Item ex osculo maiorem roborem sponsa patitur, quam ex amplexu. Ergo dispositum in osculo ad amplexum extendi non debet iuxta ea que tradit Bald. in leg. conuenticula Cod. de Episcop. & Cleric. Et ex his soluitur oppositum fundamentum, nam esse amplexus osculo affimilem, non tamen integrè, & perfecte, idòque non est æque indecens ac osculum, neque ita perfectam præsumptionem copulæ inducit.

9. Sed quid si non osculum, sed tactus impudicus & copula interueniat? Alicui videbitur nec improbabiler non præbere sponsæ causam lucrandi iocalem medietatem. Tum quia soli osculo leges concedunt. Tum quia prædicta sunt omnino illiciti, & ob actum illicitum, & pœna dignum non est sponsa premio afficienda. Ceterum verius credo ob prædictos tactus, & a fortiori ob copulam subsequenter sponsalia, & antecedenter matrimonium lucrari sponsam iocalem medietatem, sicuti per osculum. Moucor, quia ratio ob quam lex medietatem iocalem sponsæ concedit, quæ est ob roborem, quem in osculo patitur, & ob periculum cui se exponit non inueniendi alium sponsum æqualem, si præfens delinquit, efficacius procedit in tactibus impudicis, & in copula. Ergo credendum est dispositum in osculo esse in tactibus, & in copula dispositum. Neque obest quod prædicti tactus & copula sint illiciti, & pœna digni coram Deo, sed verò osculum, quia lex in concessione iocalem non attendit an osculum licitum, vel illicitum esset, sed an ex illo grauetur sponsa, quæ cum ex tactibus, & copula amplius grauetur, attendendum est concessum osculo, tactibus, & copulæ concedi.

10. Secundo dubitatur, an quando sponsalia sunt, nulla ob impedimentum aliquod affinitatis, vel consanguinitatis lucretur sponsa medietatem iocalem per osculum, & integrè per copulam apparenter coniugalem? Qua in re certum esse debet, si sponsus sciens impedimentum sponsæ ignorantia obdit, sponsa retinere poterit non in vi sponsalitia largitatis, cum verè sponsa non sit, sed ob deceptionem sponsi & iniuriam ab illo acceptam, & ob voluntatem quam abundè significauit donandi. Sic Anton. Gomez, leg. 52. Tauri, num. 7. Ioan. Lup. num. 5. Matien. leg. 5. compilat. tit. 2. leg. 4. Gloss. 2. num. 1. Sanch. lib. 6. disp. 20. num. 10. E contra verò si sponsus ignarus impedimenti sponsæ conscientia illius dedit, nulla est donatio vt pote ex falsa causa, ipsaque sponsa acceptum reddere tenetur; siquidem ob eius culpam sponsalia effectum carent: sicuti notantur Ioan. Lup. Anton. Gom. Matien. & Sanch. loc. alleg.

11. Quapropter controuersia inter Doctores est, quando uterque est ignarus, vel conscientia impediti? Et quidem quando uterque est ignarus ignorantia non crassa, & supina (hæc enim scientia æquiuale) sed probabilis, & iusta affirmant Ioan. Lup. de donat. §. 36. num. 7. & leg. 52. Tauri. numero 4. Matien. dicta leg. 4. gloss. 2. num. 1. Azebedo ibi, num. 10. Sanch. disp. 20. num. 3. Ducuntur primò ex leg. 3. tit. 1. part. 4. ibi: pero siempre se entiendo que el debe tornar aquello que recibe, si por culpa fixa que el matrimonio no se liga. Quibus verbis indicatur solum in casu quo donatarius culpabilis existit, non matrimonium sequatur, obligatum esse acceptum reddere. At quando ignarus fuit impediti non stat per ipsum quomodo matrimonium sequatur. Ergo, &c. Secundo hoc locum cenceditur sponsæ in præmium amissi pudoris: at pudorem inculpabiliter amittit, debet ergo ei lucrum concedi.

12. Ceterum est prædicta sententia probabilis sit, probabiliorem censet sponsam nihil lucrari per osculum, aut copulam, sponsalitiaque largitatem nullam esse, vt docuerunt Salicet. leg. si à sponso, num. 2. Cod. de donat. ante nupt. & ibi Gloss. & Fulgos. Anton. Gom. leg. 52. Tauri, numero 7. Zifuentes ad finem. Moucor primò, datum ob causam, causa non subsistente nullam est, sed donanti reddendum, Argum. textus in leg. cum hic status, §. fin. ff. de Donat. inter vir. & vxor. leg. si ex voluntate, Cod. eodem tit. leg. ea que, Cod. de donat. ob causam. At sponsalitia largitatem sibi concedant sub sponsa matrimonij veri, non ficti, & ob illius causam, ergo cum ma-

trimum verum nec subsistit, nec subsistere possit, donati ob illius causam non tenent, sed reddendum est. Secundò donatio iocalium habet tacitam conditionem si matrimonium sequatur, ut dicitur *l. cum veterum, C. de donat. ante nup.* & diximus supra. Sed in presenti matrimonio esse non potest ob iuris impedimentum, ergo donationi deficit conditio sub qua facta est, ac proinde subsistere non potest. Tertiò verba legis impropranda non sunt, sed in proprio sensu lumenda, maxime in contractibus, ut probat lex *si uno, ff. locati, leg. si stipulatus, ff. de iuris.* At leges omnes loquentes de sponsalitia largitate expressè requirunt sponsalia adesse, esseque sponso, vti constat ex *leg. si sponsa, & dicta leg. 52. Tauri & alij.* Ergo sponsalia, & sponsi non putantur, sed veri censendi, ac proinde cum in presenti solum quoad existimationem, & non quoad veritatem esse possint, sponsalitia largitas locum non habet. Quarta, ut aperius veritas eluceat, ponamus iocalia ab sponsa sponso concessa esse, quis ergo sibi persuadeat matrimonio inualidè celebrato, & sponsam à viro cognitam voluntatem habuisse, ne sibi post amillum pudorem, & matrimonium dissolutum iocalia redderentur? Quintò artha concessa stante prædicta ignorantiâ reddenda sunt donanti sponsalibus, seu matrimonio dissoluto, ut docuerunt Barba *leg. 2. in princ. par. 1. num. 1. ff. soluto matr. Sanch. disp. 20. num. 3.* At eadem est ratio de sponsalitia largitate, nam sicut artharum donatio imbibit conditionem matrimonij non putari, sed veri, sic donatio sponsalitia largitatis, & sicut artha dantur in premium pudicitie amittendæ, sic sponsalitia largitas. Ergo si artha taceat Sanch. non lucrari sponsam ex copula coniugali putatiua, idem fieri debet de sponsalitia largitate.

14. Ad primum oppositæ sententiæ desumptum ex *leg. 3. tit. 1. par. 4.* respondeo illam decisionem verissimam esse potius quod fuerint sponsi, veraque sponsalia, secus cum sponsalia deficiunt, & non sunt sponsi. Ad secundum dico, probare æquissimam fore, ut noua constitueretur lex quæ sponsa putatur, sed non sponso sponsalitariam largitatem concederet. At cum leges loquentes de sponsalitia largitate æquè sponso, & sponsæ communes sunt, nequaquam sponsalitia largitas conceditur, nisi ob osculum vere sponsæ, & ob copulam verum matrimonium perficitur, ut constat ex illis verbis legis *52. Tauri. Coniunctio el matrimonio, quæ non fictionem, sed veritatem denotat.*

15. Verùm si uterque impedimenti consensu fuerint, graues Doctores, scilicet Ioann. Lup. *Rub. de donat. §. 36. num. 7.* Anton. Gomez *leg. 51. Tauri, num. 7.* Cast. *lo num. 7.* Matien. *lib. 5. respicit. 2. leg. 4. Gloss. 2. num. 2.* Azebedo *ibi, num. 10.* existimant donatariam etiam sponsam nihil lucrari, neque donanti reddendum esse, sed solum vendicare. Dantur ex *leg. cum hic status, 33. §. fin. ff. de Donation. inter vir. & uxorem. ibi. & putem etiam sponsam improbanda, & quasi ab indignis ea qua donata sunt ablati a sisco vendicari.* Item ex *leg. qui contra, Cod. de test. nup.* & ibi Gloss. & ex Gloss. in *leg. cum qui datus, ff. de aduorsij.*

Alij sentent nequaquam sponsam retinere sic donatum posse. Tum quia datum est ob matrimonium contrahendum, quod sit esse impossibile. Tum quia per ipsum stat, quominus matrimonium perficiatur, non tamen esse obligatum tradere sisco, quousque sententia iudicis accedat, sed debere sponso donanti reddere.

16. Nihilominus est prædictæ sententiæ satis probabilis, ut rectè inquit Sanch. *lib. 6. disp. 20. num. 7.* probabilis est donatariam retinere donatum posse non in vi sponsalitia largitatis, quæ impossibilis est, sed in vi donationis gratuita, & liberalis ad similitudinem sponsalitia largitatis, quia sciens matrimonium esse impossibile, si ob illius causam donet, censendus est purè donare, & solum in apparentia donare ex causâ, ac proinde neque repetere, ut probat lex *quis per errorem, ff. de Regul. iuris. Et leg. 1. ff. de consuet. in debitor. & leg. 30. tit. 14. par. 5.* Vnde est doctrina Bart. communiter recepti *Aubert. in reg. ff. Cod. de sacrosanct. Eccles. allertentis, si re tuâque monasterio offeras sciens ingredi non posse monasterium te exclusio tua retinere, nec locum esse recuperationi.* Notatur dixi ad similitudinem sponsalitia largitatis, non enim credo putatam sponsam, quæ antequam pudorem per osculum, aut copulam amittat ab iniquis sponsalibus recedit, vel aliunde dissoluitur retinere prædictum donatum posse, sed sicut sponsalitia largitas dissolutis sponsalibus ante osculum absque copula donantis nihil iocalium concedit sponsæ, & interueniente osculo conceditur medietas, copula verò accedente conceduntur omnia, sic in hoc donato dicendum est.

Neque obstat dicta lex *cum hic status, & leg. qui contra,* quia cum penales sint iudicis sententiam requirunt, ac proinde dum ea sententia non accedit, donatariam retinere donatum posse, quia non est datum ob causam, & spem matrimonij verum, sed apparetem, & licet per donatariam stet, quominus matrimonium perficiatur, quia æquè stat per donantem, idèò donanti non est donatum reddendum.

17. Tertiò dubitatur, quando sponsalia dissoluantur ob

ingressum religionis, ob castitatis votum, ob fornicationem alterius, ob absentiam diurnam, &c. qualiter sponsus, & sponsa iocalia acquirant?

Dicendum est primò si sponsalia dissoluantur absque culpa vtriusque sponsi, ut quia sponsus, vel sponsa religionem ingreditur, vel votum castitatis emittit, sponsus nihil acquirit ex his quæ ab sponsa accepit, sed integre reddere tenetur, tametsi sponsam osculatus fuerit, quia prædicta conceduntur sub spe matrimonij perficiendi, & ob illius causam, qua cessante cessat concessio, ut aperte colligitur ex *leg. si sponsa, Cod. de donation. ante nup. & leg. 3. tit. 1. par. 4.* & cum ratione osculi sponso nihil concedatur, nihil retinere poterit. Idem dicendum est de sponsa si osculum non concessit, ut constat ex prædictis legibus, & ex *leg. cum veterum, Cod. de donatione. ante nup. & ex leg. 2. Tauri, & ex prædicta ratione.* At si osculum concessit, siue ipsa, siue sponso religionem ingreditur, medietatem iocalium acquirit, sicut si morte sponsalia dissoluerentur. Nam esto lex *si sponsa, & leg. 3. tit. 1. par. 4.* & lex *52. Tauri* solius dissolutionis sponsalium per mortem meminerint, id factum est, quia frequentius hæc via dissoluantur, quia dispositio ad eam tantum dissolutionem astringenda sit, maxime cum concessio medietatis iocalium osculo ut causæ iniuratur, quo intercedente quoties sponsa non est in culpa, quin matrimonium perficiatur, eam medietatem plene iure consequatur, ut optime tradunt Ioann. Lupus *leg. 52. Tauri num. 3.* & ibi Z. luentes & Castillo *num. 3.* Anton. Gom. *num. 8.* Gregor. Lopez, *leg. 3. verbo, la m'ad. tit. 1. par. 4.* Cobatub. *decret. 2. par. cap. 7. §. 4. num. 12.* Matien. *leg. 4. Gloss. 2. num. 7. tit. 2. lib. 5. com. pilat.* & ibi Azebedo, *num. 9.* & 17. Molin. *trati. 2. disp. 290. §. habent verò locum.* Sanch. *lib. 6. disp. 21. num. 3.* & 4. & colligitur ex *cap. decreta legalia, 17. quæ si. 2. & leg. Duo nobis, Cod. de Episc. & Cleric.*

17. Limitant autem prædictam doctrinam Cynus Iacob. de Aret. S. lices. in *leg. cum veterum Cod. de donat. ante nup.* Angel. *§. est & alina, et. 2. num. 2. in fin. de donationib.* Ioann. Lup. *Rub. de donationib. §. 3. n. 5.* Castillo *leg. 52. Tauri num. 4.* Gomez Arias *leg. 50. Tauri num. 4.* quos refert, & sequitur Sanch. *lib. 6. disp. 21. num. 6.* ne procedat, quando sponsalia mutuo vtriusque consensu dissoluantur, quia copula videntur tacitum pactum inire, ut quilibet eorum alteri accepta restituit. Argum. *leg. si diuersa, Cod. de transactionib. ibi. si diuersa pars contra placitum agere nititur, æquitas ratio sua det refusa pecuniâ (cum & tu hoc desideres) causam ex integro agi,* vbi Gloss. verbo *refusa,* & verbo *pecuniâ* ait, id est restituta pecuniâ transactionis nomine data, sed non caret serupulo hæc limitari. Nam est verissima sit, quando dissoluantur sponsalia absque eo quod sponsam fuerit sponso osculatus, ac interueniente osculo non videtur sponsa amittere iocalium medietatem, quæ per osculum acquisiuit. Solum enim præsumenda est remittere, quæ ratione prioris contractus acquisiuit, quia in ea parte est æqualis cum sponso, & id probat prædicta lex *si diuersa.* Secus verò de iis quæ alia via neque sponso communi acquisita sunt, nempe ratione amilli pudoris, idèòque plures ex relictis Doctoribus generaliter decidunt dissolutis sponsalibus ex mutuo consensu reddenda esse ex utraque parte accepta, sed non exprimunt quando osculum interuenit, quia tunc est diuersa ratio, ne teneatur sponsa medietatem acceptorum ob osculum acquisitam reddere.

18. Dico secundò, si sponsus, vel sponsa ab sponsalibus recedunt ob alterius culpam nempe ob fornicationem, vel ob absentiam in debitam vel ob matrimonij repulsam innocens accepta acquirit, & à se donata recuperat, ut constat ex *leg. cum veterum, Cod. de donationib. ante nup. & leg. 3. tit. 1. par. 4.* & tradit Castillo *leg. 52. Tauri num. 1.* Sanch. *disp. 21. num. 8.* Solum est dubium, si antea quam innocens ratam habeat prædictam dissolutionem, nocens causam dissolutionis emendet rediens ex itinere, vel denuo consentiens possit postmodum resiliens accepta acquirere, & à se donata recuperare? Negant Cynus, Iacob de Aretio, & Gomez Arias, ducti ex *leg. illud, 17. ff. de peric. & commodo rei vend. & leg. si mora 10. ff. soluto matrim. vbi cauetur moram purgari posse, quod maxime verum est, quando non est ius contrariæ parti questum, vti videtur contingere in presenti casu, cum innocens causam dissolutionis sponsalium ab alio prælitam non acceptauerit. Sed rectius oppositum docuerunt Angel. Ioann. Lupus, Castillo, Salicet, & Sanch. *num. præcedenti* relati, eo quod vno ex contrahentibus iniquè resiliente, alter libertatem ipso iure obtinet, & ius acquirit tum recipi accepta, tum recuperandi donata, ex dicta *leg. cum veterum, Cod. de donat. ante nup. & leg. 3. tit. 1. par. 4.* Neque ad huius iuris acquisitionem indiget innocens acceptationem expressam repulsæ ab alio factæ, sed solum quod prædictam repulsam expressè non remittat, quippe prædictum ius lege sic disponente conceditur innocenti. Quapropter lex *illud, & lex si mora,* concedentes moram purgationem locum habent, quando excurio non est à lege, ut docuerunt Bart. Alex. & Ang. in *leg. si insulam, ff. de Verb. obl.**

PUNCTUM XIV.

An fideiussores, & pignora ob securitatem sponsalium apponi possint?

- 1 Apponi possunt fideiussores.
- 2 De pignoribus triplicem referunt sententiam Sanch. & Gutier.
- 3 Quod si dicendum.

1. Certum est fideiussores pro securitate matrimonij contrahendi apponi posse, quia nullibi contrarium cautum est, ut aliis relatis docent Sanch. lib. 1. de matr. disp. 38. num. 1. Gutier. de matr. cap. 2. 2. Hi autem fideiussores solum obligari possunt ad solvendum interesse, & damnum, quod ex violatione sponsalium parti innocenti provenit, non tamen ad solvendam aliquam penam, quia non possunt obligari in amplius, quam contrahentes iuxta §. 1. in fin. de fideiussorib. & radunt Doctores relati.

2. Quoad pignora vero triplicem Sanch. & Gutier. supra referunt sententiam. Prima negat concedi posse, nisi pro interesse praestando, & eo soluto restituenda esse, eo quod lex fin. Cod. de sponsalib. omnem penam dempsit artus excludat. Secunda admittit pignora, id est arrhas, iuxta l. 1. Cod. si rector prauincia, verbo pignora, vel pro arrharum promissarum securitate, & loco illarum. Tertia, quam ipse Sanch. & Gutier. veritatem reputant, inquit, si praecedat stipulatio penae, & tradantur pignora nullam esse horum traditionem, quia reputantur tradita pro penae solvenda securitate, cuius obligatio ad penam cum nulla sit, iuxta cap. gemma de sponsalib. nulla esse debent quae pro illius securitate traduntur. Contra valent pignora, si arrharum stipulatio praecedat, nam cum haec stipulatio permittatur, permittuntur quae pro illius securitate convenienter apponuntur, & in casu dubio in hunc finem censenda sunt apponi, quia praesumptio quoad fieri possit sumi debet quae delictum excludat, & actui valorem concedat.

3. Ego vero dicendum existimo pignora in sponsalibus excludi tantum pro securitate penae solvenda, admitti tamen non solum pro securitate arrharum, sed etiam pro interesse, quod innocens amitteret, & pro damno quod pateretur ex fide sibi violata. Prior pars conclusionis constat ex probatione tenita sententia: nam corruente principali, scilicet obligatione ad penam corruere debet accessorium, nempe pignus in illius securitatem, ex reg. accessorium. 42. de Reg. iuris in 6. reg. cum principalis 138. ff. de Reg. iuris. Secunda pars ex opposita ratione constat, nam cum in contractu sponsalium obligari contrahentes possint non solum ad solvendas arrhas promissas, sed etiam ad solvendum interesse, & damnum si quod accidat ex sponsalium violatione, fideiussoresque in hunc finem apponi possunt, merito pignora admittenda sunt.

PUNCTUM XV.

De pacto sponsalibus adiecto permanendi in aliquo loco.

§. I.

Quam obligationem habeat vxor sequendi maritum, vel maritus vxorem?

- 1 Vxor obligata est sequi maritum.
- 2 Eximitur ab hac obligatione, si probabiliter teneat ibidem esse male tractandam.
- 3 Tamen si vir domicilium non mutet, sed alio se transferat, animo ibi aliquantulum permanendi, tenetur vxor eum sequi.
- 4 Quod verum est etiam si maritus ob penam delicti in exilium mittatur.
- 5 Secus est si maritus hinc inde vagari cupit.
- 6 Limitatur, ne procedat si tempore matrimonij solitus erat vagari.
- 7 Quando maritus tenetur vxorem sequi.

1. Pactum, quo vir astringitur habitare in aliquo loco difficultatem habet, an licitum sit ob obligationem naturalem, quam habet vxor sequendi ipsam quocunque ierit: ideo haec obligatio prius explicanda est, ut inde constet, qualiter ex pacto remitti possit.

Vxorem obligatam esse sub culpa laetali sequi maritum alio domicilium transferentem docuit S. August. ab omnibus receptus, cap. vnaqueque 13. q. 2. Cum enim coniuges ex matrimonij contractu teneantur ad mutuum obsequium, illudque praestare nequeant nisi simul habitent, efficitur obligatos esse simul habitare: eligere autem habitationem non mulieri, sed viro competit, utpote qui illius est caput, & pendens quem est gubernatio domestica. Quod ad id verum est, ut etiam

absque vlla speciali causa solum pro libito vellet domicilium mutare, teneatur vxor illum sequi, quia in hac mutatione vir liber est, & vxor est illi subiecta, ut tradit Gloss. cap. 1. de coniugio leproso. verbo, sequatur, & ibi Hostien. Ancharan. num. 6. Abbas in cap. de illis num. 4. de sponsalib. & aliis relatis Sanch. lib. 1. disp. 41. num. 3. Gutier. de matr. cap. 23. num. 5.

2. Ab hac tamen obligatione eximitur vxor, si probabiliter timeat ibidem esse male tractandam, vel ad peccatum pertrahendam, vel aliud graue damnum passuram, quia prius debet se, suaque iura integra, & indemnitas seruare, quam mariti, ut bene aliis relatis docuerunt Sanch. dicta disp. 41. num. 3. & 4. Gutier. cap. 23. num. 4. & 5.

3. Quod si vir non domicilium mutet, sed alio se transferat animo ibi aliquo tempore commorandi, & postmodum ad domicilium revertendi, si id fiat ex causa honesta (ut praesumi debet) obligata est vxor illum sequi, ut tradunt in dicto cap. de illis de sponsal. Henric. Alexand. de Neuo. Abbas, & alij plures, quos sequitur Sanch. dicta disp. 41. num. 10. Gutier. dicto cap. 23. n. 3. Quippe semper vxor in obsequio mariti, cui per matrimonium se subdidit, esse debet.

4. Solum est difficultas, an si maritus ob penam delicti commissi mittatur in exilium, debeat vxor illum comitari? Et licet plures, graueque Doctores relati a Sanch. lib. 1. disp. 11. num. 11. & a Gutier. dicto cap. 23. num. 11. negent hanc obligationem, ne vxor innocens patiatur incommodum culpa viri, & ob eius delictum puniatur, at verius est, & probabilius obligatam esse, ut pluribus relatis sustinent Sanch. & Gutier. supra; eo quod vxor teneatur viri infortunium sequi, leg. cum dotem. §. in autem. ff. solut. matr. Neque inde fit panis vxorem ob delictum viri, sed virum puniunt obligatam esse sequi ob debitam subiectionem, quam in illum habet, & ob debitum obsequium, quod ei praestare tenetur.

Hinc inferunt pluribus relatis Sanch. lib. 1. disp. 41. num. 3. & Gutier. dicto cap. 23. num. 12. vxorem obligatam esse maritum bannitum inopem alere ex bonis suis dotalibus, vel paraphernalibus, quia haec bona ad sustinendam matrimonij onera conferuntur, cuius obligatio ob bannum non cessat.

5. Verum si maritus neque domicilium, neque habitationem diuturnam alicubi statuit, sed hinc inde vagari cupit, nequaquam tenetur vxor illum comitari; quia durissimum est hanc obligationem tamen imponere, & longe ab eorum conditione alienam, ut aliis relatis docuerunt Cobarrub. 4. decret. 2. p. cap. 7. in princ. num. 1. Sanch. d. disp. 41. n. 6. Gutier. dicto cap. 23. n. 6. Adduntque ob eandem rationem non obligari vxorem comitari virum longam peregrinationem instituentem, secus hincinaem.

6. Hoc autem limitant praedicti Doctores, ne procedat quando tempore contracti matrimonij solitus erat vir vagari, & vxor huius consuetudinis conscia fuit, quia eo casu obligata est eum comitari, eo quod contrahens matrimonium, neque excipiens vagationem notam cum posset, tacite se illi subiectionem debet tamen vagatio ex honesta causa sumi, non temere, & absque villo defectu, alias cum sequi deobligatur, ut bene relati Doctores docent.

7. Maritus vero vxorem sequi tenetur, illamque comitari, quando vxor necessitate legis, salutis, alteriusve causae grauis compellitur alicubi habere domicilium, quia cum sibi inuicem obsequi debeant, in similibus habitare, tenetur maritus in locum vxoris se conferre; siquidem ipsa nequit ab eo recedere. Atque ita tradit Glossa in c. 1. verbo, sequitur, de coniugio lepro. & ibi Hostien. Innocent. Anton. Ancharan. & alij quos sequitur Sanch. d. disp. 41. n. 4. Gutier. de matr. c. 23. n. 13.

§. II.

An valeat pactum sponsalibus adiectum, quod vir teneatur in certo loco commorari?

- 1 Si pactum sit non de habitatione in perpetuum, sed pro determinato tempore licitum est.
- 2 De habitatione perpetua plures inualidum esse censent.
- 3 Verius est oppositum.
- 4 Inferitur ex praedictis obligari posse maritum ad non mutandum domicilium sub aliqua poena, eamque solvere debere non terveniente sententia iudicis.
- 5 Si maritus discedat iniuste a loco promisso, potest ab vxora vindicari.
- 6 Deobligata est vxor illum comitari.
- 7 Affirmant plures satisfacere maritum sua obligationi solvenda vxori interesse.
- 8 Displicet eorum sententia.
- 9 Precedit praedicta doctrina dummodo noua causa non emergat inuadendi domicilium.
- 10 Soluuntur fundamenta num. 2. adducta.
- 11 Valeat conditio maioratibus apposta, ut illius sine cesset teneatur certo loco habitare.
- 12 Valeat pactum, ne vir in aliquam civitatem ingrederetur.

1. Si pactum fiat non de habitatione in perpetuum, sed pro determinato tempore; ferè omnes Doctores conveniunt licitè apponi tam contractui sponfalium, quam matrimonij, obligareque virum sub gravi culpa ad illius observationem. *Argum. c. ex rescripto de iur. iur. ubi Bald. n. 1. Innocent. & Hostiens. n. 1. docent posse debitorem se creditori obligare ad permanendum in aliquo loco, neque ab illo absque licentia creditoris recedendum, & leg. 3. tit. 13. part. 5. de iudic. posse quemlibet se in obsidem dare. Ergo obligatio permanendi in aliquo loco pro determinato tempore ob honestam causam ex propria voluntate assumptam libertati naturali contraria non est. Potest ergo in contractu sponfalium, & matrimonij apponi, cum nullibi reprobetur.*

2. At si pactum sit de habitatione perpetua; plures, gratèque Doctores sentiunt inualidum esse, & penam inpositam illud non seruanti non deberi. Sic Dicus. Barr. Bald. & Albertus. in leg. Titio centum §. eodem. §. de condit. & dem. in fra. Covarrua. 4. decret. 2. p. cap. 7. in ius. num. 5. Anton. Gomez. 2. cap. 10. num. 24. Salzed. addit. ad reg. 800. Bernard. Diaz. Azuero lib. 3. recap. tit. 6. leg. 1. n. 2. Ludouic. Lopez 2. p. in jura. cap. 14. in fine. Cuiac. lib. 14. obs. serv. cap. 27. Capicium dec. 137. & alij.

Mouetur primò, & præcipuè, ex dicta leg. Titio centum, ubi inquit Iureconsultus: Titio centum relicta sunt, ita ut de monumento meo non recedat; vel in illa ciuitate domicilium habeat, potest dici non esse locum conditioni per quam libertatis infringitur. Sed in defuncti libertatis alio iure viuimus. Ergo similiter in sponfalibus non erit huic conditioni locus. Et confirmo ex ratione Textus, qui censet libertatis infringi ex obligatione apposita commorandi in aliquo loco: cum enim proprium sit hominis liberi habere potestatem eundi, quò voluerit leg. penult. Cod. de operis libertat. & hæc potestas prædicto pacto restringatur, efficitur libertatem infringi, vel potius adimi, contra legem. Nec si voluntas interrogatam, Cod. de liberali causa. Secundo mouetur ex leg. 3. §. ne tamen ff. de usufructu, & leg. antiquius Cod. eodem, ubi reprobatur operatum locatio perpetua, nec sit inuitis libertas. Tertiò pactum, quo fe quis vinculis, & carceri obligatur, non tenet. Sed prædictum pactum de commorando in aliqua ciuitate est quidam carcer. Ergo, &c.

3. Sed prædictum pactum tam in matrimonio, quam in quolibet alio contractu validum esse firmant ut verius, & probabilius Additionator ad Bartol. in dicta leg. Titio. Hostiens. in sum. de coniugio seruor. num. 5. Ioann. Andr. Præpositus. Ancharan. Bartius in cap. 1. qui maritum. accus. poss. Zabarella cap. 2. eodem tit. Syluest. verbo, vxor. quæst. 8. Gregor. Lopez. leg. 1. tit. 5. part. 4. Rebuff. de prouileg. Scholast. 77. in fine. Nauar. cap. 14. num. 20. Basil. Ponce, lib. 12. de sponfalibus. cap. eodem. num. 3. & 8. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez. lib. 1. disp. 40. num. 2. & leg. Gutierrez. cap. 23. de mar. num. 15. & deciditur in lege regia 89. tit. 18. part. 3. ibi [otro si primero par si epor sus hijos de morar en tal heredamiento para siempre jamas.]

Fundamentum est, Primò, quia prædictum pactum nec iuri naturali est aduersum, nec positio reprobatur, ergo seruandum est iuxta Textum in leg. 1. ff. de Pactis. Quod verò iuri naturali aduersum non sit, est manifestum; siquidem ex hoc pacto non admititur libertas, etsi aliquantulum restringatur: quæ restrictio propria voluntate admissa licita est: iure autem positio reprobatur non est, ut constat ex oppositorum solutione, quinimo approbatur in leg. cum scimus Cod. de agr. c. & consuetis, ubi deciditur posse quemuis se efficere colonum accipitiam obligatum fundi cultura perpetuo insistere, neque inde absque licentia domini recedere iuxta legem Originarius, leg. seruor. Cod. de Agricolis, & consuetis. leg. 89. tit. 18. part. 4. Itemque colligitur ex leg. cum decurionatus, Cod. de Decurionib. lib. 10. ubi quis spontè se curialem constituere potest, cum tamen sic constitutus recedere à curia non possit leg. si quis decurio. leg. curialis. leg. quidam, Cod. de decurionibus, & leg. unica, Cod. si curialis relicta ciuit. leg. 1. ff. de Decurionibus.

Secundo specialiter probatur. In contractu sponfalium, & matrimonij validum esse, & seruandum prædictum pactum, quia vniquisque potest rem propriam tradere sub ea conditione, quæ sibi placeat. cap. verum de conditionibus. ap. post. leg. in traditionibus ff. de Pactis, modò tamen conditio illa nec iure naturali, nec positio reprobata sit. At prædicta conditio scilicet, ne vir è tali ciuitate domicilium mutet, neque ex iure naturali, neque positio reprobata, ergo poterit vxor cum se illi tradit hanc ab eo exigere conditionem. Minorem probo, quia esto vxor viro subdita sit, illumque teneatur sequi sibi domicilium constituere voluerit, attamen ipse vir obligari vxori poterit, quòd extra talem locum domicilium non constituet, nulla enim in hac obligatione est turpitudine. Nam esto eius libertatem diminuat, ea diminutio ob tradi tam sibi vxorem, & bonum quod inde accipit honestatur, sicuti honestatur obligatio, quam Moniales præstant in certo Monasterio commorandi. Matrimonij autem hæc conditio aduersa non est, quinimo fauorabilis:

Ferd. de Chironum. Mor. Part. V.

siquidem vnius domicilij electio, & retentio indiuidua, & inseparabilem coniugij vitam fouet, & vxor gratior viro existit, & ad illius obsequium promptior.

4. Hinc fit, si sub aliqua pena obligetur maritus ad non mutandum domicilium teneri, interueniente sententia, illam soluere, quia sola pena apposita pro securitate sponfalium reprobatur in capite gemma De sponfalibus non verò quæ in matrimonij fauorem, & mutam coniugum habitationem constituitur, sicuti est præsens, vt bene notarunt Abbas in cap. 1. qui mar. accus. poss. num. 5. Anton. num. 9. Alexand. de Neuo num. 6. Basil. Ponce, cap. 20. num. 8. Sanchez. lib. 1. disp. 40. num. 5. Gutierrez. cap. 23. num. 16.

5. Secundo fit, maritum discedentem iniuste à loco promisso posse ab vxore vindicari, vt in loco promisso demoretur, quia vxori iniuriam inferit, illam deserens, vt optime probat Antonius Capucius de eis. Neapolit. 135. & tradit Lara de annuer. & capellan. lib. 2. cap. 8. num. 70. Gutierrez. dicto cap. 23. de mar. num. 16. Auendan. resp. 8. num. 11.

6. Tertiò fit, deobligatam esse vxorem virum sic discedentem comitari, quia hoc pactum præcipue factum est, ne obligetur vxor patriam propriam relinquere, à suisque parentibus, & consanguineis separari, quod est nimis durum, & acerbum. leg. liberorum ff. de Verbor. significat. vti aduertit Calderin. c. 1. de coniugio leprosor. tradunt quamplures Doctores, quos refert, & sequitur Sanchez. lib. 1. disp. 40. num. 6. Gutierrez. de cap. 23. num. 18.

7. An autem maritus suæ obligationi satisfaciat soluendo vxori interesse, tamen in eo loco promisso non habitet? Affirmat ex communi sententia Covarrua. 4. decret. 2. part. cap. 7. num. 5. Gregor. Lopez leg. 89. tit. 18. part. 3. & leg. 2. tit. 5. part. 4. Anton. Gomez 2. vna. cap. 10. num. 24. Azuero lib. 5. recopil. tit. 6. lege 1. numero 22. & lege 9. tit. 1. libro 4. numero 34. Gutierrez. cap. 23. numero 16. Mouetur ex eo, quòd promittens factum si soluat quod interest, ab obligatione liberatur. leg. in stipulationibus, lege stipulationis, §. Celsus ff. de Verborum obligat.

8. Sed salua pace prædictorum Doctorum nullatenus censco hoc esse admittendum; primò: quia optimè potest quis ad factum præcisè obligari, vt multis comprobatur Gutierrez. de iuram. confirmat. 1. part. capite 39. num. 5. & Gregor. Lopez leg. 35. tit. 11. part. 5. & leg. 3. tit. 14. eodem part. hæc enim obligatio est iuri naturali conformis, vt ex dictis constat, est etiam iure ciuili permilla. leg. 1. leg. iuris gentium 7. ff. de Pactis, & iure Canonico approbata. cap. qualiter de Pactis. Et tradit Abbas in cap. per suas de Arburis, sæpe enim pacificenti interest factum, quo casu inquit Bald. in lege cum precibus Cod. de verum permittat. numero 1. satisfieri non potest solutione pecunie, quia nulla pecunia solui interesse facti potest. At vxori pacificenti, ne maritus ex tali loco discedat satisfieri non potest pecunia huic obligationi, quia omnibus diuitis habitationem mariti eo in loco præfert, atque ita obligatum esse maritum habitare in loco promisso, nec satisfacere soluendo interesse docuit expressè Basil. Ponce lib. 12. de sponfalibus. cap. 20. n. 7.

9. Prædicta doctrina procedit dummodò noua causa non emergat mutandi domicilium, vt quia ille locus est nimis viri saluti contrarius, vel in eo capitales contraxit inimicitias, vel ob aliam grauem causam: nam eo casu non tenetur promissis, etiam iuramento firmatis stare, sed absque vlla obligatione soluendi penam, vel interesse poterit ab illo loco recedere, vt plures referens docuit Tiraqueil. lege commut. Glossa 1. parte 1. numero 39. Sanchez. disp. 40. num. 3. Gutierrez. cap. 28. num. 17. Basil. Ponce num. 8. Vxor verò obligata erit virum comitari illis euentibus, in quibus esset obligata, si pactum non intercessisset; quia prædictum pactum cum cesset, diminuere obligationem non potest, sicuti rectè notauit innumeris relatis Sanchez. dicta. disp. 40. num. 6. sine. Gutierrez. capite. 23. num. 19.

10. Superest respondere fundamentis num. 2. adductis Ad primum ex leg. Titio centum, responder Barr. ibi num. 4. Acosta lib. 2. select. interp. cap. 19. num. 5. Lara de capellan. lib. 2. cap. 8. num. 67. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez disp. 40. num. 2. Gutierrez. cap. 23. num. 15. in medio. Basil. Ponce libro 12. capite 20. numero 4. prædictam conditionem vanè, & inuuliter appositam omnino esse à legato rescindendam. Secus verò quando iuste, & vtiliter, & in alicuius fauorem statuitur, vt in præsentibus contingit, cedit enim hæc conditio in maximum vxoris fauorem, ne patriâ deserat, & consanguineis relictis, cogatur inter extraneos vitam ducere. Secundo respondeo prædictam conditionem habitandi in aliquo loco approbandam esse, cum exigitur ab eo qui in eam personam, à qua eam exigit, ius aliquod obtinet, vel obtinebit, sicuti indicauit lex regia 4. tit. 5. part. 4. ibi: [Besto es porque à derecho en el.] At vxor ius habet in maritum, poterit ergo ab eo eam exigere conditionem. Neque obstat quòd inde aliquantulum ius libertatis diminuat, quia id ex iusta causa optimè fieri potest. Obseruant autem, & bene Acosta dicto capite 19. numero 5. Sanchez. numero 8. Gutierrez. num. 21. diuersum esse, si testator leget centum Titio sub conditione, quòd in tali oppido habitet, vel leget dū in tali oppido fuerit.

D Nam

Nam in priori legato relictur conditio, & subsistit legatum, si in nullius fauorem ea conditio cedat, utpotè que relictus speciem continet: at in secundo casu retinetur conditio, tametsi in nullius utilitatem cedat, quia non grauat legatarius ob legatum ad onus sustinendum, sed spe obtinendi legati allicitur ad portandum onus. Ad secundum, & tertium fundamentum dico prædicta pacta esse longè diuersa, quippe libertatem adiungunt. Secus est pactum habitandi in determinato loco, quod esto libertatem diminuat, non tamen illam adimit.

11. Ex his inferit Pelæz de Mieres de maiorat. 1. part. quæst. 57. per totam. Et Azucedo loquens de meliorat. one tertij & quinti lib. 5. recop. tit. 6. leg. 1. num. 22. Sauch. lib. 1. disp. 40. num. 7. Gutierr. cap. 23. num. 20. validam esse conditionem appositam in maioratibus, ut illius successor teneatur in loco certo habitare, alioqui maioratum amittit, quia est conditio in fauorem instituentis apposta, quippe cedit in illius memoriam, & honorem, quæ facillè aboleretur successore aliò migrante. Quod intelligendum est (inquunt prædicti Doctores) cum non adest iusta causa recedendi, sicut dictum est de viro, & vxore. Subiungunt tamen Pelæz, & Sauch. iustam esse in præsentis casu causam, si mulier maioratus successore nubat alienigenæ, & iusta viri domicilium mutet, quia ea mutatio non est spontanea, sed ex necessitate ob viri mandatum, cui parere tenetur, ac proinde non est illi culpa tribuenda, neque maioratum priuanda. Sed merito prædicti Doctores censent hanc causam non carere scrupulo, siquidem mulier alienigenæ nubens, tacitè vult domicilium proprium deserere, & conditionem maioratus appositam non exequi, poterit ergo eo priuari.

12. Ad extremum dubitabis, An è contrà valeat pactum, ne vir in aliquam ciuitatem ingrediatur? Ratio dubitandi est, quia hoc pactum videretur Reipublicæ obesse, cui expedit libertatis hominibus abundare. leg. fin. Cod. de iudicia vilitate sol. tendis: est etiam quadam pœna, ad quam nemo nisi per sententiam obligari potest. Atque ita docuerunt Ancharran. cons. 75. num. 3. Alciat. lib. 5. cons. 34. num. 3. Sed omnino reuocandum est, licitum, & validum esse prædictum pactum causa iusta intercedente, vt docuit Gama decis. 6. Basil. Ponce lib. 12. de matr. cap. 20. num. 9. Ratio est manifesta; quia abstinere ab ingressu ciuitatis, ex quo discordia excitari possunt, & Reipublicæ pax turbari, aliâque graui incommoda oriri honestum, & Reipublicæ conueniens, ergo potes te obligare. Quid enim obstat? Non quod Reipublicæ expedit libertatis hominibus abundare? quia nunquam Reipublicæ expedit abundare hominibus liberis, qui pacem ipsius Reipublicæ turbare possunt. Neque etiam quòd hæc priuatio sit quadam pœna, quia non est propriè pœna cum non sit contra voluntatem iniecta, sed sponte assumpta.

PUNCTVM XVI.

Sponsalia conditionata qualem obligationem inducant?

1. *Varia sunt conditiones, quæ contractui sponsalium, & matrimonij apponi possunt.*
2. *Conditio necessariò futura non impedit valorem sponsalium.*
3. *Impossibiles, & turpes censentur plures ab sponsalibus, sicut à matrimonio reuocari.*
4. *Verius est impossibiles vitare contractum, turpes suspendere.*
5. *Conditiones contingentes, possibiles & honestæ sponsalibus adici possunt.*
6. *Conditio, si Pontifex dispensauerit, reputatur impossibilis ex plurium sententia.*
7. *Verius est reputandam esse possibilem, & honestam.*
8. *Explicatur conclusio, & insinuat fundamentis oppositis.*
9. *Affirmant aliqui quemlibet ex his contrahentibus ante, & post impetratam dispensationem resiliere posse.*
10. *Oppositum est tenendum.*
11. *Examinatur, an conditio adueniens & constituantur sponsalia.*
12. *Qualiter promittens consanguineæ matrimonium supra dicta conditio teneatur dispensationem procurare?*

1. **V**aria sunt conditiones, quæ contractui sponsalium, sicut & matrimonio adici possunt, aliæ sunt necessariae, aliæ contingentes, aliæ possibiles, aliæ impossibiles, aliæ honestæ, aliæ turpes.

2. Si sponsalibus adiciatur conditio necessariò futura. V.g. si sol oriatur cras, æque valida sunt, ac si nulla conditio adhibita esset: quia ratione necessitatis reputatur quoad obligationem executioni mandata. §. cond. in ff. de verb. obl. ibi: Quæ enim per rerum naturam sunt certa, non morantur obligationem. At non tenentur ea sponsalia exequi quouisque conditio adueniat, quia esto illa conditio non suspendat sponsa-

lium obligationem, suspendit tamen eorum executionem.

3. Impossibiles verò conditiones, & turpes quæ à matrimonio excluduntur, & habentur pro non adiectis ob illius fauorem, cap. fin. de conditionibus apposis, plures Doctores, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 5. disp. 17. n. 2. censent etiam reuocari ab sponsalibus eo quòd sponsalia sint dispositio, & ita ad matrimonium, ac proinde dispositum in matrimonio, in sponsalibus censeri debet dispositum, vt dicitur in leg. oratio. ff. de sponsalibus.

4. Sed spectato iuris rigore vetius censo conditiones impossibiles vitare sponsalium contractum, turpes verò suspendere, quouisque conditio ponatur: sic docuit Rebell. lib. 2. de matr. quæst. 10. sect. 5. Basil. Ponce, lib. 2. de sponsal. cap. 7. n. 2. & probabilem reputat Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 17. art. 5. ad finem, referentè doctissimos Salmaticenses reuocari. Ratio ea est: iure naturæ conditio impossibilis cuiuslibet contractui adiecta illum vitat, turpis eius obligationem suspendit: at hoc ius naturæ in sponsalibus correctum non est, sed in matrimonio. Ex eo autem quod in matrimonio corrigatur, non inferitur corrigi in sponsalibus, aliàs quæ dispunguntur de matrimonio clandestino de illius dissolutione, censentur de sponsalibus disposita: quod constat esse falsum. Neque his obstat lex oratio, quæ solum probat dispositum in matrimonio in sponsalibus dispositum esse, quando est eadem ratio, sicuti est in personis inhabilibus, & impeditis ad contrahendum, quæ sicut non possunt matrimonium validè contrahere, neque etiam possunt sponsalia.

5. Conditiones verò contingentes possibiles, & honestæ optimè possunt sponsalibus adici, vt tradunt omnes. Et licet ille contractus, quouisque conditio eueniat, non constituit sponsalia, quia non inducit obligationem matrimonij contrahendi, inducit tamen obligationem absolutam expectandam conditionis euentum, ob quam causam si interim alia sponsalia absoluta contrahas, nullus est contractus; quia prior obligatio obstat, quam elidere non potes: sicuti docuit Sanch. lib. 1. disp. 8. Regid. disp. 29. dub. 1. n. 2. Basil. Ponce lib. 2. cap. 13. & lib. 1. cap. 7. n. 1. Superiunt tamen aliquot difficultates.

6. Prima, quando aliqui impediti contrahunt sub hac conditione, si Pontifex dispensauerit, an hæc conditio reputetur contingens, & honesta, vel potius impossibilis? Plures, grauiusque Doctores, quos plena manu refert Sanch. lib. 2. de matr. disp. 5. num. 6. docuerunt prædictam conditionem reputandam esse impossibilem. Mouentur, quia ea que pendet à voluntate Principis censentur quam impossibilia ex leg. 1. leg. stipulatio, leg. continuis, ff. de verbor. obligat. & leg. idem Iulianus ff. de legat. 1. Neque obest quòd aliquando ius mutari possit, quia non secundum tempus futurum, sed secundum præsens stipulatio mensuranda est, vt habetur in leg. inter stipulantes, §. sacram. de verbor. obligat. ob quam causam stipulatio de re sacra, publica, vel homine libero nulla est, tamen res sacra fieri possit profana, publica priuata, & homo liber seruus. Alij, de quorum numero est Henric. lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 4. est non reputant hanc conditionem impossibilem, reputant eam minus honestam, seu turpem, eo quòd ea posita ius commune denegat: at honestus est ius commune seruare, quam illius dispensationem procurare. Ergo hæc conditio tanquam turpis reputanda est, & sicut posita conditio turpi nulla est obligatio expectandam conditionis euentum, sed staret ab sponsalibus sic contractus resiliere potes, sic poteris ab his sponsalibus: tamenque lex si stipulatio, verum item quòd leges ff. de verbor. obl. vbi deciditur, stipulationem factam de eo quod leges prohibent nullam esse, tamen si causa impedimenti non sit perpetua, vt si promittas ducere foretem adoptiuam tempore quo adoptiua est, quia vt Textus inquit ab initio, ea stipulatio est contra bonos mores.

7. Ceterum est prædicta sententia probabilis est, longè verior censo, quæ asserit prædictam conditionem inter possibiles, & honestas connumerandam esse. si in ea Pontifex solius sit dispensare est cum difficultate, & contrahentes causam habeant legitimam dispensationis, sic ex communi sententia tradit Sanch. dicto lib. 5. disp. 5. n. 2. & num. 12. & Rebell. lib. 2. de matr. quæst. 10. sect. 6. Coninch. disp. 29. dub. conclus. §. num. 18. Basil. Ponce lib. 3. de matrim. cap. 15. num. 2. & lib. 12. cap. 7. & alij. Ducor quia illud reputandum est possibile, & honestum quod sæpè honestè fieri solet at posita causa legitima dispensationis sæpè solet Pontifex in matrimonio impedimenti dispensare, quinimo aliquando tenetur, ergo conditio de hac dispensatione neque impossibilis, neque turpis est iudicanda: facit lex apud Iulianum 40. ff. de legat. 1. ibi: Quoniam commercium eorum nisi iusto Principis non est, cum distrabi non soleant. Ergo stante iusto Principis de illis potest esse commercium. Item in leg. quidam relegatum ff. de rebus dub. deciditur valere legatum rellatoris sub ea conditione, si aliquis ex ius heredibus, vel amicis ei impetraverit restitutionem, & antequam ei gratias egerit deservit. Item valida est institutio filij sub ea conditione,

si Principi legitimum, ut ex communi sententia docent Co-
uaruu. 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 5. num. 12. Molin. lib. 2. de primo-
gen. cap. 7. num. 40. Matienzo lib. 5. recopilat. 8. leg. 6. gloss. 8.
numero 19. ex lege Gallus. §. institutus ff. de liberis & posthum.
Item votum factum ab Episcopo ingrediendi religionem,
si Pontifex dispensauerit valdum est, ut diximus ex communi
sententia tract. de voto. Item litigantes super beneficio licite
participatur de pensione concedenda, si Pontifex permiserit.

8. Notarum dixit Pontifex solitus sit dispensare, ad sit-
que legitima causa dispensationis, nam si Pontifex non solet
dispensationem concedere, merito impossibilis reputari debet
conditio, si vero causa dispensandi non adit, turpis repu-
tanda est. Quo sensu intelligenda sunt lex 1. lex stipulatio
& lex continentur in contrarium adductae; Ad legem inter
stipulantes dico stipulationem rei factae, publicae, ho-
minilive liberi relatae in tempus, quo res facta fiat profana,
& publica priuata, & homo liber seruus, esse nullam, quia est
conditio iniuriis, & tristis derogans dignitate, & statum
hominis liberi, rei factae, & publicae, similis autem conditio
potius timenda, quam expectanda est, lege cum tale in ini-
ria ff. de conditio. & demonstrat. Ad rationem, qua mouet
Henric. concedo praedictam conditionem per se, & seclu-
so pacto esse minus honestam, nego tamen esse inhonestam;
quod tempus. Postea autem mutua contrahentium obligatio
honestissima est. Neque obest lex si stipuler, quae intelligi de-
bet de promissione absoluta, non conditionata; in qua non
ex primatur ea conditio, si Principes voluerit dispensare, nam
eo casu regulanda est stipulatio secundum tempus praesens,
& cum eo tempore sint inhabiles ad contrahendum, pro-
missio nulla est. Neque refert dicere subintelligi praedictam
conditionem, quia cum sit extrinseca contractui, & aliena
a iure, nequit subintelligi, sed oportet exprimi ex
lege conditiones extrinsecas, ff. de condition. & demonstrat.
Alias absolute contrahentes in gradu prohibito non incur-
rent excommunicationem latam in Clementina unica
de sanguinis, sicut non incurrit, cum exprimum condi-
tionem, si Pontifex dispensare voluerit. Atque ita tradunt
Gloss. capite 1. §. ille verò de sponsalibus in 6. Coaruu. 4. de-
cret. 2. parte capite 3. initio numero 7. Gutier. libro 1. canon.
quasi. capite 22. numero 17. Sanchez libro 5. de matrimo-
n. disp. 5. q. 3. n. 26. Roa apud Seraphium decisi. 1156. Basil.
Ponce lib. 3. de matr. cap. 1 §. n. 7. & libro 12. cap. 7. n. 1. Riccius
prae decisi. 48. aduersus Gutier. canon. q. lib. 1. cap. 22. n. 24.
& de matr. cap. 78. num. 4.

9. Secunda difficultas. An quilibet ex his contrahenti-
bus ante & post impetratam dispensationem resiliere possit
altero invito? Affirmat Gutier. lib. 1. can. quasi. capite 22. nu-
mero 17. & sequentibus, & de matrim. cap. 78. num. 1. & 2. Ma-
nuel. Rota. 1. sum. cap. 2. 4. num. 9. Mouentur ex eo quod
praedictus consensus est longe debilius, quam consensus im-
puberum, qui reuocari potest pubertate adpeta. Ergo etiam
si libitum impedimento per dispensationem reuocari poterit
praedictus consensus inhabilitum. Ergo a fortiori poterit reuo-
cari si ante impedimento, cum nullibi cautum sit contrarium,
sicut est in impuberibus, qui durante impubertate impediuntur
a reuocatione, ne passim contrahant, & reuocent.

10. Sed oppositum omnino tenendum est, nemini ex
his contrahentibus licitum esse resiliere, neque ante, nec post
impetratam dispensationem: sic tradit Sanch. lib. 5. de matr.
disp. 5. num. 13. Rota apud Seraphim. decisi. 724. num. 17. & de-
cisi. 8. num. 10. & decisi. 1157. num. 4. Basil. Ponce lib. 3. de ma-
trim. capite 13. numero 2. Ratio est manifesta; contrahen-
tes sub conditione sibi iniuncte obligantur ad rem promissam
non absolute, sed dependente a conditione: at si pro libito
volueritque resiliere postea ab obligatione, sibi iniuncte obli-
gati non essent. Neque obstat quod impuberes obligentur, &
postea pubertate resiliere possint, quia id non iure naturae, sed
in iure artatis a iure positio concessum est, quod durante im-
pubertate non permittitur.

11. Tertia difficultas. An conditio adueniente, sub qua
contrahentes obligantur sint vera sponsalia abque nouo co-
sensu? Certum est ante impletam conditionem sponsalia non
esse, quia non est obligatio absoluta, & directa matrimonij,
quod necessarium ad sponsalium valorem, ex quibus oritur
impedimentum publicae honestatis requiritur, ut deciditur
in cap. 1. de sponsalibus in 6. Post conditionem impletam affirmat
Henric. lib. 12. de matr. capite 13. in fine. Angles florib. 1. parte
quasi. 2. de consensu conuentionato, art. unico, sub. 3. & quasi. 12.
de impedimento disparis cultus, sub. 2. nouum consensum ne-
cessarium esse, ut praedictus contractus sponsalium obligatio-
nem constituat, eo quod consensus antecessus, citus ab
impediente inhabilis est, ergo tractu temporis conualescere
non potest. Sed oppositum omnino tenendum est cum Sanch.
lib. 5. de matr. disp. 5. num. 24. Basilio Ponce lib. 3. cap. 14. n. 7. Coninch.
disp. 2. §. dub. 1. num. 1. Ratio est, quia obligatio conditiona-
lis postea conditione transiit in absolutam, & licet illa obliga-
tio fiat a personis inhabilibus, & impeditis, sed non qua-
rentis inhabiles, & impediti sunt, quia non sit pro tem-
pore, de Castro. Sum. Mor. part. V.

port, quo sunt inhabiles, sed pro tempore quo habiles sunt
futuri, quippe consensus est fieri tempore habili, quod in
tempus habile refertur, sicut et contra censetur fieri tempore
inhabili, quod refertur in tempus inhabile.

12. Quarta difficultas. An promittens confanguineae
matrimonium sub praedicta conditione, si Pontifex dispensa-
uerit, teneatur dispensationem procurare? Affirmat Tabiena
verbo sponsalia quasi. 8. num. 9. Armillanum. 1. Petr. de Le-
desim. de matr. quasi. 4. art. 5. sub. 2. quos refert, & sequitur
Sanch. lib. 5. de matr. disp. 5. quasi. 6. num. 36. Ducuntur, quia
matrimonium illud promissum perfici non potest abique dis-
pensatione. Ergo promittens matrimonium, tacite promittit
quae ad illius confectionem necessaria sunt.

Sed verius est nullam esse obligationem procurandi dis-
pensationem, tamen sub praedicta promissione matrimonij
virginem violasset, sicuti docuit Nauar. lib. 4. consil. vii. de spon-
sal. consil. 2. §. in prima edit. (licet in 2. edit. vii. de consanguinitate
consil. 5. limitauerit sententiam, casu quo virgo violata sit.)
Coninch. disp. 2. §. dub. 2. num. 35. Mouetur, quia positio quod
dispensationem procurare non promittis, non potes ad illam
procurandam obligari, nisi quatenus te obligasti ad contrahen-
dum matrimonium: at ad contrahendum matrimonium non
te obligasti absolute, sed posita dispensatione. Quam tamen
non promissisti, ergo illam procurare non es obligatus. Sicuti
cum promittis matrimonium sub conditione, si pater conuen-
tatur, non obinde teneris consensum patris procurare, procuret
autem ille cuius interest. Si tamen cum promissisti puella ma-
trimonium, dixeris facile te posse dispensationem impetrare,
& sub ea spe puella dehorationi consensit, teneris sine dubio
dispensationem procurare, quia eo casu tacite, vel potius ex-
presse eam procuracionem promissisti, ut bene notauit Con-
inch. dicto dub. 2. num. 35. Non tamen videris obligatus eius
sumptibus eam impetrare dispensationem, nisi ad id te obli-
gaueris expresse, quia negotium commune est, & consequen-
ter sumptus communes esse debent, ut dixit Sanch. dicto lib. 5.
disp. 5. num. 37. nec dissentit Coninch. loc. cit.

PUNCTVM XVII.

Qualiter sponsalia mutuo consensu dissolui
possint?

- 1 Sponsalia multipliciter dissolui possunt.
- 2 Dissoluantur ex mutuo consensu.
- 3 Satisfit, qui subdum obiectiōibus.
- 4 Supradicta doctrina intelligitur, etiam si iuramento sponsalia confirmata sint.
- 5 Impuberes sponsalia contrahentes resiliere non possunt, quous-
que pubertatem attingant.
- 6 Si pubes cum impubere contraxerit, puberi non permittitur re-
siliere.
- 7 Si parentes pro filio impuberibus sponsalia contrahant, filio
non est datum resiliere, quousque puberes sint.
- 8 Negant plures resiliere posse impuberes, si sponsalia iurau-
erunt.
- 9 Verius est oppositum.

1. Hucusque egimus de sponsalium natura, nunc de il-
lorum dissolutione agendum est. Sponsalia namque
cum non sint sacramentum, sed via ad sacramentum mat-
rimonij suscipiendum, possunt sicut & alij contractus variis mo-
dis dissolui.

2. Primum, & praecipue dissoluantur ex mutuo contrahen-
tium consensu, ex Textu in cap. 2. de sponsalibus, ubi Inno-
cent. inquit, Videtur quod inlar eorum qui societatem inter-
posita fide contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc
possit in patientia tolerari. Res enim per quascunque causas
nascitur per eas dissolui potest, si solubilis est, ut est regula
iuris, & cap. omnis res. 27. quasi. 2. & obligationes quae con-
sensu contrahuntur, contraria voluntate dissoluantur. §. ult.
instit. quib. mod. oblig. tollunt. Debet autem huiusmodi remissio
sponte fieri non coacte, alias nulla erit. Item debet esse alteri
nota, & ab eo acceptata. Non enim dissentiens liber ab obli-
gatione esse potest, quousque eius dissentis alteri gratus sit, ut
bene notauit Basil. Ponce lib. 12. de spons. cap. 9. n. 1. ex omnium
sententia.

3. Neque his obest, quod in praedicto cap. 2. de sponsalibus
dicatur eos qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt
admonendos esse, ut praestitam fidem seruent. Si autem se ad-
uicem admittente noluerint, ne forte inde deterius contingat
esse, in patientia tolerandum. Si igitur haec dissolutio patienter
toleranda est, iure ipso nequit fieri, alias monendi non es-
sent, ut fidem praestitam seruent, si nullam illius seruandae
obligationem habent, sicuti ponderauit Ioann. Andr. cap. de il-
lis num. 1. in fine de sponsalibus. Lancello. instit. iuris Canonici. lib. 1.
tit. de sponsalibus. verbo, tolerari. Non inquam obest, nam ut tra-
ducat Innocent. Hostiens. Henric. & alij plures apud Sanch.
lib. 5. de sponsalibus. cap. 12. n. 2. & Gutier. cap. 24. de matr. 1.

2. Secunda sententia predicta opposita negat ex parte alicuius sponsalia irritum. Sic Cobarub. 4. decret. 1. part. 1. in princip. Anton. Cuchus lib. 5. instit. maior. tit. 1. con. 57. Morinus de sponsalibus tit. 1. quod mod. sponsal. dissoluant. num. 6. Dand. in 4. d. 2. q. 2. art. 3. ibi Paludan. quest. 1. art. 3. casu 5. in 4. 7. & ibi Caetan. quest. 3. Petr. de Ledema de matr. quest. 43. num. 2. & in summ. de sacram. matrim. cap. 3. fol. 45. & alij plures relati a Sanch. disp. 4. num. 2. Gutierr. de matr. cap. 2. 5. num. 1. Ducuntur, quia nullus est textus qui hanc dissolutionem concedat, & ex natura rei non dissolvuntur, siquidem potest ingrediens religionem ad laicum rediens sponsalia exequi.

3. Tertia sententia, quam vetiorem, & probabiliorum reputo distinguit inter eum qui manet in saeculo, & eum qui religionem ingreditur, asseritque dissolvi sponsalia ex parte eius qui in saeculo remanet; si firma verò manere ex parte religionem ingrediens, ut si postmodum egrediar possit à momento in saeculo compelli promissis stare, sic supplementum Gabrielis num. 4. d. 2. 7. quest. 2. art. 1. casu 6. Henriq. lib. 11. cap. 4. n. 3. Man. 1. d. sum. cap. 2. 5. num. 1. Rebellus lib. 4. de matr. quest. 6. sect. 6. Basil. Ponce lib. 12. de matr. cap. 10. num. 3. Laymann. lib. 5. tract. 10. cap. 2. num. 2. Aegid. de Coninch. disp. 23. dub. 3. concl. 4. & alij. Et quidem non dissolvi ex parte ingrediens religionem videtur manifestum, siquidem ex natura rei non dissolvuntur, ut de se constat, cum possit à religione retrocedere, & sponsalia implere, ius autem positionum nullum est hanc dissolutionem concedens; neque ex eo quod illam concedat professioni comparatione matrimonij, inferret concedere novitiam comparatione sponsalium, quia in his, quae à iure postivo pendunt, non est desumendum argumentum ex vno casu ad alium, maxime cum diversa ratio in eo sit, nam professio constituit statum perfectionis, quem deserere religiosis non potest; ac novitiam neque est status, neque est via summa ad statum; cum eam assumens possit pro libito deserere, ergo & retrocedens dignus non est religionis favore, sed potius expedit, ut ad saeculum redeat eisdem obligationibus strictius, quibus antea tenebatur. Quod verò ex parte manentis in saeculo sponsalia dissolvantur hac consideratione connoto: negari namque non potest ex praedicta ingressu notabiliter tes totum, quippe manens in saeculo obligatus est expectare totam novitiam tempus, quod est graue onus, ipse verò ingrediens non est aequè aptus ad nuptias post habitum perfectionis, ac erat ante ingressum, desert enim saeculum quendam notam leuitatis, & inconstantiae ob habitum desertum. At sponsalia obligatio, & matrimonij contrahendi promissio tacitam imbibit conditionem, ne notabilis contingat mutatio, neque sponsus deterior fiat. Vnde siue antea vero siue postea religionem ingrediens, siue cedat obligationi siue non, praestat sufficientem causam manentis in saeculo sponsalia dissolventi ob praedictam ineptitudinem ad matrimonium, quam ex ingressu religionis contrahit. Arguenda prima sententia nullam habent difficultatem, & ex probatione nostrae sententiae dissolvuntur, ut consideranti facile esse potest.

4. Sed quid dicendum, si iuramento sponsalia firmata sint, poenitentia iurans sponsa deferta religionem ingredi? Negant Rebellus lib. 4. de matr. quest. 8. sect. 6. concl. 2. Richard. Nauarr. Ledesma. Mayol. Angles. Vega relati à Sanch. & Gutierr. locis referendis. Mouentur ex cap. commissum 16. de sponsalibus, ubi cum quidam sub iuramento fidem foeminae dedisset de matrimonio contrahendo, velletque religionem intrare, conuictus Alexander III. quid faciendum esset; respondit nullius esse religionem iuramenti seruata postea si elegerit ad religionem migrare. Deinde iuramentum seruandum est, quoties non regit in dispensationem salutis aeternae, cap. de viros de iuramentis, ac hoc iuramentum seruari potest, quia ex eius obseruatione status religionis impediatur, cum possit matrimonio contracto ante consummationem religionem ingredi: Ergo sic.

5. Ceterum omnino tenendum est per se nullam esse tibi obligationem matrimonij, sed posse illo non contracto ad religionem migrare. Sic ex communi sententia Henriq. lib. 11. cap. 1. num. 3. & cap. 14. num. 3. Cobarub. decret. 1. part. cap. 5. in princip. numero 11. Sanch. lib. 5. disp. 4. 3. d. num. 4. Gutierr. cap. 2. 5. de matr. numero 2. Aegid. de Coninch. disp. 23. dub. 4. Basil. Ponce lib. 12. capite 10. d. num. 9. & alij plures apud ipsos. Ratio praecipua est, quia iuramentum sequitur naturam actus, cui adhaeret, cap. quemadmodum de iuramento, leg. fin. Cod. de non numerat. pecun. At natura promissionis matrimonij, cui iuramentum adhaeret imbibit conditionem nisi promittens velit religionem ingredi, quae conditio cum non insit sponsalibus ex iure postiuo, sed ex naturalitate, ad diuino privilegio nequit ab Ecclesia ab sponsalibus iuramentis excludi; siquidem sponsalia iurata exequi non est ita periculum, ac est religionis status, alias ex matrimonio rato iurato non esset licitus transitus ad religionem, quod non est dicendum.

Ferd. de Castro. Sum. Mor. Part. 7.

Limitant tamen hanc sententiam Henriq. Sanch & Gutierr. ne procedat, quando alteri ex contrahentibus interesset, ut matrimonium prius contraheretur, eo quod contracto honoris foeminae consuleretur, & proles ex ea nata legitimitur. Sed haec obligatio non ex iuramento, sed ex damni reparatione promouetur.

6. Ad textum in cap. commissum respondent optimè Cobarub. Sanch. Gutierr. Basil. Aegid. loc. alleg. praedictum sponsalia nondum de religionis ingressu firmiter deliberasse, ut colligitur ex illis verbis textus, & postea si elegerit, quasi nondum elegerit, infra seque tempus iuramenti exequendi, ne igitur protrahendo matrimonium sub religionis tepido desiderio, periculo exponeretur violandi iuramentum, dixit Pontifex tutius esse prius contrahere, & postea si velit ad religionem transire, quod non dixisset, si videret sponsalia firmo animo velle religionem ingredi. Vel secundo responde in praedicto casu forte esse aliquam causam, quae obligaret matrimonium prius contrahere nempe ob sponsa honorem, & proles legitimatioem, & tunc sponsa monita de voluntate religionis matrimonium contrahendum est. Neque obstat dixisse Pontificem tutius esse, quia saepe comparatum pro positio sumitur. Ad rationem respondeo illud verum esse, nisi iuramentum haberet conditionem, nisi religionem elegerit, nam hac electione posita iuramentum impleretur. Praeterquam quod ipso matrimonij contractu status religionis aliquatenus impeditur, non enim ductam vxorem ita facile est relinquere, & religionem ingredi.

7. An verò e contra possit matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante consummationem? difficultate non caret; eo quod vtrius iure tibi concessio; neque enim censendum est iniuriam puella irrogare sic contrahendo, cum ipsi etiam bimestre concedatur ad deliberandum de religionis ingressu alias neque Pontifex diceret in dicto cap. commissum tutius esse contrahere, si contractus illicitus esset. Arque ita tradunt Anton. Abbas, Alexand. Praeposit. & alij relati à Sancha disp. 43. num. 2. & 11. Sed longè verior est sententia, quam sequitur ipse Sanch. num. 12. & Gutierr. cap. 2. 5. num. 5. nempe te peccatum contra charitatem, seu misericordiam, si eo animo contrahas sponsa non manifestato, quia praesumitur sponsam non consenturam contractui, si eum animo sciret, tum ob suspicionem notae, quam incurrit se esse ob aliquod vitium à te desertam, tum quia cogis illam esse absque nuptiis, quousque profiteris vel te religionem deserente esse vxorem monachi cum non leui dedecore. Vnde non peccas, quia contrahis matrimonium eo animo; sed quia eum animum non manifestas, quem manifestare ex charitate debebas, nisi forte ex eius manifestatione, aliquid tibi damnnum immineret, ob cuius causam excuseris. Et per haec satisfactum est rationi pro contraria sententia adductae.

8. Ex his deciditur questio non leuiter inter Doctores controversa, an sponsalia contrahens, & iurans si postmodum te religionis voto adstringas, possis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante consummationem? Et licet plures Doctores quos refert Sanch. disp. 43. num. 6. affirmatiuam partem defendant, verior, & probabilior est negatiua, quam ipse Sanch. num. 7. pluribus aliis relatis firmat, & Gutierr. cap. 2. 5. num. 4. eo quod si contrahens manifestissimum periculo te exponas non exequendi votum, cui periculo te obistere illicitum est, nisi aliqua causa graui excuseris, qualis esset si alia via non tibi pateat aditus securus religionem ingrediendi, vel honori foeminae, aut proliis bono consilium non possit.

9. Grauior dubitatio est, si prius religionis, vel castritatis votum emiseris: & postmodum honestam foeminam sub fide data de matrimonio contrahendo defloraueris, an possis foeminam ducere omisso voto? Negant Nauarr. lib. 4. consil. tit. de sponsalibus. cons. 21. alias consil. 1. tit. Qui clerici, vel videntes. Rodrig. summ. 1. tit. cap. 2. 8. numero 11. Candelabrum aureum 1. parte de sacram. capite 14. numero 65. Ducuntur, quia posterior promissio inique facta est, & contra ius Deo quaesitum, nequit ergo pioiorem promissionem infirmare.

Sed oppositum verius cenleo cum Sanch. disput. 45. num. 3. & seq. Gutierr. de matr. cap. 2. 5. num. 7. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 4. Coninch. disput. 23. dub. 3. concl. 6. Chapdauilla cap. vlt. sui tract. quest. 17. Vazq. de vestitus. cap. 3. in fine. Laymann lib. 5. tract. 10. 1. part. cap. 2. n. 4. alijque viris doctissimis non solum te posse, sed & teneri ducere praedictam foeminam non ob promissionem praecise, sed ob traditionem sui corporis tibi bona fide factam sub conditione, & pacto matrimonij futuri, & sub illius spe; aequitas namque naturalis non patitur, ut cum tanto damno proximi in Deum liberaliter existas. Si enim equum Titio liberaliter promissum postea Sempronio ex contractu oneroso obligasses, cui contractui nullatenus satisfacere posses, nisi equum tradendo sine dubio obligatus esses equum Sempronio tradere. Argument. legis ignor. Cod. de reuocand. donation. quia non expedit eam vnus

matrimonio contracto, neque cum altero contrahendi. Nec mirum esse debet, quod votum continentiae ex vna parte in-
 tuitum sit, & ex alia validam, quia respicit obiecta diuisibi-
 lia, vt decidit textus in *cap. placet de conuersione coniugat.* ibi:
 licet votum eius vsquequaque non tenuerit, eatenus tamen
 obligatorium fuit, quatenus te porit obligare. Ratio est, quia
 ea conditio, nisi uolucro cœlibem vitam degere? non subin-
 telligitur in contractu sponsalium ex natura rei, alias subin-
 telligeretur in qualibet promissione homini facta excepta
 conditio de meliori bono, quod est absurdum. Neque etiam
 subintelligitur ex iure positiuo, cum solum religiosus sta-
 tus inueniatur exceptus ob eius singularem perfectionem,
 quæ exceptio ad alios casus extendenda non est, cum cedat
 extensio in præiudicium iuris parti acquisiti. Neque denique
 ex mutuo contrahentium consensu prædicta conditio præ-
 sumi potest subintelligi, cum nihil minus contrahentes
 intendant, quam ius seruandæ castitatis sibi reseruare. Præ-
 terea sponsus renuens sponsalia implere compellitur à iu-
 dice, tamen si affirmet se castitatis voto obtinuisse, nisi re-
 ligionem ingrediatur, vt docent Paludan in *4. dist. 27. quest. 1.*
cap. 5. Syluest. verbo, sponsalia quest. 7. Azor. 1. part. lib. 11.
cap. 11. quest. 10. vel saltem vt placet Soto, lib. 7. quest. 1.
art. 3. Henric. lib. 11. cap. 14. num. 4. Ordinem sacrum assumat.
 Ergo signum est votum castitatis non iudicari sufficiens ad
 dissoluenda integra sponsalia.

7. Neque argumenta oppositæ sententiæ vrgent. Primum
 ex *cap. veniens* potius nostram sententiam firmat, vt ex pro-
 batione conclusionis colligi potest. Ad secundum ex *cap. si
 penitus*, dico promissum non infringere qui in melius com-
 munitate ex voluntate creditoris, vt contingit in votis, & obli-
 gationibus soli Deo factis, sed in illis, quæ in hominum fau-
 orem sunt, quibus non semper meliora placeant. Ad tertium ne-
 go subintelligi exceptum continentiae statum, neque ex mu-
 tuo contrahentium consensu. Ad quartum dico maiorem esse
 veram, quando vtrumque vinculum validum est: at votum
 continentiae subsequens sponsalia inualidum est, qua parte
 sponsalibus præiudicat.

8. Superest dicendum, an qui ante, vel post sponsalia, aut
 matrimonium ratum obstrictus est castitatis voto teneatur
 religionem ingredi, vel saltem Ordinem sacrum assumere?
 Placet Paludan. in *4. dist. 27. quest. 1. artic. 3. casu 5. numero 23.*
 Syluest. *verb. sponsalia. quest. 7. Nauarr. cap. 42. n. 25. Cor-
 dub. sum. quest. 136. part. 4. Ludouic. Lopez. 2. part. instruct.*
cap. 38. Vega lib. 6. sum. casu 41. part. 4. tenent eo quod alia
 via non potest perfecte votum implere.

9. Sed longe verius est neque ad religionem, neque ad
 ordinem obligari, quia non tenetur medio ita arduo, & dif-
 ficili vt ad voti obseruationem, sicuti ex communi sententia
 docent Sanchez. *disp. 46. num. 13. Gutier. de matr. cap. 26. num.*
110. spe. Coninch. disput. 23. dub. 3. num. 27. Laym. lib. 5. sum.
*num. 10. cap. 2. num. 9. Lessius lib. 2. cap. 41. num. 52. &
 alij. Et videtur manifestè colligi ex Extrinsecis. Antiquæ de
 Voto, vbi qui matrimonio contracto sacrum Ordinem susce-
 pit cogitur consummare, nisi religionem ingredi vellet. Non
 igitur ob perfectam voti obseruationem tenetur religionem
 ingredi.*

10. Ex his inferitur adstrictum voto castitatis post spon-
 salia obligatum esse sponsalia implere, nisi pars altera obli-
 gationem remittat. Matrimonio vero contracto reddere de-
 bitum debet, tamen si perire non possit; expedit autem ab
 Episcopo, aut alijs præiudicium habentibus dispensationem
 pro debiti petitione obtinere, quæ facile concedi debet ob
 incontinentiæ periculum, vt bene Coninch. Layman. & alij
 notantur.

PUNCTVM XXI.

Qualiter matrimonio sponsalia dirimantur?

1. Ex parte illius qui matrimonium non contraxit dissoluuntur sponsalia.
2. Ex parte contrahentis matrimonium suspenditur sponsalium obligatio.
3. Dissoluto eo matrimonio negant plures teneri cum prima contrahere, ipsa volente.
4. Verius est oppositum.
5. Satisfit fundamentis contrariis.

1. Certa res est ex parte illius qui matrimonium non
 contraxit sponsalia dissoluta esse, quia contrahens
 matrimonium sponsalibus renunciauit, & iustissimam alteri
 parti causam restitendi præstitit. Quod verum est, tamen si
 inualidè matrimonium contraxisset, vt bene aduertit Sanchez.
lib. 1. disp. 48. num. 1. Gutier. cap. 27. num. 2. Coninch. disp. 23.
dub. 4. comel. 1. num. 28.

2. At ex parte illius qui matrimonium contraxit durante
 matrimonio sponsalium obligatio etiam iurata soluta est,
 vel saltem suspensa *cap. sic. cap. si inter virum, & alij, de*

*sponsalib. cap. 1. de sponsa duorum. cap. fin. 27. quest. 2. lege re-
 gis. 8. tit. 1. part. 4. Quippe nequit eo matrimonio durante
 sponsalium obligationem exequi, si autem matrimonium
 inratum esset à priori sponsalium obligatione non esset so-
 lutus, quia non præstat impedimentum quod de iure non
 fortitur effectum. Regula non præstat, de Regul. iuris in 6. & tra-
 dit Nauarr. cap. 22. num. 25. & pluribus relatis Sanchez. & Gu-
 tierri. loc. cit.*

3. Difficultas igitur est, an contrahens cum secunda ma-
 trimonio dissoluto morte, vel professione secunda, teneatur
 cum prima contrahere ipsa volente? Negant Palud. in *4. d.*
28. q. 1. art. 1. concisus. 4. num. 8. Azebedo l. 1. num. 13. tit. 1. lib. 5.
nous collect. Rodrig. 1. sum. cap. 2. 5. num. 8. Henric. lib. 11.
cap. 14. num. 2. Sanchez. plures referens lib. 1. de sponsalib. disp.
48. num. 3. Gutier. cap. 27. de matr. num. 3. Paul. Laym. lib.
*5 sum. tract. 10. p. 1. cap. 2. in fine. Mouentur primò, quia obli-
 gatio semel extincta non reuiuiscit. leg. qui res. §. aream, de so-
 lutionib. cap. quæris de consecrat. dist. 4. At obligatio sponsa-
 lium matrimonio cum alia contracto extinguitur, vt colligi-
 tur *cap. sic. cap. si inter.* & aliis supra relatis: ergo Secundo
 obligatio fortior superueniens extinguit obligationem prio-
 rem eiusdem rationis, vt probat textus in *cap. qui post 5. de
 Regular. in 6.* vbi votum profertur in strictiori religione ex-
 tinguitur professione in laxiori.*

4. Sed verius existimo dissoluto matrimonio cum se-
 cunda obligatum esse cum priori contrahere, si ipsa velit,
 quæ fuit sententia Adriani in *4. quest. 2. de matr. ad 2. in fine.*
 Petr. de Ledelin. *quest. 43. art. 6. dub. 2. ad 2. Coninch. disp. 23.*
dub. 4. concisus. 3. num. 32. Vega l. 6. sum. casu. 125. Bafil. Ponce
*lib. 1. cap. 13. num. 4. Mouetor, matrimonium superueniens
 est eo durante sponsalium executionem impedit, at illorum
 obligationem non extinguit nec iure positiuo, nec naturali.
 Non iure positiuo; siquidem prædicti textus solum decidit
 contrahentem matrimonium cum aliqua debere cum illa
 manere, an vero soluat à priori obligatione ita vt soluto
 matrimonio morte, vel professione secunda non teneatur cum
 priori contrahere, nihil decidunt. Ergo ex iure positiuo colligi
 non potest obligationis priorum sponsalium extinctio.
 Minus autem colligi potest ex iure naturali; siquidem spon-
 salium obligatio optime persistere potest matrimonio cum
 alia contracto, non quidem vt eo tempore executioni man-
 detur sed vt mandetur executioni eo matrimonio dissoluto,
 ac proinde durante matrimonio suspenditur sponsalium
 obligatio, at matrimonio dissoluto reuiuiscit. Quod quid-
 dem conuenientissimum est, ne matrimonium malitiosè
 contrahens commodum absque necessitate ex sua iniustitia
 reportet, & pars relicta damnus, & iuris sibi debiti priuatio-
 nem. Secundo religionem vouens si matrimonium contra-
 hat, obligatus est eo dissoluto religionem intrare, si aptus
 inueniatur, quia obligatio voti religionis esto fuit suspen-
 sa tempore matrimonij, non tamen fuit extincta, quia id
 necessarium non erat. At similiter necessarium non est spon-
 salium obligationem extingui ob matrimonium cum alia
 contractum, ergo. Quod si dicas, obligationem voti reli-
 gionis non extingui matrimonio, quia est diuersæ rationis,
 extingui vero obligationem sponsalium, quia est eiusdem
 rationis cum matrimonio, obstat; quia esse eiusdem, vel di-
 uersæ rationis parum refert, quandoquidem personæ diuersæ
 sunt, & secunda obligatio non cedat in prioris creditoris
 commodum, sed potius in illius damnus. Quod hoc exem-
 plo illustratur, si enim Petro equum promittas, vel vendas,
 qua promissione, vel venditione non obstante Francisco
 equum venderes, & traderes, Francisci equus est, vt deci-
 ditur *leg. quoties 15. Cod. de rei vindicac.* At si Franciscus tibi
 equum reddiderit; cui dubium erit te obligatum esse Petro
 equum traderes, & priorem promissionem, & venditionem exe-
 qui, siquidem id facere potes?*

5. Ex his solum est primum oppositæ sententiæ fun-
 damentum. Ad secundum ex *cap. 5. de Regularib. in 6.* dico
 primò id provenire ex iuris positiuo dispositione, vt pax mo-
 nasteriorum, & profitentium seruetur, quod ius in præsentia non
 adest. Secundo, quia ibi est idem creditor scilicet Deus, cui
 res præstantior conceditur professione in religione laxiori,
 quam quod concessum erat voto strictioris assumenda. At
 hic sunt creditores diuersi, & vnus commodum in alterius
 damnus cedit. Tertio professio est vinculum per se perpetuum,
 quod sola proficentis morte extingui potest; at matri-
 monium solui potest morte, vel professione alterius contra-
 hentis, quo soluto aptus est priorem sponsalium obligatio-
 nem implere.

PUNCTVM XXII.

Qualiter secundis sponsalibus priora soluantur?

1. Contrahens secunda sponsalia absque iuramento, vel cap. 1a non est solutus à priorum obligatione.

- 2. Quod procedit, etiam si secunda sponsalia iuramento firmentur. Nisi legitima causa subsit recedendi à prioribus.
- 3. Si prima sponsalia ex aliquo casu cessent firmant plures te obligant esse secundis.
- 4. Verius est ex hac promissione nullam obligationem nasci.
- 5. Si posterioribus sponsalibus copula accedat, negant plures prioribus derogatum esse.
- 6. Verius cenfeo priora sponsalia dissoluta esse.
- 7. Satis sit fundamentis prioris sententia.
- 8. Examinatur an illis in locis in quibus Tridens recepit non est secunda sponsalia copula subsequente dirimant priora tanquam per verum matrimonium.

1. **C**etera sententia est contrahentem sponsalia posteriora absque iuramento, vel copula non esse solutum à priori sponsalium obligatione, quia ea secunda sponsalia nulla sunt, utpote promissio rei illicita; quippe promittitur matrimonium quod alteri debitum est. Ex parte verò sponsi repulsi sponsalia dissoluantur. Tum quia contrahens secunda sponsalia prioribus renunciat censetur. Tum quia alteri sufficientem causam præstat ab sponsalibus recedendi, siquidem ipse conatus est ab illis recedere.

2. Si verò secunda sponsalia iuramento firmentur, et si Innocent. in cap. veniens num. 1. de iureiurando num. 1. & Immo la ibi num. 4. & Abbas antiquus, teste Anon. de Burcio in c. sicut de sponsalib. in fine, docuerint secunda sponsalia ob religionem iuramenti prævalere prioribus non iuratis. At communis, & certa sententia docet secunda sponsalia iurata nullius valoris esse, utpote quæ sunt de re iniqua, & in præiudicium tertii, cui per priora sponsalia est ius quaesitum, argum. cap. cum contingat de iureiurando, & cap. quampus pactum, de Pactis, in 6. & tradit Cobarub. 4. decret. 1. p. cap. 4. initio num. 3. Sanch. innumeros referens lib. 1. disp. 50. num. 2. Gutierr. 1. part. de iuram. cap. 51. num. 6. & de matr. cap. 28. num. 1. Excipe nisi dum secunda sponsalia contrahuntur, subsit legitima causa à prioribus recedendi; nam eo casu secunda sponsalia etiam non iurata valida sunt, utpote quæ rem licitam, & honestam promittunt, ut docuit Sylvest. verb. sponsalia, q. 10. dicto 3. Sanch. dicta disp. 50. num. 4. Basil. Ponce lib. 12. cap. 14. num. 2. Gutierr. de matr. cap. 28. num. 1. in fine.

3. Quod si prima sponsalia ex aliquo casu cessent, vel quia ante contractum matrimonium moritur sponsa, vel obligationem remittit, vel religionem ingreditur, contrahens secunda sponsalia obligatus est illa implere secundum Cobarub. 4. decret. 1. part. c. 4. §. 1. m. 10. & Rebell. lib. 1. q. 8. sect. 3. conclus. 4. in fine & alios; eo quod secunda promissio est pro tempore priorum sponsalium illicita sit, at pro tempore, quo illa sponsalia fuerint soluta licita est, ad quod tempus illa promissio in secundis sponsalibus facta videtur extendi, cum sit promissio absoluta, & absque vlla temporis limitatione.

4. Sed verius cenfeo nullam ex ea promissione etiam iuramento firmata obligationem contrahendi cum secunda nasci, quod docuit Sanch. lib. 1. disp. 50. num. 6. Gutierr. dicto cap. 28. de matr. in fine. Basil. lib. 12. cap. 14. num. 2. Coninch. disp. 23. dub. 4. num. 2. g. & docuerat disp. 21. dub. 6. num. 43. conclus. 8. Ratio est manifesta, quia durante valore priorum sponsalium nemo potest valide secunda sponsalia contrahere, quia nequit alteri se tradendum obligare, cum obligatus existat. Quod si dicas id esse verum durante priori obligatione, secus illa dissoluta, obstat; quia contrahens secunda sponsalia absolute se obligare intendit non sub conditione, quod priora sponsalia dissoluantur. Sed absoluta obligatio est impossibilis, ergo ex secundis sponsalibus nulla contrahitur obligatio. Et confirmari potest exemplo illius qui contracto matrimonio, illòque consummato absque licentia coniugis religionem proficitur, quia non censetur religioni obstrictus pro tempore quo matrimonium dissolutum fuerit cap. placuit & cap. quidam de conuers. coniugat. quia dum professionem emisit se religioni obligare non potuit, & conditionalem illam obligationem omnino iura reprobant, utpote contrariam vinculo matrimonii, quod de se perpetuum est. Secus verò est de voto castitatis, quia ad ipsum seruandum, quatenus includit abstinentiam à debiti petitione, & accessu ad alias feminas durante matrimonio re astringere potuit, & ex his solutum est fundamentum oppositum Cobarub. & Rebell.

5. Grauior difficultas est, an si posterioribus sponsalibus copula accedat priora sponsalia censentur soluta? Supponimus prioribus sponsalibus copulam non accessisse, alias hæc deberent prævalere, quia sunt tempore priora, ac proinde potiora in iure iuxta vulgarem regulam. Et præterea supponimus sponsam se permittentem deponari sub promissione coniugij ignaram esse priorum sponsalium, alias particeps esset delicti, & iniquitatis promissionis, & illius nullitatis conficia. Controversia igitur est quando priora sponsalia nullam qualitatem specialem habent, & secunda contrahuntur cum femina priorum ignata, & sub eo contractu copula extorquetur, an inquam hæc secunda sponsalia derogent priori-

bus? Negant derogare Sotus in 4. d. 27. quest. 2. an. 4. dub. 3. Henric. lib. 1. de matr. cap. 13. num. 3. Man. Rodrig. 1. c. cap. 245. num. 8. Sanch. lib. 1. disp. 49. num. 5. Gutierr. cap. 27. in fine. num. 7. Mouentur, quia secunda sponsalia non derogant prioribus ratione promissionis, quæ nulla est, nec ratione damni illati, quod conuisione dotis, vel alia via relaxari potest. Ergo priora sponsalia firma persistunt, atque adeo exequenda. Et confirmatur, quia æquum non est ob iniuriam secundæ sponsæ factam priuati priorem sponsam iure sibi quaesito. Temperant autem Henric. & Gutierr. suam sententiam ne procedat casu quo secunda femina graue damnum pateretur, si sponsalia cum ea contracta non manerent executioni; prior vero femina nullum, vel leue damnum, quia eo casu ipsa tenetur obligationem remittere, ut graue damnum sui proximi euitetur, iudexque poterit sic contrahentem compellere ad contrahendum cum secunda, omnia prima.

6. Nihilominus verius reputo sponsalia priora dissoluta ex parte vtriusque, obligatumque esse secundam feminam ducere, quod docuit Maior. in 4. d. 27. quest. 5. Rebell. lib. 4. de oblig. in §. quest. 8. sect. 8. num. 56. Egid. de Coninch. disp. 23. dub. 4. conclus. 4. num. 34. Basil. Ponce lib. 12. de sponsal. cap. 14. num. 4. & alij. Mouentur, quia obligatio, quam habes contrahendi cum secunda est obligatio ex contractu oneroso ob vsum corporis sponsæ sub ea conditione tibi traditum, quem vsum nullatenus reddere potes; priorum verò sponsalium obligatio est omnino liberalis, & gratuita. Ergo hæc obligationi onerosæ cedere debet; quippe obligatio liberalis est de concedendo lucro, onerosa verò de damno vitando, cui semper fauendum est Exemplo res illustratur. Si enim equum Petro liberaliter promissum Ioanni vendas pretio accepto, & consumpto equum Ioanni tradere obligaris; argum. leg. quæries. 1. §. Colide rei vindic. ubi res veni tuæ, & alteri vendita & tradita huic debetur. At prioribus sponsalibus te in matrimonium promissisti secundis verò sponsalibus te quasi vendidisti, recepto pretio, quinimo & tradidisti si non quoad dominium, saltem quoad vsum, ergo hæc secunda sponsalia exequi debes non priora. Præterea quoties damnum notabile secundæ feminae aduenit, eo quod matrimonium cum illa non contrahatur, censent plures Doctores prima sententia & priorem feminam cedere debere, & iociter interpellantur te obligaturum fore ad contrahendum cum secunda. At hoc damnum ferè semper contingit, cum raro secunda femina sponsum æqualem inueniat.

7. Ad fundamentum prioris sententia respondeo: ob vsum corporis à secunda femina acceptum sub promissione coniugij te esse obligatum, qui nequis alia via iuxta voluntatem sponsæ satisfacere nisi te in coniugium tradendo. Et licet inde contingat priorem sponsam iure sibi quaesito, id sustinendum est, ne secunda sponsa gratia lædatur.

7. Ad extremum dubitabis, an in illis partibus in quibus Concilium Tridentinum receptum non est, secunda sponsalia copula subsæculta dirimant priora tanquam per verum matrimonium contractum, & consummatum? Ratio difficultatis est; quia ante copulam non sunt vera sponsalia, ergo potest in matrimonium transire copula subsequente. Ceterum dicendum est, si constat sponsum hoc modo contrahere matrimonium voluisse, non est dubium prioribus sponsalibus derogatum esse; non quidem per posteriora sponsalia quæ non fuerunt, sed per verum matrimonium, quod celebratum est. At cum de intentione contrahentium non aliter constat quam ex eo quod secunda sponsalia contraxerunt, & postmodum copulam habuerint, et si aliqui censere possint affectu non coniugali, sed fornicario accessisse. At longè verius est præsumi debere affectu maritali copulam habitam esse, & antecedenter ad illam suos consensus de præsentibus explicitis, quippe præsumptio delicti, quoad fieri potest omnino vitanda est; ob cuius causam Ecclesia præsumit sponsum de futuro se cognoscentes contractum matrimonij copula præmississe, bene docent Nauarr. c. 22. num. 2. c. 6. casu. Henric. lib. 11. de matr. cap. 13. num. 3. Sanch. lib. 1. disp. 49. num. 1. Basil. lib. 12. cap. 14. in fine.

PUNCTVM XXIII.

Qualiter sponsalia dissoluantur ob sponsi absentiam?

- 1. Si sponsus in scia sponsa, vel ea non consentiente terram dimittit, & in remotam se transferat, sponsa soluta est à lege sponsalium.
- 2. Secus si ex causa necessarii, vel ex consensu sponsæ discedat, citò reuertetur.
- 3. Qualiter prædicta intelligantur.
- 4. Dicta de absentia sponsi à fortiori procedunt in absentia sponsæ.

1. Quando

Quando sponsus in scia sponsa vel ea non consentiente terram dimittit, & in remoram se transferit, sponsa à lege sponsalibus renunciat, partim quia sic decedens videtur sponsalibus mutante sequi. Est enim graue onus, cui per sponsalia non se subiicit, nisi aliter inter ipsos esset conuentum. Sic tanquam omnino certum tradit Sanch. lib. 1. de sponsalib. disp. 5. 4. in fine num. 14. Gutier. de matr. cap. 3. in fine Basil. Ponce lib. 12. cap. 1. num. 1. Coninch. disp. 2. dub. 6. concl. 6. Paul. Laym. lib. 5. tract. 10. 1. part. cap. 2. num. 15. colligiturque aperte ex cap. de illis de sponsalib. ibi: de illis autem qui praestito iuramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram se ad alias partes transferentes, hoc tibi volumus innoscere quod liberum erit mulieribus ipsis, si non est amplius in factu processum, ad alia se vota transferre, recepta tamen de peritio penitentia, si per eas steterit quominus fuerit matrimonium consummatum. Ponderandumque est verbum illud liberè, quod satis indicat non esse opus sponsae in praedicto casu expectare biennium, aut triennium iuxta ius civile statim referendum, sponse licentiam. argum. Gloss. in Citemo. dudum de sepulchro. verbo, liberè, & tradit Sanch. lib. 1. disp. 5. 4. num. 6. Gutier. cap. 30. num. 3. Andr. Fachin. lib. 1. controuers. cap. 30. Paul. Laym. lib. 5. tract. 10. 1. part. cap. 2. num. 15. Coninch. disp. 2. dub. 6. concl. 6. Basil. dicto cap. 1. num. 2. Neque item necessarium esse iuris auctoritatem, sed eo ipso quo confertur sponsum aliò se transferre domicilium mutando, poterit sponsa liberè ad alia vota transire: dictio namque liberè alterius consensu & auctoritatem tanquam necessarium excludit, iuxta Gloss. in cap. cum plures, verbo, liberè de officio deleg. Bald. in cap. qua in Ecclesiarum num. 6. de constitut. Tiraque. in leg. si unquam, verbo, reuertetur num. 13. 4. Cod. de riuocand. donat. Gutier. dicto cap. 30. num. 4. Sanch. d. disp. 5. 4. num. 6. Quod procedit etiam iuramento sponsalia facient stabilita, vt aperte probat Textus in dicto cap. de illis. Neque obest quod ibi foeminis imponatur penitentia pro peritio, quia id intelligendum est, vt ipsemet Textus explicat, quando ipsae in causa fuerint absentiae sponsae matrimonium tempore debito non contrahendo, vt notauit Layman. dicto a. 2. num. 15. Quod verò praedictus Textus in cap. de illis loquitur tantum de sponsis domicilium mutantibus tradit Abbas ibi. num. 2. Caninius §. huius decisionis. Basil. dicto cap. 1. num. 2. Paulus Laym. lib. 5. tract. 10. 1. part. cap. 2. num. 15. ex illis verbis terram dimittunt ad alias se transferentes, neque enim qui negotij gerendi, vel studiorum causa aliò se conferit, terram admittit. leg. clam possidere. 6. §. qui ad numeratas ff. de acquir. vel amitt. possess. §. leg. 2. Cod. de iustis.

2. Verum si sponsus ex causa aliqua necessaria, vel voluntaria discedat reuertitur, si id factum est ex consensu sponsae, tenetur ipsa expectare sponsum toto eo tempore, quo inter ipsos conuentum est, si autem ea in scia, vel non consentiente discesserit, si causa discessus necessaria sit, puta ob agnatum, ob parentum mortem, ob graue aliquod negotium; iure civili statutum est in leg. cap. si de sponsalib. expectandum esse negotij finem: si autem ex causa honesta, sed voluntaria sit discessus intra prouinciam expectandum esse biennium leg. 2. Cod. de sponsalib. si fuerit extra prouinciam triennium leg. 2. Cod. de repudiis.

Praedictae leges iure canonico correctae non sunt, quia textus in d. cap. de illis loquitur tantum de ipso domicilio mutante, non de eo qui discedit reuertitur, vt Basil. Ponce, & Layman locis allegatis notantur. Ex quo probabiliter inferunt Hostenf. Ioann. Andr. Anton. Capif. in cap. de illis de sponsalib. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 455. num. 7. Matien. lib. 5. recap. sit. 1. Rub. Gloss. 1. num. 48. Reboll. lib. 4. q. 8. sect. 3. num. 2. §. 3. Layman lib. 5. tract. 10. part. 1. cap. 2. num. 14. & alij plures relati à Sanch. dicta disp. 5. 4. num. 5. praedictas leges civiles obseruandas esse, & retinendas iure canonico, eo quod in his, quae iure canonico statuta non sunt, ius civile seruandum est, si ibi decisa reperiantur, iuxta textum in cap. 1. de spei noui nuntiar. maxime cum sponsalia non sint Sacramentum, sed quidam politici contractus, tamen ad Sacramentum ordinentur.

Sed verius censo praedictas leges non esse necessariò obseruandas, vt expresse tradit Basil. Ponce, lib. 12. cap. 1. §. num. 4. & docent omnes illi qui sententia corrigi ex dicto cap. de illis, quos plena manu refert, & sequitur Sanch. disp. 5. 4. num. 6. Gutier. cap. 30. num. 3. Ratio ea est, quia praedictae leges statuentes biennium, vel triennium expectandum id decidunt, non vt sponsa possit sponsalia dissoluerè, & ad alia vota transire, sed vt, id enim praestare poterat solo suo discessu, quo sponsalia spectato iure civili dissoluebantur; sed vt id possit reuocari arbitris, seu donatis ab ipso, quae retinere non poterat, nisi constaret sponsum culpabilem esse in sponsalium executione. At cum iure canonico obligatio sponsalium ita firma sit vt nequeat pro cuiusque arbitrio dissolui, sed necessariò veniant dissolueda non aliter, quam si sponsus grauem

causam dissolutionis praebet, quae tamen esse potest biennio, vel triennio non expectato, decisis iuris civilis non est necessariò obseruanda, quippe sponsa potest periculum incontinentiae habere, si tamen nuptiae differantur: poterat ergo tunc dissolutis sponsalibus ad alia vota transire.

3. Vt autem id prudenter fiat, debet certa esse sponsa non esse sponsum de proximo rediturum, alioquin sponsum expectare deberet, vt bene notauit Abbas in dicto cap. de illis, in fine Praeposit. numero 5. Henric. lib. 1. cap. 14. num. 5. Sanch. lib. 1. disp. 5. 4. num. 12. Gutier. c. 30. num. 7. Deinde si est in loco propinquo debet sponsum requirere, vt intra certum tempus ad matrimonium celebrandum accedat. Quod si iusto impedimento detineatur, penes iudicem Ecclesiasticum erit inspecta qualitate sponsae, periculo incontinentiae, aliisque circumstantiis iudicare an ad huc sufficiens causa sponsalia dissolueda, vt docuerunt Couarub. 4. decret. 1. part. capite 5. numero 7. Sanchez, numero 11. Gutier. numero 2. §. 6. Neque enim fas est cuiilibet se propriae causae iudicem constituere.

4. Quae dicta sunt de absentia sponsi, à fortiori procedunt in sponsae absentia. Tum quia sponsum, & sponsa sunt correatina, & dispositum in vno in alio censetur dispositum, quando subest eadem ratio vt in presenti, vt probat Euerard. loco à correlatio. num. 8. Tum quia ex absentia sponsae sinistra suspicio concipi solet, & tradunt Cynus, & Bald. leg. 2. in fine, Cod. de sponsal. Alexand. de Neuo cap. de illis n. 16. de sponsal. Sanch. disp. 5. 4. num. 1. Gutier. cap. 30. num. 1. & approbatur à lege regis §. tit. 1. part. 4. ibi: quando alguno de los desposados se va à otra tierra: leges autem civiles, & canonicae sponsae absentiae non meminerunt: quia raro, vel nunquam sponsa absit, & leges attendunt quae frequentius contingunt, vt notauit Sanch. locus alleg.

PUNCTUM XXIV.

Qualiter dissoluantur sponsalia ob lapsum termini praefixi?

1. Si contrahantur absque certo die implenda dissolui non possunt, nisi ob moram, ex qua prudenter iudicetur sponsalibus renunciare.
2. Si sponsalibus certus dies designatus est, distinguitur modus obligationis.
3. Explicatur, quando censetur terminus appositus ad finiendam obligationem.
4. Terminis designato causa sollicitanda obligationis non est liber ab obligatione ex eo quod alter omiserit sponsalia exequi die designato.
5. Si terminus designetur causa finiende obligationis, dissoluerè sponsalia non potest is per quem stetit, quominus obligatio exequatur.
6. Paratus sponsalia exequi solutus est ab eorum obligatione, alio culpabiliter omittente.
7. Negant plures moram inculpabilem praestare alteri comparati sufficientem causam resiliendi.
8. Oppositum verius est spectato iuris rigore.
9. Soluuntur opposita fundamenta.

Dupliciter sponsalia contrahuntur, primò nullo designato die executionis, secundò certo die designato. Si contrahuntur absque certo die implenda dissolui non possunt, nisi ob eam sponsi moram, ex qua prudenter colligi possit sponsalibus renunciare, aut fidem datam violare. Sed quae mora sit ex qua id colligi prudenter possit? non sponsae arbitrio relinquendum est, ne proprio amore decepta inique iudicium ferat, sed interpellandus est iudex, qui negotio prudenter examinato declaret moram esse sufficientem dissolutioni. Id ipsum faciendum est quando sponsa grauat in expectando sponsum etiam ob causam necessariam impeditam, iudex enim adiri debet, qui sponso terminum assignet sponsalibus adimplendis, si minus sponsam ab obligatione liberet; neque enim praesumi potest sponsam se voluisse obligare longo tempore vitae absque nuptiis esse, vt bene notauit Aegid. de Coninch. disp. 2. 3. dub. 6. num. 43. §. 4.

2. Si verò sponsalibus exequendis certus dies designatus sit, spectandum est qualiter hic dies designetur; Quippe dupliciter hic dies designari potest; Primò ad differendam vsque ad illum diem obligationem, & exinde sollicitandam, vt contingit in obligationibus soluendi pecunias, quibus dies solutioni designatur, non vt extinguatur obligatio, si solutio facta non sit, sed vt soluens intelligat vsque ad illum diem sibi permitti solutionem differre, eo vero adueniente obligari, à qua obligatione non eximitur ob elapsum terminum solutioni destinatum, tamen non poterit soluere, quia ille terminus non fuit designatus ad finiendam obligationem, sed ad obligationem exequendam, & ab illo die sollicitandam, sicut probat textus in leg. continuus. §. secundo de verbor. oblig. Quod in diem debetur, ante solui potest, licet peti non possit. Quippe

Quippe in prædicta obligatione ut constat ex leg. Celsus §. 1. ff. de recept. arbit. & tradit Abbas in c. cum dilecti de dolo. & contumac. duo continentur, unum soluendi absolute, aliud soluendi eo die, & licet hoc vltimum omittatur, prior tamen obligatio vitæ absolute, & à secunda independens perseverat. Secundo designari potest dies causa definiendæ obligationis, ut regulariter contingit in votis, & præceptis, quorum obligatio cessat termino illorum executione transacto, quia non fuit obligatio absoluta, sed prædicto termino annexa, & ab eo pendens, de qua obligatione loquitur lex fidei in sor. §. fin. ff. mandati, iuncta Glossa in leg. obligationum la. 2. post prime. ibi Glossa verbo, dare ff. de actionib. & obligat. Igitur si sponsalibus dies assignatus sit non ad finiendam obligationem, sed ne ultra obligatio differatur, non obinde liber ab obligatione est qui eo die designato sponsalia non implevit. At si dies fuerit assignatus causa obligationis finiendæ, is per quem non stetit sponsalium executioni ab eorum obligatione liberatur, ut deciditur cap. sicut de sponsalib. ibi, Nisi iuramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in uxorem, & per eum non stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaret.

3. Quod si roges, quando censetur terminus appositus ad finiendam obligationem, vel potius ad finiendam illius dilationem, & obligationem sollicitandam? Quando de intentione non constat, & verba ambigua sunt, duas regulas tradit Sanch. dicta disp. §. 3. num. 3. quæ non sunt omnino firmæ, ut bene probat Basil. Ponce lib. 12. de sponsal. cap. 16. num. 3. Quare existimo recurrendum esse ad causas, & motiva, ob quæ terminus fuerit assignatus, & ex illis colligendum, an assignatus fuerit causa finiendi obligationem, an causa illam sollicitandi? Nam ut optime inquit Ægid. de Coninch. disp. 23. dub. 6. n. 42. Si utraque pars, vel ea quæ cupit diem adfici mouetur ad assignandum terminum sponsalibus exequendis, quia sibi expedit vel cum hac, vel cum alia femina, quæ sibi offertur contrahere intra illud tempus, eo quod timet omitti illis matrimonium non inuenturus postea aliud ita commodum. Certè dies assignatur ad finiendam obligationem ex parte illius, per quem non steterit, quominus contractus perficiatur; siue dies assignatur ad finiendam obligationem ex parte illius, per quem non steterit, quominus contractus perficiatur; siue dies assignatur ad finiendam obligationem ex parte illius, per quem non steterit, quominus contractus perficiatur.

4. Ex dictis colliges termino designato causa sollicitanda obligationis te non esse liberum ab obligatione ex eo quod alter omiserit sponsalia exequi die designato, quia esto culpabilis fuerit, si tamen paratus sit brevi tempore impleretur, non est censendus culpam grauem commisisse, nec fidem notabiliter violasse, quod necessario requiritur, ut possis sponsalia dissolvere, sicut notauit Coninch. disp. 23. dub. 6. num. 4. & concl. 3. Quocirca ut tunc in hac parte procedere possis Iudicem adire debes, ut ex eius auctoritate causa dissolueris sponsalia definiatur, neque enim tibi iudicium in propria causa committendum est, ut in prime. huius puncti diximus.

5. Si verò terminus designetur causa finiendæ obligationis is per quem stetit obligationem implere dissolvere sponsalia non potest alio volente; quia æquum non est, ut ex sua iniquitate commodum reportet; ut docuit Sanch. lib. 1. disp. 13. n. 6. Gutier. de matr. cap. 24. n. 10. & alij apud ipsos Quod si culpa vacet in sponsalibus non implendis eo quod ægritudine, vel alia de causa detentus fuerit, etsi alicui videri possit ab obligatione liberari; utpote quæ dici certo annexa est, omnino tenendum est contrarium. Quippe eo in euentu tenetur non in vi sponsalium promissionis, quæ iam cessauit, neque in vi alicuius iniuriæ alteri factæ, cum nulla fuit, sed in vi rei alienæ acceptæ, & retentæ: retinet enim seipsum, qui alteri ad contrahendum matrimonium debuit, nec fuit traditus. Neque enim æquum erat alterum iure quæsitio ob suum defectum etiam inculpabilem priuare, sicuti tradit Coninch. disp. 23. dub. 6. n. 46. concl. 4. & colligitur ex Sanch. d. disp. §. 3. num. 7. & 8. Gutier. cap. 24. num. 10.

6. Paratus autem sponsalia exequi solutus est ab eorum obligatione alio culpabiliter omittente, ut docent omnes Doctores ex expressa decisione. Textus in cap. sicut de sponsalib. Quod verum habet etiam si sponsalia iurata sint, uti erant quæ referuntur in dicto cap. sicut. Quare si uterque culpabilis est, uterque dissolueri sponsalia potest, ut notauit Basil. Ponce, lib. 12. de sponsalib. cap. 16. num. 4. in fine. Coninch. disp. 23. dub. 6. num. 49. Sanch. disp. §. 3. num. 6. Gutier. cap. 24. circa finem.

7. Difficultas est, An mora inculpabilis præstet alteri compari sufficientem causam resiliendi? Negant Paludan. in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. casu. 4. num. 20. Sanch. disputat. §. 3. num. 7. Gutier. de matr. cap. 24. num. 10. Basil. Ponce lib. 12. cap. 16. in fine num. 4. Mouentur primò ex cap. sicut de sponsa-

lib. vbi Pontifex ad existendum ab obligatione sponsalium sponsum paratum, ponderat, quòd non steterit per ipsum, quominus matrimonium perficeretur, at qui iusto impedimento detentus sponsalia non implet, dici non potest per ipsum stare, argum. regula iuris, 66. in 6. ibi: Cum non fiat per eum ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta esset, & reg. 4. eodem lib. imputari non debet ei per quem non fiat, si non faciat, quòd per eum fuerat faciendum. Secundo, legitime impedito non currit tempus, ut deciditur cap. quia diuersitatem, de concess. præbend. & leg. 1. §. fin. Cod. de annali except. Authen. nisi tricenarij Cod. de iuris matrem. & ibi Pinel. num. 32.

8. Nihilominus spectato iuris rigore verius credo ex quocunque mora alterius paratum sponsum liberum esse ab sponsalium obligatione, quòd docuit Nauarr. cap. 22. num. 27. casu 11. Ægid. de Coninch. disp. 23. dub. 6. num. 47. Paul. Layman. lib. 5. sum. tr. 10. 1. p. e. 2. n. 17. & non leuiter colligitur ex dicto cap. sicut, vbi Pontifex declarat liberum ab obligatione eum per quem non fiat sponsalia perfici, neque meminit, an alia pars culpabilem, vel inculpabilem moram habuerit? Pater lex si conuenit, 14. ff. pro socio, ibi. Nec tenebitur pro socio qui se denunciat, quia conditio quædam, qua societas erit coita ei non præstat, vbi lex solum spectat conditionis defectum, non culpam. Ratio est, quia sponsus præfigentibus terminum sponsalibus, ne diutius à nuptiis ablinearet, ne occasione commodam sibi oblatam contrahendi matrimonij committat, quam timent postea non inuenturi, quæ damnosum est, siue pars culpabiliter, siue inculpabiliter omittat contrahere. Ergo credendum est pro utroque calu terminu appositum esse, & sub ea conditione contractum esse celebratum, ut resiliat licet ei per quem non stetit, quominus sponsalia perficerentur. Præterea si sponsus paratus ab obligatione sponsalium non eximitur, nisi ob moram alterius culpabiliter frustra terminus est appositus causa finiendæ obligationis, liquidem termino appposito causa obligationis sollicitandæ ob moram alterius culpabilem paratus sponsus ab obligatione liberatur.

9. Neque obstant in contrarium adducta. Nam Textus in cap. sicut, potius nostram sententiam probat. Etenim ille ob cuius causam sponsalia non perficiuntur, dicendus est stare per ipsum, tamen in ea causa sit inculpabilis, ut si religiosus fuerit Regula autem illa iuris 66. habet locum in promissione libertatis, legatis, testamentis, & institutionibus, in quibus ius benignè voluntate concedentis interpretatur, ne velit donato ne priuare eum, sine cuius culpa conditio requisita non ponitur. Hoc autem extendi non debet ad contractus maxime onerosos, uti est contractus sponsaliorum, sicuti notauit Sanch. plures referens lib. 1. disp. 33. n. 21. illa verò reg. 4. 1. imputari non debet, & c. loquitur de contrahenda pœna siue ex consensu, siue à lege: hæc enim non afficit eum per quem culpabiliter stetit facere quod erat faciendum. Et idem est argumentum sumptum ex cap. quia diuersitatem, & leg. 1. Cod. de annali except. & c. Nemini enim legitime impedito currit tempus, ut iure quæsitio priuatur. At in præsentem non priuatur matrimonio, qui sponsalibus adimplendis legitime impeditus est in pœnam alicuius delicti, sed quia in conditione contractus à se constituta defecit, iuxta dict. leg. si conuenit. Mouent tamen optime Præposit. dicto cap. de illis. num. 5. casu. 5. de sponsal. Sanch. disp. §. 3. n. 9. Gutier. de matr. cap. 24. in fine, quocirca à Iudice designatur terminus matrimonio contrahendo ob periculum fornicationis, vel alia de causa censetur appositum ad finiendam obligationem, ita ut eo tempore elapso, si per quem non stetit, liber existat ab sponsalium obligatione: alias præteriti terminum designari non esset satis consultum.

PUNCTVM XXV.

Qualiter ex causa fornicationis sponsalia dissoluantur?

1. Ob fornicationem sequentem sponsalia dissoluantur.
2. Ex tenditur doctrina ad fornicationem sponsalium.
3. Prædicta dissolutio est in fauorem innocentis.
4. Ob fornicationem violentam aliqui negant, dissolui.
5. Verius est oppositum.
6. Intelligendum est de copula violenta cum sponsa.
7. Oscula, tactus, que impudici præstant innocenti sufficientem causam dissoluedi sponsalia, si fuerint ex parte sponsæ. Secus ex parte sponsi in opinione plurimum.
8. Verius est à quocunque admittantur præstare innocentis sufficientem causam dissoluedi.
9. Vtrogue sponso fornicante communis est sententia solui sponsalia resiliat posse.
10. Verius est oppositum.
11. Que dicta sunt de fornicatione carnalis locum habent in spiritali, scilicet barese.

PUNCTVM XXVI.

Qualiter sponsalia dissoluantur ob superveniens iuris impedimentum?

- 1 Ob impedimentum tantum impediens non dissoluantur.
- 2 Ob impedimentum dirimens dissoluantur ex parte innocentis.
- 3 Affirmant plures obligatum esse dispensationem procurare, qui impedimentum apposuit. Alij negant. Alij media via procedunt.
- 4 Eligitur prima sententia.
- 5 Satisfit fundam. opposit.

1. **E**T si aliqui Doctores, quos refert, & sequitur Gutier. de matr. c. 31. num. 2. existimant ob impedimentum tantum impediens sponsalia dissolvi ex parte innocentis; verius tamen est oppositum: eo quod probabilissimum sit excepto religionis, & castitatis voto nullum aliud impedimentum ex his, quæ tantum impediunt nuncupantur, matrimonium impedire, dispensationeque indigere, ut optime Sanchez, lib. 1. disputat. 56. num. 3. Coninch. disp. 23. dub. 5. num. 36.

2. At si impedimentum sit dirimens v.g. affinitatis, vel cognationis, & c. solvantur sponsalia absolute ex parte innocentis; quia impedimentum apponens satis sufficientem causam præstitit innocenti ab sponsalibus resiliendi, reddens matrimonium impossibile. Unde non tenetur admittere dispensationem, tamen si nocente liberaliter offeratur, quia ius resiliendi acquisivit, ut bene advertit Coninch. disp. 23. dub. 5. concl. 2. n. 37. Ex parte verò apponentis impedimentum, est eo tempore, quo impedimentum perseverat, sponsalium obligatio lapsa sit, ab ea tam non est integrè soluta, sed sublato impedimento per dispensationem tenetur promissis stare, si innocens voluerit. Quia æquum non est, ut immunitatem à fide præstita ex delicto acquirat contra Textum in c. 2. de translat. Prelat. sicut dixit Coninch. supra, Thom. Sanch. & Gutier. statim referendi.

3. Difficultas est, An is cuius causa impedimentum contractum est teneatur dispensationem illius procurare alteri exigente? Affirmant indistinctè, absque vlla limitatione Petrus Ledesma de matr. 4. 43. art. causa 3. Ochagania quest. 23. eo quod ex iustitia tenebatur matrimonium contrahere, & consequenter impedimentum illi contrahendo non apponere. Ergo appositum obligatus est ex iustitia removere. Fillucius de matr. cap. 8. quest. 8. excusat ab hac obligatione delinquentem, nisi pars altera notabile damnum patitur ex matrimonij omissione. Et probari potest, quia dispensatio est quadam iuris læsio, ad quam procurandam nemo videtur adstrictus. Item est favor, & privilegium, quo nullas tenetur uti. Deinde ea quæ pendet à voluntate Principis reputantur quasi impossibilia. leg. continuis 137. §. cum quis ff. de verb. obligat. ibi: Vbi omnino conditio impleri non potest, & si velit facere ei non liceat, nullius momenti fore stipulationem, perinde ac si ea conditio qua natura impossibilis est inserta esset. Neque ad tem pertinet, quod ius mutari potest, & id quod nunc impossibile est, postea sit possibile fieri; non enim fecundum futuri temporis ius, sed secundum præsentis æstimari debet stipulatio, & alius probat Sanch. lib. 5. de matr. disp. 5. num. 1. Media quasi via procedit Sanch. lib. 1. disp. 56. in fine. Egid. Coninch. disp. 23. dub. 5. num. 37. Gutier. c. 32. num. 2. & alij: affirmant namque sic impedimentum matrimonio promisso constituentem obligatum esse illius dispensationem procurare si facile possit, hoc est absque magnis expensis, abaque gravi difficultate. Secus e contra nisi forte forma subspe matrimonij obtinendi deformat esset, gravèque sanæ iacturam pateretur, nisi nuptiæ sequantur. Priori partem probant, quia obligatio ex sponsalibus contracta virget sponsum, ut saltem ea media quæ necessaria sunt, & facilia ad executionem apponat: non verò virget ad media extraordinaria, & difficilia apponenda. Exemplo illius qui post votum castitatis matrimonium contraxit, qui non tenetur ingredi religionem, ut castitatem seruet, quia est medium nimis durum, & extraordinarium, ad quod assumendum nunquam est tenendus obligatus quis, nisi expressè declarat.

4. Ex his sententiis prima mihi verior apparet, nam qui voluntariè matrimonio contrahendo impedimentum apponit ius comparis lædit, tenetur ergo illud reparare: At nullus alius modus reparationis aptior est, quam si impedimentum tollat, tenetur ergo illum tollere, si potest: at potest tollere dispensationem procurando, tenetur ergo illam procurare. Neque obstat, quod ea dispensatio impetranda sit magnis expensis, si ea expensæ solita sint fieri pro illius impedimenti dispensatione, eo namque ipso apponens iniuste impedimentum, & obligatus ex iustitia illud removere, obligatur eas expensas pro illius remotione facere, siquidem non

suppetit alia via prædictum impedimentum remouendi, & ius alterius læsum reparandi.

5. Neque fundamenta opposita virgent. Nam quæ in favorem Fillucij adduximus, probant procurandam non esse dispensationem, etiam si femina notabile damnum ex omissione nuptiarum pateretur, ut intuenti constare potest. Quare dicendum est per se neminem esse obligatum dispensationem legis communis procurare, eaque dispensatione de favore uti. Secus verò per accidens ratione alicuius damni dati, cuius reparatio eam dispensationem per se postulat. Neque ea dispensatio censenda est impossibilis etiam si à voluntate Principis pendat, tamen si sit difficilis, ob cuius causam quasi impossibilis nuncupatur: & ad legem communis respondeo probare non posse esse stipulationem ex his, quæ ad sui executionem mutari ius requirunt, non verò probat non posse esse damnificationem, quæ ad prædicti iuris mutationem, seu potius dispensationem procurandam obligat. Adde stipulationem absolutam esse non posse, bene tamen conditionatam (sub conditione inquam) quod prædicti ius communis relaxatio obtineatur. Ad fundamentum verò Sanch. & aliorum respondeo, ex lege sponsalium nomen obligatum esse ad impedimenti dirimens dispensationem procurandam; bene tamen ex iniqua, & iniusta impedimenti appositione, comparatione cuius dispensatio non est medium extraordinarium, sed ordinarium, & per se requisitum.

PUNCTVM XXVII.

Qualiter solvantur sponsalia ob defectum corporis, & animi?

- 1 Ob sedritatem notabilem superveniens dissoluantur ex parte illius qui illud est.
- 2 Item ob paralysem, lepram, aliumve morbum contagiosum.
- 3 Ob morbum Gallicum superveniens resiliere potest qui sanus est.
- 4 Si sponsa tempore sponsalium pulcherrima extiterit, & postmodum fuerit deformis, negat Couaruu. resiliere posse sponsulum.
- 5 Verius censet oppositum.
- 6 Satisfit opposit. fundam.
- 7 Ob deformitatem animi sponsalia solvantur. Explicaturque in particulari casus.

1. **C**onstat ex c. quemadmodum 2. §. de iur. iur. si de iure notabili superveniens dissolvi sponsalia etiam iuramento firmata ex parte illius qui illud est, quia ut in prædicto Textu dicitur, promissio subintelligitur rebus in eodem statu permanentibus. Quare si aliquis ex sponsis oculos, aures, vel nares amittat, vel aliquam aliam similem cupidinem patiar, poterit illas ab sponsalibus resiliere. Et licet Textus in dicto cap. quemadmodum videatur vtriusque oculi amissionem exigere, siquidem in numero plurali loquitur, ut placuit Paludan. in 4. dist. 27. quest. 1. art. 2. casu 7. num. 2. Rectius Sanch. alius relatis disp. 57. numero 3. Gutier. cap. 32. num. 3. Basil. Ponce lib. 12. cap. 17. numero 4. Coninch. disputat. 2. dub. 8. num. 66. affirmant vnius oculi amissionem sufficere, quia censetur grauis deformitas, & rerum mutatio quòdque iudicavit lex 8. tit. 2. par. 4. ibi: [si alguno de los ojos cegale.]

2. Rursus ob paralysem, lepram, aliumve morbum contagiosum optime possunt ex parte illius sponsalia dissolvi, quia nemo præsumi potest voluisse se ad contrahendum matrimonium prædicto morbo superveniente, quia esse obligatio ad rem summè difficilem, nec sub priori intentione comprehendendam, ut deciditur in dicto cap. quemadmodum, & dicta leg. 8. & tradunt omnes.

3. Ex his inferitur ob morbum Gallicum alteri supervenientem posse qui sanus est ab sponsalibus resiliere; quia est infirmitas contagiosa, & quæ horrorem causat, & ratio est affectus sanitatem recuperat. Sic Nauar. cap. 22. num. 2. §. 4. §. 8. Henric. lib. 1. cap. 14. num. 6. Sanch. lib. 1. disp. 17. num. 2. Gutier. cap. 32. n. 3. Quinimo huius morbi vehementis suspicio, est non plene probetur, præstat sufficientem causam sponsalia dissolvi secundum Seraphinum, decis. 111. n. 8. & 9. Riccio decis. 23. n. 4. in fine. Basil. lib. 12. de sponsal. c. 17. n. 4. quia sola ea suspicio arceat in principio à matrimonio contrahendo. Idem dicendum est de qualibet alia infirmitate incurabili, ut epilepsia, quia reddit matrimonium notabiliter difficultus, ut bene alius relatis Sanch. dicta disp. 57. n. 2. Gutier. c. 32. n. 3. Coninch. dub. 8. n. 67. Sub prædicta infirmitate annumerari debet oris graeculentia, quando aere Medici subverti non potest, quia pro mutua cohabitatione vix sustineri potest, indiciumque est cuiusdam habitudinis molestissimi morbi, ut constat ex leg. qui clarum. §. fin. ff. de 2. dilitio edito, & tradunt Basil. Ponce lib. 11. cap. 17. num. 4. Sanch. & Gutier. locis allegatis, & alij apud ipsos.

Solum

4. Solum est difficultas, An si sponsa tempore sponsalium pulcherrima extiterit, & postmodum notabiliter fuerit deformis, possit sponsus ob eam deformitatem ab sponsalibus rescindi? Negant Couaruu. 4. decret. 1. part. c. 5. initio. n. 6. Alexand. Carrer. lib. 1. de sponsal. cap. 1. §. in fine. Matien. lib. 5. recapit. 1. Rub. Gloss. 1. num. 47. Ludouic. Lopez 2. part. instruct. de matr. cap. 38. Gutier. de matr. cap. 32. num. vlt. Ducuntur, quia Textus in dicto cap. quemadmodum loquitur de deformitate pronouente ex mutatione membrorum, veluti amissione oculorum, nasi, aurium, &c. non in deformitate longè inferiori, quæ solum pulchritudini aduersatur, vt colligitur ex illis verbis, *vel quidquid ei turpis euenierit*, tacite indicans deformitatem, quæ sponsalia dissoluere deberet maiorem eam deformitatem expressa esse debere. Quod apertius explicat dicta lex regia 8. ibi: [ole auinicle otra cosa mas defa-gulada, que algunas destas sobredichas.] alius vt inquit Gutier. ex solis febribus ordinariis, & debilitate facie, & corporis absque alia grauitate nociua morbi sponsalia dissolui possent, quod videtur absurdum, & contra mentem Pontificis in dicto cap. quemadmodum. Et confirmatur, nam deformitas, quæ in prædicto c. sponsalia dissoluit communis est tam feminæ, quam viro, at defectus pulchritudinis in viro non præbet feminæ sufficientem causam sponsalia dissoluedi. Ergo neque defectus pulchritudinis in femina eam causam viro præbere debet. Neque obstat, quod Innocent. in dicto cap. quemadmodum n. 3. & ibi, Hostiens. verbo *profecit* explicantes prædictum Textum dixerint dissolui sponsalia, quando superuenit notabilis deformitas, quia non manent res in eodem statu, cum non sit feminæ, apta facere id propter quod dicitur, scilicet tollere viro occasionem fornicandi, quia ad eam tam deformem accedere non valet; non inquam obstat, quia intelligendum est de deformitate ibi expressa, simili, vel maiori, non de deformitate longè inferiori, qualis est pulchritudinis defectus, cum passim viro ad feminas non pulchras accedant, relicta pulchritudine coniuge.

5. Nihilominus verius existimo ob prædictam causam notabilis deformitatis dissolui posse sponsalia ab alia causa, quod docuit Sanch. alius relatis. disp. 57. num. 4. Basil. Ponce lib. 12. c. 17. num. 5. Coninch. dub. 8. num. 66. Ratio desumitur ex eo quod res sint notabiliter mutata, neque præfati possit præter intentionem ad hanc causam ita difficilem extensam fuisse. Quippe sponsus; qui post sponsalia contracta notabiliter deformis effectus est, alteri placere non potest, non igitur aptus erit tollere ab eo occasionem fornicandi. Neque obstat viros relicta coniuge pulchra, cum de forni fornicari, quia id est per accidens; per se tamen mulier pulchra amorem conciliat, deformis auerit. Quæ autem sit deformitas notabilis arbitrio Iudicis decidendum est, non sponsi ob periculum errandi, neque enim quilibet defectus pulchritudinis censendus est notabilis, alius passim sponsalia dissoluerentur: sed illatantum, qui quemlibet hominem præsentem eius generis, & conditionis à matrimonio contrahendo absterret.

6. Ex his soluuntur fundamenta opposita. Fateor in dicto cap. quemadmodum solum deformitatem ex defectu membrorum, illaque maiorem exprimi; at in ratione decidendi etiam inferiorem deformitatem contineri, si talis sit, vt ob eam deformis notabiliter alteri displiceat, & prudenter infelices exitus ex matrimonio contracto timeantur. Ad confirmationem nego ob deformitatem sponsi non posse sponsam rescindi, potest vtiq; vt bene notauit Coninch. d. disp. 23. dub. 8. num. 66. sed sponsi deformitas, quæ causam rescindi præbet maior esse debet, ea scilicet quæ horrorem causet.

7. Ex parte animi solui sponsalia ob eius deformitatem docent fere omnes Doctores, quippe animus corpore præstantior est, ideoque illius deformitas validiorem causam præbet sponsalibus dissoluendis. Quapropter si alicuius grauis delicti aliquis ex sponsis infametur, innocens rescindi potest, vt certissimum tradidit Anton. Cuchus, lib. 5. instr. in orat. 10. n. 63. Sanch. disp. 57. n. 2. Gutier. c. 32. n. 3. quia est grauis mutatio, quæ in contrahendo matrimonio quemlibet prudentem auerteret. Secundo sponsalia soluuntur, si ebrietatis, concotiationibus, alijsve simili vitio reperiatur sponsus dectus. Tum quia probrosum est illum ducere. Tum quia infelices exitus ex tali matrimonio timeri possunt, vt bene notauit Coninch. d. disp. 23. dub. 8. num. 67. Sanch. disp. 63. in fine. Basil. Ponce lib. 12. c. 17. n. 6. Tertio ob morum asperitatem, vel ob facitiam denuò cognitam, poterit altera pars rescindi, vel ob facitiam denuò cognitam, poterit altera pars rescindi. Si enim hæc causa sufficiens est ad diuorium, c. ad litem de resp. sponsal. à fortiori sufficiet ad sponsalia dissolueda, si eam tradit Abbas in c. veniens. Qui clericus, vel vouentes, n. 2. & ibi Alexand. de Neuo. n. 2. Sanch. plures referens disp. 58. n. 2. Gutier. c. 33. n. 1. Coninch. disp. 23. dub. 8. num. 67. Neque obstat Textus in cap. veniens, vbi mulier ab sponsalibus rescinditur, quod audierat plura de sponsi seueritate, censetur scdm velle, quia non est censenda fidem violasse, eo quod ob seueritatem sponsi ab sponsalibus recesserit, sed quia recessit abque sufficienti notitia illius seueritatis, fuit enim vana

Err. de Castro. Sum. Mor. Part. V.

in credendo, vt aduertit Glossa ibi verbo, *seueritate*. Et Abbas. n. 2. Sanch. & Coninch. loc. allegatis. Quarto ob graues inimicitias ortas inter sponsos dissoluantur sponsalia ex parte vtriusque, quia vtrique executio sponsalium facta est notabiliter durior, & ex tali matrimonio infelix exitus timeri potest, sicut dicitur in c. 2. requisitum de sponsalib. & tradit plures referens Sanch. dicta disp. 58. n. 3. Gutier. c. 33. n. 2. Quinto si alterius partis parentes obtinere contradixerint, ex qua contradictione timeri merito possit discordia grauis inter parentes, seu consanguineos sponsorum, & à fortiori inter ipsos sponsos, vtrique ab sponsalibus soluitur, quia in eo euentu vtrique durus est contractus, & graui periculo expositus mali exitus, vt bene notauit Nauarr. c. 16. n. 18. in fine. Coninch. disp. 23. dub. 8. n. 68. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. c. 1. p. c. 2. n. 18. Cautè tamen in hac causa procedendum est: sapè enim, vt bene inquit Sanch. lib. 1. disp. 14. n. 3. circa finem, variæ miar iactantur, retrorsusque opponuntur, & discordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teste, vbi deferbitur ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, facileque animi conciliantur, & sedatur omnis tempestas.

PUNCTVM XXVIII.

Qualiter ob fortunatum defectum, aliaſve causas superuenientes soluantur sponsalia?

1. Ob defectum dotis promissa soluantur sponsalia ex altera parte.
2. Si dos promissa non est, plures censent non dissolui ob superuenientem sponsa paupertatem.
3. Verius est oppositum.
4. Si vterque in paupertatem deveniat, vtrique datur sufficiens dissolutionis causa.
5. Ob superuenientem diuitiarum copiam nec cogitatur ab altero contrahente, non de obligatur promissa stare.
6. Causa, qua sponsalium executionem reddit notabiliter difficiliorem sufficiens est ad ea dissolueda.
7. Procedit, etiam si prædicta causa superueniat, postquam alius fuit in mora.

1. ET quidem ob defectum dotis promissa sponsalia dissolui ex altera parte docet communis sententia aduersus Bald. in quemadmodum, n. 8. de iurcirando, & Alexand. de Neuo n. 16. eo quod dotis promissa est conditio, sub qua sponsalia celebrantur, ac proinde deficiente conditione etiam citra culpam obligatio sponsaliorum cessat: sic Couaruu. 4. decret. 1. p. c. 5. initio. n. 4. Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 45. §. n. 6. Sanch. disp. 59. n. 2. Gutier. c. 33. n. 3. Paul. Laym. lib. 5. sum. tract. 10. c. 2. n. 18. Coninch. disp. 23. dub. 8. n. 70. & habetur c. de illis 3. de conat. appetit.

2. Quod si dos promissa non est, multi Doctores, quos plena manu referunt Sanch. dicta disp. 59. n. 3. Gutier. d. c. 33. n. 3. censent sponsalia non dissolui ob superuenientem sponsa paupertatem. Mouentur, quia non est censenda mulier nubens omnia sua bona in dotem offerre, nisi id exprimat, vti alijs relatis docet Couart. 4. decret. 1. p. c. 5. initio. n. 5. Mascard. de probat. lib. 1. c. 57. n. 2. Barboza in Rub. ff. soluto matr. 4. p. n. 3. Ergo promittens matrimonium sponsa diuiti dote non promissa illi obligatur; ac si nulla bona haberet. Si enim sub conditione bonorum, quæ de presenti habet, vellet obligationem sponsaliorum intelligi, cur id non expressit, & cur non postularit illa bona in dotem constitui?

3. Sed verius est in prædicto euentu sponsalia dissolui, vt docuit Abbas in dicto cap. quemadmodum, n. 10. de iurcirando. Syluest. verb. sponsalia. q. 10. casu 9. Nauarr. c. 22. n. 27. Anton. Cuchus lib. 5. instr. maiorat. tit. 10. n. 71. Hentiqu. lib. 1. c. 14. n. 6. Sanch. lib. 1. disp. 59. n. 4. Gutier. c. 33. n. 4. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. c. 2. n. 18. Coninch. disp. 23. dub. 8. n. 69. Basil. Ponce lib. 12. c. 17. n. 6. Moueor, quia satis receptum est mulierem nubentem omnia bona sua in dotem promittere, tamen si id non exprimat, vt aduersus Doctores præcedentes relatos docet Bart. in repetit. leg. si constante. n. 78. ff. soluto matr. Alijs, vt Antonio Gomez, leg. 50. Tauar. n. 17. de quo Menoch. lib. 3. præsumpt. 6. per totam. Et iure Castellæ id videtur certum ex lib. 4. compilat. tit. 46. initio. Sed esto id verum non sit; negari tamen non potest grauem esse mutationem, quæ si à principio esset, quemlibet prudentem à matrimonio contrahendo auerteret. Etenim in promissione matrimonij maxime attenditur patrimonium contrahentis, an amplum sit, an exiguum, vt onera matrimonij sustentari possint? Quare illa promissio matrimonij subintelligitur sub illo diuitiarum statu, vnde si ab illo cadit, obligatio cessat.

4. Ex qua doctrina infert rectè Seraphin. decis. 125. n. 1. & Riccius decis. 232. Basil. Ponce c. 17. n. 8. timorem iustum, & probabilem exheredationis, esse sufficientem causam sponsalia dissoluedi, quia est timor cadendi ab statu tempore sponsaliorum habito. Quod si vterque in paupertatem deveniat, vtrique datur sufficiens dissolutionis causa, minus

E. cauit

enim apti sunt ad onera matrimonij sustinenda, neque in hac parte est compensationi locus, vt bene notauit Rebell. lib. 4. de oblig. iustit. g. 8. sect. 3. num. 70. Basili. Ponce, lib. 1. c. 17. num. 8.

1. At si tempore sponsalium ingens diuitiarum copia vni ex sponsis eueniat, quam tamen à principio non cogitauit, altero sponso in eodem statu manente, et si alicui videri posset deobligatum esse ab sponsalibus, eo quod earum executio illi fiat notabiliter durior, & quam à principio non præstaret, si se ita diuitem videret. At longè verius censetur, & ferè certum obligatum esse promissis stare, quia pars qua cum contrahit non est deterior facta. Ergo nullum præstat resiliendi fundamentum. Ergo non debet suo iure priuari ob diuitias alteri parti superuenientes. Atque ita docent Sanch. *dub. 1. disp. 59. in fine. num. 7.* Gutierr. *cap. 33. n. 4.* Coninch. *disp. 23. dub. 8. n. 69.* Neque obest, quod executio sponsalium illi durior fiat, quia non fit durior per se, sed ex eo quod impediatur ab aliis sponsalibus ditiorebus contrahendis, aliàs quoties sponsalia ditiore offeruntur, possent minus ditiore soluis quod non est dicendum.

6. Supradicta causa sunt, quæ in sponsalium dissolutione præcipue occurrere possunt. Sed quia enumerari sigillatim omnes, est ferè impossibile; ideo Doctores regulam generalem ita vult dicentes, quoties contractus sponsalibus superuenit aliqua causa, quæ eorum executionem notabiliter reddit difficiliorem, quæque si à principio existeret quemlibet alium eiusdem conditionis, à contrahendis præcedenter auerteret, cessat eorum obligatio ex parte illius, cui contractus redditus est difficilior, eo quod à principio factus fuerit sub ea conditione, *ne res notab. inter mutentur* iuxta Textum in dicto *c. quemadmodum de iura. iurando.* Sic Nauarr. *c. 22. n. 27. & lib. 4. cons. 34.* aliàs *9. de sponsalib.* Sanch. *lib. 1. disp. 62. n. 3.* Gutierr. *c. 33. n. 6.* Basili. Ponce, *c. 17. n. 2.* Coninch. *disp. 23. dub. 8. in princ.* Paul. Layman. *lib. 5. sum. tract. 1. o. c. 2. n. 18.* & alij plures apud ipsos.

7. Quod procedit, tamen illa noua causa superueniat, postquam alius fuit in mora implendi sponsalia, quia prædicta mora est inducens obligationem satisfaciendi damnis ex illa sequutis, alteri comparti non tollit efficaciam causæ dissolutionis sponsalium superuenientis, vt bene notauit Sanch. *d. disp. 62. n. 5.* Gutierr. *c. 33. num. 8.*

PUNCTVM XXIX:

An si prædictæ causæ præcesserint sponsalia, & ignorentur, sponsalia dissoluant, ac si postmodum superuenissent?

- 1 Affirmatiue respondendum est.
- 2 Procedit quando ignorantia causæ dedit causam contrahendi.
- 3 Procedit et si sponsalia fuerint iurata. Et satisfit obiectioni.
- 4 Ob fornicationem sponsa, quam esse virginem existimabas, potes ab sponsalibus etiam iuratis resiliere.
- 5 Esse viduam, quam putas virginem alicui videbitur, non esse sufficientem causam dissoluedi.
- 6 Sed probabilis est oppositum.
- 7 Fornicatio sponsæ præcedens non dat sponsæ sufficientem causam dissolutionis.
- 8 Excipe, nisi cum pluribus esset fornicatus.
- 9 Deinde si ex fornicatione prolem haberet.
- 10 Prædicta causa ignorata reddit contractum non ipso iure nullum, sed irritandum.
- 11 Conscius causæ sufficientis ad dissolueda sponsalia censetur irritum resiliendi ad eedere, si coniugem cognoscit.

1. Notanter dixi, si prædicta causæ sponsalium dissolutione ignorentur, nam si illis cognitis sponsalia contrahantur, omnes Doctores firmiter nullam superesse facultatem resiliendi; quia iam liberè consensisti, quo consensu postro ius alteri parti est questum, quo priuari non debet. At aliqua ex prædictis causis ignorata, poteris illa cognita ab sponsalibus resiliere, vt ex communi sententia aduersus Paludan. *m. 4. d. 17. q. 1. art. 3. n. 3.* & Supplement. Gab. *eodem d. q. 2. art. 3.* docent Henriq. *lib. 1. c. 14. num. 6.* Thom. Sanchez, *lib. 1. disp. 63. n. 2.* Gutierr. *cap. 34. de matr. num. 2.* Coninch. *disp. 23. dub. 8. n. 57.* & *dub. 9. n. 71.* Paul. Laym. *lib. 5. sum. tr. 1. o. c. 2. n. 18.* Basili. Ponce *lib. 12. de sponsal. c. 18. à n. 1.* Ratio est manifesta, quia comparatione tui res notabiliter mutantur, siquidem de nouo apparet vitium; quo tunc contrahens vilior est, quam à principio existimasti. Etenim illud vitium comparatione tui tunc apponitur, quando tibi manifestatur, quia tunc est censenda res fieri, quando innotescit. *Argum. c. pastoralis de exceptionib. sicut è contrà tunc censetur non esse, quando non apparet. leg. in lege. ff. de contrahenda empr.* Et præterea in generali, simpliciter obligatione non censetur comprehensa quæ cogitata ab obligatione præcedenter auerterent, leg.

obligatione generali. 6. ff. de pignori. & leg. 1. Cod. qua. res pignori obligari possunt. lege si libertus, de oper. libert. cap. conueniens de iureiurando.

2. Hæc tamen procedunt, quando ignorantia causæ dedit causam contrahendi: secus quando ita affectus es, vt esto prædictam causam cognosceres, adhuc contraheres (quod nunquam est præsumendum, nisi expresseris) quia in eo casu non est facta vlla mutatio comparatione tui consensu, quæ à contrahendo auerteret, vt docuit Sanch. *lib. 1. disp. 63. num. 2.* Basili. Ponce, *lib. 12. de sponsal. cap. 18. n. 4.* Coninch. *disp. 23. dub. 7. num. 60.* Posita autem sufficienti causa ad sponsalia dissolueda, & non aliter, standum est assertioni cuiusque, se minimè consenturum, si eam fecerit; quia de eius voluntate non alter quam eius testimonio constare potest, vt alius relatis docuit Sanch. *disp. 62. in fine, numero 6.* Gutierr. *c. 33. num. 9.*

3. Deinde procedunt supradicta et si sponsalia fuerint iurata, quia vt sæpè dictum est, iuramentum sequitur naturam actus, cui adhaeret, sicut in præfati tractat alios referens Sanch. *d. sp. 62. n. 4.* & *disp. 64. n. 7.* Gutierr. *c. 33. num. 7.* Coninch. *disp. 23. dub. 7. num. 61.*

Neque his obstat Textus in *c. quemadmodum*, ubi deciditur ob fornicationem præcedentem sponsalia non posse dissolui, quia vt explicat ibi Glossa, & Anton. & communiter Doctores intelligitur de fornicatione præcedenti nota, secus ignorata.

4. Hinc fit ob fornicationem sponsa, quam virginem esse existimabas te posse ab sponsalibus etiam iuratis resiliere ob rationem factam notabilis mutationis, & quia bigamus fieres, vnde dissoluto coniugio non posses absque dispensatione ad ordines promoueri, quod est graue onus. Atque ita cum communi docet Sanch. *lib. 1. disp. 64. n. 3.* Gutierr. *c. 34. n. 3.* Basili. Ponce, *lib. 12. c. 18. n. 2.* Coninch. *disp. 23. dub. 7. num. 57.* Quam doctrinam merito prædicti Doctores extendunt contra alios ad fornicationem viduæ. Quia negari non potest probrosum esse viro viduam in honestam ducere, quo à principio cogito ab sponsalibus abstinuisse.

5. An vero esse viduam quam reputati virginem sit sufficiens causa dissoluedi sponsalia difficultate non caret ob ea quæ adducit Coninch. *disp. 23. dub. 7. n. 58.* Nam esto illo matrimonio bigamus fias, non videtur hoc multum resem, cum contrahens matrimonium nihil minus cogitet quam ad ordines promoueri: præcipue cum ob defectum doctrinæ, & ob alias causas sæpè irregularis existas. Et præterea quia illius qualitatis ignorantia probabilis esse non potest, sed statu sponsæ inquisitionem fecisti, ad quam faciendam viduæ obligatus. Ob quas rationes censet Coninch. *loc. citato* te non posse ab sponsalibus resiliere, nisi fortè habitum clericalem gectares, & privilegio clericali priuandus elices, vel si illa tanquam virginem se tibi vendidisset.

6. Sed probabilis censetur cum Sanch. *disp. 63. n. 7.* Gutierr. *c. 34. n. 4.* Basili. *lib. 12. c. 18. n. 2.* in quolibet euentu te posse resiliere, eo præcipue quia in communi hominum estimatione vidua censetur inferioris conditionis, quam virgo ad matrimonium contrahendum, minisque virum decet. Ergo est facta comparatione tui notabilis mutatio. Neque obest quod obligatus fueris inquisitionem facere de sponsæ statu; si de facto non feceris ob aliquam probabilem rationem, nempè quia ipsa non gestabat vidualem habitum, nam tunc censendus non es eius qualitatem contrahendo approbasse.

7. Sponsi vero fornicationem præcedentem ignorant præstare sponsa ius resiliendi indicauit Nauarr. *c. 22. n. 57.* eo quod hæc subsequens ius resiliendi præstat, ergo præstare debet, esto præcedat ob rationes in principio factas. Sed omnino tenendum est oppositum cum Sanch. *disp. 63. n. 9.* Gutierr. *c. 34. n. 7.* Coninch. *disp. 23. dub. 7. n. 62.* Basili. Ponce, *lib. 12. c. 18. n. 2.* Ratio est quia fornicatio sponsi præcedens sponsalia non habet eam qualitatem, ob quam subsequens dicitur. Quippe ea dirimit eo tantum, quia fidem datam violat, & suspectum reddit de futuri tori violatione, quæ tamen in fornicatione præcedenti non procedunt. Secus verò est in fornicatione sponsæ, quæ non solum ob fidem violatam, & suspicionem violandi torum sponsalia dissolui facit, sed quia ipsa fornicatione vilior, & contemptibilior facta est, quod tamen in fornicatione sponsi non procedit. Non enim ob hoc delictum minoris estimationis fit, neque vllam notam incurrit femina, eo quod nubat viro qui aliam cognouit.

8. Excipe tamen, nisi vir cum pluribus fornicatus esset ita vt censetur maximè huic vitio deditus, quod antea sponsa ignorabat, quia eo casu probrosum femine est illud ducere, & merito timere potest contracto matrimonio similia patrarum: sic notauit Sanch. *d. disp. 63. num. 9.* & *10.* Gutierr. *c. 34. n. 7.* Coninch. *disp. 23. dub. 7. n. 62.* Basili. Ponce, *cap. 18. num. 2.*

9. Secundo excipe, nisi ex fornicatione probro haberet, quia redditur matrimonium difficultius, tum ob obligationem ei alimenta præstandi, tum quia causa dissolutionem esse solet.

Soler, vii bene noravit Egid. Coninch. d. dub. 7. concl. 5. n. 62. extenuatque praedictam doctrinam, tamen proles legitima esset ob eadem rationes.

10. Superest duplex difficultas. Prima, An ignorantia causae sufficientis ad sponsalium dissolutionem, cuius ignorantia dedit causam contractui, reddat contractum ipso iure nullum, vel irritandum ex parte decepti? Et breviter respondeo ex his quae late dixi tract. de iuram. disp. 2. part. 5. praedicta sponsalia non reddere contractum irritum, sed irritandum, eo quod ignorantia, seu error solum versetur circa qualiter contractus, non circa substantiam illius, quippe substantia illius contractus personam respicit absolute, & in eam consentit abique eo quod ille consensus formaliter feratur in qualitates, quae personam afficere possunt, quaeque illi possunt euenire, tamen eo pacto, & modo fiat, vt si postmodum eueniat, vel appareat aliquid, quod contractum difficiliorem notabiliter reddat, esse sit comparti resiliendi. Ex quo constat contractum validum esse, competere tamen decepto ius rescindendi, vt optime probat Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 31. Coninch. disp. 2. 3. dub. 9. n. 72. & videtur conuincit ex leg. Iulianus. l. 3. ff. de actionib. empti. leg. qui rias. §. vlt. ff. de furcis. leg. rem alienam. §. ff. de contrahent. empt.

11. Secundo, An consensus causae sufficientis ad dissolueda sponsalia censetur iuri resiliendi cedere, si se mutuo cognoscant? Cui difficultati affirmatiue respondendum est. Si enim ob praedictam copulam censetur matrimonio contracto ius ditionis remittere, a fortiori censentur remittere ius ab sponsalibus resiliendi. Quod non solum habet verum in foro externo, sed etiam in foro conscientiae; nam eo ipso quo alteri copulatur sciens resiliere posse, renunciat iuri resiliendi, & contractum approbat, tamen vitio illo affectum, vt ex communi sententia comprobatur Sanch. disp. 66. num. 1. Gutier. cap. 34. n. 9. Coninch. disp. 2. 3. dub. 10. n. 75. Basil. Ponce lib. 12. cap. 18. num. 4. Paul. Laym. lib. 5. sum. tract. 10. l. p. cap. 2. num. 20. & alij.

PUNCTUM XXX.

An laborans occulto impedimento, quod compartem ab sponsalibus contrahendis auerteret, possit eo tacito sponsalia contrahere, & ad executionem compartem compellere?

- 1. Praemittuntur aliqua pro explicacione Quaestionis.
- 2. Si impedimento labores nuptias minus commodas, sed non incommodas resedente, poteris tacito eo vitio sponsalia contrahere.
- 3. Per accidens impediri potes.
- 4. Si impedimentum sit posterioris generis, vt lepra, morbus gallicus, &c. aliqui censent se posse occultare.
- 5. Verus est te obligatum esse vel ad contrahendum desistere, vel defectum manifestare.
- 6. Ex his deciditur Quaestio.
- 7. An in euenibus, quibus potes sponsalia contrahere, & contracta perficere, negat Basil. Ponce, te posse compartem ad contrahendum compellere.
- 8. Verus est oppositum.
- 9. Sauius opposita fundamentis.

1. Pro Quaestionis explicacione praemitti debet cum Egid. de Coninch. disp. 2. 3. dub. 12. n. 91. Basil. Ponce lib. 12. de sponsalib. c. 18. n. 5. & alijs, ob duplicem causam ius resiliendi ab sponsalibus tibi concedi: prima subsequitur sponsalia necessaria, alia antecedere, & subsequi potest. Causa necessaria subsequens est quae fidem sponsalium violat, vt si alter post contracta sponsalia fornicatur, vel ea exequi omittit cum obligatus est. Haec causa non potest sponsalia contrahenda impedire, quia non antecedit, sed subsequitur, tamen potest impedire illorum executionem. Causa vero quae tam antecedere, quam subsequi potest, est in duplici differentia, alia quae nuptias minus commodas reddit comparti praedicto impedimento carenti, alia quae non solum reddit nuptias minus commodas, sed potest incommodas, & damnosas. Prioris causae exempla sunt, si mulier sit corrupta, siue sponte, siue vi, vel sit notabiliter deformis, aut siue ipsa siue vir pauper sit, & ignobilis, cum tamen nobilis, aut diues putaretur. Item si non sit bonae famae, aut improbis, aut feroci ingenio, a quibus statuit se corrigere. Haec enim matrimonio non officiant, etsi minus commodum reddant, non enim ex eo quod femina corrupta sit, vel pauper, aut ignobilis fuerit vel mores perditos, corrigendos tamen habens, impeditur socialis vita, generatio, vel honesta proles educatio. Posterioris causae exempla sunt, paralysis, lepra, morbus gallicus, aliusve contagiosus, mores perditos abique animo corrigendi, infamia ex genere, vel ex delicto proveniens, quae honestam familiam deturpare possent, haec enim vel generationem impediunt, vel a sociali vita auerunt, vel honesta educationis proles officiant.

Ferr. de Castro. Sum. Mor. Part. V.

2. Si impedimento labores nuptias minus commodas, sed non incommodas reddente, poteris tacito eo vitio sponsalia contrahere: quia satis vsu, & consuetudine receptum est, neminem teneri praedictum impedimentum manifestare, sed parti incumbere alijs de illo requirere: quinimo si impedimentum in diminutionem tui honesti status, & famae cedat, non solum poteris id vitium regere, sed interrogatus dissimulare aequiuoce respondendo; sibi enim imputare debet pars, quod fuerit decepta, cum exploratum habere deberet, te obligatum esse impedimentum manifestare, quod matrimonio contrahendo non nocet, & in tui honoris detrimentum cedit, vt optime docuit Egid. de Coninch. disp. 2. 3. dub. 12. concl. 1. & 2. a num. 81. Turrian. 2. 2. disp. 78. dub. 2. Basil. Ponce lib. 12. c. 18. n. 6. Sanch. lib. 6. de matr. disp. 27. n. 8. concl. 1. Quare recens nupta, quaeque virgo reputatur, cum tamen non sit, poterit aliquibus medijs vt ad suum vitium occultandum, ne deprehensa a viro inique tractetur; in hoc enim viro non nocet, & sibi fauet, vt dixerunt Egid. & Sanch. supra.

3. Per accidens autem impediri potes ab sponsalibus contrahendis eo defectu non manifestato, & a fortiori a matrimonio contrahendo, si prudenter timeres matrimonio contracto defectum cognoscendum esse, & compartem aegritimem laturum, graueque discordias inde esse proeuenturas: charitas enim exigit, ne tui commodum cum tam graui proximi damno procures Sic Nauar. cap. inter verba corollar. 16. n. 60. concl. 1. in 2. edit. Sanch. lib. 6. disp. 27. concl. 3. num. 10. Coninch. dub. 12. concl. 1. & 2. Basil. Ponce, & Turrian. supra. Illud vero existimo certum nunquam tibi licitum esse fingere te nobilem, diuitem, bonae famae, vt alium ad contrahendum induceres, quia esset dolosa, & fraudulenta inductio, vt noravit Egid. dicto dub. 12. num. 3.

4. Quod si impedimentum sit posterioris generis, non desunt Doctores qui censent te similiter occultare posse, quia communi contrahentium assensu receptum est neminem obligatum esse propria vitia detegere, sed penes compartem esse ea aliunde inuestigare. Vnde si plene non inuestiget sibi imputare debere: sic expressit Gaspar Hurtado disp. 2. de matr. a ff. de iur. 17. n. 62. & fauet Sanch. lib. 1. disp. 68. n. 7. exemplum ponens in morbo gallico. Et lib. 6. disp. 27. q. 2. de omnibus impedimentis generaliter loquitur.

5. Sed relictis Basil. Egid. Turrian. loc. allegatis docent te obligatum esse, vel ad contrahendum sponsalibus desistere, vel defectum manifestare, nisi forte altera pars eodem defectu laboret, quia eo vitio affectus non es aptus matrimonium vlti, ad quem expeteris; ac prouide contra iustitiam peccas, sicuti peccares, si venderes ligna putrida credenti esse sana, & commoda, cum tamen incommoda sint, vt dicitur, leg. Iulian. l. 3. ff. de actionib. empti. & leg. a. ff. de Adris. edit.

6. Ex his inferitur ad posteriorem Quaestionis partem decisio, Qualiter impedimento laborans, quo cognito alius resiliat, possit ad matrimonium contrahendum compelleret. Et quidem illis euenibus, in quibus obligatus es ab sponsalibus contrahendis abstinere, vel ad contracta desistere, manifestum est te non posse alium compellere ad matrimonium contrahendum.

7. Quinimo illis in euenibus, quibus potes sponsalia contrahere, & contracta perficere docet Basil. Ponce, lib. 12. c. 18. n. 7. & reputant probabile Egid. & Sanch. loc. allegatis te non posse alium ad contrahendum compellere; eo quod stante illo defectu etiam incognito pars altera ius habeat, vt se indemnem feruet, & proptum damnum euitet, cui iuri tu non poteris derogare. Item contractus sponsalium sub hac conditione fieri videtur, vt si ex altera parte violeat fides, vel aliquid adsit, quod notabiliter reddat contractum difficiliorem, alter habeat ius ab sponsalibus resiliendi. Ergo eo posito est ignorato innocens nullam iniustitiam committit resiliens, ergo compelli non potest. Praeterea adulter non potest exigere debitum a coniuge innocente tanquam debitum, eo quod innocens posito adulterio ius acquirit negandi debitum, vt tenent plures Doctores apud Sanch. disp. 68. q. 1. n. 3. ergo a fortiori non poterit ad contrahendum matrimonium compellere.

8. Ceterum communior sententia, & verior tenet, te posse partem compellere ad contrahendum, ipsamque obligatam esse compulsioni obedire, dum occasione resiliendi cogentia, & obiecta obligationem priorem non elidit. Sic docet Sanch. lib. 12. de sponsalib. disp. 68. n. 8. Egid. de Coninch. dicto dub. 12. concl. 4. & 5. Gutier. c. 3. n. 10. Ratio est, quia defectus ille siue antecedens, siue subsequens sponsalia non impedit illorum valorem, ergo eo non obstante ius habes compelli ad partem stare promissis. Quippe hoc ius sponsalia valida necessario subsequitur. Ergo alter obedire tenetur, ne praedictum ius inutile sit. Quod amplius confirmabitur ex solutione oppositarum rationum.

9. Ad primam dico, compartem posito illo defectu habere ius vitandi proprium damnum media illius exceptione, & obiectione, sed non aliter, quare dum illum defectum non obicit, nec proprium incommodum vitare, nec resiliere potest.

E 2 Ad

Ad secundam eodem modo respondeo, sponsalia sub ea conditione fieri vt si aliquid eueniat, quod difficiliorem contractum reddat, possunt dissolui non vtcumque, sed per illius exceptionem, & obiectionem. Ad tertiam nego cum pluribus aliis Doctoribus, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 68. n. 4. adulterum non posse exigere debitum ab innocente, dum sibi adulterium non obicitur; potest vtique; quia in poenam fidei violata priuatur, quam poenam non incurrit, quoultque à Iudice condemnatur, vel à parte dictum clarè, & manifestè obicitur, & non leuibus indicis ducta, vt bene Sanch. & Gutier. docent.

PUNCTVM XXXI.

Vtrum ad sponsalia dissoluenda Iudicis auctoritas necessaria sit?

- 1 Stante certa causa iure, & facto nulla requiritur auctoritas Iudicis ad dissoluenda sponsalia.
- 2 Ratione vitandi scandali aliquando requiritur.
- 3 Prudenter in aliquibus diocesibus statutum est, ne vlla sponsalia publica propria auctoritate dissoluantur.
- 4 Quid sit faciendum, cum sponsalia publica sunt, & causa dissolutionis secreta?

1. **C**ommunis, & vera resolutio est stante certa causa, iure, & facto dissoluenti sponsalia nullam Iudicis auctoritatem requirit, quia nullibi cauetur necessariam esse, & dissolvens iure proprio vtitur. Aliquando tamen ratione vitandi scandali Iudicis auctoritas exigitur. Sic Syluest. verb. Sponsalia quaest. 11. Nauarr. cap. 22. num. 28. Sanch. disp. 69. num. 5. Gutier. cap. 35. num. 4. Valen. disp. 10. quaest. 2. part. 5. Rebell. lib. 4. quaest. 8. sect. 9. Basil. Ponce, lib. 1. 2. cap. 18. in fine. Notanter dixi stante certa causa iure & facto, certitudine, inquam morali, quæ ex fama, ex testibus, ex experientia habetur, quæque prudenter mouere potest ad iudicium, vt norauit Sanch. lib. 1. disp. 69. num. 9. & disp. 7. 72. & 73. Coninch. disp. 23. dub. 1. num. 82. Nam si solum dubia causa ex iure sit, eo quod satis exploratum non est esse sufficientem; vel ex facto, quia non tibi moraliter constat eam adesse, nequaquam poteris ab sponsalibus resiliere, quia nequis priuare alterum iure quæsito certo ob causam dubiam, sicuti aliis relatis docet Sanch. dicta disp. 69. num. 8. Gutier. cap. 35. num. 7.

2. Dixi aliquando ratione vitandi scandali Iudicis auctoritatem necessariam esse, quod solum contingere potest, quando sponsalia publica sunt, & causa dissolutionis secreta, nam si causa dissolutionis iure certa est, & facto publica, nullum scandalum iuste timere potest, vt bene Nauarr. c. 22. n. 28. Gregor. Lopez, leg. 8. f. 1. part. 4. verbo, mas en codar. Sanch. lib. 1. disp. 69. n. 4. Gutier. cap. 35. n. 5. Basil. Ponce, lib. 12. cap. 18. num. 8.

3. In aliquibus tamen diocesibus prudenter statutum est, ne vlla sponsalia publica propria auctoritate dissoluantur, sed interpellato Iudice: tum vt cautâ dissolutionis exactius inuestigetur, tum vt omnis suspicio mali remoueatur, quam consuetudinem teste Layman. c. 2. de sponsalib. in fine approbat D. Thom. in 4. disp. 27. quaest. 2. art. 3. Richard. ibi artic. 3. quaest. 3. Paludan. quaest. 2. S. Anton. 3. part. tit. 1. capit. 18. §. 1.

4. Rogabis igitur, Quid in eo euentu facere debeas, si cum sunt sponsalia publica, causa dissolutionis secreta sit? Et idem est quoties compelleris promissis stare, & habes iustam causam resiliendi? Respondeo monere partem debes, & comminari publicationem defectus, quod si non acquiescat, deferre poteris ad iudicium defectum occultum, quia illa delatio est tui iuris defensio, vt bene probat aliis relatis Sanch. lib. 1. disp. 70. num. 2. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 2. p. c. 2. num. 12. vers. queres. Basil. Ponce, lib. 12. c. 18. n. 8. Coninch. disputat. 23. dub. 11. num. 93. Rebell. lib. 4. quaest. 8. sect. 9. Testesque id crimen scientes reuelare tenentur, vt ius quod habes resiliendi obineas, sicuti docuit Coninch. & Sanch. loc. alleg.

Quod si crimen ita occultum sit, vt in iudicio probare non possis, vel quia nemini alteri notum est, vel esto alicui notum sit, recusat ferre testimonium, poteris eo casu propria auctoritate ab sponsalibus resiliere, quia obligatio repellendi Iudicem cessat: siquidem ea interpellatio tibi perniciosa esse potest, quippe ob defectum probationis cogi poteris stare sponsalibus, quibus non teneris, sicuti aduertit Sanch. lib. 1. disputat. 69. num. 7. Layman. lib. 5. tract. 10. 2. p. capit. 2. num. 12.

Vtrem si pars non te permittat resiliere, & à Iudice compellaris, cum hæc compulsio in re iniusta sit, falsæque præsumptioni nitatur, in foro conscientie non es obligatus parere, sed mediis omnibus subterfugere mandatum poteris.

Ad extremum aduerto Iudicem pro sponsalium dissolutione solum esse Ecclesiasticum Ordinarium, vel Delegatum, non Parochum, qui in foro externo iurisdictionem non ha-

bet, vt docuit Paludan. in 4. d. 27. quaest. 1. num. 38. Sanch. disp. 69. num. 10. Gutier. c. 35. in fine.

PUNCTVM XXXII.

Quæ probatio requiratur pro sponsalium dissolutione?

- 1 Ex triplici capite probatio desumitur.
- 2 Si vterque contrahens testetur adesse causam, Iudex sententiam pro dissolutione ferat. Et idem est, quando vnus qui optat matrimonium prædictam causam testatur.
- 3 Vnus testis iuratus sufficit ad impediendum matrimonium.
- 4 Explicatur prædictum dictum.
- 5 Si sponsalia sint iurata, negant plures vnicum testem dependentem ex certa scientia sufficere ad eorum dissolutionem.
- 6 Verus est oppositum. Et satis obiectioni.
- 7 Fama à fide dignis orta præbet sufficientem causam dissoluenti sponsalia etiam iurata.
- 8 Quid dicendum, cum causa quæ allegatur non impedit matrimonium, sed concedit alteri ius resiliendi.

1. **E**X triplici capite desumi potest Probatio causæ pro sponsalibus dissoluentis requisita: Primò ex testimonio ipsorum contrahentium, Secundò ex aliorum dictis, Tertio ex fama. Deinde allegari potest causa ad sponsalia dissoluentia matrimonij contrahendi impeditua, vt si allegetur impedimentum consanguinitatis, affinitatis, cognationis, aut finium, vel allegetur causa, quæ matrimonium non impedit, sed ea posita licet contrahij potest, qualis est formatio, dos non soluta, & paupertas superueniens conjugia infirmitas, &c. His positus.

2. Si vterque contrahens testetur adesse causam dissoluenti sponsalia, optimè Iudex sententiam pro dissolutione ferre potest, quia esto causa vera non sit, sed ficta, eo dicto contrahentes sibi inuicem obligationem remittunt, & in sponsalium dissolutione consentiunt, vt dixit Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu. 103. num. 2. Sanch. lib. 1. disp. 71. num. 2. Gutier. c. 36. num. 18. Coninch. disp. 23. dub. 11. num. 77. Mascard. de probation. concl. 103. num. 17. & 18. Quod idem est dicendum, quando prædictam causam adesse testatur vnus ex contrahentibus, qui matrimonium celebrare optat. Ex cap. attestaciones de desponsat. impuber. nam suo testimonio matrimonium recusat celebrari, quia reculatione iuncta cum dissensu alterius partis, vtraque pars ad dissoluentia sponsalia concurrunt, & consequenter ex vtriusque consensu dissoluentur, vt bene obseruauit Menoch. Mascard. Gutier. Sanch. & Coninch. locis allegatis. Secus esset si testatur impedimentum quia matrimonium renuit celebrare, non enim est illi credendum, cum sit confisio in sui fauorem, & in alterius præiudicium, sicuti dixerunt prædicti Doctores.

3. Si vero ex aliorum testimonio probatio sumenda sit, probandaque sit causa impediens matrimonium, vnus testis iuratus qui deponat se certo impedimentum scire sufficit, tametsi criminofus sit, suamque turpitudinem, reatus, nec fuerit citatus, sed à parte productus, vel ex generali mandato Parochi reuelandi impedimentum coactus, nec publicè, & parte citata testimonium ferat, sed clam, & absque nominis publicatione, nisi sponsalia essent iurata, quia ob firmitatem iuramenti obligationem exactius testimonium requiritur, ac proinde nomen testis coram partibus publicari debet, aliis ad prædicta sponsalia dissoluentia insufficientis iudicabitur, sicuti hæc omnia colliguntur ex capite super eo, el. 2. de Testibus, capite præterea el. 2. de sponsalib. & leg. 18. tit. 19. part. 4. & tradunt aliis relatis Mascard. de probat. contin. 103. d. num. 3. Sanch. lib. 1. disp. 71. a num. 2. Gutier. de matr. 36. d. n. 2. Coninch. disp. 23. dub. 11. n. 77. Etenim cum in præcedenti agatur de impediendo peccato, quod sponsi impediti committerent contrahendo contra Ecclesie prohibitionem, minor probatione ius contentum est. Neque obest, quod post matrimonium contractum ad illud dissoluentem, seu declarandum nullum, duo testes omni exceptione maiores requirantur. c. licet de Testibus. c. 1. de consanguinit. & affinit. nam illo ibi agatur de impediendo peccato, quod contrahentes committunt, si impediti à matrimonio in eo perseverarent, agitur simul de iure quæsito, seu possessio tollendo, & de dissoluentem vinculo, quod per se insolubile est. Quo casu mirum non est, quod vrgentes probationes requirantur.

4. Dixi testem debere esse iuratum, nam esto agatur de peccato vitando, agitur etiam de certij præiudicio, in quo nemini nisi iurato creditur, capite, tua de cohabit. clericor. & tradunt aliis relatis Couarua. 4. decret. al. 2. p. capit. 6. §. 10. numero 21. Sanchez, disputat. 7. c. numero 10. Gutier. lib. 1. canon. qq. capit. 11. numero 31. & de matr. cap. 36. numero 8. Item debet deponere de impedimento ex certa scientia, aliis eius testimonium de auditu non sufficit. Tum quia non iurat fuisse impedimentum, sed audiuille. Tum quia eius testimonium non potest esse firmiter eo, quo impedi-

mentum audiuit, qui tamen de hoc impedimento non præstiterunt iuramentum: sicuti rectè dixit Coninch. dicto dub. 11. num. 79. Sanchez. disp. 7. num. 10. Gutierr. cap. 3. num. 9. Excipi tamen debet, nisi testator de impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, nam eo casu si deponat se audiuisse saltem à duobus suis maioribus, distinguatque apertè gradus ab utraque parte iuxta Textum in c. licet ex quadam de Testibus ei fides adhibetur: qui ea aperta gradus computato æquivaleret deponitioni certæ de impedimento, ob quam causam in dicto capite licet requiruntur duo testes de audita consanguinitate deponentes; quia agebatur de matrimonio contracto dissolventes, pro cuius dissolutione duo testes necessarij sunt. Cùm ergo pro sponsalium dissolutione vnicus sufficiat, si hic deponat de audita consanguinitate distinguens apertè gradus ab utraque parte plenam probationem consequitur. Secundùm Couaruu. 4. decret. 2. part. cap. 7. §. 10. num. 2. Gutierr. canon. 99. lib. 1. c. 11. num. 34 & de matr. c. 36. num. 10. Sanchez. lib. 1. disp. 7. num. 11. Malcard. d. conclus. 103. num. 10. & alios. Denique deponens debet esse persona honesta, non verò vilis; hæc enim neque ad denunciam admitteretur, nisi factum ita clandestinum sit, ut alter non possit probari, Argum. Textus cum Glossa cap. cum dilecti de electione. c. præterea, de Testibus: cui testimonio quantum deferri debeat. Iudicis arbitrio remittendum est, ut latè tradit Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 90. Et notatur Sanchez. d. disp. 7. num. 12. Gutierr. d. cap. 3. num. 12.

5. Difficilis autem non leuis est. An si sponsalia iurata fuerint sufficiat vnicus testis deponens ex certa scientia de impedimento? Negant Gloss. cap. super eo de consanguinit. Et assunt verbo fama & c. præterea el. 2. de sponsal. verbo, nisi. Gregor. Lopez. leg. 18. tit. 9. part. 1. verbo iura. Paludan. in 4. d. 27. quest. 1. m. 3. casu 9. num. 27. & alij relati à Sanchez. & Gutierr. statim referendis. Mouentur tamen ex dicto capite præterea, vbi dicitur vnicus testimonium sufficere ad dissoluenda sponsalia, nisi sint iurata. Tum ex dicta leg. 18. ibi: [mas si tal desposorio como sobredicho es fuele firmado por juramento no feria creido en su cabo ninguno de los sobredichos.] Tum ex cap. cum in tua 27. de sponsalib. ibi: vltra testem fama requiritur, eo quòd illa sponsalia iurata erant. Tum ex ratione, quia ideo vnicus testis deponens de impedimento sufficit ad sponsalia non iurata dissoluenda, quia agitur de peccato sponforum vitando, quod maximè fauorabile esse debet; at cùm sponsalia iurata sunt, agitur de impedienda iuramenti obseruatione, ergo hæc obseruatio, vt potè certò debita omittenda non est ob impedimentum incertum, nec plenè probatum.

6. Nilominus verus, & probabilis est sufficere vnicum testem integrum de causa impedientia matrimonij deponentem. Sic alij relatis docent Couaruu. 4. decret. 2. part. c. 7. §. 10. num. 2. Malcard. de probat. conclus. 103. m. 10. Sanchez. d. disp. 7. num. 8. Gutierr. de matr. cap. 3. num. 7. Mouentur quia probatio famæ de impedimento sufficiens est ad sponsalia etiam iurata dissoluenda, vt deciditur capite super eo de consanguinit. Et assunt. Sed vnus testis integer æquè, imò efficacius ac fama probat, vt est in confesso apud omnes, & vt videre est in Malcard. de probationibus conclus. 753. Sanchez. lib. 2. de matr. disp. 45. numero 27. Ergo, &c. Deinde in capite super eo de testibus expressè dicitur vnicus testimonium sufficere ad dissoluenda sponsalia, neque restringitur decisio ad sponsalia non iurata. Ergo non est à nobis restringenda, præcipuè cùm ad eam pro contraria parte non vigeant.

Nam testis, cuius mentio fit in cap. præterea non erat omnimodò exceptio maior, quia nomine non publicato deponens, allegabatque turpitudinem suam, cùm tamen ad dissoluenda sponsalia iurata nomen testis coram partibus publicandum esset. Idem dici potest ad leg. 18. testis enim ibi ad ductus consanguineus est contrahentis, & ob eam causam ad ductus sponsalia iurata non plenè probat. Testis verò relatus in cap. cum in tua non deposuit, sed solum denunciavit impedimentum, idèq; mitum non est, quòd vltra eius denunciationem fama impedimenti probata requiratur, vt bene ex Alexand. de Neuo ibi num. 9. notatur Sanchez. d. disp. 7. num. 14. Gutierr. cap. 3. num. 13. Ad rationem autem respondeo, siue sponsalia iurata sint, siue non, semper agi de vitando peccato sponforum, ne impediti matrimonium contrahant, neque sibi agitur de impedienda iuramenti obseruatione, sicuti nec de impediendo iure alterius quaesito, quia stante ea probatione de impedimento, obseruatio iuramenti, & ius sponforum sibi quaesitum cessat.

7. Tertio ex fama à fide dignis orta sumitur sufficiens probatio ad sponsalia etiam iurata dissoluenda, vt deciditur, super eo de consanguinit. Et assunt. Et tradunt aduersus Paludan. ex communi sententia Couaruu. 4. decret. 2. part. c. 7. §. 10. m. 2. Sanchez. d. disp. 7. num. 14. Gutierr. de matr. c. 3. num. 13. Vt autem fama probet debet esse allegata, & probata, quia Iudex non a iure iudicare potest. Quare non credo quòd ait Sanchez d. disp. 7. num. 15. sufficere esse impedimentum notorium, nisi esse notorium probetur, aliàs Iudex sententiam feret ex priuata noticia, & non publica, vt bene notatur Gutierr. num. 14. Iudex autem priuata famæ noticia ductus poterit per ipsam

Err. de Castro. Sum. Mor. Part. V.

de plano, & absque ordine vllbi iudiciario, & absque vlla participatione de impedimento inquirere, sicuti alijs relatis dixerunt Sanchez d. disp. 7. numero 5. Gutierr. cap. 3. num. 14. Et licet Sanchez probauerint in hæc speeie opus non esse, vt testes iurent, rectius Gutierr. Affirmauit id necessarium esse, eo quòd testi non iurato in præiudicium tertij credi non debet, vt Superius diximus, & docuit ipse Sanchez. n. 10. Deinde debet esse forma non infirmata alijs clarioribus probationibus contrarijs ex Textu, in c. cum in tua de sponsalibus & ibi Gloss. verbo, famam. Malcard. d. conclus. 1035. num. 14. Sanchez d. disp. 7. num. 16. Gutierr. cap. 3. num. 15. Infirmitur autem prædicta fama consanguineorum iuramento ex dicto capite cum in tua, & ibi Abbas, & Alexand. de Neuo. Sanchez. n. 17. & Gutierr. supra num. 15. imò & ipsorum contrahentium iurantium se non esse consanguineos, arbitrioque Iudicis relinquuntur quantum huc iuramento deferendum sit, vt ex Malcard. num. 16. Sauch. & Gutierr. loc. cit. constat.

Et licet Anton. cap. super eo de eo qui cognouit consanguinitatem. n. 7. & ibi Præposit. num. 4. censent iuramentum sufficere ad impediendum matrimonium, verius tamen insufficientem esse, vt colligitur ex capite super eo. Tantum enim famæ, quæ est acclamatio, seu opinio maioris partis vicinæ, in qua ad minus habitant decem conceditur hæc potestas, vt virtute illius dissolui sponsalia possint; non autem rumor, qui est opinio minoris partis, vt ex Gloss. Cardin. Alexand. de Neuo docuit Sanchez d. disp. 7. in fine, numero 18. Gutierr. d. cap. 3. num. 16.

8. Hucusque loquuti sumus de probatione causa impedientis matrimonium; ac si causa quæ ad sponsalium dissolutionem allegatur, matrimonij impeditiua non est, sed solum concedit alteri ius resiliendi, esto Paludan. in 4. d. disp. 27. quest. 1. art. 3. casu 1. num. 17. existimet vnicum testem, vel famam iuxta supradicta satis esse, vt Iudex sponsalia dissoluat, mentò contrarium docet Sauch. lib. 1. disp. 7. num. 7. Gutierr. cap. 3. num. 17. Coninch. dub. 11. conclus. 4. num. 8. Layman. lib. 5. tract. 10. 1. part. cap. 2. num. 12. vers. Dico 3. eo quòd in dicto euentu non agitur de peccato vitando, ob cuius rationem concessum est in dicto cap. super eo, & cap. præterea, quòd vnus testis, vel fama sufficiant. Sed tractatur de solo tertij præiudicio, vbi necessarij sunt duo testes, sicut in omnibus alijs casibus ex leg. vt iurifurandi, Cod. de testibus cap. licet ex quadam, cap. veniens cap. in omni negotio de Testibus Excipit tamen Layman. dicto num. 12. nisi timeantur infelices exitus, & scandala ex tali matrimonio, quia eo casu vnus testimonium sufficiens esset, sed est frustranea exceptio, nam stante eo timore probabili sponsalia dissolui possent nulla alia causa comprobata. Illud verò certum esse debet pro foro conscientie ad dissoluenda sponsalia vnicum testem fide dignum etiam non iuratum sufficere, quia ex vi illius testimonij probabiliter, & prudenter iudicare potes impedimentum adesse, vti dixit Sanchez. d. disp. 7. num. 2. Gutierr. cap. 3. num. 17.

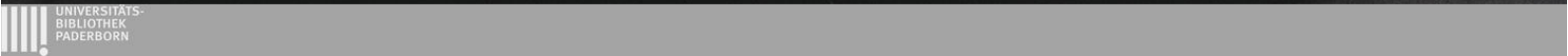
PUNCTVM XXXIII.

An pars iuste ab sponsalibus resiliens ob ingressum religionis, vel ob aliud impedimentum inculpabile teneatur comparti soluere expensas, si quas in parandis nuptiis fecit?

- 1. Affirmant plures.
- 2. Verius est nullam esse obligationem iuste resilienti.

1. Affirmant Gutierr. lib. 2. canon. 99. cap. 22. à num. 19. & de matr. cap. 78. num. 3. Henric. lib. 12. de matrim. cap. 10. in fine. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 1. part. cap. 2. num. 9. ducti ex eo quòd contrahentes tacitè obligentur se seruare indemnes casu quo absque culpa sponsalia soluuntur, Argum. Textus in leg. si pecuniam 5. ff. de conditione causa data: vbi dans pecuniam alicui vt iret Capuam altero nondum profecto pœnitere potest, ita tamen vt profecturo soluat expensas, si quas fecit, neque enim æquum erat, vt profecturus damnum pateretur, cum nullum ex dissolutione contractus commodum reportaret, potius enim illud damnum pati debebat qui ob sui commodum contractum dissoluit. Ergo soluens sponsalia absque alterius culpa, alterum indemnem seruare debet.

2. Cæterùm etsi hæc sententia satis probabilis sit, probabilior est existimo affirmantem nullam iuste resilienti obligationem esse soluendi expensas ab alio factas, quam tenet Petr. de Ledesm. de matr. quest. 47. art. 1. dub. 2. Sanchez. lib. 5. de matr. disp. 5. numero 3. eo quòd nullo iure cautum sit sic resilientem obligatum esse ad prædictas expensas: nam lex si pecuniam id non probat, nam dans pecuniam profecturo Capuam idè obligatur seruare indemnem profecturum, si ante profectorem pœnitent, quia ipse pœnitere potest, non tamen profecturus, & cum sit inæqualis

conditio ; merito obligatur solvere profecturo expensas, si quas in parando itinere fecit ; quippe non in sui fauorem, sed in fauorem dantis pecuniam supponitur facta. Secus vero est in sponsalibus, in quibus equalis est vtriusque sponsi conditio, vterque enim iuste resiliere potest impedimento apposito, vel religionis ingressu. Non igitur ex vi iuris positui vnus alteri obligatur expensas soluere. Ex natura autem contractus hęc obligatio non inferitur necessario, siquidem potest fieri absque eo quod vnus alteri ad predictas expensas obligetur, quinimo sic videtur fieri, dum hęc obligatio non exprimitur, & ius liberè resiliendi cuiuslibet est concessum. Et per hęc sic satis oppositæ rationi.

PUNCTVM XXXIV.

Qualiter puella in loco tuto constituenda sit, cum ab alio exigitur pro sponsa ?

- 1 Quoties est timor alicuius violentia, si in domo parentum existat puella, debet iudex eam in loco tuto constituere.
- 2 Ibi constituta examinanda est interposito iuramento de fide data.
- 3 Examinata puella, si nubere velit vno contentente, statim ei tradenda est, secus si negauit fidem datam.
- 4 Idem est dicendum, si in potestate matris, vel tutoris existat.

1. **P**restigi exigi à duobus simul contententibus de fide data, vel ab vno tantum. In vtroque casu si probabilis sit timor alicuius violentiæ, si puella in domo parentum, seu consanguineorum commoretur, potest, & debet iudex Ecclesiasticus eam in loco tuto, vt in Monasterio Monialium, vel alia domo constituere, quia ad ipsum pertinet, ne damnum innocenti inferatur, neque matrimonia coadè fiant, sicuti habetur cap. cum locum. 1. 4. de sponsalib. & tradit ibi Abbas, Præpositus. & Doctores communiter.

2. Constituta puella in eo loco examinanda est à Iudice interposito iuramento de fide data cuiusque ex illis duobus viris fidem dederit ? factaque illius declaratione non statim illi viro tradenda est, tamenque velis, sed concedendum est alteri colliganti tempus probandi prius sibi fidem datam esse, & iuxta illius probationem causa decidenda est, interim tamen permanere debet puella in eo loco, vt colligitur ex dicto cap. cum locum; ibi: *Facias puellam de cuius matrimonio queritur in domo, in qua nihil eam timere oporteat honeste teneri, donec predicta causa terminata fuerit, & sententia sine contradictione cuiusque valeat executioni mandari.* & notauit Gutierrez de matr. cap. 37. post. med. vers. rursus num. 3.

3. Quod si vnus tantum contentens, sitque probabilis timor violentiæ, vel ab ipso, eiusque consanguineis, vel à puellæ parentibus: constituta in loco tuto, neminique suspecto examinanda est, cuiusque liber consensus explorandus. Quo explorato si nubere velit contententi statim absque vlla mora iudex Ecclesiasticus sumptaria informatione nullum inter ipsos impedimentum adesse, eos coniungat, vel coniungi faciat. Verum si ipsa fidem assertam negauerit, remanere debet in deposito, quousque sententia ferenda sine contradictione cuiusque executioni mandari possit, iuxta prædictum Textum cum locum. Probabile tamen est (vt inquit Gutierrez. dicto cap. 37. num. 3. circa finem.) reddi posse parentibus interim dum his agitur, & exactior sponsalium probatio sit, & imposito illis præcepto sub censura, sumptisque fideiussoribus idoneis competentis penæ pecuniariæ soluendæ, ne durante lite alteri puella nubat, neque ex illo loco exhibi, cuius decreti Parochi illius loci monendi sunt, & sub censuris, aliisque penis astringendi, ne contra faciant.

4. Ob eandem causam, si mater legitima tutrix filiam impuberem alicui in matrimonio promiserit, remouenda est ab eius consortio, & in loco tuto collocanda, quousque pubes facta liberum consensum de matrimonio contrahendo præstet, quia existens sub potestate matris tutricis præsumi potest coadè consenturaci, cui à matre promissa est. Sic Paul. de Castro, conf. 127. volum. 1. Couaruu. 4. de reat. al. 2. part. cap. 3. §. 6. num. 2. Gutierrez. dicto cap. 37. vers. in tertio casu.

Qui censent ob prædictam causam non esse matrem à tutela remouendam, tamen ab educatione filia remoueat.

DISPUTATIO II.

De matrimonij essentia.

PUNCTVM I.

Vnde dicatur matrimonium: Et quid sit?

- 1 Vnde dicatur matrimonium?
- 2 Matrimonium multipliciter sumitur. Et eius definitio propria expenditur.
- 3 Satisfit obiectioni, Et declaratur, qualiter Beatissima Virgo matrimonium contraxerit?
- 4 Triplex est matrimonium.
- 5 Quo tempore matrimonium est institutum in ratione contractus?
- 6 Quo tempore in ratione Sacramenti, Et à quo fuerit institutum?
- 7 Matrimonium Sacramentum virtutem habet conferendi gratiam ex opere operato.

MATRIMONIUM dicitur teste Aug. lib. 19. contra Faustum, c. 26. & Aulo Gellio lib. 18. c. 6. quia foemina nubit, vt mater efficiatur, Vocatur connubiū, seu nuptiæ, quia virgo quasi sub obtrectu, & velatur cum nubit in signum subiectionis viro, & erubescencia, iuxta illud Gen. 20. *Hoc erit in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt.* Fateor tamen nuptias potius solemnitate, & celebritate contractus coniugalis, quam ipsum coniugium, significare, vt dixit Velembeg. in para. tit. de ritu nuptiar. num. 1. Denique appellatur coniugium, quia duos in carne vna coniungit. Quod si roges, quare matrimonium potius à matre nomen accepit? Plures congruentias adducit Nicol. Motius de matr. in princ. num. 1. duæ mihi videntur potissimæ. Prima, quia prolis, ad quam matrimonium dirigitur mater certa parens est. leg. 5. ff. de in ius vocando, cum tamen læpè pater incertus sit. leg. filium ff. de his qui sunt sui, vel alia. iuris. Secunda, quia foemina in matrimonio grauius onus sustinet, quippe prolem in vtero, & extra vterum sua lublantia alit, donec per se quodammodo stare possit.

2. Deinde matrimonium aliquando sumitur pro iplo contractu, quo sponsi sibi inuicem mutuum in corpora potestatem concedunt ad matrimonij vsum, frequentius tamen pro ipsa potestate, & sic sumptum communiter definitur. *Coniunctio maritalis viri, & foemina inter legitimas personas indiuiduam vni, consuetudinem retinens, vt colligitur ex Modestino leg. 1. ff. de ritu nuptiar. §. 1. in stir. de patria potest. cap. illud, in fine de præsumpt. & in summa 17. q. 2. leg. regia. tit. 1. part. 4. & tradunt omnes Doctores apud Couaruu. in 4. de reat. 2. part. in princ. num. 1. Matien. leg. 5. compilat. in Rub. tit. 1. num. 1. Thom. Sanch. lib. 2. de matr. disp. 1. n. 1. Bassi. Ponce lib. 1. de matr. cap. 2. Dicitur Coniunctio maritalis, quia ex mutua traditione manent coniuges vni, & ligati, & quasi vnum effici. Viri, & foemina, vt exprimitur persona coniungendæ, quæ debent esse legitimæ, hoc est nullo impedimento astrictæ. *Indiuiduam vni consuetudinem retinens, id est insolubile: in quo matrimonio ab aliis contractibus longè differt, qui mutuo consensu celebrati mutuo consensu dissoluantur, non sic matrimonium ex Diuina institutione: tum vt proles apius generetur, & educetur: tum vt coniunctio Christi cum Ecclesia significetur.**

Verum quia prædictus contractus à Christo Domino in Sacramentum eleuatus est, sic placet Toledo lib. 7. sum. cap. 5. esse definiendum, vt sit contractus viri, & foeminae legitimus quo mutua corporum potestas traditur gratiæ spiritualis collatiuae consentit Gregor. de Valen. 4. de disp. 10. quæst. 1. part. 1. Bassi. Ponce lib. 1. de matr. cap. 2. num. 10.

3. Quod si obiecias. Beatissima Virgo voto castitatis astricta teste August. lib. de virginis. cap. 4. ex Diuino mandato (aliter enim non poterat) matrimonium contraxit cum Ioseph, Math. 1. Luca. 2. cui tamen non viderit in sui corpus potestatem ad copulam concessisse: ergo de essentia matrimonij non est hæc potestas. Respondeo cum Gratiano in cap. beata 27. q. 2. Beatissimam Virginem concessisse Ioseph predictam potestatem, sed quia Diuino Spiritu secura erat ea potestate nunquam fore vsurum, potuit matrimonium contrahere; quia de essentia matrimonij non est generatio, sed potestas ad generandum, & consequenter neque consensus in generationem, sed in illius potestatem. Quod si iterum obiecias, læpè coniuges non possunt sibi mutuo petere, nec reddere debitum, vt contingit cum confirmato matrimonio ex cõmuni consensu professionem in religione approbata emittunt, & tamen matrimonij perseverant. Ergo matrimonij non est potestas ad vsum generationis. Respondeo negando consequentiam, quia verè potestatem habent tamen extrinsecè impedi